

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

IV. ÉVFOLYAM.

1905.

BUDAPEST

HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

1. SZÁM
1908
MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. <i>Brunšmid József dr.</i> : A legrégebb horvát pénzek	1. lap
2. <i>Gohl Ödön</i> : Hazai éremhamisítványok	6. "
3. <i>Kovács Ede</i> : A sólyomkői éremlelet	12. "
4. <i>Gohl Ödön</i> : Numizmatikai ritkaságok	15. "
5. <i>n</i> : Új érmek	17. "
6. <i>Különfélék</i> : . . . <i>l</i> : Gerl Károlyról	18. "
7. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	19. "
8. <i>Társulati élet</i> . — Tiszti- és tagnévsor	22. "
9. E füzet tartalmának <i>német</i> és <i>francia</i> kivonata	31. "
<i>Melléklet</i> : <i>Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérméi. (Folytatás. 6. ív.)	

II. FÜZET:

10. <i>Kovács Ede</i> : IV. István arany pénze	33. lap
11. <i>Gohl Ödön</i> : Ostábla-piónok magyar vonatkozású éremképekkel	34. "
12. <i>Jurkovich Emil</i> : Heister Szigbert maréchal, mint éremgyűjtő.	41. "
13. <i>Gohl Ödön</i> : Magyar szabadságharci érdemkereszt	42. "
14. <i>n</i> : Egy állítólagos trójai pénz	43. "
15. <i>Különfélék</i>	45. "
16. <i>Éremleletek</i>	45. "
17. <i>Múzeumok és gyűjtemények</i>	47. "
18. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	49. "
19. <i>Érem- és könyvvásár</i>	55. "
20. <i>Társulati élet</i>	55. "
21. E füzet tartalmának <i>német</i> és <i>francia</i> kivonata	60. "
<i>Melléklet</i> : <i>Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérméi (Folytatás, a 6. ív s a 7. ív fele.)	

III. FÜZET:

22. <i>Halász Gábor</i> : A magyar papírpénzekről	61. lap
23. <i>Rhé Gyula</i> : Szarmata érem a Veszprém-vármegyei múzeumban. . . .	67. „
24. <i>Gohl Ödön</i> : Apró adatok régi magyar bélyegmetszőkről és bányavárosi tisztviselőkről	67. „
25. <i>G—n</i> : A szabadkai Szent Mihály-kongregáció érme	70. „
26. <i>Rhé Gyula</i> : Adatok a Kilitin lelt Szent László-féle éremlelethez	71. „
27. <i>Különfélék: Petrikovich János dr.</i> : A szakolcai kalapos céh bárcája. — Cserép- bárcák	73. „
28. <i>Gohl Ödön</i> : A mocsoládi éremlelet.	75. „
29. <i>Újdonságok</i> : 1. A keresk. minister iparművészeti érme. — 2. Az Orsz. Tornaverseny érmei. — 3. Csokonai-érem. — 4. Hauszmann Alajos érme. — 5. Az Iparművészeti Társulat Trefort-plakettje	79. „
30. <i>Ötvös Gábor: Irodalom</i>	80. „
31. <i>Társulati élet. — Új egyesület</i>	82. „
32. E füzet tartalmának <i>német és francia</i> kivonata	84. „
<i>Melléklet: Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérmek. (Folytatás. 8—10. ív.)	

IV. FÜZET:

33. <i>Gohl Ödön</i> : Maximianus Herc. arany medaillonja	85. lap
34. <i>Gumowszky Marián</i> : A magyar pénz Lengyelországban a XI. században	86. „
35. <i>Gálócsy Zoltán</i> : XVI. századi magyar pénzek hamisítványai	90. „
36. <i>Leszih Andor</i> : II. Rákóczy Ferenc állítólagos miskolci pénzverdéjéről . .	93. „
37. <i>Dr. Petrikovich János</i> : } Felsőmagyarországi vallásos tárgyú emlékérmek	94. „
38. <i>Jeszzenszky Alajos</i> : }	96. „
39. <i>Különfélék</i>	97. „
40. <i>Új érmek</i>	97. „
41. <i>Éremleletek</i>	98. „
42. <i>Ötvös Gábor: Irodalom</i>	99. „
43. <i>Érem- és könyvvásár</i>	100. „
44. <i>Társulati élet. — Társulatunk tagsági érme</i>	101. „
45. <i>Éremkedvelők egyesülete</i>	102. „
46. E füzet tartalmának <i>német és francia</i> kivonata	103. „
<i>Melléklet: Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérmek (10—13. ív. Vége.)	

A borítékokon: Érem- és könyvvásár. — Befolyt tagdíjak. — Hirdetések.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1905. évi (IV.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A.

Aba Sámuel pénze Lengyelországban 88.
 Abbaziai király-találkozás 18.
Adnamati 46, 81.
Aicca Cansali 54.
 Ajándék 22, 56, 82, 101.
 Albani-féle zsoltáros könyv 52.
 Alsófernezelyi éremlelet 47.
 Ambrosoli 99.
 Andorfer K. 80.
 II. András 1—6, — 1217-iki okmánya 2,
 — horvát pénzei 3—5, — pénze Lengyel-
 országban 86—90.
 András herceg 5.
 „Antike Münztechnik“ (könyvism.) 20.
 Apollonia pénze Vajdahunyadon 46.
 Arab pénz Lengyelországban 86.
 Aradi papírpénz 63.
 Arany brakteáta Debrecenből 16, — emlék-
 érem (római) Szárról 85—86, — éremlelet
 Kecskeméten 45, — pénz (római) 97, —
 rudak hamisítása 11.
 Arsacidák 20.
 As 21.
 II. Asên Mihály 1.
Atta 46, 81.
 Átvert pénzek 21.

B.

Babelon Ernő 100.
 Badeni Lajos őrgróf emlékérméi 36, 38.
 Bahrfeldt M. 20.
 Balti kereskedelem 89.
 Banalis pénz 1.
 Bányavárosi tisztviselők 68, 69.
 Baranyavári római nagy-bronz éremlelet 47.
 Barátságérem 69.

Barbár éremlelet a Gerlitzenalpe-n 80, 81,
 — Mallnitzer Tauern-en 99, — Rétén 46.
 Barbár pénz 19, 21, 46, 50, 54, 80, 81,
 86, 99.
 Bárca 73—75.
 Barnaszénben lelt római pénz 45.
 Baromfi-kiállítás Szatmáron 98.
 Báthory György 93.
 Bebek György 93.
 Beck Ö. Fülöp 17, 79, 97.
 Bécsi-fillérlelet Miskén 46, — kongresszus
 (1515) érme 16, — papírpénz 61.
 I. Béla denára (hamis) 93, — pénze Lengyel-
 országban 88.
 IV. Béla 1, — aranypénze 33.
 Belgrád (1688) emlékérmé 38.
 Bélelt pénz 21.
 Bélyegmetszők 67—69, — jegyei római pén-
 zeken 77.
 Berán Lajos 80.
 Berettyó-újfalusi éremlelet 98.
 Besztercebánya 41—42.
 Besztercebányai sírkövek 69.
Biatec 46, 55, 81.
 Bibliotheca Numaria Austriaca 49.
 Biróságok (megyei) hamis pénzverők ellen 92.
 Bizanci pénz forgalma 1, 50, — Lengyel-
 országban 86.
 Blanchet Adrien 19, 20, 49, 99, 100. —
 könyve a gall pénzekről 19.
 Bolgár pénzverés kezdete 1.
 Borostyánkő-kereskedés 89.
 Borsodmegyei gazd. kiállítás 48.
 Borsod-miskolci múzeum 48.
 Bosnyák pénzverés kezdete 1.
 Brakteáta (arany, Debrecenből) 16.
 Briot Nicolas 20.

Brskovoi pénzverde 1.
 Brunšmid József 1—6, 20.
 Budai emlékérmek (1686) 35, 36, — országgyűlés (1530) 92.
 Budapest Ujabb Emlékérmei 101 és az 1—4. füzet mellékletein.
 Budapesti belvárosi plébánia-templom 99.
 Bukkarii papírpénz 63.
 Bulletin international de num. 20, 49, 100.
 Büdy Mihály 92.
 Büntetése hamispénzverőknek 91, 92.
 Bürkel (L. von) 51.

C.

Camerarius ducis 5.
 Carrara-érmek 99.
 Céhbárca 73—75.
Címer: korvát 4, — illyr 4, — Roth 65.
 C—M = castrum Munkács 93, 94.
 Claus Eisengruber 64.
 Cohenből hiányzó róm. pénzek 78—79, 85, 86, 97.
 Cserépbárcák 73—75.
 Csetneki Bertalan 93.
 Csillag és félhold 4.
 Csokonai Vitéz Mihály érme 80.
 Sz. Cyrill és Method érmei 94, 95.

D.

Debreceni arany brakteáta 16.
 Délnémet félbrakteáták 51.
Devíl 46, 81.
 Dobó Ferenc és István 93.
 Dollinger Fr. (a Fürstenberg-féle érmekről) 21.
Domisa 55.
 Dyrrhachiumi pénz Vajdahunyadon 46.

E.

Ecrítusíri 99.
 Eleonora királyné érme 38.
 Ellenjegyek (hamis) 11, 35—41.
 Emlékérmek (hamis) 8—10, 17, 22, 48.
 Erdélyi érmek hamisítványai 9, 10, — pénz 33, (leletben) 46.
 Érem- és könyvvásár 55, 100 s az 1., 2., 3. és 4. füzet borítékán.
 Érembélyegek (hamis) 11.
 Éremkedvelők egyesülete 83, 97, 102.
 Éremképek a középkorban 51.
 Erdemkereszt (1848/9) 42, 43.
Éremlelet: Alsó Fernezely 47, — Baranya-

vár 47, — Berettyó-Ujfalu 98, — Budapest 99, — Debreczen 16, — Domaföld 46, — Esztergom 54, — Gerlitzenalpe 80, 81, — Halász 98, — Hybbe 90, — Karajenő 47, — Kecskemét 45, — Kiliti 71—73, — Kiripolcz 46, — Lengyelországban 86—90, — Mallnitzer Tauern 99, — Margita-puszta 47, — Miske 46, — Mocsolád 75—80, — Pápa 98, — Podmokl 21, — Ragoznica 2, — Réte 46, 81, — Súlyomkő 12—15, — Szalafő 47, — Szár 85—86, — Temes-Remete 99, — Vác-Hartyán 98, — Vajdahunyad 46, — Zombor 51—53.
 Éremlopás 33.
 Éremvésők 64, 65, 69.
 Érmek megóvása 45.
 Érsekújvár (1685) emlékérmek 35.
 Eszéki diadal (1687) emlékérmek 37.
 Esztergomi éremlelet 54.
 Exner Károly 98.
 1530. budai országgyűlés 92.
 1535. nagyszombati országgyűlés 91.
 1536. XIX. törvénycikk 91.
 1538. pozsonyi országgyűlés 92.

F.

Fa piónok 34—41.
 Falba rejtett emlékérmek 99.
 Falk Miksa plakettje 17, 18.
 Félbrakteáták 51.
 Felolvasás 22, 56.
 Felsőmagyarországi vallásos tárgyú érmek 94—96.
 Fémek értékviszonyai Egyiptomban 20.
 I. Ferdinánd 1529-iki pénzrendelete 91, — hamis denárai 90.
 I. Ferencz József érmei 18, 98.
 Sz. Ferenc-kongregáció Szabadkán 71.
 Fiesel Kristóf éremvéső 64, 65.
 Fogazott pénz 21.
 Forrer R. 54.
 Francia emlékérem (az első) 100.
 Francia kivonat 32, 60, 84, 104.
 Frisachi fillérek 1, 2.
 Frisowitz Mária és Zsuzsánna 68, 69.
 Fuessel Kristóf éremvéső 64, 65.
 Fürstemberg-féle pénzek 21.

G.

Gall pénzek (Blanchet könyve) 19.
 Gálócsy Zoltán 90—93.

Garas (az utolsó) 17.
 Gárdonyi Albert dr. 45.
 Gerl Károly művei 17—19, 23.
 Gerlitzenalpei barbár-éremlelet 80, 81.
Gesatorix pénze 99.
 Gohl Ödön 6—11, 15—19, 22, 34—47, 67—
 71, 75—80, 85, 86, 97—100, 103, 104.
 Gohl Ödön: Budapest Ujabb Emlékérmei
 101 és az 1—4. füzet mellékletén.
 Görög pénzek 98—99, — (hamis) 11.
 Gumowski Marián 86—90.
 Gues Hans éremvész 69.
 Sz. György-érmek 42, 69.

H.

Halász Gábor 56, 61—67.
 Halászi éremlelet 98.
 Hamispénzverők a XVI. században 90—93,
 — büntetése 91, 92.
 Hamisított ellenjegyek 11, — érmek lajstroma
 8—11, — görög pénzek 10, — papírpénz
 10, — római aranyrudak 11, — római
 pénz 10, — verőtövek 11.
 Hármaskönyv (Verböcnyé) 91.
 Hauszmann Alajos érme 80.
 Hazai éremhamisítványok 6—11.
 III. Henrik angol király pénzei 2.
 IV. Henrik francia király érmei 99.
 Heister Szigbert éremgyűjtő 41, 42.
 Hibrid pénzek 21, — piókok 35, 39.
 Hohenperger Dávid 68.
 Homonnay Antal, Gábor és György 93.
 Horvát címer 4, — pénzverés kezdete 1—6,
 20.
 Höfken R. 49.
 Höflinger Ehrenreich és Henrik 68, 69.
 Hungária-érem 18.
 Huszt vára 92.
 Hybbei éremlelet 90.

I.

Illyr címer 4.
 Imre király 1.
 Incusi 21.
 Iparművészeti érem 79, — társulat Trefort-
 plakettje 80.
 Irodalom 19, 49—55, 80, 81, 99, 100.
 I. (Sz.) István denárai (hamis) 99, — pénze
 Lengyelországban 86—90.
 IV. István aranypénze 33, 34.

J.

Jablunka-szoros 87.
 Jegyek a római pénzek 77.
 Jeszenő vára 93.
 Jeszenszky Alajos 96.
 Jézus (gyermek) képe körmőchányai érmen 69.
 I. József emlékérmek 37—39.
 I. József és Eleonora emlékérmek 38.
 Jurkovich Emil 41, 42.

K.

Kalapos céh bárcája (Szakolcán) 73—75.
 Kálmán király pénzei Lengyelországban 88.
 Kalojan császár pénzei 1.
 Kanizsa (1690) emlékérmek 38.
 Kares János 68.
 Karoling pénzek 51.
 VI. Károly emlékérmek 39, 40.
 Kávásy Kristóf 92.
 Kázméry Gáspár 93.
 Kecskeméti arany éremlelet 45.
 Kelta pénz 19, 21, 46, 54, 80, 81, 86, 99.
 Kemény József gróf 33.
 Kenner Frigyes 99.
 Képzőművészeti társulat kiállítása 17.
 Kereskedelmi miniszter iparművészeti érme
 79, — szerződés emlékérmek 98.
 Kereszténység 1000 éves ünnepe Szelczen
 94, 95.
 Kiliti-i éremlelet 71—73.
 Kiripolczi éremlelet 46.
 Kiskúnfélegyházai városi főgimn. 49.
 Kisczelli barnaszénben lelt érmek 45.
 Kivonat 31, 32, 60, 84, 103, 104.
 Klempay Elek † 55.
 Komáromi András dr. 92.
 Komáromi papírpénz 63.
 Kossuth-bankó 66.
 II. Kotromanovič István 1.
 Kovács Ede 12—15, 33, 34.
 Körnöci éremvésők 64, 65, 69, — pénz-
 verde 1904. évi veretei 97.
 Kövár 93.
 Középkori éremképek 51, — érmészet (könyv-
 ism.) 20.
 Különfélék 45, 97.

L.

Lajos badeni örgróf érmei 36, 38.
 II. Lajos házassági érme 16.
 II. Lajos és Schlick István érme 16.

Lapkák készítése 21.
Sz. László pénzei Kilitiben 71—73, — Lengyelországban 88.
Legrégibb horvát pénzek 1—6, 20.
Lehoczky Tivadar 93.
Lengyelország kereskedelme 87, 89.
Lengyelországi magyar éremleletek 86—90.
Leszih Andor 48, 93, 94.
I. Lipót emlékérméi 36, 39.
Ló lábszárcsontjában lelt pénzek 47.
Londoni Kossuth-bankó 62, 66.
Losonci papírpénz 63.
Luschin Arnold 21, 46, 80, 81.

M.

Magyar numizmatikai társulat érme 97, 101, 102, — papírpénzek 61—67, — pénz hamisítása a XVI. században 90—93, — pénz szereplése Lengyelországban a XI—XII. században 86—90, — pénzek és emlékérmek hamisítványai 8, 90—93, — pénzek leletekben 12—15, 45, 47, 86—90, — szabadságharci érdemkereszt 42, 43.
Magyarországi pénzváltók 53.
Malacos érmek 44, 97.
Mallnitzer tauerni éremlelet 99.
Marczali Henrik plakettje 17, 18.
Margita-pusztai éremlelet 47.
Mária-érmek 94, 95.
Maróti Rintel Géza 80.
Maximianus Herc. arany medaillonja Szárról 85, 86.
Mazerolle Fernand 20.
Medicis Mária emlékérmé 99.
Megyei bíróságok pénzhamisítók ellen 92.
Sz. Method érme 94.
Sz. Mihály-kongregáció Szabadkán 70, 71.
Mihály vajda érme 98.
Miklós mester hamis pénzverő 92, 93.
II. Miksa hamis denárai 90.
Miksa Manó érme 39.
Miletz-féle éremgyűjtemény 49.
Milutin pénzei 1.
Miskei éremlelet 46.
Miskolci dalárünnepély érme 48, — múzeum 48, — papírpénz 48, — pénzverde 93, 94.
Mittheilungen d. Clubs 49.
M—M jegy Rákóczy pénzein 93, 94.
Mocsoládi éremlelet 75—80.
Mojzes István 94.
Munkácsi papírpénz 62, — vár 93.

Múzeum: Kis-Kún-félegyházai 49, — miskolci 48, — nemzeti 22, — pozsonyi k. k. főgimn. 47, 49, — Turóc-Sz.-mártoni 48, — veszprémi 67, 97.

N.

Nagyszombati (1535) országgyűlés 91.
Nagyvárad (1692) emlékérmé 38.
Nemet 46, 81.
Német kivonat 31, 60, 84, 103.
Némety Imre 93.
Nonnos 55, 81, — aprópénze stb. Rétén 46.
Num. Gesellschaft pozsonyi kirándulási plakettje 17.
Numizmatikai Közlöny ügye 23, — ritkaságok 15—17, — társulat tagsági érme 22, 23, 97, 101, 102.

O.

Országgyűlés: budai (1530) 92, — nagyszombati (1535) 91, — pozsonyi (1538) 92.
Országos tornaverseny érme 80.
Ostábla-piónok 34—41.
Oszkár svéd király emlékérmé 18.
Osztrák papírpénz 61, 65.
Öntőminták 21.
Öntött pénz 21.
Ötvös Gábor 19—21, 49—55, 80, 81, 99, 100.

P.

Palugyay Imre püspök érmei 95.
Pápai éremlelet 98.
Pápák pénzei (könyvism.) 99.
Papírpénz: hamis 10, — magyar 61—67, — miskolci 48.
Passaeus Simon 99.
Pénzrendelet (1529) 91.
Pénzverés joga Magyarországon 92.
Pénzverde Brskovoban 1, — Miskolcon 93, 94, — Zágrábban 1, 5.
Perényi Gábor 92.
Péter pénze Lengyelországban 88.
Pétervárad (1694) érme 39.
Petrikovich János dr. 48, 73—75, 94, 95.
Petrowicz A. 20.
Piccione 21.
Piónok (fa), éremképekkel 34—41.
Podmokli arany pénzek 21.
Polikeit Károly 47, 49.
Pontok mint jegyek, római pénzen 77.

Pózsonyi k. k. főgymn. 47, 49, — országgyűlés (1538) 92, — plakett 17.
Prágai garasok Súlyomkőn 15.
Prehisztórikus tárgyak képei pénzeken 54.
Ptolemaeusok pénzei (könyvism.) 20.

R.

Ragoznici éremlelet 2.
Rákóczy János 93.
II. Rákóczy Ferenc érmei 17, 41, 42, — miskolci pénzverdéje 93, 94.
Reinhard (Hans) 11.
Rétei (réthei) barbár éremlelet 46, 81.
Réthy László dr. 22.
Rimély Károly érme 17.
Rhé Gyula 67, 71—73.
Rintel Géza (maróti) 80.
Róbert Károly pénzei Súlyomkőn 12.
Rohde Tivadar 50.
Római aranymedaillon Szárról 85, 86, — császári pénz leletekben 46, 47, 75—80, 86, 99, — köztársasági pénz leletekben 46, 99, — pénz barnaszénben 45, — pénz és aranyrudak hamisítványai 11, — pénz középkori utánzatai 53.
Román num. társulat 98.
Roth von Rothenfels 65, — címere és nemesi levele 65.
Sz. Rózsafüzér-társulat felső Magyarországon 94, 95.
Ruženeč-társulat felső Magyarországon 94, 95.

S.

Salamon pénze Lengyelországban 88.
Sámuel (Aba) pénze Lengyelországban 88.
Sandmann K. 33.
Schiller-érmek 80.
Schlick István érme 16.
Schmeidel Lucia 69.
Schweidel József tábornok érme 98.
Serrati 21.
Sírkövek Besztercebányán 69.
Súlyomkői éremlelet 12—15.
Sonnon 55.
Soutzo 20.
Spalatói pénz 2.
Sračimir János pénzei 1.
Strobl Alajos 80.
Sturczer Mihály és Tamás 93.
Šubić Mladen pénzei 1.

SZ.

Szabadkai sz. Mihály-kongregáció érme 70, 71.
Szabadságharci érdemkereszt (1848/49) 42, 43.
Szabó Ferenc † 82.
Szakolcai kalapos céh bárcája 73—75.
Szalafői éremlelet 47.
Szalay Gyula 49.
Szapolyai János 91, 92, — pénzeinek eltöltása 91.
Szári római arany medaillon 85, 86.
Szarmata érem 67, 97.
Szatmári baromfi-kiállítás érme 98.
Szécsényi gyűlés emlékérmek 41, 42.
Székesfehérvár (1688) érme 38.
Szelcse község 94.
Szénben lelt római pénz 45.
Szentháromság-érem (hamis) 10.
Szerb garasok Súlyomkőn 14, — pénzverés kezdete 1.
Szerednye vára 93.
Szerkesztőségi ügyek 23.
Szimbolikus éremképek 51—53.
Szirmai Tony 18, 98.

T.

Tagok névsora 24.
Tagsági érem (m. num. társulati) 22, 23, 101, 102.
Tahi-i éremlelet 99.
Tallérlelet Kiripolczon 46.
Tanulók tornaversenye 80.
Társulati élet 22, 55, 82, 100, — érem 22, 23, 101, 102.
Tátraalji tótok 94, 95.
Teknika 20.
Telcs Ede 17, 18.
Temes-remetei éremlelet 99.
Terchova község érme 95.
Thaly Kálmán plakettje 17.
Thasosi pénz Rétén 46, 81, — Temes-Remetén 99, — utánzata (barbár) Bulgáriából 50, — Erdélyből 54.
XI—XII. századi éremképek 51, — lengyelhoni éremleletek 86 90.
XVI. századi magyar pénzek (hamis) 90—93.
Tornaversenyi érmek 80.
Torquis képe pénzeken 54.
Tót feliratú érmek 94, 95.
Török legyőzésének emlékérmek 39, 40.
Trefort Ágoston plakettje 80.
Trencsényi Mária-egylet érmei 95.

Tripartitum (Verbőczy-féle) a hamis pénz-
verésről 91.

Trójai pénz 43, 44.

Turóc-Sz.-mártoni múzeum 48, 73, 95.

U.

Uj egyesület 83.

Uj érmek 17—18, 79—80, 97—98.

Uličny A. 94.

Ungvári papírpénz 62.

II. Uros István pénze 1.

Utolsó garas 17.

V.

Vác-hartyáni éremlelet 98.

Vallásos tárgyú érmek 69, 94, 95.

Venceslaus (camerarius ducis) 5.

Verbőczy a hamis pénzverőkről 91.

Vespasianus aranypénze 97.

Veszprémi múzeum 67, — szarmata érme 97.

II. Vilmos császár érme 98.

Volcae Tectosages pénzei 54.

W.

Waltrovics 44.

Weifert Ignác 44.

Windischgrätz-gyűjtemény bizanci pénzei 50.

X.

XI—XII. századi éremképek 51.

XI—XII. századi lengyelhoni éremleletek
86—90.

XVI. századi magyar pénz hamisítványai
90—93.

Z.

Zágrábi pénzverde 1, 5.

Zápolya János 91—92.

Zeitschrift für Ethnologie 54, — für Münz-
und Medaillenkunde 49.

Zentai diadal (1697) emlékérmé 39.

Zimmermann Lajos dr. 22.

Zombori éremlelet 51—53, — Schweidel-
érem 98.

A legrégibb horvát pénzek.¹

A nemzeti királyok idejében Horvátországnak nem voltak saját pénzei; az országban bizanci pénz forgott, melyet az okmányok byzantini, solidi romanati, solidi Romanorum, pecunia Graecorum néven említenek. A bizanci solidust Horvátországban úgy, mint egyebütt a nemzetközi forgalomban, a legszívesebben fogadták, másrészt a X. és XI. században sem a pénzverést nem űzték oly szélesen mint később, sem Horvátországban arany- és ezüstbányák — úgy látszik — nem voltak üzemben, s ezért nem rendelkezett az ország alkalmas hazai fémanyaggal, melynek pénzzé kiverése révén szép jövedelemre tehetett volna szert. A horvát uralkodók elismerték ugyan bizonyos főnhatóságát úgy a pápának, mint a bizanci császárnak, annyiban azonban függetlenek voltak tőlük, hogy nem kellett volna pénzverési engedélyt kérniök, ha ezt azok egyáltalában szükségesnek találták volna is. A bolgár, szerb és bosnya uralkodók sem kértek ilyen engedélyt, mikor saját pénzt kezdtek verni, de ez több mint 1½ századdal a horvát nemzeti uralkodóház kihalása után történt.²

Ha a horvát nemzeti királyoknak nem is voltak saját pénzeik, a délszláv népek közül a horvátok voltak az elsők, a kik ilyenekkel rendelkeztek. Még nemrég azon vélemény uralkodott, hogy az Árpád- és Anjou-házi magyar királyok és hercegek, meg a bánoknak (leginkább a zágrábi verdében vert) pénzei voltak a legrégibb horvát pénzek, melyeket banovci, moneta banalis néven ismertek és Horvátország határán túl is méltán kedveltek. Némelyek azt hitték, hogy ilyen banovcikat már Imre és II. András is verettek, hanem okmányok és éremleletek azt bizonyítják, hogy báni pénz IV. Béla uralkodásának 2-ik fele előtt Horvátországban és Szlavóniában nem volt forgalomban, tehát nem is létezett. II. András és egy ideig IV. Béla alatt is, Horvátországban az úgynevezett friesachi pénzek

¹ Megjelent horvátul a zágrábi Vjesnik VII. kötetében (1903/4). Jelen fordítást egy, a szerző által rendelkezésemre bocsájtott autentikus német fordításról eszközöltem. A tárgy numizmatikai érdekességén kívül e cikknek a magyar-horvát közjogot érintő fontos momentumai is szolgáltak indokul kiadására és remélem, hogy hazai szakembereink is ki fogják fejteni saját véleményeiket e mindenesetre nagyérdekű kérdés felől a Num. Közlöny legközelebbi füzeteiben. Szerk.

² Bulgáriában az első pénzeket II. Asen Mihály (1246—1257) verette velencei matapanok mintájára. A Ljubić által (Opis jugoslavenskih novaca) neki tulajdonított pénzek János Sándor császárnak tulajdonítandók (1331—1365) és ebbe az időbe tartoznak az állítólag Nagy Simon és II. Péter által vert garasok is. Az u. n. Simon-félék talán Sračimir Jánosnak: János Sándor fiának az első pénzei. Ince pápa ugyan 1204-ben pénzverő jogot adott Kalojan császárnak, ez azonban nem vette hasznát az egyéb viszonyok folytán rá nézve fölösleges engedélynek. Szerbiában II. Uros István, Milutin és fivére Dragutin István verték az első pénzt Brskovoban szintén velencei matapanok mintájára, mi ellen a velencei nagy tanács 1082 ³/₅ és ²⁹/₁₀ és 1287 ²⁹/₄ kelt határozataival hiában tiltakozott. E pénzekben a király és sz. István, s a hátlapon a trónoló Krisztus képe van, Urosius rex (Uros Milutin), Stefan rex és Karulus rex (Dragutin) felirattal. A Ljubić által Ulászlónak, a két király nagybátyjának tulajdonított, állítólag legrégibb pénzeket Dragutin István és idősb fia: II. István Ulászló közt kell megosztani, míg ellenben azok a pénzek, melyeket közönségesen I. Urosnak, Milutin és Dragutin atyjának tulajdonítanak, mind Milutin pénzei, a ki szintén Uros nevet viselt. Boszniában elsőnek II. Kotromanović István vert pénzt a XIV. század elején és ugyancsak neki tulajdonítandók azok a pénzek, melyeket Ljubić az ő atyjának I. Istvánnak tulajdonít. Šubić Mladen pénzei nem Boszniába, hanem Horvátországba tartoznak.

(frisatici) forogtak közkezen, melyek nevüket legfontosabb verőhelyükről: a salzburgi püspökök friesachi verdéjéről vették.¹ Ezeken kívül elég nagy számban fordulnak elő III. Henrik angol király, a kölni érsekek és más rajnavideki egyházi és világi urak hasonló minőségű pénzei. A magyar királyok pénzei, úgy látszik, Horvátországban nem igen voltak versenyképesek, annyira, hogy egy ideig az okmányok sem említik őket, sőt az éremleletekben is aránylag gyéren vannak képviselve. Hogy a magyar királyi pénzt Horvátországban egy ideig sem nem fogadták szívesen, sem nem voltak kénytelenek elfogadni, II. Andrásnak a zágrábi egyházhoz intézett 1217-iki okmánya is igazolja, melyről alább fogok szólni.

Ha a XIII. század első felében nem is léteztek még báni pénzek, abból nem következik, hogy egyáltalában nem léteztek még hazai veretű horvát pénzek abban az időben. Luschin² a Rupp 128—130. sz. néma pénzfajt velem együtt helyesen Spalatónak (Spljet) tulajdonítja, melynek még eddig ismeretlen prototipusa Imre király korában verethetett. Én egy ideig az Emanuel császár alatt Dalmáciában beállott bizanci uralom korára gondoltam, most azonban kételkedem mindkét fönti nézet helyességében, a míg csak a XII. századba helyezhető ilyen pénzeket nem fog valaki fölmutatni. Az eddig ismeretes e fajta spalatói pénzek legkorább a XIII. század 2. felébe tartoznak. Úgy látszik, hogy e század 1. felében Dalmáciában még a friesachi fillérek járták (v. ö. a ragoznikai éremleletet. Vjesnik IV. 111.) és ez esetben aligha léteztek a XIII. század közepe előtt spalatói fillérek. Kedvező esetben körülbelül egykorúak lennének a horvát báni pénzekkel, a melyeknél azonban sokkal silányabbak.

Utalva II. András király föntemlített 1217. évi okmányára, azt hiszem, hogy olyan horvát pénzeknek jöttem nyomára, melyek kétségtelenül régiebbek a horvát báni és a spalatói filléreknél. Az okmány idevonatkozó része így hangzik:³ „Istud specialius adii-ciendo statuimus, quod licet nunquam moneta regalis in regno banatus sive ducatus facta fuerit ab aliquo rege, tamen a successoribus nostris si fieri contingeret, quod non credimus, populus ecclesie, tam episcopi quam capituli, mercimonia sua vendendo vel emendo dare non compellatur pro eadem, nec etiam monetarii ad aliquod forum episcopi, causa exercende monete, accedere aliquo modo presumant, et si inventi fuerint, per quadraginta dies capti ab officialibus episcopi in carcere detineantur, omnes res suas quas tunc erga se habent omittentes“.

András király azt mondja itt, hogy Horvátországban, a mely egy bán vagy egy herceg főnhatósága alatt állt, soha (valamely király) királyi (magyar) pénzt nem veretett. Ha azonban, a mit különben ő nem hinne (tehát nem is szándékol), valamely (királyi) utóda mégis ilyest akarna tenni, az esetben a zágrábi püspök és káptalan alattasai nem kényszeríthetők arra, hogy árúikért adás-vételnél ilyen királyi pénzt elfogadjanak vagy (érte) adjanak. Továbbá nehogy a királyi pénz valamikép mégis forgalomba kerüljön, a magyar királyi pénzverő mestereknek megtiltja, hogy a püspöki vásártérre lépjenek a királyi pénz forgalomba hozatala céljából. Ha pedig e tilalom dacára rajtakaptnának, fogják el őket a püspök alkalmazottjai és tartassanak 40 napig fogságban, elvesztvén mindazt, a mi náluk található.

E szerint kétségtelen, hogy 1. az Árpád-házi királyok II. András előtt Horvátországban sohasem verettek pénzt⁴ és hogy olyan körülmények forogtak fönn, melyek folytán egyelőre nem is szándékoztak ilyesmit tenni; 2. hogy a királyi (magyar) pénzek Horvátországban⁵ legalább a XIII. század elején a forgalomból határozottan ki voltak zárva. Ezt

¹ Az okmányok 1211-ben említik először. V. ö. a zágrábi Vjesnik IV. k. 108. l. cikkemet az ostrovoi (Szlavónia) friesachi pénzekről. — ² Der Fund von Zažvič. Num. Zeitschr. XXXIII (1901) 165—188. — ³ Tkalčić: Mon. episcopatus Zagr. I. 45. = Kereselich: Historia cathedr. eccl. Zagr. 327. l. stb. — ⁴ Magyar királyi pénzt. — ⁵ Úgy látszik, csakis a zágrábi püspök és káptalan fönt idézett kiváltságos területén, illetve az ő alattasaikkal szemben, de a fakultatív forgalomnak nyilvánvaló épségben tartásával. — Így értelmezem én az idézett okmányt. — Szerk.

a tilalmat a Horvátországban uralkodó friesachi pénzek szerint való számolás indokolhatná. Az előbb említett ténynek azonban egészen más, nem egészen megérthető okokban kell magyarázatát bírnia.

Ha tehát kétségtelen, hogy 1. a magyar királyok a XII. században s a XIII-iknak első felében nem gyakorolták a pénzverési jogot; 2. ha II. András oly kifejezéssel él, melynek alapján joggal kételkedhetik az ember, vajjon egyáltalában volt-e joguk az Árpád-házi királyoknak arra, hogy magyar királyi¹ pénzt veressenek Horvátországban, végül 3. ha az első horvátországi királyi pénzek (*moneta regis pro Sclavonia*) nem magyar, hanem horvát királyi pénzek voltak, akkor az ember önkéntelen arra a gondolatra jut, hogy mindezeknek bizonyos összefüggésben kell lenniök Horvátországnak Magyarországgal és az Árpád-házi uralkodócsaláddal szemben való államjogi különállásával, ahogy ez a Kálmán királylyal való egyesség óta jog szerint fönnállott. Horvátország ugyanis nem meghódított magyar tartomány volt, hanem szövetséges állam, közös királyi dinasztiával és mint ilyen megtartotta saját államjogát. Állami hatalmának képviselői (az Árpád-házi királyok, hercegek és közvetve a bánok is) gyakorolhatták mindazon jogokat, melyek őket mint horvát méltóságviselőket megillették; egyebek közt a pénzverés jogát is, mely akkortájt jól jövedelmezett és egyébként kedvező viszonyok közt erről bizonyára senki önként le nem mondott. Csak az volt szükséges, hogy a forgalomban uralkodó pénznemekhez tartalomban és finomságban hasonló pénzeket verjenek, mert másminőket csak kényszer-árfolyammal lehetett volna föntartani.

Az első horvát méltóság, a kiről ki lehet mutatni, hogy a horvát korona pénzverési jogát gyakorolta és saját pénzeket veretett, senki más nem volt, mint maga a későbbi II. András király, — a mikor fivére, Imre életében Horvátország hercege volt (1197—1201), — mert hiszen az 1217-iki okmányban az ő szavai csak a magyar királyi pénzekre vonatkoznak, melyeket eltilt a forgalomból, de azt sehol sem mondja, hogy a horvát hercegek és bánok már azelőtt nem verettek volna pénzt, vagy hogy ehhez nem lenne joguk. Sőt éppen II. Andrásnak van 2 ritka pénzfaja, a melyek éppen az ellenkezőt bizonyítják: kétségen kívül horvát hercegi pénzek, ámbár eddigelé nem ismerték fel őket ilyenekül. Tudtommal ezek a legrégibb, Horvátországban vert középkori pénzek. Ím a leírásuk:

1. ✠ R . D . R . E . A . S . D . Ovalis pajzs a magyar címer-polyákkal, négy ívből álló, 4 kis külső vonallal díszített kartusban, egy-egy golyócskával a belső sarkaiban. Vonalkör. — Hátlap: Felirat nyomai. A herceg feje szemben, vonalkörben, melynek felső szélén 2 falcinkes torony közt egy kupolás torony látható.

Ezüst; 17—16 mm. 3 drb a zágrábi múzeumban (2 drb a Montenuovo-gyűjt.-ből). Súlyuk; 0.85, 0.77 (3. kép) és 0.50 gr. C. N. H. 11. t. 203. sz., Rupp I. k. V. t. 141. és 142. sz., Weszerle XV. t. 7. sz.

¹ Ellentétben értendő a banalis vagy ducalis pénzekkel. — Szerk.

2. ✱ ANDREAS · D · CR · fölfelé fordított nagy félhold; fölötté hatágú csillag. Gyöngykör.

Hátlap: Templom homlokzata 2 oldaltoronnyal, előtte falkerítés 4 ívvel és 2 golyócskával; a mezőben hatágú csillag és 3 golyócska. Gyöngykör.

Ezüst; 17—16 mm. 2 drb a magyar nemz. múzeumban (1. és 2. kép). C. N. H. 11. t. 197. sz.

Az első faj felirata csak ANDREAS D(UX)-nak, a másodiké ANDREAS D(UX) CR(OATIAE)-nek olvasható. Előbb, egy rossz föntartású példány alapján DAL(MATIAE) (REX)-nek olvasták, a mi azonban kétségtelenül téves.⁵

A mikor II. András Dalmácia királya volt, akkor ő már Magyarország királya is volt és bizonyára nem hagyta volna el utóbbi címét. Az a magyarázat is elesik, mintha ezt a pénzt Dalmácia bekebelezésére verték volna, a mennyiben van egy példányunk világos D · CR · felirattal. Szóba jöhetne még, hogy D(EI) GR(ATIA) vagy D(EI) G(RATIA) R(EX)-re egészítsük ki a felirat e részét. Ez ellen azonban megjegyezzük, hogy előbbi esetben a felirat, melynek nincs folytatása a hátlapon, hiányos és értelmetlen lenne, a második eshetőséget pedig kizárja az interpunkciós pont hiánya, melyet különben hasonló helyen el nem hagytak. Igaz, hogy a magyar nemz. múzeum mindkét példányán a C alsó vége kissé föl van húzva, mégis azt a benyomást teszi rám, hogy C-t akartak írni és nem G-t. Fölfogásomat az éremkép: félhold és csillag — is támogatja, mely gyakran ismétlődik középkori horvát címereken és pecséteken. Éppen ezért nem is indokolatlan a kérdés, vajjon ezen állítólag illyr címerben nem kell-e a horvát királyság legrégibb címerét fölismerünk, a mely tehát egyidejűleg jelenne meg András pénzein a magyar pólyás címerrel.

A 2. sz. érem egyik lapján 2 tornyos templom látható: a friesachi fillérek ismeretes éremképe. Az 1. sz. éremnek — részleteiben különben eredeti — 3 tornya szintén más efféle fillérekre emlékeztet. Külső megjelenésük és minőség tekintetében mindkét faj a frisatici-hez tartozik, melyek András herceg idejében Horvátországban forgalomban voltak.

Valószínű, hogy II. Andrásnak egyéb, friesachi mintát követő pénzei közt még van egynehány más faj is, melyeket horvát hercegi minőségében veretett, de a hercegi címet tartalmazó feliratok hiányában ezek nem állapíthatók meg.

A fönti 1. számúra pl. a C. N. H. 172. sz. (Rupp 145. sz., Weszerle XV. t. 6. sz.) ANDREAS feliratú pénzfaj emlékeztet és némi rokonságot árulnak el a C. N. H. 199—202., 206. és 207. sz. pénzek is. A horvát félhold és csillag Andrásnak 186—188., 190., 201. és 202. sz. pénzein is előfordul, melyek semmiféle biztos tájékozást nyújtó feliratot nem viselnek.

4-ik képünk Andrásnak egy, a horvát nemz. múzeumban őrzött pénzét ábrázolja. Ez ama rajnavidéki pénzek típusait utánozza, melyek Horvátországban a friesachi fillérekkel együtt közkézen forogtak. Hogy ez a pénz horvát hercegi pénz-e, nem bizonyos, de nem is valószínűtlen. A C. N. H. 11. t. 198. sz. (Rupp 146. sz., Weszerle XV. t. 4. sz.) pénzen a felirat ✱ ANDREAS // tökéletlen föntartású, mindazáltal nincs rajta hely három betűnek (REX), a hogy Réthy kiegészítette, hanem csak egy, legfőlebb két betűnek.

A Montenuovo-féle zágrábi példányon zavaros ✱ ANRDÄHVS ▲ DE felirat olvasható és nyilvánvaló, hogy ez ANDREAS helyett áll, de kétség merülhet föl a végén lévő DE jelentése iránt. Ha REX-nek akarnók olvasni, az első betűt változtatni kellene és még mindig hiányos lenne a szó. Talán ezen a pénzen is D(UX) [C(ROATIAE)]-t kell olvasni. Meglehet, hogy a vésnök, a ki a nevet oly hibásan állította össze, a C-t fölcserélte egy E-vel. Ez a kérdés tehát eldöntetlen marad, a míg egy teljesen ép feliratú példányt nem találunk. Íme a zágrábi példány leírása:

¹ Appel (Repertorium III. 1. k., 12. t. 22. sz.) elég hű képét adja e pénznek, míg a IV. 1. k.-ben u. a. táblán új rajz jelent meg, mely először adja a helytelen DAL · R feliratot. Ez az a téves forrás, melyből a későbbiek ellenőrzés nélkül merítettek. Réthy helyesen mellőzte a C. N. H.-ben.

3 ✱ ANRDAHVS ▲ DĒ a herceg koronás mellképe szemben, 2 oldalt a trón egy-egy támléce látszik. Gyöngykör.

Hátlap: 2 oldal- és egy középtoronnyal ékes templom, előtte párkányos fal, a mezőben 2 karika, lenn lapos ív. Gyöngykör.

Ezüst. 15—16 mm. 0.80 gr. Horvát nemz. múzeum. (4. kép).

A történeti források András herceget elég független uralkodónak tüntetik föl Horvátországban, ki fejedelmi jogait teljes mértékben gyakorolta.¹ Ezt bizonyítják horvát hercegi pénzei is. Atyjától: III. Béla magyar-horvát királytól csak széles birtokot, várakat és nagy összeg pénzét örökölt egy keresztes hadjáratra való kötelezettség mellett. Úgy látszik azonban, hogy András nemcsak elégedetlen volt osztályával, hanem atyja némely rendelkezéseivel csorbítva is látta magát jogaiban. Ezért már 1197-ben föltámadt bátyja: Imre király ellen, s a horvát vidéken lezajló harcokban a szerencse is kedvezhetett neki. Még 1198 február közepe előtt, — a mikor először említik őt mint Dalmácia és Horvátország herceget, — békét kötöttek, melynek folytán András meglehetősen független részt kapott az uralkodásban, mint ahogy az árpádok birodalmában már többször volt rá eset. Valószínűleg még trónörökösnek is nyilvánított a király magvaszakadása esetére. Nemsokára aztán András a Hum hercege címét megszerezte és kivételesen DUX RAME és DUX JADERE címet is visel. Fönhatósága kiterjedt a Drávától a Neretváig (Narenta), mindazáltal sohasem használja hivatalosan a Szlavonia fejedelme címet, mert a Dráva s a Gvozd-hegység közti vidéket abban az időben még nem így hitták. Így csak idegenek nevezték, mint szláv vidéket, a XIII. századnál korábbi hazai források azonban még nem ismernek külön Szlavón királyságot. Idegen forrásokban Szlavónia a XIII. század előtt azonos Horvátországgal és Dalmáciával (együttesen).² Így pl. a pápai kancellária Andrást rendesen DUX SCLAVONIE-nek, (egyszer DUX CROWACIE-nek is) nevezi. Minthogy bizonyos, hogy András uralma a Dráváig terjedt, ennél fogva az ő hivatalos címe: DUX CROATIE csak Horvátországra és a későbbi „Szlavoniára“, vagyis a Gvozd hegység mindkét oldalán elterülő vidékre vonatkoztatandó s a pénznek, melyen ő a horvát hercegi címet viseli, ezen a vidéken kellett veretnie.

Azt hiszem, nem kockáztatok túlságosan merész állítást, ha fölteszem, hogy András verdéje Zágrábban volt, a hol a herceg gyakran tartózkodott és bizonyára fejedelmi kastélya (Pfalz) is volt, a melyben udvarát tartotta. Ilyen kastélyok (Pfalz) Dalmáciában valószínűleg Zarában (Zadar) és Trauban (Tragir) is voltak, a hol András szintén többször tartózkodott; főúri jogainak gyakorlására, mint herceg, kisebb helyeken is megjelent, mindenkor több udvari méltósága kíséretében, a kik közt egy camerarius ducis-ról is van szó, a ki az országos pénzügyek élén állott. Ennek volt alárendelve a pénzverő is, és hogy András alatt létezett már ilyen Horvátországban, azt az imént tárgyalt pénzek eléggé bizonyítják. A horvát herceg kamarása, kinek nevérol értesülésünk van, CAMERARIUS DUCIS VENCESLAUS, ki mint tanú szerepel aláírásával egy 1198-iki okmányon.³ — A horvát hercegeknek jelentékeny jövedelmük lehetett, ha András elődei évenként 10.000 márkát fizethettek a királynak.

Hogy mikor kezdette meg működését András herceg pénzverdéje, és mennyi ideig volt üzemben, nem tudjuk, ha azonban e pénzek ritkaságát tekintetbe vesszük, a kibocsátások aligha voltak nagyszámúak és aligha tömegesek. Olyanok voltak András hercegségében a viszonyok, miszerint alig hihető, hogy a hercegi pénzverő szakadatlanul üzemben volt, sőt egészen bizonyos, hogy legalább egy ízben hosszabb időre szünetelnie kellett és hogy 1203 óta többé egyáltalában nem működhetett. András herceg uralkodása, részben saját hibájából, igen mozgalmas volt. Még kétszer kényszerült jogát fegyverrel védeni. A második háború 1199-ben tört ki, a mikor Imre megházasodott és valószínűleg az

¹ András horvátországi uralkodásáról lásd V. Klaić: O hercegu Andriji (1197—1204) a délszláv akadémia Rad című kiadványában, CXXXVI. k. 200—222. l. — ² Dr. J. v. Bojničić: Grbovnica Kraljevine „Slavonije“. A zágrábi Vjesnikben, új f. l. k. 18. l. — ³ Kukuljević: Codex dipl. II. k. 199—200. l.

előbbi egyezségnek némely rendelkezéseit megváltoztatta. András legyőzetett ugyan és kénytelen volt Ausztriába menekülni, de a pápa közbenjárására (1200) mégis kibékültek. András Imre távolléte esetére ismét a király helyettesül (Reichsverweser) szemeltetett ki Magyarországon. Saját hercegségében ismét teljes mértékben gyakorolja jogait és a szerbiai háborúban (1202) seregével támogatja a királyt. A harmadik háború 1203-ban ütött ki, mikor Imre fiának Lászlónak kívánta biztosítani a magyar trónt. Ezúttal András nagyon pórul járt, mert legyőzetvén, fogságba került és a Varasd melletti Knežinecbe bellebbeztetett, a hol Imre haláláig (1204) maradt. Mikor a következő évben László is meghalt, András horvát herceg akadálytalanul lépett a magyar trónra.

Dr. Brunšmid József.

Hazai éremhamisítványok.

A legutóbbi évtized folyamán feltűnően nagy arányokat öltött nálunk a magyar és különösen az erdélyi régi pénzek és emlékérmek hamisítása. A kínálat nem szorítkozott Budapestre, hanem kiterjeszkedett a vidéki gyűjtőkre és intézetekre is. Szerencsére éppen ennek folytán a veszedelem aztán annyiban vesztett valamit akut jellegéből, a mennyiben ez irányban bizonyos közvélemény, illetve köztudat fejlődött ki országszerte, mely a folyton fölmerülő újabb esetekben gyakran megóvta az illetőket a becsapástól, másokat pedig fokozott óvatosságra intett és már előzetesen bizalmatlanságot keltett az érmekeztetők kinálói mindkét nemű ügynökök, illetve közvetítők iránt. Sajnálattal kellett azonban tapasztalni, hogy e hamisítványok terjesztése az ország határait is túllépte és egyes esetekben külföldről kínálták vissza a hazai gyűjtőknek az exportált hazai árút. Egyik legnagyobb európai éremtár igazgatójának is mertek vételre ajánlani — természetesen valódinak állítva — ilyen hazai zúggyártmányt. — Igaz, hogy örömmel mutathatók rá a gyakori kudarcra, melyet a hamisított régi pénzek, emlékérmek, ellenjegyek és prehisztorikus római meg középkori bronzrégiségek, sőt cserepek kínálói a mai napig szenvedtek, arról azonban a dolog természeténél fogva legtöbbször hallgat a krónika, hogy hány esetben szenvedtek kárt a tényleg megcsalt felek és ezen eseteknek aránylag csekély százaléka jut később tudomásra, mikor az illetőnek, bár későn, de mégis megnyílnak a szemei. Hogy ez így van, bizonyítja a hamisításban tanúsított lankadatlan buzgalom és leleményesség; hiszen, ha nem járna dús haszonnal e mesterség, bizony nem is folytatnák azt amatőr-ségből, számbavehető fáradsággal és önköltséggel. Az okozott kár mindenesetre jelentékeny, mert részint készpénzt vagy csere útján valódi és értékes érmekeztetéseket csikarnak ki a hamisítványokért, részint pedig a hazai numizmatika művelésének okoznak erkölcsi kárt bizalmatlanság ébresztésével és evvel járó bizonyos fokú elkedvetlenítés által. A tisztességes éremkereskedők közvetve szintén károsodnak e visszaélések folytán. Ha már most azt látjuk, hogy külföldön, — a hol pedig az érmekeztetési csalás nem viszi árúit oly szemérmetlen bátorsággal úgyszólván a piac közepére, mint minálunk, — már ismételtlen foglalkoztak az ellene való védekezés kérdésével, úgy nekünk is keresnünk kell a módot, hogy megszabaduljunk e rákfenétől vagy legalább, hogy megengedjük azt tovább burjánzani. Kíváncsú lenne, hogy jogászaink is behatóan foglalkozzanak e kérdésekkel és a Num. Közlöny szívesen ad helyet talpraesett tanulmányoknak, melyek a büntető igazságszolgáltatás szempontjából méltatják ez érem- és régiséghamisítás kérdését.

Előzetes eseteknek idevágó külföldi irodalomnak és idevágó tanulmányoknak nem vagyunk teljesen híjával és az eddigi általános eredménytelenség, mint dr. Hanns Gross (Der Raritätenbetrug. Berlin, Guttentag, 1901, 5. lap) megjegyzi, részben annak tulajdonítandó, hogy a büntető jogászok, bírák, ügyészek kevéssé foglalkoztak evvel a mindenesetre különleges, beható tanulmányt kívánó kérdéssel, melynek ezer a csinyja-binyja és hogy ezen, alig palástolható tájékozatlanságukat a mindinkább neki bátorodó élelmesség aztán hasznára is fordítja.

Jelen közleményt több oldalról jött kérelemre, legutóbb pedig a m. num. társulat választmányának egyik 1904. évi őszi ülésén hozzám intézett egyenes felszólításának engedve teszem közzé és célja az, hogy egyrészt azok figyelmét is fölhívjam e tárgyra, a kik még tájékozatlanok, másrészt, hogy a numizmatikai társulat egyik feladatához képest megkönnyítsem a hamisítványok elleni védekezést eddigi, a nemzeti múzeumban, mint hosszú évek során a hazai régipénzforgalom elsőrendű középpontjában szerzett személyes tapasztalataim és megfigyeléseim közzétételével.

Régiségek hamisítása hazánkban már nem új dolog. Kár hogy szakembereink idevágó régibb tapasztalataikat nem tették közzé; sokat lehetne belőlük okulni. Már a 70-es és 80-as években, — tapasztalt szakemberektől értesültem, — volt itt Budapesten egy műhely, vagy gyár, melyben régiségeket, érmekeket — egyebek közt „körmöci“ Sz. Györgyérmekeket is — gyártottak. — A XVI—XVII. században készült Atilla és Buda dux-féle érmekeket is utánózták, — úgy hallottam, — Ó-budán¹. A Király-hágón túli részekben sem nézték közönyösen az érmeke iránti fokozott érdeklődést. Hamisított csontrégiségeket Komárom-megyéből ismerünk nagy számmal. — Tovább visszatekintve a Guglinger-féle Mátyás-érem hamisítványairól értesülünk. (V. ö. Arch. Ért. r. f. [1874] 213. l.) továbbá a Becker-féle sorozatban is találunk magyar vonatkozású hamisítványokat, mint pl. Szent István pénzét (Pinder 315. sz., Schönwisner I. t. 6. sz.), Báthori Kristóf táborigallérját (Pinder 326. sz., Schönwisner 2. t. 1. sz. és a Pázmány-érmet. Pinder 321. sz.). Mellesleg említve, ugyancsak Becker csinálta Viczay gróf gyönyörű, antik görög érmekekre emlékeztető ezüst érmeit, melyeknek legújabbban merült föl egy-egy arany példánya, nem csekély meglepetésül az eddig csak ezüst példányokat ismerő gyűjtő közönségnek. A Viczay-féle érmekeket Pinder (Die Becker'schen falschen Münzen. Berlin, 1843) nem említi, bélyegvasai sem voltak tehát a homburgi gyűjteményben, melyeket, ha jól értesültem, a londoni British Museum szerzett meg. — Hova kerültek s kinek kezeiben vannak most, érdemes lenne kifürkészni.

A hamisított magyar és erdélyi pénzek és emlékérmek hasonlíthatatlanul nagy tömege azonban a legutóbbi évtizedben árasztotta el az országot. Hogy ezeknek túlnyomó része ugyanabból a forrásból került ki, azt részint morális, részint kézzelfogható érvek bizonyítják.

Ha azt tapasztaljuk, hogy ismételt esetekben ugyanazon éremfajok ugyanazon, bár fokozatosan fejlődő technikai eljárásokkal: (öntés, galván úton való eljárások, új bélyeggel való verés,) ugyanazon közvetítők által, ugyanazon cselfogásokkal és mesékkel szolgáltatnak fel a ritkaságokra éhes gyűjtő közönségnek, sőt múzeumoknak is, — meg hogyha kiválóan ritka érmekeknek hasonló eljárásokkal utánzott példányait két egymást közvetlenül követő napon küldik be, tanácsot kérve, hozzám az ország különböző vidékeiről, a hova ugyanazon vagy hasonló mesével küldte be mindkettőt ugyanazon egyén, — vajjon kétkedjünk-e még azon, hogy közös forrásból származnak? De minek folytassam? E cikknek kizárólag numizmatikai célja van: röviden jellemezni és taxative felsorolni azon hamisítványokat, a melyek 1898 óta a nemz. múzeumban gyűjtött följegyzéseimben vannak felsorolva és melyeket magam láttam, megvizsgáltam.

A szóban lévő hamisítványok különböző eljárási módokkal készültek. Vannak köztük:

a) Öntött érmeke. Legnagyobb részt durvák, egyenetlen vagy likacsos felülettel, mely néha átvésve (cizelálva), olykor utólagosan ismét megkoptatott bearanyozással álarcozva jelenik meg többnyire. Különböző árnyalatú, gyakran szürkés vagy vörhenyes fémötvözetből, szürke ú. n. tükörféméből is készültek. Bronz meg nemesfém-öntvények szintén fordultak elő, de ritkábban és ezek, kivált utóbbiak, részben más műhelyre voltak visszavezethetők.

b) Galvanoplasztikai másolatok. 1898 táján ezeknek egy könnyen felismerhető, tökéletlen fajtát láttam sok különböző éremhamisítványon. Az érem lapjáról külön-külön galván-másolat készült s e két lemez közt az ürt, a súlyra és a kongásra való tekintetből fém-anyaggal kitöltötték, az egészet pedig abroncs módjára egy reá forrasztott fémszalaggal

¹ V. ö. Arch. Ért. r. f. II. (1870) 211. l.

bekeretelték. — Az Apafi-féle százaranyos éremnek, melynek Montenuovo-féle példánya előbb egy angol magángyűjteménybe, onnan pedig, mint értesültem, a British Museumba került, és nagyszámú egyéb érmeknek így készült másolatait volt alkalmam látni. Könnyen felismerhetők az abroncs ráforrasztásáról. Az aranyozás és ezüstölés többnyire silány volt és tompa kongásuk vagy recsegő hangjuk is hamar elárulta mivoltukat.

c) Úgyesebben és valószínűleg az előbbieknél később készült galvanoplasztikus utánzatok azok, melyek nem három darabból készültek, mint az előbbiek, hanem kettőből és e kettő az érem külső peremén van összeillesztve, úgy hogy csak egy, különben is álcázott, körülfutó repedés mutatja az összeállítás nyomát. E nyom eltüntetésére reáforrasztott és ismét nagyrészt leráspolyozott vagy legyalult, koptatott lemezkét, vagy forraszt, mesterséges okszidálást, szennyet stb. alkalmazott a készítő. E daraboknak sokszor megvan a kellő súlya, gyakran elég jó a csengésük és az említett repedésen kívül leginkább általános habitusuk (megjelenésük) meg a kelleténél homályosabb, az aránynál ezenfölül néha túlsárga vagy túlvörös vagy barnás — („vieil or“) — színük, koptatásuk, néha nagyon éles, néha viszont nagyon is lekerekített perem-élük, a kormos vagy faggyas fekete, meg a szürkés földes szenny, a szürkés-fekete, olykor foltonként megjelenő okszid (az ezüstön) meg a betűk s az érmképek körüli sajátságos árnyak, illetve e jelenségek esetről-esetre különböző társulásai árulják el, hogy hamisítványok.

d) Újonnan vésett bélyegvasakkal vert hamisítványok. Ezek figyelmes szemlélet és eredeti példányokkal való összehasonlítás alapján, továbbá általános megjelenésükből, habitusukból, végül az imént felsorolt ismertetőjelekből, úgymint a perem, illetve az él túlságosan egyenetlen lekerekítettségéből vagy ellenkezőleg igen éles vagy érdes alakjából, az érem szélének mesterséges lekoptatásából, az ezüst, illetve arany színéből, a homályosított, néha igen új vagy célzatosan megrongált felületről, a mesterséges szenny vagy okszid alkalmazásáról stb. ismerhetők föl. — Kezeimben voltak és most a m. numizmatikai társulat birtokában vannak ilyen hamisítványok verésére szolgáló hamisított új bélyegvasak; ezekről az alábbi lajstromban adom a részletes kimutatást.

e) Régi, az idők viszontagságai közt el nem pusztult valódi éremverő-bélyegvasakat is használtak föl arra, hogy velük utánvereteket (refrappe) készítsenek. Ezek száma azonban nem nagy és minthogy forrásuk az előbbiektől különböző és a hamisításnak főnti kategóriába nem tartoznak, itt nem tárgyalom részletesen, habár úgy értesültem, hogy egy éppen aktuális vitás esetben is egy ilyen külföldre került utánveret szerepel.

Most pedig áttérek azon éremfajok felsorolására, melyeknek hamisított példányai az utóbbi években kezeimben megfordultak és ahol följegyzéseim az eljárási módot is említik, utalással a főnti osztályozásra (a, b, c, d) ezt is megemlítem.

I. Magyar pénzek:

1. Sámuel. — 2. Salamon. — 3. I. László. C. N. H. 33. — 4. I. László. C. N. H. 34. — 5. II. István. V. ö. C. N. H. 52., hanem obolus. — 6. Imre. C. N. H. 113. — 7. IV. Béla. C. N. H. 272—273. (?) — 8. Ottó (sötétre oxidálva, talán 20 drb). — 9. II. Rudolf csegelye 2 nagybányai tallérral 1598, ezüstölt öntvény. — 10. II. Ferdinánd 1629. évi 10 # (Pereme reszelve, a szélein egyenetlenségek, a mezőben domborúságok. A hátlapi betűk közt gyanus nyomok). — 11. III. Ferdinánd 10 # K. B. (34 mm., 34.66 gr. Vöröses. Felülete erővel durvítva). — 12. Pro libertate; arany.

II. Magyar emlékérmek:

1. I. Mátyás Guglinger-féle érme (szürke fémmel bélelt, ezüsttel abroncsolt, ezüstölt réz. Galvanoplasztikai másolat; nem cseng). — 2. II. Ulászló emlékérmé II. Lajos koronázására, a hátlap mezejében 2 koronával. V. ö. Széch. 14. t. 1. sz. és Weszerle B 13. t. 6. sz., aranyozott bronz öntvény. — 3. II. Lajos és Mária ezüst érme, hátlapján a mohácsi ütközet képe (c). — 4. II. Mátyás és Anna arany érme. Weszerle C. VI. t. 6. sz. — 5. Buda

visszavétele (Gohl 34. sz.). Aranyozott öntvény. — 6. I. Lipót: Imperio sua forma rediv. Wellenh. 7262. 10—15 # súlyú. (Ráforrasztott abronccsal) (b). Pereme éles és előreálló. Az orr stb. erősen lekoptatva. Rosszul cseng.) — 7. I. József: potens in terra etc. (Öntvény, fémötvözetből. Széch. 44. t. 82. sz.) — 8. II. Lipót 10 # pietate et concordia. — 9. VI. Károly nagy Sz. György-érme (Széch. 58. t. 69. sz. Szürke fém és bronz öntvény). — 10. Buda dux (1441). (Aranyozott szürke fém. Öntvény.) — 11. Hoflinger Zsuzsanna (rosszul aranyozott sárgaréz öntvény). A 10 # érem (Weszerle G. XIII. t. 2. sz.) utánzata. — 12. Hohenberger Dávid (Arch. Közlem. XIV. k. III. t. 16. sz.). — 13. Pázmány Péter (ezüst), nem a Becker-féle. — 14. Schrottl György (Arch. Közlem. XIV. k. II. t. 27. sz.). — 15. Gr. Zichy Jenő székesfehérvári érme (fehér fém-öntvény). — 16. Hans Girk (Partinger) ovalis érme (szürkés fém-öntvény).

III. Erdélyi pénzek:

1. Szapolyai János 1540. évi szebeni arany piéfortja mint Resch I. t. 45. sz. Szélén összeillesztett galvanopl. utánzat. 6 mm. vastag. — 2. I. Ferdinánd különböző tallércsegelyei. (Resch I. t. Galvanoplasztikus utánzatok. Némelyik jól cseng és szélén van összeillesztve, mások fehéres fémből valók, ismét más ráforrasztott szegélyvel.) — 3. I. Ferdinánd 1553. évi szebeni aranya. A madonna alatt a magyar címer, a hátlapi bal mezőben a szebeni címer mint jegy. Sárga arany, 2 lapból összeállítva. Nem cseng. Állítólag Bécsből került 1899-ben Budapestre). — 4. Báthori Zsigmond 1592. évi háromszoros tallércsegelye. (Resch 9. t. 98. sz. Galvanoplaszt.; ráforrasztott szélzettel). — 5. Ugyanannak 1596-iki n-b jegyű tallérja (galvanoplaszt.). — 6. Ugyanannak 1601. évi brassói tallérja. Av. címer. Rev. v. ö. Resch 13. t. 247. sz. Öntvény. — 7. Báthori Endre aranya 1599. (Galvanopl., néha vöröses színű). — 8. Ugyanaz ezüstben. Mindkettő újonnan véselt hamis bélyeggel verve is többször előfordult 1899 óta. (Feltűnően lekerekített éllel, kissé homályos mezővel, fekete korom-szenynyel.) Vannak hullámos mezejű (3 domborulattal) galvanopl. példányok is. A vert arany 3·21 gr. és 23·5—24·5 mm. átm. — 9. Brassói ezüstcssegely (Báthori Zsigmond) 1601. Resch 13. t. 2. sz. (Fekete foltok. Jól cseng.) — 10. Székely Mózes 1603. 10 #. Resch 49. I. és 14. t. 1. sz. Szürke fém-öntvény. Galvanopl. utánzat. Hamis bélyeggel vert ezüst példányok is vannak. Kissé homályosított felület, szépen lekerekített, fényesebb élek. Mű-koptatás. Fekete szennyek. A típusok körül árnyak a mezőben. Nem elég jól cseng. — 11. Bethlen Gábor 1618-iki kolozsvári aranya. Resch 85. I. 22. vagy 23. sz. Hamis bélyeggel verve. 3·47 gr., 22 mm. átm. (Többször előfordult. A szakáll s a sárkányfej némelykor lekoptatva.). — 12. Brassó 1612. Resch 21. t. 1. sz., hanem ezüst. — 13. Brassói egyszerű arany, 1612. Resch 21. t. Hamis bélyeggel verve. (Kissé homályos felületű, fekete szennyekkel.) 3·28 gr., 24 mm. — 14. Ugyanaz ezüstdől. Hamis bélyeggel verve (kissé vastagabb). — 15. Hasonló, 1613 évszámmal. Arany, veret. — 16. Bethlen (Brandenburgi) Katalin 1630. évi aranya. Resch 29. t. 1. sz. Galvanopl. utánzat, azonkívül hamis bélyeggel vert példányok (gyakoriak). Előbbiek néha vöröses színűek. — 17. Ugyanaz ezüstdől. Vert példányok (gyakoriak). — 18. I. Rákóczi György aranya (1646?). Resch 32. t. 45. sz. (gyakori). — 19. Ugyanez ezüstdől. — 20. Barcsai Ákos aranya 1659. Weszerle XI. 9. és Resch 36. t. 2. sz. Hamis bélyeggel verve. — 21. Ugyanaz ezüstdől. Veret. — 22. Kemény János aranya 1661. (V. ö. Resch 37. t. és 38. t. 7. és 9. sz.) Hamis bélyeggel verve. — 23. Ugyanaz ezüstdől. Veret. — 24. Ugyanaz aranyból, 3 # súlyban, füllel. — 25. Ugyanaz mint nyolcsarkú cssegely. Arany. 17·35 gr. (Öntvény?) — 26. Apafi Mihály 100 #. Resch 49. t. 211. sz. (?) (Galvanopl. utánzat.) — 27. Apafi M. 100 #. Resch 50. t. 217. sz., hanem ezüst. (Galvanopl.) — 28. Apafi M. 25 #. Resch 52. t. 263. sz. (Galvanopl.) Hatszögletű díszes cssegely. — 29. Apafi M. aranya, félhold alakú lapkán 1668 (?) V. ö. Resch 41. t. 72. sz. (Galvanopl.) — 30. Apafi M. ezüstcssegelye 3 garas veretével 1673 (?) (Galvanopl.) V. ö. Resch 45. t. 135. sz. — 31. Apafi M. ezüstcssegelye 1672, 2 garas veretével. Egyik végén a 2 sarka le van vágva.

(A mezőben iii illetve v, a hátlapon rozetták illetve c jegyek). Ezüstözött érc; öntvény. — 32. Tököly Imre aranya 1690. Resch 53. t. 2. sz. Hamis bélyeggel verve. 3'06 gramm. 22'5—23 mm. átm. Kissé lekoptatott, fekete szennyekkel. Kissé lágyan mintázva, mint a többi fönnemlített veretek is. — 33. Ugyanaz ezüstműből. Kissé vastagabb (mint a többi fönnemlített ezüstveret is). Olykor fekete foltokkal! — 34. Rédei Ferenc csigelye 1658. N—B jeggyel. (V. ö. Resch 85. t. 13. sz.) Sárgás fém-öntvény, lekoptatott sarkokkal. — 35. Rédei Ferenc aranya 1658. (V. ö. Resch 85. t. 13. sz.) Hamis bélyeggel verve.

IV. Erdélyi emlékérmek:

1. I. Ferdinánd csigelye 1551. Resch 60. t. 1. sz. Galvanopl., ráforrasztott szélzetel. — 2. Castaldo: Resch 60. t. 7. sz. Öntvény. — 3. Castaldo: Lippa capta. — 4. Castaldo: Resch 61. t. 10. sz. (Mind öntvény; durva kivitelűek). — 5. János Zsigmond egyoldalú plakettje. Resch 62. t. 13. sz. Szürke fém-öntvény, néha aranyozva vagy ezüstözve, olykor durva műpatinával. — 6. Georgius Deidricus de Teke. Arany. Resch 62. t. 16. sz. — 7. Ugyanaz ezüstműből. Mindkettő hamis bélyeggel verve. Lekerekített élek, kissé homályos felület, fekete szennyek. Néha kerek lyukkal. Az arany néha barnás tónusú. Rosszul cseng. Gyakori. — 8. Mihály vajda. Resch 65. t. 25. sz. — 9. Ugyanaz, de kisebb. Resch 65. t. 27. sz. Öntvény fehér fémből. — 10. Az 1602-iki zavarok emlékérmé. Resch 65. t. 37. sz. Arany. Hamis bélyeggel verve. — 11. Ugyanaz ezüstműből, verve. — 12. Basta aranyérme. Resch 65. t. 43. sz. Galvanopl., ráforrasztott széllal. — 13. Ugyanannak ezüstérme. (Galvanopl.) — 14. Concin Ciprián. Resch 65. t. 53. sz. Ezüstölt szürke fém és szürke tükörfém-öntvények. Ezüst is (?) — 15. Albinus (Weiss) Mihály. Resch 65. t. 54. sz. Hamis bélyeggel verve. Arany. — 16. Ugyanaz, de ezüst. Verve. (Ismertetőjeleiket illetőleg l. a 6—7. sz. fönnebb.) Vannak öntött utánzatok is fehér fémből. — 17. Szeben hódolati arany érme. 1613. Resch 66. t. 59. vagy 60. sz. Hamis bélyeggel verve. — 18. Bethlen Gábor. Resch 66. t. 65. sz. — 19. Bethlen (Brandenburgi) Katalin ovalis emlékérmé. Resch 66. t. 77. sz. Aranyozott ércből. Öntvény. Van galvanopl. utánzat is, ráforrasztott széllal. — 20. Tököly Imre nagy egyoldalú emlékérmé. Resch 67. t. 78. sz. Homorú körvonalak a betűk körül. Ráforrasztott sima hátlap. — 21. I. Lipót emlékérmé Erdély bekebelezésére. Resch 68. t. 87. sz. Bronz. — Aranyozott szürke fém. — Tükörfém. (Öntvények.) — 22. II. Rákóczi Ferenc: Concurrunt ut alant. Resch 68. t. 92. sz. Bronz. — 23. II. Rákóczi Ferenc: Dimidium facti. Resch 69. t. 98. sz. Galvanopl. utánzat, aranyozva. Külső peremén van összeillesztve, az összeillesztés nyoma palástolva van. Vannak cizelált mezejű (öntött) utánzatok is.

V. Külföldi érmek:

1. Hans Reinhard ismeretes és becses nagy Szentháromság érme, a hátlapon a hiszek egy latin szövegével. V. ö. Bolzenthal 137—138. I. és XII. t. Galvanopl. utánzat. Ezüstözve. (Több példányt láttam.) — 2. Római császárok sorozatos emlékérméi, arcképpel s a hátlapon az életrajz szövegével. Szürke fém-öntvény. 41 darabot láttam együtt.

VI. Papírpénz.

Följegyzések hiányában tételesen nem sorolhatom föl. Nagyobbára 1849-es szükségpénzek; különböző magyar városok kiadványai. Némelyiken a papír valami maró folyadékkal való leöntéssel részben színehagyottá van preparálva.

VII. Ókori görög és római érmek:

Metapontum; incusus pénz. Szigonyt vető Poseidon. — Kroton, tripes R) ülő Heracles. — Syracusae: Nimfa feje 4 delfin közt, R) biga jobbfelé. — Syracusae: dekadrachmon. — Tarentum: ifjú lovag j., R) Taras a delfinen. — Agrigentum: dekadrachmon (v. ö. Head Hist. Num. 68. kép). — Makedonia: Antigonus Doson tetradr. (v. ö. Head i. h.

145. kép). — Makedonia: II. Fülöp tetradr. — Abdera: Apollofej és grif j. — Thrácia: Koson (H). — Athenae: tetradr. — Pontus: Antiochus VI. tetradr. (Head i. h. 265. kép). — Syria: Antiochus VII. tetradr. — Judaea: Simon Maccabaeus (sekel; Head i. h. 359. kép). — Persia: sassanida ezüstpénzek. — Bactria: Eukratides, tetradr. (Head i. h. 372. kép). — Ezeken kívül igen nagyszámú egyéb görög ezüstpénzek utánzatai. — Különböző római császári arany medaillonok. — Mindezek részint öntvények, részint, és pedig nagyrészt galvanopl. másolatok, aranyozva, illetve ezüstölve.

VII. Római aranyrudak:

160 mm. hosszú, 19 mm. széles és 9 mm. magas aranyrúd, 5 hosszúkás négyszögletes, bevert, feliratos pecséttel. — Más hasonló rúd 3 pecséttel (1. feliratos, 2. 3 arcképpel, 3. ülő Roma), aranyozott galvanopl. utánzatok. — Hasonlók a nemzeti múzeumban levő krasznai aranyrudakhoz.

VIII. Ellenjegyek (Contremarques):

Rendszerint valódi régi pénzekre (tallérokra stb.) újonnan vésett, modern bélyegekkel reávert apró ellenjegyek. Ilyen ellenjegyek: 1. II. Rákóczi Ferenc arcképe ovalis mezőben. 2. Koronás magyar országcímer ovalis mezőben. 3. Madonna a kis Jézussal ovalis mezőben. 4. Osztrák kétfejű sas, benne a Habsburg, osztrák és lotharingiai címerrel ◊ mezőben (1848-as pénzek). 5. Moldvai ökörfej. 6. RZ kerek mezőben (Szaniszló Ágost lengyel király 1766-iki réz 3-as garasán láttam).

IX. Hamis verőtövek (érembélyegek):

A fönti sorozatokban már említett éremfajok egy részének veréséhez használt modern, tehát hamis bélyegvasakról szavahihető egyének közvetlen szemlélés alapján tanúskodnak. Egy részét ezen érembélyegeknél, melyek részben egy osztrák éremkészítő cég poncával jelzett, tehát onnan szerzett üres bélyegvasakra itt Budapesten vésettek, a m. numizmatikai társulat alkalmi vétel útján legújabbán jogosan megszerezte.

Ilyen hamis érembélyegek léteznek a fönti lajstromban részletesebben felsorolt következő éremfajokhoz: Székely Mózes, Albinus (Weiss) Mihály, G. Deidricus de Teke és az 1602-iki erdélyi zavarokra vonatkozó emlékérmekhez, továbbá egy erdélyi tallérhoz való, megkezdett érembélyeg. Mindezek a m. num. társulat tulajdonában vannak.

Egyéb, hiteles tanúk által látott új éremverőbélyegek, szerintük: Báthori Endre H. Bethlen (Brandenburgi) Erzsébet H. Brassói 1612-iki H. Szebeni 1613-iki H. Bethlen G. 1618-iki H. Barsai Ákos 1659-iki H. Kemény János 1661-iki H. Tököly Imre H.

Végül a kétségtelenül verés útján készített hamisítványokból konstatálható, hogy Rédei Ferenc aranyához is készült hamis verőbélyeg.

Fönti közlemény egyedüli célja, hogy az éremgyűjtőket az őket fenyegető veszélyre figyelmessé téve, fokozzam óvatosságukat és megkönnyítsem védekezésüket esetleges csalási kísérletekkel szemben, továbbá, hogy a fönti lajstromok alapján egyrészt elősegítsem a gyűjtemények megtisztítását eféle hamisítványoktól, másrészt pedig a későbbi jövőre nézve is támaszpontot szolgáltassak a forgalomban maradt, vagy oda kerülő hamisítványok eredetének megállapításához. Remélem különben, hogy a hazai gyűjtők folyton fokozódó gyakorlata s a kölcsönös érintkezésből merítendő tanulságok¹ főképen a durvább hamisítványok ellenében máris hathatós oltalmat nyújtanak nekik.

Gohl Ödön.

¹ Időközben Zimmermann Lajos dr. tartott előadást a num. társulatban a hamisítványokról és bemutatta a társulat tulajdonába került, föntemlített új bélyegvasakat is. Minthogy ő más irányban és részben speciális céllal beszélt és a fönti lajstromokban foglalt hamisítványok csekély részét sorolta csak föl taxative, előadásának megtartása nem tette fölöslegessé fönti, a nemz. múzeumban személyesen és éveken át gyűjtött följegyzéseim, lajstromom és megfigyeléseim közzétételét, — kivált a vidéki s a későbbi gyűjtők érdekében!

A sólyomkői éremlelet.

Kolozsvármegyei Solyomkő község „Kőszikla“ nevű határában egy odavaló lakos alapásás alkalmával egy 53 mm. átmérőjű, fazékalakú, vörös, mázatlan cserépedényre bukkant, mely csákánya ütése alatt darabokra tört. Az említett edényből egy kicsiny, de eléggé érdekes magyar középkori éremlelet került elő, mely 111 drb, összesen 162 gramm súlyú ezüstpénzből állt. E lelet túlnyomó részét Róbert Károly garasai, denárai és obulusai, továbbá prágai és szerb XIII—XIV. századbeli garasok alkotják. Itt adom a lelet lajstromát:

I. Róbert Károly pénzei.

Garasok.

1. Trónon ülő, koronás, szembe néző király, jobbában koronás országalma, baljában liliomos kormánybot, lábainál egy jobbra és egy balra fordult nyugvó oroszlán, közöttük egy ötlevelű rózsácska. Körirata 2 finom gyöngyör között.

Hátlap: Hasított pajzsban 5 liliom és 4 pólya; a pajzs fölött közbül egy ötágú csillag. Körül 2 gyöngyör között 2—2 félköröcske közé foglalt 16—17 liliom, a szegélyen gyöngyörben a felirat.

Rupp 339. Mont. 225. Wesz. I. 14. — Átm. 24 és 25 mm., súlyuk 2·53 és 3·55 gr.

Feliratok: MORETTA · DO=MIRIKAROLI | a hátlapon: ✱ DEI · GRATIA · REGIS HUNGARIE | 2 darab.

2. Trónon ülő koronás király szemben; jobbában liliomos kormánybot, baljában országalma kis gömbökben végződő kereszttel. A trón karfáit állatfejek díszítik. Körirata két finom gyöngyör között.

Hátlap: Hasított pajzsban kilencz liliom és négy pólya, a pajzs fölött közbül egy liliom. Körirata 2 sorban 3 finom gyöngyör között.

Rupp 341. Mont. 227. Wesz. I. 15. 16. — Átm. 23, 24, 25 és 26 mm., súlyuk 2·81, 2·83, 3·07 (2 drb), 3·16, 3·18, 3·20, 3·23, 3·25, 3·35 és 3·37 gr. átlag 3·138 gr.

Feliratok: a) ✱ MORETTA · KAROLI · REGIS · HUNGARIE | a hátlapon, a külső körben: ✱ HONOR · REGIS · IVDITIV · DILIGIT | a belső körben: ✱ IVS · DAT · PATEM · PATX · STLVTEM | j. n. 5 drb; — b) föl nem ismerhető jeggyel 1 drb; — c) jegye $\Sigma - \pi$ 3 drb; — d) jegye ugyanolyan, de a belső körirat $\bar{\Lambda}$ betűinek vízszintes vonala fölfelé álló ékekkel díszítve, 1 drb; — e) ugyanolyan, de a külső köriratot megszakító pontok nélkül 1 drb; — összesen 11 darab.

3. Mint az előbbi érem, hanem a trón karfáját baloldalt két, jobboldalt egy hármassal díszíti.

Hátlap: Ferdén álló pajzsban 4 pólya és 5 liliom, a pajzs fölött koronás sisak; rajta 2 structoll közt csőrében patkót tartó strucfej, mint sisakdísz. A köriratok 2 gyöngyör között. Pénzverőjegyek a hátlapon, a structoll alatt.

Rupp 342. Mont. 228. Wesz. I. 17. — Átm. 24 és 25 mm., súlyuk 2·86, 2·87, 2·90, 2·94, 3·01 (2 drb), 3·02, 3·09, 3·12, 3·13, 3·17, 3·40, 3·43 (2 drb), 3·49, 3·53, 3·70 és 3·85 gr., átlag 3·22 gr.

Feliratok: ✱ MORETTA · KAROLI · REGIS · HUNGARIE | a hátlapon: ✱ HONOR · REGIS · IV DITIV · DILIGIT | a) jegye S — Ψ 13 drb; — b) jegye S — — 1 drb; — c) jegye — — Ψ 1 drb; — d) jegye $\Psi - \Psi$ 3 drb; — összesen 18 drb.

Denárok.

4. A király mellképe szemben, jobbában liliomos kormánybot, baljában országalma.

Hátlap: Hasított pajzsban 4 pólya és 5 liliom. — Mindkét lapon gyöngysorszegély.

Rupp 343. Mont. 229. Wesz. II. 7. — Átm. 13·5, 14, 14·5 és 15 mm., súlyuk 43, 45, 52, 55, 61 (2 drb), 62, 63, 65, 66, 72 (2 drb), 82 és 83 cgr, átlag 63 cgr.

Feliratok: *a)* REGIS · KTROLI | a hátla-
pon: ✱ · M · REGIS · HVNGARIE
jegye a hátla-
pon: A — A 4 drb; — *b)* jegye a hátla-
pon: B — V 1 drb; — *c)* a hát-
la-
pon: ✱ MR //////////////// IE ? — V 1 drb; — *d)* a hátla-
pon: ✱ M REGIS · HVN-
GARIE | jegye az előlap baloldala-
n, a kormányalma fölött B | a hátla-
pján a címerpajzs
fölött közbül szintén B, 1 drb; — *e)* körirata mint a 4. *a)*, jegye A — R, 2 drb; —
f) ugyanolyan, jegye M — M, 2 drb; — *g)* ugyanolyan, jegye S — M, 2 drb; — *h)* ugyan-
olyan, jegye ? — M, 1 drb; — *i)* ugyanolyan, jegye S — T, 1 drb; — összesen 15 drb.

5. Trónon ülő király, szemben jobbjában lilimos kormánybot, baljában országalma.
Körirat nélkül.

Hátlap: Koronás sisak, rajta 2 structoll közt csőrében patkót tartó strucfej, mint
sisakdísz. ✱ · M · REGIS · HVNGARIE

Rupp 363. Mont. 245. Wesz. II. 6. — Átm. 13·5, 14, 14·5, 15 és 15·5 mm., súlyuk
48, 59, 62, 76, 77, 80 és 85 cgr., átlag 695 mgr.

a) Jegye a hátla-
pon, jobbról a structoll alatt A, 2 drb. — *b)* Jegye a hátla-
pon, balról,
ugyanott M, 2 drb. — *c)* Ugyanazon helyen S, 1 drb. — *d)* A structollak fölött és alatt
1—1, összesen négy lilim, 2 drb. — Összesen 7 drb.

6. Recés körben nagy, díszes K betű, a betű szárai között egy-egy rózsácska,
2 oldalt pénzverőjegyek. — + MORETTA REGIS · KTRVLI

Hátlap: Egy sima és egy recés körben, 4 lilim és 2 rózsácska között nagy kettős
kereszt, lenn 2 oldalt pénzverőjegyek.

a) Jegye az elő- és a hátla-
pon L — I, 1 drb. — *b)* Jegye az elő- és a hátla-
pon ? — R, 1 drb. — *c)* Jegye az elő- és a hátla-
pon Σ — A, 1 drb. — Összesen 3 darab.

Rupp 381. Mont. 262. Wesz. II. 18. — Átm. 14·5, 15 és 15·5 mm., súlyuk 60,
69 és 76 cgr., átlag 683 mgr.

Obulusok.

7. A király mellképe szemben, jobbjában lilimos kormánybot, baljában gömbökben
végződő keresztos országalma; körirat nélkül.

Hátlap: Hasított pajzsban három és fél lilim, felettük egy ponttal és 3 pólya. Kör-
iratát, melyből egyetlenegy egész betű sem maradt meg, 2 sima kör foglalja be. Jegye a
címerpajzs jobboldalán lenn egy kis köröcske.

Rupp 345. Mont. — Wesz. — Átm. 12 mm., súlya 36 cgr. — 1 darab.

8. A király mellképe szemben, 4 lilim között, körirat nélkül.

Hátlap: Hasított pajzsban 3 pólya és 3 lilim. Körirata két sima körben:

+ · M · REGIS · KTROLI

Rupp 348. Mont. 233. Wesz. II. 13. — Átm. 11, 11·5 és 12 mm., súlyuk 29, 30
(2 drb), 33, 34 (2 drb), 37, 40, 42 és 43 cgr., átlag 352 mgr.

a) Jegy nélkül 1 drb. — *b)* Jegye az előla-
pon, jobboldalról lekopva, balról a két
lilim között A, 1 drb. — *c)* Jegye az előla-
pon, a két-két lilim között B — V, a hát-
la-
pon a pajzs fölött közbül B, 4 drb. — *d)* Mint az előbbi, csak a hátla-
pon a pajzs jobb
oldalán M, a baloldali elkopott, 1 drb. — *f)* Az előla-
pon, ugyanazon helyen M — M, de
a hátla-
pon jegy nélkül, 1 drb. — *g)* Előlapja jegy nélkül. Hátlapján a pajzs oldalain
T — S jegyek, 1 drb. — *h)* Kicsiny töredék, 1 drb. — Összesen 11 darab.

9. Hasított pajzsban 3 lilim és 3 pólya. A pajzs fölött és 2 oldalán egy-egy köröcske.

+ · M · REGIS · KTROLI

Hátlap: Nagyszárnyú sárkány b., fölötte ✱, körirat nélkül, 10 drb.

Rupp 352. Mont. 237. Wesz. II. 27. — Átm. 10, 11, 11·5 és 12 mm., súlyuk 25,
26, 28, 36 (6 drb) és 46 cgr., átlag 348 mgr.

10. Sima körben a király koronás feje szemben. + • M • RAGIS • KAROLI

Hátlap: Nyílt koronából kinövő, csőrében patkót tartó strucfej két structoll közt. Körirat nélkül. — Rupp 364. — Mont. 246. — Wesz. II. 12. — Átm. 11·5 és 12 mm., súlyuk 30, 33, 35, 36 (2 drb), 41 és 43 cgr., átlag 367 mgr.

a) Jegy nélkül 6 drb. — b) Ugyanolyan, az előlapnak egyoldalú verete, 1 drb. — Összesen 7 darab.

11. A király szembe néző koronázott mellképe, jobbában országalma, fölötte egy K betű; baljában liliomos kormánybot. Gyöngykörös szegély. Körirat nélkül.

Hátlap: Sima körben egy nagy liliom; körirata: a) ✱ • M • RAGIS • KAROLI, 7 drb. — b) Ugyanolyan, de az előlapon a K betű nélkül, 2 drb. — Összesen 9 darab.

Rupp 370. Mont. 252. Wesz. — Átm. 11, 11·5 és 12 mm., súlyuk 23, 26, 28, 30, 31, 33, 39, 42 és 44 cgr., átlag 329 mgr.

1.

2.

12. Az előbbi fajnak eddig kiadatlan változata. Ugyanolyan, hanem a kormánypalcát a király jobbában, az országalmát a baljában tartja, szintén K betű nélkül. 1 drb. Átm. 11·5 mm., súly 30 cgr. (1. kép).

13. A leletben előfordult 6. sz. denároknak obulusa. Sima körben nagy és díszes K betű, a betű jobboldalán — jegy, a baloldali nem látszik, mert részben kettős veret; körirata finom gyöngykörben: + //////////////// S • KAROLI. Egy sima és egy recés körben, 4 liliom és 2 rózsácska között nagy kettős kereszt; lenn 2 oldalt —T jegyek, 1 drb.

Rupp XLII nemű 5. sz., Mont. — Wesz. — Átm. 11 mm., súly 40 cgr. Rajza eddig nem jelent meg. (2. kép). — Összesen 96 Róbert Károly-féle forgalmi pénz.

II. Szerb királyi garasok.

1. *I. Uros István* (1241—1272). Trónon ülő Krisztus, jegye M—B.

Hátlap: A király és Krisztus álló alakja, hosszúnyelű görög kettős keresztet tartva. Krisztus lábánál S betű, körirata: STAPTN = VROSIVS, függőlegesen RΘ+, 1 drb.

Ljubic¹ IV. T. 23. — Mont. 68. — Átm. 20 mm., súly 155 cgr.

2. *Dusan István* (1351—55). Trónon ülő Krisztus feje mellett IQ=XQ, jegye N—G.

Hátlap: Díszes sisak //////////////// TNVS=DEIGRT //////////////// 1 drb.

Ljubic Vrsta I. d. 1. — Mont. 136. — Átm. 18—19 mm., súly 170 cgr.

3. Ugyanolyan, jegye R?—S? — Hátlap /// TΘ /// T ΛS=DEI • IGR //////////////// RΘ /// 1 drb. Ljubic VII. T. 1. — Átm. 20 mm., súly 195 cgr.

4. Ugyanolyan, hanem jegy nélkül. — Hátlap: X MORITΛ = RAX STAFΛ, 1 drb. Ljubic VII. T. 5. — Mont. 137. — Átm. 19 mm., súly 149 cgr.

5. Ugyanolyan, jegye N—O. — Hátlap: + MORITH * = REΘ STEFH, 1 drb. Ljubic Vrsta II. b. 60. — Átm. 19 mm., súly 152 cgr.

6. Ugyanolyan, jegye O—S. — Hátlap: • X MORIT : = ∴ RAX STAF, 1 drb. Ljubic Vrsta II. b. 100. — Átm. 18·5 mm., súly 134 cgr.

7. Ugyanolyan, jegye P—L. — Hátlap: X MORITH = RAX STΘ //////////////// 1 drb. Ljubic Vrsta II. b. 107. — Átm. 19 mm., súly 129 cgr.

¹ Ljubića Sime, Opis Jugoslavenskih Novaca. Zagrebu 1875.

III. Prágai garasok.

1. II. Venczel (1278—1305). Belső körirata: ✠ WENCZELAVS · SECUNDVS ; külső körirata: ✠ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA, gyöngykörben nyílt korona, a 2 körirat között gyöngykör.

Hátlap: ✠ * GROSSI : PRAGENSIS * gyöngykörben cseh oroszlán, 1 drb.
Donebauer¹ 807. — Átm. 26 mm., súlya 308 cgr.

2. I. János (1310—46). A belső körben: ✠ IOHANNES : PRIMVS. A külső körben: ✠ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA stb., mint az 1. szám. — Hátlap: Mint az 1. szám. 5 drb.

Donebauer 817. — Átm. 24, 25 és 26·5 mm., súlyuk 268, 274, 275, 284 és 342 cgr.

3. Ugyanolyan, de a köriratokat megszakító köröcskék helyett 2—2 apró kereszt: + Donebauer —. — Átm. 25 mm., súlya 267 cgr. — 1 drb.

4. Ugyanolyan az előlapja: ✠ IOHANNES · PRIMVS ✠ DEI : GRATIA · REX : BOEMIA

Donebauer —. — Átm. 24·5 mm., súlya 298 cgr. — 1 drb.

Megjegyezni kívánom, hogy Róbert Károly érmeinél, melyek, úgy látszik, hosszabb ideig voltak forgalomban, és így részben kopottak, vagy hibásan lettek verve, a köriratokat nem egy, hanem több egyenlő darabról olvastam le és a leírásban egyiket a másikéval kiegészítettem.

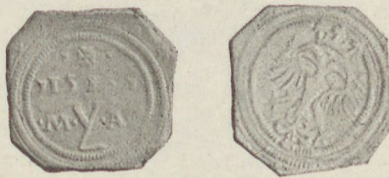
Az érmeik súlyának megmérésénél azt a megfigyelést tettem, hogy különösen Róbert Károly egy és ugyanazon fajú garasai közül a legkopottabbak egyszersmind a leg-súlyosabbak is, a miből azt következtethetem, hogy ezen pénzeket csak a kiverés után mérték meg (ha ugyan egyenként megmérték) és az igen vastag lapkára vert garasok súlyát, a hol az ollóval nem lehetett, a reszelővel egyenlítették ki. Így a forgalomba hozott pénzek egy része már új korában lekoptatva került forgalomba.²

Az idegen pénzek, — melyek közül I. Uros István szerb király garasa a legrégibb, — úgy látszik, László vajda családi összeköttetése révén — kinek leányát Uros István szerb királyfi nőül bírta — kerültek ide Erdély bércei közé. A prágaiakról tudjuk, hogy hazánkban forgalomban voltak és 50-et számítottak egy girára, míg Róbert Károly 1342-ben ezeket kitiltotta.

Kováts Ede.

Numizmatikai ritkaságok.

VI. közlemény.

1. Kétszeres fogazott körben, ✠, |, I5I5, | · M · Σ · A · | A körökön kívül fölváltva apró rozetták és hármás levélkék.

Hátlap: Kétszeres fogazott körben nyílt korona alatt kétfejű sas. A korona megszakítja a belső kört, úgy szintén lenn egy kis rozetta van a belső körbe iktatva. A körökön kívül apró rozetták és hármás levélkék fölváltva.

¹ Max Donebauer: Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen. Prag 1888.

² Az előadott megfigyelés révén ugyanannyi valószínűséggel következtethetnénk régibb, de súlyosabb és újabb, de könnyebb átlagos súlyú garasokra. — Szerk.

Szabálytalanul kivágott nyolczszögletes érem.

Ezüst 21 és 22·5 mm. Súly 3·36 gr. — NM.

(A Weszerle G. II. t. 3. sz. a. közölt, s a nemz. múzeumban is meglevő nagyobb, 35 és 34 mm. átm. hasonló darabot Raczinsky is közli az I. k. 11. lapján Az M, V, L, A betűket I. Miksa császár, II. Ulászló, fia (II.) Lajos és leánya Anna neveinek kezdőbetűi gyanánt magyarázza s azt hiszi, hogy ez érmet az 1515-iki bécsi „kongresszus“ alkalmából verték, melyen I. Zsigmond lengyel király is részt vett. — Mások II. Lajos és Mária házasságára vonatkoztatják keletkezését.)

2. II. Lajos király mellképe jobb felé, széles kalappal, széles prémgallérú köpönyegben, az aranygapjas rend láncon lógó jelvényével. Körül: LVDOWIG · V · GO · GN · KO(E)NIG IN VNG · V · BO · A · 15Z6 ·

Hátlap: Schlick István gróf mellképe bal felé, széles kalappal, kettős gallérú, elől nyitott köpönyegben. Körül: HERR · STEFAN · SCHLICK · GRAF · ZV · BASSAN HER ZV · WEISKIRCHEN · ELBOW · SCHLACREN ·

a) Ezüst. Átm. circa 63 mm. — Esterházy Nep. János gróf éremgyűjt. 1822. évi katalógusa 1. részében van leírva e megjegyzéssel: nullibi accurrit. Súly 6 1/2 semiuncia. — b) Ezüst. Átm. 59 mm. — NM.

3. Az itt ábrázolt arany brakteátát pár év előtt Debrecen tájékán találták, több darab törve. Később Debrecenből közvetlenül az Egger testvérek bécsi éremkereskedő cég birtokába jutott, kiknek szívességéből lerajzoltattam a nálunk ritka ékszer. Ugyanis dacára éremféle megjelenésének, csakis ékszer volt; valamikor a középkor elején készülhetett Európa éjszaki részében, talán Skandináviában, a hol hasonló arany brakteáták elő szoktak fordulni a leletekben.

4. Az utolsó garas. Monarchiánk számára az osztrák értékű váltópénz behozatala alkalmával 3 kros rézpénz veretését is tervezték. Próbaveretek A és B jeggyel vannak a nemz. múzeum birtokában. Utóbbiak körmöci veretek, az A jegyűeket Delhaes följegyzése szerint állítólag Bécsben, Milanóban és Velencében verték. Ezt a 3 kros váltópénzt, úgy látszik, a tradicionális garas-számításra való tekintetből, és az 1851-iki kibocsátású rézgarasoknak mintegy folytatásául akarták forgalomba hozni, de a próbaveretek stádiumánál túl nem jutottak vele. Ezzel az utolsó sarjjal kihalt nálunk a 3 krajcáros garasoknak öt századon át virágzó nemzetsége, mely már a XVI. században megvolt Ausztriában. Az ezüst 3 krajcárrost V. Ferdinándig, a 3 krajcáros rézpénzt csak 1799—1812-ben és 1851-ben verték.

Gohl Ödön.

Ú j é r m e k.

1. Néhai **dr. Rimély Károly** besztercebányai püspök emlékének díszes érmet szenteltek rokonai. Ennek elkészítésével Gerl Károly körmöcbányai éremvésőt bízták meg, kinek éremvésői működéséről ez alkalomból a Különfélék rovatában bővebben megemlékezünk. Itt adom az érme leírását:

Mellkép szemben, kissé jobb felé, címádjában és köpenyben, rendjelekkel, kapuciummal a fején. — A bal mezőben: DR. RIMELY | KÁROLY | Körül: BESZTERCZEB. PÜSPÖK. LEKÉRI APÁT. VAL. B. T. TAN.

Hátlap: Püspöki címer, alatta babér- és pálmaág és AGE COGITATE FORTITER feliratú legendaszalag. Fönn, félkörben: A HAZÁNAK ÉS AZ EGYHÁZNAK ÉLT | Lenn: 1825 FEB. 4. — 1904 JAN. 13 | K · M · M | (Az offeráló rokonok nevei.) — Jobb oldalt apró betűkkel: GERL · REISNER | Mindkét lapon sima szegély.

Ezüst és bronz példányok verettek. — 45 mm. — NM.

2. **Thaly Kálmán** béke-plakettje. Négyyszögletes egyoldalú plakett. Egy arany és számos ezüst meg bronz példány készült belőle. Teltsch Ede műve.

Mellkép balfelé, sujtásos magyar ruhában. A széles szelvényben: THALY KÁLMÁNAK | HARCZOK ÍRÓJÁNAK | BÉKE SZERZŐJÉNEK | 1904 ÉVI MÁRCZIVS 10 EMLÉKÉRE | BARÁTAI ÉS TISZTELŐI. — Jobb oldalt: TE monogramm (mesterjegy).

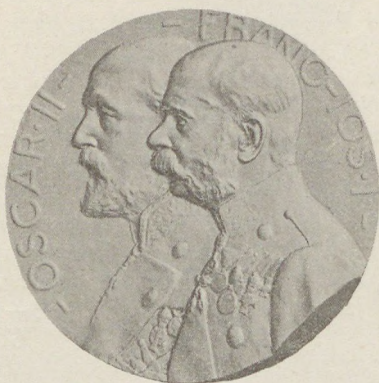
3. **A bécsi Num. Gesellschaft** egyoldalú emlékplakettje a pozsonyi kirándulás emlékére.

Pozsony címerképe (3 tornyú várkapu) pajzs nélkül; alatta: ZUR ERINNERUNG | AN DEN AUSFLUG | DER WIENER | NUMISMATISCHEN | GESELLSCHAFT | NACH | PRESSBURG | AM 12. MAI 1904 | Lenn: Pozsony látóképe a Dunával, a várral s az alatta elterülő városrészszel. Lenn, bal oldalt: vízszintesen fekvő karddal (Schwert) áthúzott NER mesterjegy. Sima hátlapja alján: JOHANN SCHWERTNER | —Négyyszögletes, felső szélén ívonalban záródó plakett. — 42 mm. magas, 30 mm. széles.

4. **A képzőművészeti társulat** 1904. évi decemberben megnyílt téli kiállításán több új érmet és plakettet láttunk. **Beck Ö. F.** II. Rákóczi Ferenc kerek arcképes plakettjét meg Falk Miksa és neje négyyszögletes, arcképes plakettjét, — **Telcs Ede** Marczali Henrik arcképes kerek plakettjét és a Thaly-plakettet állította ki.

A **Falk-plaketten** 2 mellkép látható, balfelé, a szelvényben: FALK MIKSA ÉS | SCHINDLER KLEMENTINA | ARANYLAKODALMÁNAK | EMLÉKERE | Fönn, bal oldalt: 1854 | 1904 | SEPT. 7. (Bronz.)

A **Marczali-plaketten** mellkép balfelé, fönn, ívonalban: MARCZALI HENRIK | a bal mezőben: AETATIS | SUAE | XLVIII | (Bronz.)

Szirmai Antal (Tony) egyik eddig nem ismertetett érmét mutatjuk be itt a magyar éremgyűjtőknek, melyet II. Oszkár svéd király bécsi és abbaziai látogatásának emlékére készített. — Az előlapon királyunk és vendégének mellképei b., körül: — OSCAR · II — — FRANC — IOS · I — a hátlapon tölgy- és repkénygallyak és egy ragyogó csillag alatt: WIEN | — 24—27 — | FEBRUAR · | ABBAZIA | — 5 APRIL — | lenn, kartusban: 1904. — Bronz. Átm. 50 mm. — NM.

..... n.

K ü l ö n f é l é k.

Gerl Károly körmöcbányai m. kir. éremvész, a ki pár hó előtt a sikerült Rimély-érmét készítette, legközelebb pedig a m. num. társulat tagsági érmével fogja gyarapítani műveinek sorozatát, megérdemli, hogy csöndes foglalkozási körében fölkeressük és e sorok

keretében bemutassuk olvasóinknak. — Gerl szakképzettségét a bécsi képzőművészeti akadémia vésnöki és éremvésői szakiskolájában nyerte, hol 1876-ban a Gundel-féle díjat, 1878-ban pedig a Füger-féle arany jutalomérmét nyerte el. 1879 okt. 1-től mint harmadik, 1884 okt. 1-től mint második éremvész működik a körmöcbányai m. kir. pénzverdében és 1897-ben érdemei elismerésül az arany érdemkeresztet kapta. Számos művei közül kiemelendőknek tartom az alábbi emlékérmeket.

I. Vert érmek: 1. Tisza Kálmán 10 évi miniszterelnöksége emlékeül a szabad-
elvű párt által veretett érem 1885. (Lorántfi Antal rajza után véste Gerl.) — 70 mm —
2. A budapesti magyar amatőr fotografiai kiállítás érme. (Dörre rajza után mintázta és
véste Gerl.) 84 mm. — 3. Szondi György, Drégelvár hősének emlékérmé. 42 mm. —
4. Dr. Wekerle Sándor, a bányászegyesület védnökének emlékérmé. 36 mm. — 5. Belházy
János, miniszteri tanácsos arcképes emlékérmé 70. születésnapja alkalmára. 42 mm. —
6. Ő Felsége arcképe a kiváló érdemek jutalmául osztott millenniumi állami éremre. (Bp.
Új. Eml. 124. sz.) 39 mm. — 7. Dr. Rimély Károly besztercebányai püspök emlékérmé.
(1904. Reisnerrel együtt készítette.) 45 mm. (*Leírását l. az Új érmek rovatában.*) —
8. A m. numizmatikai társulat tagsági érme lesz.

II. Öntött bronz plakettek: 9. Sarah Bernhard arcképes plakettje. □ 68 mm.
10. Jókai Mór plakettje 50 éves írói jubileumára. 1893. 75×102 mm. — 11. Mutkuroff
tábornok, bolgár hadügyminiszter plakettje. 180×220 mm. — 12. Belházy János arcképes
plakettje. 86×120 mm. — 13. Hungária plakett. Kétlapú, kerek. 125 mm. (Kisebbitett
rajzát itt adjuk.) — 14. Lukács László m. kir. pénzügyminiszter, Körmöcbánya díszpolgára
1901 július 8-iki látogatása emlékére készült kétlapú □ plakett. 170×170 mm. —
Föntieken kívül számos elő-, illetve hátlapot vésett pénzekhez és emlékérmekhez egymaga,
úgyisintén társ munkában éremvész-hivataltársaival. Kivített még nem ért plakett-mintái
közül a Munkácsy Mihály (1900) és a Lotz Károly arcképes plakettjeit emlitem.

I r o d a l o m.

Adrien Blanchet: Traité des monnaies gauloises I—II. partie, 650 lap és 4 képtábla,
562 képpel a szöveg közt, 8°, Paris, Ernest Leroux, 1905. — „Annuntio vobis gaudium
magnum”: ezzel az idézettel méltán kezddhetem az 1904. évi karácsonyra megjelent fenti
kitűnő munka ismertetését, mely hivatva van a gall és általában a barbár pénzek tudo-
mányos ismeretét egy nagy lépéssel előrevinni, a mennyiben összefoglalva, határozottan
körvonalozott csoportokba osztva, éles és áttekinthető kritika és az elért eredmények komoly
mérlegelésének kíséretében nemcsak együtt adja mindazon ezernyi adatot, tanulságot, melyek-
et alig találunk együtt a legteljesebb szakkönyvtárban, hanem az eddig legteljesebb
gyűjteményes kiadványt: De la Tour atlaszát és Muret-Chabouillet lajstromát is vagy
száz további éremfaj rajzával és leírásával kiegészíti. A gall érmek eddigi kutatásának
történetét tárgyaló általános bevezetés után szerző áttér a gallok pénzverésének történe-
tére; kezdi ezt a történet előtti időkhöz, mikor még a bronzot vésők, karikák alakjá-
ban hozták forgalomba csereeszköz gyanánt, és itt a kis bronz kerekre vonatkozó
vitát is az adatok és vélemények tárgyilagosan összefoglaló föltárással dönti el. Aztán
a gall pénzek anyagával foglalkozva, a bányászati viszonyokra vet világot és számos
vegyelemzési adatot tesz közzé, melyek közt az aranytartalomra s a potin összetételére
vonatkozók különösen érdekesek. Kimutatja végül, mennyiben nyújtanak ezen elemzési
adatok támasztékot a pénzek korának meghatározásánál. A következő fejezetekben a pénz
gyártásának részleteit ismerteti, majd meg a gall, illetve kelta pénzek feliratainak lajstromát
adja, úgyszólván teljes irodalmi apparatus idézésével: Aztán a típusokra tér át, ezek magya-
rázatát adja és a görög meg római prototípusokat állapítja meg, külön fejezetet szánván

a macedoniai staterek s a massalai pénzek utánzatainak, meg az öntött bronz pénzeknek. Ezután következik a galliai pénzek részletes tárgyalása, vidékenként és népenként, és a római gyarmatok gall pénzeinek fejezete. A következő fejezetek közelebbről érdekelnek minket. Ezekben Noricumot, Cseh- és Morvaországot, Magyarországot, Erdélyt, a Rajna vidékét, a bretonok földjét veszi sorra. — Hazánk kelta érmeiről a leletek s a szakirodalom bő és alapos ismertetése alapján, számos ábra kíséretében számol be. A kép, melyet ezen összefoglalás nyújt, ha nem is kimerítő, de mindenesetre rendkívül becses és magában foglalja azon eredményeket, melyeket az egyes hazai barbár népek pénzverése felől az eddigi kutatások elértek. A következő fejezetek a gall pénzek forgalmára, a rajtuk előforduló bevágásokra és ellenjegyekre s a sírleletekre vonatkoznak, végül a franciaországi gall éremleleteknek földrajzi csoportonként való lajstromát, az egyes fajok hozzávető értékbecslését s az egész nagy mű részletes tárgymutató lajstromát adja a szerző, a kinek azon különös figyelmén kívül, melyet hazánknak úgy e művében, mint minden egyéb alkalommal is szentel, általános tudományos szempontból is nagy és őszinte köszönetet kell szavaznunk elvitázhatatlanul nagy érdeméért, melyet a gall érmészet ezen összefoglaló és az óriási anyag dacára is oly kimerítő feldolgozásával szerzett magának. A becses mű megszerzését mindenkinek, a ki az ó-kori és különösen a kelta meg a hazai ó-kori érmészet iránt érdeklődéssel viseltetik, a legmelegebben ajánljuk.

A. Blanchet: Bulletin international de numismatique 1904. évi 3. füzete. A. Dieudonné és A. Blanchet cikkeivel és érdekes num. irodalmi lajstrommal stb. megjelent.

Dr. A. Luschin von Ebengreuth: Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit (München u. Berlin. R. Oldenburg. 1904. 8° VIII + 286 lap. 107 képpel. Ára 9 mk.) a Below és Meinecke által szerkesztett Handbuch der Mittelalterlichen und Neueren Geschichte című vállalatban megjelent. Bevezetésében általános num. tudnivalókról, irodalomról, szisztematikáról szól, aztán az érem anyagát, alakját, veretét, képeit és feliratait tárgyalja, majd a pénzverésről, a gyűjtésről, a leletekről, éremmeghatározásról, kezelésről, a hamisításról értekezik, azután a pénztörténeti tudnivalók következnek, ú. m. a valuta, pénzláb, pénzpolitika stb. ismertetése, végül a pénzverési jogot, pénzegyezményeket s a pénzt mint fizetési eszközt tárgyalja. — Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe!

N. A. Soutzo: Nouvelles recherches sur le système monétaire de Ptolémée Soter. (Különlenyomat a Revue Numismatique 1904. évf.-ból.) Szerző kimutatja, hogy Ptolemaeus Soter pénzrendszere az attikai pénzrendszeren alapult és kifejti az egyes pénznek Egyiptomban azon időben való érték- és darabolási viszonyait az arany és ezüstnek 1:12 s az ezüst és réznek 1:120 értékviszonya alapján.

F. Mazerolle: Un document sur la vie de famille de Nicolas Briot tailleur général de monnaies. Adalék a Num. Közl. mult számában már említett Briot életleírásához.

Petrowicz A.: Arsacidenmünzen. 25 éremtáblával. A parthus pénzek e dús gyűjteményének lajstroma a leírásokhoz csatolt történeti és kritikai megjegyzéseknél fogva különösen becses kiadvány.

Dr. Josip Brunsmid: Najstariji hrvatski novci. Zagreb 1904. (Különlenyomat a Vjesnik-ből.) Horvátország legrégebb pénzeiről szól. E közérdekű cikk fordítását l. fennebb.

Max Bahrfeldt: Antike Münztechnik. Berlin 1903. 8°. 18 lap, 17 képpel. A numizmatika mindinkább gyarapítja eszközeinek számát és a szempontokat, melyek a reá várakozó feladatok sikeres megoldására vezetnek. Az antik pénzverés technikájának kutatása is olyan segédeszköz, mely nem egy esetben vezet sikerre különben alig földeríthető kérdésekben. Mégis aránylag ritkán foglalkoznak e kérdéssel és újabban Villenoisy cikke az 1900. évi num. kongresszus compte rendu-jében, Svoronos és Seltmanéi a Journal International-ban, Marklé a N. Z.-ben (1876), Piccione tanulmánya, továbbá Ernst „Die Kunst des Münzens“ és Gohl „Hazai kelta és egyéb barbár pénzeink technikai sajátosságai“ c. dolgozatai

mutatnak föl önálló kutatásokkal kivívott eredményeket e téren. — A berlini num. társulat 60 éves jubileumára megjelent ünnepi kiadványban Max Bahrfeldt: *Antike Münztechnik* c. dolgozata jelent meg, mely, hasonló modorban és irányban, mint Babelonhoz csatlakozó „Nachträge u. Berichtigungen“-je, a legújabb nézeteket ismertetve, azoknak kritikájával együtt saját kutatásainak eredményeit tárja elénk. E cikk úgyszólván kizárólag a római köztársaságra szorítkozik, a benne foglalt fontosabb végeredményeket lapidáris rövidségben itt adom. A legrégibb as-okat egymásba nyíló öntőmintasorozatban öntötték és széleiket leráspolyozták. A későbbi (köztársasági) rézpénzlapkákat is mindig öntötték. Az öntőminták egy- vagy kétrészesűek, meredek vagy lerészított szélűek. Az átvert ezüstpénzekből azt következteti, hogy Ernst föltevése (Monatsblatt 227. sz.) a szénen alakított ezüstgolyócskákról nem alapul szükségességen. Az incusus veretek, szerző szerint, szándékosan készültek, eddig ismeretlen célból. A csak ezüst denárokra szorítófogazást első ízben Kr. e. 263-ban, utoljára Kr. u. 54-ben használták. A lapkát részint a verés előtt, részint azután fogagták volna (?) Célja sem túlsúlyos darabok súlyának szabályozása, sem asztronomikus jelkép kreálása, sem pedig a közönség megóvása a bélelt pénzekről és magyarázata szerző szerint: „Ausfluss einer Modethorheit“ csak a divatban kereshető. — Részemről sem az incusus, sem a serratus pénzekről adott fönti magyarázattal nem érzem magamat kielégítve. — A bélelt pénzek Piccione szerint úgy készültek, hogy a rézlapkát két ezüstlemezke közt izzó szénre helyezték s az olvadó ezüst azt szépen bevonta. Ily eljárás tömeges gyártásnál nem képzelhető. A külső ezüstlemez rosszabb ezüst, mint a rendes denárok 970—990 ezredrész finomságú anyaga. Egy libra ezüst 84 ezüst denárt adott, de elég volt 700 bélelt denár bevonására, a mennyiben az ezüstburkolatok súlya 0'40—0'52 gr. közt váltakozik. — Kitűnik ebből, hogy nagy nyereségre való tekintetből gyártották, de hogy az állam-e vagy nem, arra nem felel szerző. A bélyegbe nem poncolták a betűket a köztársaság idejében. Ezt számos utólagos bélyeg-korrektúra mutatja. A mélyítési eljárásról nem szól, pedig ez igen fontos kérdés és fényt vetne a hazai barbár pénzek némely csoportjára is. A hibrid pénzek keletkezését szerző pusztán a véletlennek tulajdonítja. Római köztársasági átvert pénzeket aranyban még nem ismer, rézben gyakori, ezüstben ritka az idevágó eset. — Ugyanazon bélyegből vert példányok sokkal gyakoribbak, mintsem hírlett. Az érmek közepén található kiálló pontokról azt hiszi, hogy a bélyeg vésése előtt azzal jelölték meg a keret középpontját. A bemélyedő, utólagosan alkalmazott pontokra nincs magyarázata. Talán az itt közölt kisszederjesi lelet Makedón első kerületi pénzein látható 1, 2—3 ilyen jegy alkalmas analógiát nyújt ezen jelenségek megfejtéséhez.

Fr. Dollinger: Die Fürstenbergischen Münzen und Medaillen. Donaueschingen. O'Mory. 1903. 4°. 59 l. és 10 képtábla. — Szerző, a ki egyszersmind a hercegi család levéltárosa, a Fürstenberg-féle, 1606-tól 1804-ig terjedő pénzeket és érmekeket (összesen 61 faj) nemcsak leírja, hanem lehetőleg kimerítő, levéltári adatokra alapított történelmi magyarázatokkal is kíséri. A sok számadási, medaillisztikai, bányászati adatról fogva kétszeres becse van a könyvnek. A 31. lapon érdekes adatokat közöl I. Károly Egon herceg 1772. évi aranyairól, melyeket a híres, 1771-iki podmokli nagy bój aranypénzlelet anyagából veretett. Szerző ezen aranykincset 50 kg. súlyúnak véli. Az akkori hivatalos adatok értelmében e pénzek 23 karát és 8 grán finomságúak és 131—133 grán (2 #), 42—46 grán (³/₄ #) és 40 grán alatti súlyúak voltak. A prágai pénzverdében 4113 darab kelta aranyból 7374 db 1771-es évszámú Mária Terézia-aranyat vertek, 98 db sértetlen maradt. Később még több küldemény érkezett e kincsből a prágai pénzverdébe, mert még néhány ezer darab szóródott szét a vidék lakossága közt belőle. Egyszeri, kivételes alkalomból Egon herceg legfelsőbb engedéllyel 5000 darab aranyat veretett belőlük saját képével és címerével (kétféle bélyeggel), 1772-es évszámmal.

Ötvös Gábor.

Társulati élet.

A Magyar Nemzeti Múzeum éremgyűjteményének bemutatása. Társulatunk tagjai azon szerencsés helyzetben voltak, hogy a múzeum éremgyűjteményének egy tekintélyes részét megsejmelhették. — Nov. 27-én Gohl Ödön múzeumi őr úr mutatta be az emlékérmeket s az osztrák tartományok pénzeit, dec. 18-án pedig dr. Réthy László igazgató őr úr a magyar pénzeket. — Az ókori érmek január 15-én, az erdélyi és külföldi érmek február 12-én kerülnek bemutatásra.

Felolvasás. Dr. Zimmermann Lajos titkárunk 1904 december 7-én társulati előadást tartott a régipénz-hamisításról és a régipénz-hamisítókrol. Előadásában előbb pontos megkülönböztetését adván a hamisítványnak és az utánzatnak, történeti áttekintést adott a régipénz-hamisítókrol (páduiak, Becker, olaszországiak, balkániaiak), majd különösen egy ma is működő magyar régipénz-hamisítónak, F.-nek üzemeit tárta fel a hallgatók előtt, bemutatván a társulatunk költségén megvásárolt F.-féle hamispénzverő bélyegeket is. Érdekes sorozatba foglalta aztán össze a régipénz-hamisítások különböző módjait és felhívta a társulatot, hogy a gyűjtők érdekeinek megóvására próbáljon lépéseket tenni; így a jövő évi közgyűlésen indítsa mozzalmat a hamis műkincsekkel, régiségekkel és különösen a hamis régipénzekkel űzőt csalásnak törvényhozási úton való megakadályozására. Az érdekes előadást a nagyszámú hallgatóság élénk tetszéssel fogadta. — F. G.

Tagsági érem. Társulatunk a szokásos tagsági okirat helyett tagjaink számára tagsági érmet veret, melyen minden egyes megrendelő tag neve lesz rá vésve. — Az érem vésését Gerl Károly körmöcbányai jeles éremvésőnk vállalta el, még pedig a II. Ulászló-féle legrégibb 1499-es tallér stílusában. — A vésés s az érem verése körülbelül 3–4 hónapot vesz igénybe, tehát szétküldése a tavaszra várható. — Előjegyzéseket a társulat még most is elfogad.

Társulatunk közgyűléseit, választmányi üléseit és felolvasó estéit a Magy. Tud. Akadémia palotájában tartja.

Csütörtöki összejöveteleinket a „Virágbokor“ (V. József-tér 1.) különhelyiségében tartjuk meg a következő napokon: 1905 január 12 és 26; február 9 és 23; március 9 és 30; április 13 és 27; május 11 és 25-én. — Tisztelt tagjaink külön meghívókat ezekre nem kapnak.

A meghatározás céljából beküldött érmeket illetőleg kérjük az igen t. tagokat, hogy ezeknek beküldése alkalmával az érmeknek ajánlott levélben való visszaküldéséhez szükséges és a küldemény súlyának megfelelő postaköltséget levélbélyegeken mellékelni szíveskedjenek.

Kérjük társulatunk t. tagjait, hogy **lakhelyváltoztatásaikat** már saját érdekükben is pontosan közöljék a titkárral.

A társulat könyvtárát és gyűjteményét újabban a következő adományokkal gyarapították: *Aldor Gyula*: Jules Aldor: La trouvaille de monnaies celtiques de Tótfalu; — *Fejér József*: 139 érem; — *Finály Gábor dr.*: Darvas Orbán: A Herz-féle római pénzgyűjtemény; A nagykárolyi főgimnázium 1901/2. és 1902/3. évi értesítői; — *Gáspár Fülöp*: T. E. Mionnet: De la rareté et du prix des médailles romaines; Julius Neudeck: Münzen der Quaden; P. Clemens Sibilian: Numismatischer Ausflug etc., Nachrichten über Münzfundorte in Persien, Drei sehr seltene Münzen armenischer Dynasten; J. H. Schulze: Commentatio de numis Thasiorum; C. W. Barth: Das römische Ass; G. D. de Lorichs: Recherches Numismatiques; S. Schönwisner: Notitia Hungariae rei numariae; Jacobus Rupp: Numi Hungariae. Periodus Arpadiana; 55 drb fénykép-reprodukció erdélyi érmekről; — *Győri sz. Ben. r. főgimn. igazg.*: Értesítő az 1899/900. és 1902/903. évekről; — *Halász Gábor*: 21 érem; — *M. Nemz. Múz. igazg.*: Jelentés az 1902. és 1903. évek-

ról; — *F. Mazerolle* (Paris): Un document sur la vie de famille de Nicolas Briot; — *Múzeumi tót társaság* (Túróc-Szt-Márton): Dr. Jan Petrikovich: Katalog numismatickej sbierki (3 füzet); — *Nuber Károly*: 8 érem; — *Pozsonyi kir. kath. főgimn. igazg.*: Értesítő az 1903/4. évről; — *Szatmárnémeti ev. ref. főgimn. igazg.*: Értesítő 1897/98. évről; — *Sziklay Jenő*: 1 drb érem; — *Ujváry Béla*: 1240 érem; — *Varga Béla*: 2 érem, 1 bankó; — *Vas Lipót*: 34 érem; — *Zimmermann Lajos dr.*: 11 érem, 4 ív amerikai Kossuth-bankó; — 1904. X. 13-iki vacsorázó társaság: 14 páduai hamisítvány. — A társulat ez úton is köszönetét fejezi ki az adományozóknak.

Kivonat a választmány 1904 okt. 13-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: dr. Zimmermann Lajos. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Halász Gábor, Kilényi Hugó és Pákozdi Károly dr.

A titkár folyó ügyekről tett jelentései után bejelenti, hogy a vall. és közokt. minisztériumban szerzett értesítések szerint a társulat a következő évre rendes költségvetésszerű segélyben nem részesülhet, csak a lehetőség szerint az év végén rendkívüli segélyben fog részesülni. — Társulati érem veretése tekintetében megbízást nyer a titkár az előmunkálatokra. — A választmány elhatározza, hogy az éremhamisítások meggátolására memorandumot nyújt be a vall. és közokt. miniszterhez, melyben vizsgálat elrendelését s ennek eredményéhez képest a tanintézetek és múzeumoknak körlevél útján való figyelmeztetését kéri. — A választmány köszönetet szavaz Nuber Károly alapító tagnak ez ügyben történt fáradozásaiért és Áldor Gyula r. tagnak a Közlöny f. évi 3. füzeté számára adományozott képességtábláért. — Gohl Ödön szerkesztő írásban is benyújtott előterjesztésében kéri a választmányt, hogy eltekintve szerkesztői megbízatásának csak 1905 végén lejáró határidejétől, őt már most mielőbb fölmentse a Num. Közlöny szerkesztésétől és hogy már most gondoskodjék új szerkesztőről. Kérelmének megokolásául különösen a maga elé tűzött nagyobb szabású numizmatikai tudományos feladatokat és egyéb igen sokoldalú elfoglaltságát, egészségi állapotát, végül pedig a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségétől egy antik numizmatikai kézikönyv megírására vett megbízatását sorolja föl és kéri mindezen okok méltányos számbavételével a szerkesztői teendőktől való fölmentését. — A választmány, noha tudomásul veszi az előterjesztést, kéri a szerkesztőt, hogy mindaddig, amíg e tisztségre alkalmas utódot találnak, a Num. Közlönyt tovább is szerkessze. — Szerkesztő ezt a szükséghez képest, de csak rövidebb időre, el is vállalja, a választmány pedig megbízza az elnökséget, hogy a kérdés végleges megoldásának eshetőségeivel foglalkozzék. — A társulat alapító tagjai sorába belépett: *dr. Réthy László* r. tag. — A rendes tagok sorába felvétellett: *Brenner Ferenc*, takarékpénztári tisztviselő, Esztergom; *Magy. kir. főfémjelző és fémbeváltó hivatal*, Budapesten; *Gömörmegyei múzeum*, Rimaszombat; *Mezey Mihály*, kir. közjegyző, Nagyvárad; *Nagybányai múzeumegyesület*; *Tragor Ignác dr.*, kir. közjegyzőhelyettes, Vác.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző h. — Hitelesítjük: dr. Pákozdy Károly s. k., Kilényi Hugó s. k.

Kivonat a választmány 1904. nov. 10-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még dr. Finály Gábor, Gohl Ödön, Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István, dr. Pákozdi Károly, dr. Zimmermann Lajos.

A választmány elhatározza, hogy ezüst és bronz társulati érmet veret II. Ulászló 1499-es tallérjának mintájára. — A véséssel Gerl Károly bízatik meg. — Az érmeket csak tagok rendelhetik meg s azok nevével lesznek ellátva. — Titkárnak az éremhamisítások ügyében készített memoranduma felolvastatván, egész terjedelmében elfogadtatott. — A társulat rendes tagjai sorába felvételtek: 1904. évtől számítolag: *Nagyvárad prem. főgimn.*; 1905-től számítva: *Gerl Károly*, pénzverőhivatali vésnök, Körmöcbánya; *Korentsy Sándor*, tanító, Bars-Taszár.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k., elnök. Varga Béla s. k., jegyző. Hitelesítjük: Gohl Ödön s. k., dr. Pákozdi Károly s. k.

Kivonat a választmány 1904 dec. 15-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István, dr. Pákozdi Károly, dr. Zimmermann Lajos.

Titkár bejelenti, hogy a régipénz-hamisításról és régipénz-hamisítókról tartott előadásán összegyűlt tagok oly értelmű határozati javaslatot fogadtak el, hogy a társulat elnöksége a kormányhoz intézett memorandumban kérlemesse a régipénzekkel való csalás törvényhozói úton való meggátlását. A választmány megbízza a titkárt ennek elkészítésével. — Jelenti, hogy a Tud. Akadémia fedezet híján nem segíti a társulatot. — A választmány tudomásul veszi Gerhardt Gusztáv, Herzfelder Ernő, Herzog Mór Lipót báró, Joanovits Sándor, Patzner István, Plathy István, Wisinger Mór és Wormser Miksa r. tagoknak a társulattól történt kilépését. — A társulat tagjai sorából a tagsági díj fizetésének elmulasztása miatt a közgyűlés utasításához képest töröltettek: Bibó-Bige György, Csallány Gábor, Kerekes Mihály, Majláth Béla, Mautner J. László, Török Ferenc r. tagok. — Mint megszűnt társulat töröltetett: Szolnok-Doboka m. irod.-tört. és ethnogr. társulat (Deés). — Titkár megbízást nyer a tagdíjhátralékoknak birói úton való behajtására. — A választmány elhatározza, hogy kérvényt intéz Ó Felségéhez, Frigyes, József, József Ágost főhercegekhez, Fülöp Koburg herceghez, valamint több pénzintézethez a társulat támogatására. — Elhatározottat, hogy a társulat „Numizmatikai Könyvtár“ címen, időhöz nem kötött, népszerű és olcsó füzetes vállalatot indít a numizmatikának a legszélesebb körben való propagálására. — Első kiadványkép titkár felkínálja Nuber Károly, Réthy László dr., Sziklay Jenő és Zimmermann Lajos dr. együttes munkáját az árpádházi pénzek értékeléséről. — Szerkesztő indítványára a választmány a különlenyomatok köteles példányát leszállítja 5-ről 2-re. — Könyvtáros jelentést tesz vásárlásokról és megrendelésekről. — A társulat tagjai sorába felvették: *Gáspár Fülöp*, honvéd százados, Budapest; *Pelachy János*, járásbirósági telekkönyvi tisztviselő, Selmecbánya; *Rüblein Richárd*, miniszt. számellenőr, Budapest.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k., elnök, Varga Béla s. k., jegyző. — Hitelesítjük: Halász Gábor s. k., Kunváry Fülöp s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Szivák Imre.

Elnök: Dr. Réthy László.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár: Dr. Zimmermann Lajos.

A „Numizmatikai Közlöny“ szerkesztője:

Gohl Ödön.

Pénztáros: Kunváry Fülöp.

Gyűjtemény és könyvtár őre: Dr. Finály Gábor.

Jegyző: Tinódi Varga Béla.

Választmányi tagok:

Babics József.

Dr. Despinits Péter.

Dr. Finály Gábor.

Báró Forster Gyula.

Fraknoi Vilmos.

Gohl Ödön.

Halász Gábor.

Dr. Kammerer Ernő.

Kilényi Hugó.

Kunváry Fülöp.

Dr. Moldoványi István.

Dr. Pákozdi Károly.

Tinódi Varga Béla.

Gróf Zichy Jenő.

Dr. Zimmermann Lajos.

Felügyelő bizottság:

Áldor Gyula.

Fejér József.

Ifj. Zachar Antal.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1905.

Alapító tagok:

- Daróczy Zoltán, királydaróci, földbirtokos, Puszta-Alsó-Biritó, u. p. Paks (Tolna m.) *(ált. gyűjt., különösen római p.)*.
 Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár.
 Győr szab. kir. város közönsége.
 Hatvany-Deutsch Károly, nagybirtokos, Budapest, VI., Délibáb-u. 16.
 Horsky János, vállalkozó mérnök, Budapest, VI., Eötvös-u. 47. *(ált. gyűjt.)*.
 Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.).
 Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest, I., Krisztina-körút 127.
 Klobusitzky János, orsz. képvis., Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 9. és Zsitva-Újfalu (Bars m.).
 Nuber Károly, numizmata, Eszék (Sirmiumi, délszláv és oláh p.).
 Réthy László dr., nemz. múzeumi igazgatóőr, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 14.
 Sacelláry György, orsz. képviselő, Budapest, IV., Zöldfa-u. 15.
 Spitzer Mór, földbirtokos, Pozsony-Széleskút (Pozsony m.).
 Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged.
 Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár.
 Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca (Borsod m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest, VI., Rózsa-u. 61.

Rendes tagok:

- Alapi Gyula, vármegyei levéltáros, Komárom.
 Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyesület, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Andrásy Gyula, iparos, Mór (Fehér megye) *(ált. gyűjtés)*.
 Ábrai Lajos, felső keresk. iskolai igazgató, Arad *(magyar és erdélyi tallérok és aranyak)*.
 Áldor Gyula, gyógyszerész, Budapest, V., Váci-körút 74. *(ált. gyűjt., különösen magyar, római és barbár érmek)*.
 Babics József, uradalmi jogigazgató, Zombolya (Torontál m.) *(magyar és erdélyi pénzek és érmek)*.
 Baditz Jenő, jogszigorló, Kapuvár (Sopron m.).
 Baghy Béla dr. orsz. képviselő, Budapest, VII., Kerepesi-út 24.
 Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.
 Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) *(Balatonvidéki eredetű emlékeletek)*.
 Ballagi Aladár dr. egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
 Baranya vármegye közönsége, Pécs.
 Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.).
 Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
 Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrogh m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Bátor Henrik, nyug. m. á. v. irodatiszt, Zombor (Bács-Bodrogh m.), Béla-u. 82. *(római és magyar árpádházi p.)*.
 Berkeszi István dr., tanár, a Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat főtitkára, Temesvár-Józsefváros, Kossuth-utca 1.
 Beszkid Antal dr., ügyvéd, Szepes-Ófalu (Szepes m.).
 Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Békés-csabai múzeum-egyesület, Békés-Csaba (Békés m.) *(ált. gyűjt.)*.
 Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
 Bleyer Izsó dr., ügyvéd, Temesvár, Lonovics-utca 6. *(magyar és erdélyi, barbár, görög, római és középkori pénzek)*.
 Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
 Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
 Borsay Jenő, Báth-Monostor (Bács-Bodrogh m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar árpád- és vegyesházi pénzek. II. Rákóczi Ferenc, 1848/49-iki szabadságharc; erdélyi pénz János Zsigmondtól Apaffy Mihályig)*.

- Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület, Miskolc (Borsod m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p. és borsod-megyei lelhelyű kelta p.)*.
- Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) *(a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket)*.
- Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
- Brebera József, üzletvezető, Zágráb, Gajgasse 40 *(ált. gyűjt., különösen I. Ferenc József pénzei és érmei)*.
- Brenner Ferenc, takarékpénztári tisztviselő Esztergom *(magyar és római p.)*.
- Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Városház-tér 4. *(ált. gyűjt.)*.
- Cerjak Pál, Zágráb, Prilazgasse 47.
- Csoma József, földbirtokos, Abauj-Devecser, u. p. Forró-Encs (Abauj-Torna m.).
- Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) *(magyar és római pénzek)*.
- Darnay Kálmán, szentmártoni, vaskereskedő, birtokos, a Darnay-múzeum tulajdonosa, Sümeg (Zala m.) *(magyar és erdélyi p., barbár és római Sümeg-vidéki leletek)*.
- Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) *(magyar árpád- és vegyesházi és erdélyi p.)*.
- Despié Pero, kereskedő, Bécs, I., Fleischmarkt 18. *(szerb és boszniai p.)*.
- Despinitz Péter dr., ny. ítélőtáblai bíró, Budapest, VI., Bajza-u. 25. *(ált. gyűjt.)*.
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár *(délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.)*.
- Diamant Jenő, Oszlány (Bars m.).
- Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. *(magyar és erdélyi p. és emlékérmek)*.
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békes m.) *(magyar p. és emlékérmek)*.
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Dragóner Béla, róm. kath. plebános, Bárca, (Abauj-Torna m.) *(rég. p. és emlékérmek, különösen egyházi vonatkozásúak)*.
- Dudás Andor, városi tanácsos, Zenta (Bács-Bodrogh m.).
- Duka Marcel, kir. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helysz. felügyelő, Szeged, Bástyá-u. 19.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.).
- Egger Ármin, éremkeres., Bécs, I., Opernring 7.
- Egyedi Artur dr., nagybirtokos, Budapest, VI., Lendvay-u. 5.
- Enyeter Ferenc, m. kir. csendőralezredes, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Erdélyi országos múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Eszék szab. kir. város múzeuma *(délszláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek)*.
- Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom *(ált. gyűjt., különösen magyar p., egyházi emlékérmek, kivált esztergomiak)*.
- Éber Lászlóné, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 12.
- Érseki papnevelő intézet, Esztergom.
- Fejér Gyula, kereskedő, Nagyszalonta (Bihar m.) *(római és magyar p.)*.
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 2.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 23. *(Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri)*.
- Fischer Emil, éremkereskedő, Bécs, I., Schwangasse 4.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank tisztviselője, Szeged *(magyar p.)*.
- Forster Gyula báró, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának h. elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal (m. kir.), Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknoi Vilmos, arbei vál. püspök, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre, ötvös, Zombor (Bács-Bodrogh m.) *(görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek)*.
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.

- Gálócsy Zoltán, megyei t. főszámvevő. Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
- Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VIII., Népszínház-u. 44.
- Gergelyfi Tamás, magánzó, Déva (Hunyad m.) (*numizmatikai kuriozitások*).
- Gerl Károly, m. kir. pénzverőhivatali vésnök, Kőrmöcbánya (Bars m.).
- Gohl Ödön, tanár, nemzeti múzeumi őr és szerkesztő, Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Gorove László dr., orsz. képviselő, Budapest, VIII., József-körút 59.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
- Gramberg Nándor dr., törvényszéki joggyakornok, Budapest, V., Ferenc József-tér 3. (Diana-fürdő) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gundel Károly, magánzó, Budapest, IV., Reáltanoda-u. 19. (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
- Györik Márton, liceumi tanár, Pozsony, Véd-cölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
- Hahlo Gyula, éremkereskedő és banküzlet-tulajdonos, Berlin, N.W. Unter d. Linden 13.
- Halász Gábor, ügyvédjelölt, Budapest, VIII., Kerepesi-út 63. (*magyar és erdélyi p., II. Rákóczi Ferenc p. és magyar papírpénzek*).
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Helbing Ottó, éremkereskedő, München, Maximilianstrasse 13.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p.*).
- Hild Viktor író, Jászberény (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hoffmann Frigyes, joghallgató, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
- Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (*ált. gyűjt.*).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-int. tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
- Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Déva (Hunyad m.) (*ált. gyűjt.*).
- Husvéth István, kelmefestő, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (*görög, római és magyar p., II. Rákóczi Ferenc érmei, főképen arany pénzek*).
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Jankovich-Bésán Elemérné, Therezovac-Suhopolje (Verőce m.).
- Jeszzenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra (*magyar p. és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
- Jeszzenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) (*magyar p. és érmek; különösen árpád-házi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek*).
- Kacska József, róm. kath. plebános, Lazan, u. p. Privigye (Nyitra m.) (*ált. gyűjtés*).
- Kakass László, vm. tb. főjegyző, Esztergom, Német-u. 582.
- Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, orsz. képviselő, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
- Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kassai múzeum (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Katona Béla, Bécs, IV., Favoritenstr. 15. (*ált. gyűjt.*).
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Gluckgasse 1.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyíregyháza (Szabolcs m.).
- Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. (*ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári p.*).
- Kerényi Alajos dr., kir. aljárásbíró, Csorna (Sopron m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kertay Viktor, végzett joghallgató, Eger (Heszm.) Vörösmarty-u. 6. (*római császári p.*).
- Kilényi Hugó, ny. miniszt. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).

- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) (ált. gyűjt.).
- Klempay Elek, közs. jegyző, Peszéradacs, u. p. Tatárszentgyörgy (Pest m.) (ált. gyűjt., ásatások).
- Kocsis István, állami tanító, Kovászna (Háromszék m.) (magyar p., római p., emlék-érmek).
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár (ált. gyűjt.).
- Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Komárom (ált. gyűjt.).
- Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom (magyar p.).
- Korentsy Sándor K., tanító, Barstaszár (Bars m.) (ált. gyűjt.).
- Kornfeld Zsigmond, főrendiházi tag, a magy. ált. hitelbank vezérigazgatója, Budapest, V., Nádor-u. 12.
- Kósa Sándor, m. á. v. művezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
- Kovács Ignác, gyógyszerész, Szilas-Balhás (Veszprém m.).
- Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4. (magyar árpád- és vegyesházi p.).
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Védcolöp-u. 51. (magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.).
- Kováts Kálmán, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Krajtsik Ferenc dr., kir. közigazgatási bíró, Budapest, VII., Erzsébet-körút 4.
- Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest, VII., Huszár-u. 8. (ált. gyűjt., különösen magyar érmek).
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) (ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., I. Ferenc József érmei).
- Lázár János, földbirtokos, Szász-Máthé, (Szolnok-Doboka m.).
- Leidenfrost Sándor dr., Nagybossány (Nyitra megye).
- Lenz József, gyógyszerész, Budapest, X., Család-u. 38. (római császári p.).
- Leszih Andor, első magy. ált. biztosító társ. tisztviselője, Miskolc (Borsod m.).
- Lippay Károly, katonai gyógyszerész, Jaroslau (Galicia) (numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképmérei).
- Lippich Gusztáv, főispán, Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Lossonczy István ifj., Miskolc (Borsod m.), Verbőczy-u. 1. (görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.).
- Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábolnapusztá (Komárom m.) (ált. gyűjt., különösen római és magyar p.).
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Grabenstr. 3.
- Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.
- Magyaróssy Gyula, magánhivatalnok, Kolozsvár, Nagy-u. 5.
- Mahr Pál, kereskedő, Miskolc (Borsod m.) (magyar p., római köztárs. p.).
- Markoff Alexis, az orosz császári Eremitage-múzeum éremtárának igazgató őre, Szent-Pétervár.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (ált. gyűjt.).
- Martinovich Róbert dr., m. á. v. segédfogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (magyar, erdélyi és osztrák p.).
- Maszlaghy Ferenc, pápai prelátus, Szent-zsigmondi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mály János, joghallgató, Budapest, I., Dísz tér 2.
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10/0.
- Mezey Mihály, kir. közjegyző, Nagyvárad, Kossuth-u. 3.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtur (Jász-Nagykun-Szolnok m.) (ált. gyűjt.).
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (ált. gyűjt.).
- Milch Ármin, fakereskedő, Komárom (által. gyűjt., különösen római császári p.).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi őr, Versec (Temes m.).
- Moldoványi István dr., kir. ipari felügyelő, Budapest, II., Zsigmond-u. 7. (magyar p. 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.).
- Molnár Lajos, tégláégető, Alsószentgyörgy

- (Jász-Nagykún-Szolnok m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) *(mosonmegyei leletek)*.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Brockmann-gasse 59. *(ált. gyűjt.)*.
- Múzeumi tót társaság, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
- Nagy Zoltán, m. á. v. hivatalnok, Nagysurány (Nyitra m.) *(római császári p., magyar p. és emlékérmek)*.
- Nedeljković Tódor dr., ügyvéd, orsz. képviselő, Zimony (Szerém m.) és Budapest, Pannoniaszálloda *(Zimony környékén lelt pénzek)*.
- Neumann Károly dr., min. osztálytanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtoke, Verebely (Bars m.) *(Verebely környékén lelt p.)*.
- Nyáry Albert báró dr., minisztr. fogalmazó, Budapest, V., Országház.
- Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII., Kőfaragó-u. 10. *(által. gyűjt., különösen római császári p.)*.
- Pallós Albert, áll. polgári leányiskolai igazgató, Kolozsvár, Farkas-u. 9.
- Pazar Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.) *(magyar árpádházi és római császári p.)*.
- Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Calvin-tér 1. *(magyar és erdélyi p. és emlékérmek)*.
- Pelachy János, kir. járásbírósi tisztviselő, Selmechánya (Hont m.).
- Pesti Ferenc, székesfővárosi kerül. előjáró, Budapest, X., Orczy-út 23.
- Petrikovich János dr., megyei járásorvos, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) *(a múzeumi tót társaság számára ált. gyűjt.)*.
- Peuker Nándor, paszományos, Temesvár-Belváros, Jenő herceg-u. 7. *(ált. gyűjt., különösen temesvári érdekű érmek)*.
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Pénzverőhivatal (m. kir.), Kőrmöcbánya (Bars m.) *(kőrmöcbányai veretek)*.
- Pfinn József, főmérnök, Budapest, V., Széchenyi-u. 2.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) *(magyar és lengyel p., cseh és osztrák p. magyar vonatkozásban)*.
- Pick Adolf, régiségkereskedő, Budapest, IV., Egyetem-u. 11.
- Pintér Sándor, orsz. képviselő, ügyvéd, Nagyszécsény (Nógrád m.) és Budapest, V., Alkotmány-u. 6.
- Pokorny László, kir. aljárásbíró, Tata (Komárom m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház *(ált. gyűjt.)*.
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcsölöp-u. *(ált. gyűjt.)*.
- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony *(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek)*.
- Puky József, ny. minisztr. tanácsos, Kiskunfélegyháza (Pest m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p.)*.
- Radovanovics György, orsz. képviselő, Ujvidék (Bács-Bodrog m.) és Budapest, IV., Angol királyné-szálloda.
- Radvánszky Béla báró, v. b. t. t., magy. kir. koronaőr, Sajó-Kaza (Borsod m.).
- Rampacher Pál, végzett joghallgató, Pozsony, Szilágyi Dezső-u. 55. *(magyar és erdélyi érmek, zsetonok és plakettek)*.
- Rausch Ferenc, kereskedelmi tanácsos, gyár- és technikai üzlet-tulajdonos, Budapest, VI., Andrassy-út 14. *(emlékérmek)*.
- Rehák Rezső, takarékpénztári tisztviselő, Budapest, I., Bécsikapu-tér 5.
- Récsey Viktor dr., a pannonthalmi Szent Benedek-rend központi könyvtárának főkönyvtárosa, Pannonthalma, u. p. Győrszentmárton (Győr m.).
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
- Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és római érmek)*.
- Roger Adolf, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 12.
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgató-

- sági tagja, Bécs, I., Schauflergasse 2. (*római p., különösen Aurelianus, I. Ferenc József p. és forgalmon kívül helyezett magyar és osztrák papírpénzek*).
- Rosenberg Sally, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Schillerstrasse 18.
- Ruisz Gyula, kir. jószágfelügyelő, Bábolnapuszta (Komárom m.) (*lakóhelyén előforduló leletek*).
- Rüblein Richard, m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszt. számellenőr, Budapest, II., Hattyú-u. 12.
- Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igazgatója, Budapest, V., Sas-u. 10. (*emlékérmek*).
- Schlesinger József, magánzó, Budapest, VI., Új-u. 6.
- Schönherr Gyula dr., nemz. múzeumi igazgató-őr, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 18.
- Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, V., Sas-u. 23. (*magyar és erdélyi p.*).
- Schüssler Albert, kegyesrendi tanár, Tata (Komárom m.).
- Schweninger Jakab, r. kath. segédlelkész, Zsombolya (Torontál m.) (*magyar p.*).
- Seemayer János, orsz. képviselő, Budapest, II., Zsigmond-u. 9.
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közönsége, Selmecbánya (Hont m.).
- Selmecbányai ág. hitv. evang. liceum, Selmecbánya (Hont m.) (*ált. gyűjt.*).
- Smetana Aladár, gyógyszerész, Ecseg (Nógrád m.) (*ált. gyűjt.*).
- Somogyi-könyvtár és Szeged városi múzeum, Szeged (*magyar p. és emlékérmek, görög és római p.*).
- Somogyvármegyei múzeum, Kaposvár (Somogy m.), áll. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
- Somssich János gróf, joghallgató, Pozsony, Dunasor 4. és Hetes (Somogy m.) (*magyar tallérok*).
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-ezredorvos, Szabadka (Bács-Bodrogh m.), Petőfi-u. 11. (*Magyarország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei*).
- Szabó Ferenc, apátplébános, orsz. képviselő, Nagybecskerek (Torontál m.) és Budapest, V., Continentál-szálloda.
- Szabó György, joghallgató, Hajdu-Dorog (Hajdu m.).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
- Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 25/a
- Szendrei János dr., miniszt. titkár, az Orsz. régészeti és embertani társulat titkára, Budapest, I., Attila-u. 23.
- Szerényi S. Alajos, a pécsi nemzeti színház tagja, Pécs (Baranya m.) (*magyar árpád- és vegyesházi p.*).
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
- Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök, Budapest, V., Nádor-utca 56. (*magyar árpád- és vegyesházi p.*).
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
- Szivák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest, IV., Egyetem-tér 5. (*ált. gyűjt.; főképen a Rákóczi-korszak érmei*).
- Tergina Gyula dr., kir. tanfelügyelő, Eger (Heves m.).
- Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tiszafüred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tolnavármegyei múzeum, Szegzárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata (Komárom m.) (*a tatái kapucinus rend studiuma számára ált. gyűjtő, különösen magyar p.*).
- Tóth Sándor, kegyesrendi gimnáziumi tanár, Kecskemét (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Tragor Ignác dr., kir. közjegyzőhelyettes, Vác (Pest m.).
- Trinks Vilmos, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 3.
- Tyll Gusztáv, birtokos, Új-Moldova (Krassó-Szörény m.).
- Ujvári Béla, urjeli, földbirtokos, Dunapentele (Fehér m.) (*római p.*).

- Ungar Dezsőné, Budapest, V., Báthory-u. 6.
 Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár
 (Ung m.) (ált. gyűjt.).
- Varga Béla, tinódi, az osztrák-magyar bank
 tisztviselője, Budapest, V., Visegrádi-u. 10.
 (magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok
 általában).
- Varsányi Román, főgimn. bencés tanár, Esz-
 tergom, Bencés székház (az esztergomi
 kath. főgimn. számára ált. gyűjtő).
- Vas Lipót, postafőtiszt, Budapest, VIII., Agg-
 teleki-utca 15. (I. Lipót magyar király és
 német császár pénzei).
- Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely
 (Vas m.) (ált. gyűjt.).
- Várnay Ernő ifj. dr., közjegyzőjelölt, Temes-
 vár, Petőfi-utca 2. (görög, római, magyar
 és erdélyi p.).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő,
 Nagyszénás (Békés m.) (magyar pénzek
 és emlékérmek).
- Veber Ernő J., állami fa- és fémipariskolai
 tanár, Marosvásárhely (Maros-Torda m.)
 (ált. gyűjt.).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.)
 (ált. gyűjt.).
- Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I.,
 Friedrichstr. 6.
- Weifert Ignác, birtokos és sörfőzőtulajdonos,
 Pancsova (Torontál m.) (római p.).
- Weiss Berthold, udvari tanácsos, orsz. kép-
 viselő, Budapest, VI., Váci-körút 27.
- Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérlő,
 Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1.
 (I. Ferenc József érmei, kiállítási érmek
 és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek,
 plakettek).
- Zachar Antal ifj., székes-fővárosi pénztáros,
 Budapest, VIII., Népszínház-utca 16. (ált.
 gyűjt.).
- Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-
 Bodrog m.) (ált. gyűjt.).
- Zilahy ev. ref. főgimnázium, Zilah (Szilágy m.)
 (ált. gyűjt.).
- Zimmermann Lajos dr., ügyvédjelölt, Buda-
 pest, VIII., Röck Szilárd-u. 37. (magyar
 árpádházi p.).
- Zittritsch Mátyás, magánzó, Győr, Széchényi-
 tér 4.
- Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat
 (Pozsony m.).
- Zsoldos Benő, gimnáziumi tanár, Sárospatak
 (Zemplén m.).

Inhalt.

Dr. Josef Brunsmid: Die ältesten kroatischen Münzen. — Kroatien besass weder zur Zeit der einheimischen Könige, noch in der ersten Zeit der ungarischen Könige aus dem Arpadenhouse, eigene Münzen, sondern es cursirten früher byzantinische, dann frie-
 sacher Gepräge im Lande. Die Banal- oder Ducal-Münzen der ungarischen Könige aus dem Arpadenhouse („Moneta regis pro Slavonia“) beginnen, wie Verfasser meint, nicht vor der Mitte des XIII. Jahrhunderts. Jene Münzen (Rupp, Nr. 128—130), welche auch Dr. Arnold Luschin v. Ebengreuth (Num. Zeitschrift 1901. S. 165—188) der Stadt Spalato zuweist, dürften auch nicht älter sein. Königliche ungarische Münzen wurden — wie eine citirte Urkunde des Königs Andreas II. aus 1217 bestätigt — bis dahin auf kroati-
 schem Boden auch noch nicht geprägt. — Es gibt aber einige seltene, bis jetzt nur in einigen, mehr oder minder gut erhaltenen Exemplaren bekannte Münzen des Andreas, — deren Abbildung dem Texte beigegeben ist, — welche der Verfasser ihm als einem dux Croatiae zuweist. Diese sollen alle vor dem Jahre 1203 in Zágráb (Agram) geprägt worden sein. — Früher hat man diese Münzen demselben Andreas als König von Ungarn, respec-
 tive auch als König von Dalmatien zugeschrieben (Rupp: Numi Hungariae Nr. 141, 142, 146 — Weszerle XV. 4, 7. — Réthy: C. N. H. 197, 198, 203).

Edmund Gohl: Falsificate alter Münzen und Medaillen aus Ungarn. Verfasser publi-
 cirt die Liste jener Falsificate, die er während der letzten 10 Jahre persönlich sah und

untersuchte. Diese sind Fälschungen griechischer, römischer, ungarischer und siebenbürgischer Münzen und Medaillen, auch solche der Dreifaltigkeits-Medaille Hans Reinhardts, ferner gute alte Münzen mit falschen Contremarquen (moldauischer, ungarischer und österreichischer Wappen, Porträt des Franz Rákóczi II., CR, als Contremarque) und neue, unlängst gravirte Stempel zur Prägung von Falsificaten. — Die geschilderten Falsificate sind theils Güsse, theils mit verschiedenen Vorgängen verfertigte galvanoplastische Copien, endlich geprägte Falsificate, und sind meistentheils Nachahmungen der seltensten Münzen und Medaillen. Sie wurden nicht nur in Ungarn, sondern auch im Auslande verbreitet.

Eduard Kovács: Der Münzfund von Sólyomkő (Siebenbürgen). Der Fund enthielt 111 Silbermünzen; und zwar ungarische Groschen, Denare und Obole Robert Karls, ferner serbische Groschen des Uros Stefan I. und des Dusan Stefan, und Prager Groschen Wenzels II. und Johann I., also lauter Münzen aus dem XIII—XIV. Jahrhundert.

Edmund Gohl: Raritäten.

Neue Medaillen des Dr. Karl Rimely, Koloman Thaly, Franz Rákóczi II., Max Falk, Heinrich Marczali, Medaille auf den Besuch König Oscar's II. v. Schweden, Erinnerungsplakette auf den Ausflug der wiener Num. Gesellschaft nach Pozsony (Pressburg).

Miscellen: Werke des Medailleurs Karl Gerl in Körmöcbánya.

Literatur: Werke des Adrien Blanchet, A. Luschin, N. A. Soutzo, I. Mazerolle, A. Petrowicz, Dr. J. Brunsmid, Max Bahrfeldt, Fr. Dollinger.

Vereinsnachrichten. — **Liste der Mitglieder.**

Separatbeilage: **Edmund Gohl:** Die neueren Medaillen Budapests. (Fortsetzung; 6. Bogen.)

Umschlag: Auktions- und Lagerkataloge. — **Annonzen.**

Alle Rechte vorbehalten.

S o m m a i r e.

Le dr. Josef Brunsmid attribue à la Croatie quelques monnaies qu'on attribuait jusqu'ici à la Hongrie ou à la Dalmatie. Ces monnaies furent frappées par Andrée, plus tard roi de la Hongrie, qui, pendant qu'il était prince héritier, était le duc de Croatie. L'auteur fixe l'âge de ces monnaies (figure 1—4) dans le temps avant 1203. — **Edmond Gohl** publie la liste des monnaies et médailles falsifiées (grecques, romaines et principalement hongroises et de la Transylvanie) qu'il avait vu et examiné pendant les dernières 10 années. Ces falsificates furent exécutés dans la Hongrie. — **Eduard Kovács** décrit la trouvaille de Sólyomkő (Transylvanie), qui contenait 111 monnaies, en plus part monnaies de Robert Charles (d'Anjou) roi de Hongrie, puis des monnaies de Serbie et de Bohême, tous du XIII—XIV siècle. — **Edmond Gohl:** Médailles rares. — **Nouvelles médailles** hongroises. — **Oeuvres de Charles Gerl** (Hongrie). — **Littérature:** Oeuvres de A. Blanchet, A. Luschin, N. A. Soutzo, F. Mazerolle, A. Petrowicz, J. Brunsmid, M. Bahrfeldt, Fr. Dollinger. — **Nouvelles** de la société hongroise de numismatique. — **Liste des membres** de la même société. — **Ci joint:** **Edmond Gohl:** Les médailles récentes de Budapest (suite). — **Sur l'enveloppe:** Ventes, etc.

Droits réservés.

IV. István arany pénze.

Mult nyáron, néhai Szathmáry Elek kolozsvári ötvös padlásán, a volt kolozsvári ötvös céh irományai után kutatva, sikerült a céh még meglévő okmányait, irományait és felszabaduló-rajzait, melyek igen sok és becses adattal járulnak a kolozsvári ötvös céh történetéhez, az erdélyi múzeumegyletnek részben levéltára, részben érem- és régiségtára részére az elkallódástól megmentenem.

Minket numizmatikai szempontból leginkább egy keletnélküli német nyelvű specifikációnak másolata érdekel, melyben 45 tételben vannak felsorolva azok az ezüst edények, ékszerek és érmek, melyeket gróf Kemény József történetíró és régiségbúvártól az 1836-ik év elején Sandmann Károly elloptott. A peres aktákból kitűnik, hogy az elloptott ezüst edények nagyobb része megkerült, melyeket egy Éva nevű cigány asszony több kolozsvári ezüstművesnek eladott. De az érmekből egy sem került meg.

A lopott tárgyak teljes jegyzékét mellőzve, csak azon tételekre szorítkozom (33—35. tétel), melyekben az érmek vannak említve:

„33. Ungefähr 18 oder 20 Stücke Silberne alte Thaler, worunter einer von Fürsten Johann Kemény, einer von Georg Rakotzi dem älteren und einer von Bethlen Gábor, eine grosse Silberne Denkmünze auf den Primas Alexander Rudnay, Sieben verschiedene Bathorische Thaler, ein Thaler vom Kaiser Maximilian der 1ste und mehrere Silberne grosse Krönungsdenkmünzen.“

„34. Dreissigsieben Stücke kleine Silberne römische Münzen.“

„35. Ein Dukaten von König Mathias Corvinus, ein Dukaten von Bela IV^{ten}, ein Kozon Dukaten, zwei andere alte römische Dukaten.“

Hogy a fennebb említett IV. Béla aranya nem lehetett más, mint a C. N. H. 98—100. számú, IV. Istvánnak tulajdonított réz éremnek arany verete: REX BELA — REX STS | hátlap: X SANCITA — MARIAT körirattal, — azt két okból gyanítom.

Először az említett Specifikationban csak „Dukaten“-nek van említve, ha az valamivel egy egész arany súlyánál nehezebb is lehetett. Tehát nem lehetett a keleti típus C. N. H. 102. számú verete, melynek súlya egy fél aranynál kevesebb, azaz 1.28 gr. és a bizanci triensnek felel meg.

Második körülmény az, hogy abban az időben, mikor ezen kérdéses arany pénzt gróf Kemény Józseftől ellopták (1836-ban), a keleti feliratú rézpénzeket és úgy ennek a bécsi császári gyűjteményben levő arany veretét is, nem IV. Bélának tulajdonították, hanem kun-tatár pénzeknek nézték. Rupp is 1841-ben a határozatlanok közé sorolta őket, ámbar IV. Béla máriás rézpénzével egykorúnak vélte.

Még jóval később Karabacek is,¹ a mongol betörés közvetlen befolyását látja a magyar pénzverésben.

Ezen nézeteim megerősíteni látszanak dr. Réthy László azon föltevését, hogy úgy a keleti feliratú, mint a két király képével diszített említett éremfajok IV. István idejében mint egész és fél aranyak verettek és forgalomban voltak.² Sajnos, az utóbbiakból egy sem maradt réánk; úgy látszik a gróf Kemény József példánya is az olvasztó tégelybe került.

Kováts Ede.

Ostábla-píónok magyar vonatkozású éremképekkel.

A kártya és a kocka mellett az ostábla-játék volt egyike a legnépszerűbb játékoknak a XVII. században. Ez utóbbi bizonyos rokonságban van egyrészt a római ludus duodecim scriptorum-mal és ludus latrunculorum-mal, másrészt a sakkkal és az ehhez hasonló keletázsiai, japáni stb. játékokkal.

Az összes fentemlített táblás játékokat, meg a hasonlóképen régi és ismeretes triak-trak-ot s a malomjátékot is játszó jegyekkel vagy píónokkal játszik a különféle beosztású játszótáblákon (a rómaiaknál tabula, alveus, abacus). Ezek a játszójegyek, vagy píónok már az említett római játékoknál is részben érmekhez hasonló alakú, különböző anyagú — fa, fém, csont, üveg — korongocskák voltak, (tessera, latro, calculus) sőt, ha W. Froehnernek egy évtized előtt a római contorniatákról nyilvánított véleménye helyes, miszerint azok ilyenféle táblás játékokhoz való píónok voltak, akkor ebben a dologban is beigazolódik a közmondás, hogy semmi sem új a nap alatt, vagyis, hogy már az ókorban valószínűs érmek szerepeltek játék-píónok gyanánt.

E közleményben csak azon fából készült XVII—XVIII. századbeli ostábla-píónokkal kívánok foglalkozni, melyek részint meglévő érmekről ismeretes, részint pedig érmeken eddig ismeretlen érembélyegeket bepréselt lenyomatait viselik s ezek közül is, a nagyszámú külföldi éremtipusok mellőzésével, csak a magyar vonatkozásúakat fogom felsorolni. Ilyen éremlenyomatos fa píónok a németországi múzeumokban gyakoriak és az általam ismert fajok I. Lipóttól VI. Károly koráig terjednek, vagyis azon időbe esnek mikor a történeti eseményeket megörökítő medáliák divatja óriási föllendülésnek indult. A meglévő bélyegvasakat, miután hivatásuknak már eleget tettek, másodrendű szerepre szánva 10—12 mm.-vastag, részint világos, sárgás, részint barnára vagy feketére pácolt fakorongra préselték, igen gyakran össze nem illő, sőt olykor több évtizednyi időközben készült elő- és hátlapi érembélyegeket hibridmódra párosítva, úgyszintén gyakran széles lomb- vagy egyéb díszből alkotott keretbe foglalva őket. Ezeken kívül találtam olyan fa píónokat is, melyeknek éremtipusai fémlapkára vésve vagyis medáliákon éppen nem ismeretesek. Más válfajai e píónoknak azok, melyek fa foglalatban 2 külön sárgaréz lemezre vert elő- és hátlapi éremtipust mutatnak föl.

Az alábbi lajstromba csakis magyar vonatkozású darabok leírását vettem föl.

¹ Num. Zeitschr. VI—VII. k. (1874—75. évf.) 49—57. l.

² Arch. Ért. XV. évf. (1895.) 164. l. és C. N. H. 1. k. 1. füzet, 20. l.

1. **Érsekujvár visszavételére 1685.** (Hibrid.) Szavojai Jenő hg. páncélos mellszobra j., a láncon függő aranygyapjúval, □ talapzaton, melynek előlapján e felirat áll: EVGE: | NIVS. | DUX SA: | BAVDIAE. | A mellszobor fölé két oldalról a sisakos, torna-lándzsát tartó Minerva és a szintén sisakos, de palmaágat tartó Victoria tartanak együttesen babérkoszorút. Fönn félkörben: TOT VICTORIIS NOTVS QVOT PRAELIIS. | A szobor négyszegű kőlapokkal födött talajon áll.

Hátlap: Érsekujvár látóképe. A vár előtt, kissé balfelől, rézsut közeledő sűrű, négyszögletes tömeget alkotó roham-oszlop. Az előtérben balról sátrak (4), egyiken a kétfejű sas, — középen balfelé tartó lovas, marsalbottal, melylyel egy tartalék csapatnak jelt ad, tőle jobbra 5 sátor meg egy működésben lévő ágyúüteg. Lenn MB monogrammm (Martin Brunner). A kép fölött vízszintes sorokban: NUHUSIUM | CONDITVM A. 1581. | A LEOPOLDO I. EXPVGNATVM | 9 AVG. A. 1685. |

Mindhét lapon többszörös sima szegély. — Feketére pácolt fa. 54 mm. (11 mm. vastag) Jeszenszky Alajos gyűjt.

2. **Érsekujvár visszavételére 1865.** [Az ostrom képe. Caesar me recipit, stb. (R) sas és villámütött farkas. Et stabulo et campo, stb.] — Feketére pácolt fa, 58.5 mm. (12 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. I. p. 200. nr. 28; tab. 34, nr. 10.

3. **Buda visszavételére 1686.** [Az ostromolt vár képe. Aquila rom. reserat Budae portas. R) A Diadal s az Igazságosság kettős fogatban j. Jungunt post bella labella.] Széles díszes keretben. — Világos fa, 52 mm. — NM. — Müncheneri nemz. múzeum. — Gohl Ödön: Budapest Emlékérmei I. r. 32. l. 1. sz.

4. **Buda visszavételére 1686.** (Hibrid.) [VI. Károly mellk. j. Carolus VI. d. g. stb. R) Mint fönt a 3. sz. előlapja. — Feketére pácolt fa. 57 mm. — NM. — Gohl Ödön: Budapest Emlékérmei I. r. 79. l. 76. sz.

5. **Buda visszavételére 1686.** (Hibrid.) [VI. Károly mellk. j. fegyverek közé tett medailonban. Carol. VI. d. g. rom. imp. s. r. R) Az ostromolt Buda és Pest képe, fönn sas. — Leop. I. imp. rom. semp. aug. vi Budam expugnat stb.]

Barnás fa. 52.5 mm. — NM. — Müncheneri nemz. múzeum. — Gohl: Budapest Emlékérmei I. r. 78. l. 75. sz.

6. **Buda visszavételére 1686.** (Hibrid.) VI. Károly lóháton j., császári palástban, császári koronával; kezeiben kormánypálca és országalma. A talajt apró növények borítják. Fönn, félkörben: CAROLVS VI. D. G. ROM. IMP. S. A. G. H. H. B. REX |

Hátlapja: mint az előbbié. — Mindkét lapon dúsan tagolt keret. (Hibrid.)

Fekete fa. 62 mm. (13 mm. vastag). — NM. — A Reiner-féle gyűjt. árv. lajstromában (Helbing Ottónál) 14264. sz. — NM.

7. **Buda visszavételére.** (Hibrid.) Vágtató lovas j, sisakkal, páncélban, kivont karddal. A háttérben harcoló katonák (3), holtak, egy lovas és egy zárt négyszögben közlelő gyalogos sereg. A távolban hegyen épült vár, tornyokkal. Körül, 2 oldalt ívalakban elhelyezett legendaszalagokon: IOH. D. MARLEBVRG ~ és ANGL. EX. DVX. | (E címet Churchill János 1702-ben kapta németalföldi diadalaiért.)

Hátlap: Pest és Buda képe madártávlatban a Margit-sziget felől. Pest északi bástyái, a dunai rondella, 4 torony, a várostól nyugatra egy bombákat szóró mozsárüteg, az előtérben (a mai Gizella-tér helyén volt) működő ágyüüteg és 2 sátor. — A hullámos Dunán hajóhid. — Buda várának dunaparti falai, a budai hídfő, az alsóváros északi falai, a mai Pálffy-téren volt dunai rondella, az alsó városban 2 kerek mecset és 5 minaret, a várban a Sz. István-torony és több minaret. A Gellért-hegy ormán szokatlan alakú, földött. erőd a hegy alatt Logod városrész házai és egy torony. A váron túl a sashegy s a naphegyi üteg füstje, 3 gyalogos katona és levegőben röpdülő bombák látszanak. Az előtérben a kalváriahegyi ágyüüteg, működésben, és egy sátor. — Fönn, közében, csőrében koronát, karmaiban kardot és országalmát tartó sas röpdül. Fönn, félkörben: PANNONIAE TOTAM DAT BVDA CORONAM. Lenn, közében, ovalis kartusban: M és B (Martin Brunner) | LVX ALTERA SEPTE | MBRIS BVDA FVNE | STA LEX | (Chronostichon, = 1686). — Mindkét lapon széles, előreálló sima szegély. — Hibrid összeállítású Ostábla-pión.

Feketére pácolt fa. 55 mm. (11 mm. vastag). — Jeszenszky Alajos gyűjt.

8. **I. Lípót 1687-iki diadalaira a törökön.** [Mellk. j. — Kaiser Leopold ☿ der Siegende ☿ R) Török fogoly ül, fölötte Isten szeme és koszorúba foglalt kard és kormány-pálca. Durch Gottes Gnad stb.

Feketére pácolt fa. — NM. — V. ö. Széch. Cat. I., p. 213, nr. 60.; tab. 37., nr. 41.

9. **Lajos Vilmos badeni örgróf eszéki és síklósi diadalaira 1687.** Eszék madártávlati képe. A város mögött a Dráva s a túlsó parti vidék. Jobb oldalt helység látszik és fölötte e felirat: *Darda* (írott betűkkel.) Az előtérben elsáncolt táborból 3 balra elvágtató lovasra lőnek. A földön 3 hulla fekszik. Fönn az égen legendaszalag e felirattal: OESSEK.

Hátlap: Csatakép. Az előtérben a császáriak, 2 fejű sasos lobogó alatt harcolva egy török lovast lőnek le, a többi vágtatva menekül. A háttérben hadoszlopok, sáncok, balra helység és torony látszik, e fölött e felirat: SICKLOS. Lenn jobbra MB monogramm. Az egész kép fölött 2 egymáshoz támasztott ovális medaillon lebeg, 2 egymás felé tekintő parokás férfiarcképpel (Miksa Manó bajor választó és Lotharingiai Károly). Alattuk e felirat: D | BAVETLOT. | Mindkét lapon széles renesszánszdíszú szegély és sima keret.

Feketére pácolt fa. 57 mm. (12 mm. vastag). — NM.

10. **Az eszékí diadalra 1687.** (Hibrid.) Az előlapi kép ugyanaz, mint az előbbinél, hanem a renesszánsz-szegély nélkül.

Hátlap: Antik diadalszekérben I. Lipót ül, koronás fővel. Kezeiben pálmaág és ország-alma. A szekér alatt nyíl és tegez hever. A szekeret két török rab húzza, jobb felé. Fönn angyalka repül balfelé, koszorút nyújt és pálmát tart. A szelvényben: ECCE TRIVMPHOS | LEOPOLDINOS. | MB monogramm. Mindkét lapon 4 sima szegély és széles keret.

Sárgás fa. 53 mm. (14·5 mm. vastag). — NM.

11. **I. József magyar királylyá koronáztatására 1687.** (Hibrid.) Sándor pápa mellképe j., bajússzal és hegyes szakállal. Fején kamaura, öltönye szegélye szélesen himzett. Körül: ALEXANDER. VIII. OTTHOBONVS. PON. MAX.

Hátlap: Oltáron feszület alatt nyitott könyv 2 gyertya közt. Az előtérben I. József térdel szemközt, vánkoston, palástban, csipőire tett kezekkel. Fejét jobbra fordítja. Tőle balra I. Lipót áll palástban, koronás fővel, kezeiben kivont, fölfelé irányított kard és ország-alma. Jobbra pedig egy püspök, ki a magyar sz. koronát teszi József fejére. A püspök uszályát egy mögötte térdeplő pap tartja. A szelvényben: IOSEPHVS. I. REX HVNGAR. | CORONATUS. 9. DECEM. | 1687. | Az oltár talapzatának baloldali alsó sarkán M és B betűből álló monogramm. (Martin Brunner.) — Mindkét lapon többszörös tagolt szegély.

Világos fa. 56 mm. (14 mm. vastag). — NM.

12. **I. József magyar királylyá koronáztatására 1687.** I. Lipót ül a trónon, jobb felé, császári palástban, fején a koronával és kezeiben kormánypalcát és országalmát tart. Középen fia József áll, felé fordulva, magyar öltözetben, kinek fejére egy püspök a magyar sz. koronát helyezi. József mögött, a jobb oldalon, magyar öltönyben egy férfi áll. A padló négyzetelt. Lenn 1687, fönn ívonalban: MAIORA MEREBITVR | Baloldalt MB monogramm.

Hátlap: Két oszlop közt, melyek egyikén a császári, másikán a magyar sz. korona nyugszik és utóbbin PLVS, előbbin pedig VLTRA felirat áll, — I. József mellképe lebeg, páncélban, paludamentummal. A háttérben 2 fa közt kastély egy dombtetőn, 2 oldalt kisebb épületek és folyam egy csolnakossal. Fönn a félkörben: VNVS NON SVF: FICITORBIS.

Mindkét lap külön sárgaréz lemezre van verve, melyek együttesen egy dúsan tagolt, erősen előreálló fekete fakeretbe vannak foglalva.

Az egésznek átm. 42 mm. (8·5 mm. vastag). — NM.

13. **Székesfehérvár visszavételére, 1688.** [A város képe. Exitium turcis annotat Alba redux stb. R) Lipót és József diadalszekéren b. — Ex voto Hungariam stb.]

Feketére pácolt fa. 57 mm. (12·5 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. I., p. 214, nr. 65; tab. 38, 46.

14. **Belgrád visszavételére 1688.** [A város képe. Griechisch Weissenburg. stb. R) A kereszténység diadala a mohamedánságon. Imbelles turcos crux atque ecclesia vincit.]

Világos fa. 57 mm. (12 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. I. p. 215, nr. 66; tab. 38. nr. 47.

15. **Eleonora és I. József érme 1690.** [A császárné mellk. b. P. H. M.-től virtutes continet omnes stb. Rev.) oroszlánbiga b. — Genitrix foecunda deorum.] V. ö. Széchenyi Cat. I., p. 230, nr. 100. és tab. 42; nr. 75. — V. ö. Mont. 1238. sz.

Világos fa. 58 mm. (12 mm. vastag). — NM.

16. **I. József magyar királynak róm. királyiá választására, 1690.** 3 ragyogó napot egy szivárványív kapcsol össze. Ezalatt szembenéző angyal szalaggal egybefűzött 3 ovális és császári koronával díszített medaillont tart. Ezekben 1) I. Lipót mellképe j.: LEOPOLDVS. MAG. ROM. IMP. 2) I. József páncélos mellképe szemben, IOSEPHVS I. REX ROM: 3) Eleonora császárné mellképe b., ELEON. MAGD. THER. ROM. IMP. | Fönn félkörben, a kép fölött VNO SPLENDORE CORUSCANT + | Lenn a szelvényben: A DEO CORONATIS | VITA ET VICTORIA | MDCXC. | és apró betűkkel: P. H. M.

Hátlap: Három koronás nő áll, egy-egy bőségszarvat és egy-egy ovális címerpajzsot tartva: Hungária j., Ausztria (a 2 fejű sasos címerrel) szemben és Bohemia b. — A szelvényben: BENEDICTIONES PATRIS IOSEPHI | CONFORTATAE SVNT BENE: | DITIONIBVS PATRUM | EIVS GEN. 49 V. 26. | és apró betűkkel P. H. M.

Mindkét lapon többszörös szegély és széles keret.

Feketére pácolt fa. 58 mm. (12 mm. vastag). — NM. — V. ö. Welzl 7420. sz. és Mont. 1214. sz.

17. **Kanizsa visszavételére, 1690.** [A város látóképe; fölötte repülő angyal. Canisia. — Post XC annos iugum. stb. R) Lipót labarummal, előtte térdelő török a kulcsokkal. Novos gaudens spondere triumphos stb.].

Feketére pácolt fa. 57·5 mm. (12 mm. vastag). — NM. — és 58·5 mm. (11 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. I. p. 219. nr. 75; tab. 39. nr. 55.

18. **Lajos Vilmos badeni örgrófnak a törökök fölötti diadalaira.** [Lajos Vilmos lóháton j. Ludov. Guilielmus mar. bad. stb. R) Farkasokat űző oroszlán. Non curat numerum.] V. ö. Széch. Cat. III., p. 36, nr. 1, tab.: misc. I. 7. és Weszerle G. 18. t. 2. sz.

Feketére pácolt fa. 57 mm. (12 mm. vastag). — NM.

19. **Nagyvárad visszavételére, 1692.** [I. Lipót és I. József mellk. j. Leopoldus m. rom. imp. stb. R) Lipót a trónon fogadja a város hódolatát. Látókép. — Sic assueta tuis, stb.]

Feketére pácolt fa. 57 mm. (12 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cath. I. p. 221, nr. 79; tab. 40. nr. 59. és Welzl 7338. sz.

20. **Lajos Vilmos magyarországi és rajnamenti diadalaira, 1693.** [Mellk. j. Ludov. Wilh. d. g. stb. R) Lajos Vilmos a Rajnánál, Victoriával. Ut lunae sic siste iam gradum Iosua solis stb.]

Feketére pácolt fa. 58·5 mm. (11·5 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. III. p. 37. nr. 3 és tab.: misc. I. 6.

21. **Pétervárad fölmentésére 1694.** [Victoria 3 folyamisten közt. Petrovaradino liberato. stb. R) 7 kis géniusz sisakkal és lobogókkal. Virtuti et concordiae Christianorum stb.]

Feketére pácolt fa. 58 mm. (13 mm. vastag). — NM. — V. ö. Széch. Cat. I. p. 222; nr. 82., tab. 40. nr. 60.

22. **A zentai diádalra 1697.** Három páncélos lovag b., egyikük pisztolyt süt egy menekvő törökre. A háttérben hegyek s a völgyet betöltő harcoló felek. Fönn, félkörben: DESCENDERUNT VELUT LAPIS. EXOD. 15. 5. A szelvényben: VICTORIA AD TIBISCUM | XI. SEPT. 1697. |

Hátlap: A sisakos Mars, kezében lándzsával ül b., ágyú, páncél stb. fegyverekből álló tropaeumon. Meduzafővel ékes pajzsa mellé van támasztva. Mögötte egy meztelen nő áll és koszorút tesz fejére. Baloldalt, ívonalban: MARTI VL TORI. A háttérben fák és hegyek. — Mindkét lapon többszörösen tagolt keret és szélesebb sima szegély.

Barnás fa. 55 mm. (14 mm. vastag). — NM. — Széch., Weszerle, Welzl, Mont.-ban hiányzik.

23. **A zentai diádalra 1697.** Miksa Manó bajor választófejedelem képe lóháton, b., kezében parancsnoki bot, fejen széles karimás kalap, lenn MB monogramm. Körül: MAX. EMAN. D. G. V. BA E. P. S. D. C. P. R. S. R. I. AR. E. E. L. L. Hátlapja, mint az előbbié.

Feketére pácolt fa. 54 mm. (14 mm. vastag). — NM.

24. **I. József házassága 1699.** I. József házasságára Amáliával. [Szerartásos jelenet. — In una sede morantur, stb. R) Mars és Venus. — Bellorum requies et sacra voluptas.] V. ö. Széch. 48. t. 7. sz.

Feketére pácolt fa. 58 mm. (12 mm. vastag). — NM.

25. **I. Lipót halálára 1705.** [Szarkofág stb. — Extinctus amabitur idem. R) I. József trónon stb. Leopoldus in Josepho immortalis.] — V. ö. Széch. 42. t. 76. sz.

Feketére pácolt fa. 59 mm. (13,5 mm. vastag). — NM.

26. **A törökön vett diádalokra.** (Hibrid.) XII. Károly svéd király mellképe j., parókával, páncélban, paláttal, kezében marsalbottal. Lenn a válszalagon 3 korona. Körül, legenda-szalagon: CAROLVS D. G. REX SVECIAE.

Hátlap: Lovascsata törökkel. — Mindkét lapon egyszerű szegély és széles keret.

Feketére pácolt fa. 55 mm. (13 mm. vastag). — NM.

Hátlapja azonos a Gohl: Budapest Emlékérmei I. r. 101. l. 107. sz. érem hátlapjával.

27. **A törökön vett diádalokra.** Koronás, tárt szárnyú sas ül b. egy nagy, szarvai-
val lefelé fordított emberarcú félholdon. A sas mellén kis pajzsban I. Lipót koszorús mell-
képe b., jobb lába karmaiban villámok és kard. Körülötte felhők és b. egy villám, mely
egy tropaeumok közt megláncolva guggoló, balfelé fordult török fogoly mellébe csap.

Körül: HOC PEREANT HOSTES AQV ILÆ QVO FVLGINE TVRCA. | Lenn: MB (Martin Brunner).

Hátlap: Az előtérben 3 harcos vizsgál egy függőlegesen irányzott mozsárágyút; egyikük a golyót tartja kezében. A háttérben soktornyú, körülbástyázott város, sánc-kosarak és ágyúk. Fönn, félkörben, legenda-szalagon: ET. PRODEST. ET. NOCET. Lenn jobbra egy része homályos, hiányos veret. — Mindkét lapon előreálló sima, széles szegély. — Hibrid összeállítású ostábla-pión.

Feketére pácolt fa. 55 mm. (11 mm. vastag). — Jeszenszky Alajos gyűjt.

28. A törökön vett diádalokra. (Hibrid.) Koszorús mellkép j., páncélban, rávetett köpenynyel s az aranygyapjas rend láncával és jelvényével. Körül: CAROLVS VI. D. G. ROM. IMP. S. A. G. H. H. & B. REX. |

Hátlap: A háttérben lovascsata képe, a császáriak úzik a törököt jobbfelé. Mindkét fél zászlója is látható. Az előtérben, a folyón innen, egy oroszán (— mellén egy csillaggal —) (Miksa Manó) egy ebre támad. Az égen a ragyogó nap s a felhőbe burkolt fogyó hold látszik. Fönn, félkörben: CYNTHIA SIC PHOEBO, CEDISQVE MELAMPE LEONI. Mindkét lapon többszörös sima szegély és széles keret.

Fekete fa. 41 mm. (10 mm. vastag). — NM.

Az ostábla-piónok sorozatával még nem merül ki a fának mint anyagnak medaillisztikai és numizmatikai célokra való használata. Ha nem is tartozik szorosan e cikk keretébe, mint függeléket bizvást ide csatolhatom még az alábbi pár sort.

I. A német medaillisztika, — mely a Mátyás-korabeli olasz medáliáinktól eltekintve, elejétől kezdve majdnem a legújabb időkig domináló befolyást gyakorolt hazánkban, — mint Erman (Deutsche Medailleure, 7. l.) is megjegyzi, a fafaragás művészetéből fejlődött ki. A legrégebbi német medaillörök puszpángfából faragták ki a medáliák mintáit, s ezen eredeti, egylapú, arcképet és olykor feliratot is viselő fa medáliákat befestve és megaranyozva, díszes faszekrénykében őrizték meg még azon esetben is, ha utána fém másolatok készültek. Ilyen fa éremmintákat 1545-ig és esetleg tovább is faragtak Németországban.

II. Ugyanazon időben, mikor az ostábla-piónokat éremképekkel látták el, valódi medáliákat is csináltak fából, valószínűleg hasonló technikai eljárással, mint a hogy mostanában a faragott famunkát olcsóbban helyettesítő préselt famunkát készítenek. A nemz. múzeumban is látható egy ilyen fa medália, mely a XVIII. század beköszöntése alkalmából veretett és fém példányokban is általánosan ismeretes. Ez a Széchenyi-féle érem-atlasz XLII. t. 71. sz. alatt ábrázolt 1700. évi érem (His ego nec metas . . . stb. R) Saeculo festas . . . stb.).

Setétbarna fa, átm. 48 mm., vastagsága csak 2 mm.

Minthogy a fa egyenetlen anyagánál fogva egyes betűk vagy a kép finomabb részletei tökéletlenül nyomódtak ki, ezzel az eljárással, úgy látszik, csakhamar fölhagytak.

III. Helyette kis, csinosan esztorgályozott, kerek keményfa tokocskák jöttek divatba, csavarmenetre járó fedéllel, melyeknek belsejében az éremképeket viselő két különálló vékony ezüst lemez, vagy pedig egy ezüstlemez és egy a födélbe beragasztott feliratos papírlap van elhelyezve. Az érem külső peremirata olykor keskeny és vékony ezüstlemez-szalagra van verve, mely a fa tokocska külső oldalára abroncsképen van rászegecselve.

Ilyen fa tokos érmeikkel is rendelkezik a nemz. múzeum. Az egyik setétbarna (64 mm. átm. és 14.5 mm. magas) fa tok alsó részébe az Érsekújvár visszavételére (1685) készült, Széch. 34. t. 10. sz. érem vékony ezüstlemezre vert előlapja van beleillesztve, a födélbe pedig fehér papírlap e díszesen nyomott felirattal: Neuhausel ist | über! erfochtender Streit! | auch bleiben den Helden | die Zelten zur Beut! | Komt Palmen und Blu., | men! die Lilje bleibt weit |

Hasonló setétbarna (59 mm. átm. és 12 mm. magas) fa tok aljába és födelébe a Montenuovo (osztrák r.) 1224. sz. (1690-ből való) érem két lapjának ezüstlemezsképre vert mása van illesztve, míg az érem peremirata keskeny ezüstszalagra verve a tokocska külső oldalára van erősítve.

IV. Még tovább menve, meg kell említenem a fönti ostábla-pionokhoz hasonló, de kisebb fakorongokból álló osztrák szükségpénzeket, melyeknek kiálló karimáktól védett lapjait különböző színű pecsétviasz-pecsétetek — a kibocsájtók pecsétjei — és a papírra nyomott értékjelzések takarják. A nemz. múzeum ezekből is mutathat föl csinos sorozatot.

Gohl. Ödön.

Heister Szigbert maréchal mint éremgyűjtő.

Az 1708-ik év végén a német katonaság benn volt ugyan az alsó-magyarországi bányavárosokban, de a körös-körül állást foglaló kurucoktól semmiképen sem volt biztonságban. Minduntalan megakadályozták ezek az élelmiszerek beszállítását, a levelezést, sőt még a fűtőanyag bevitelét is. Heister maréchal feltétlenül segíteni akart e veszélyes helyzetben s december 20-ikán elindult Pozsonyból a bányavidékre, hogy előbb ennek szabadabb lélekzetet szerezzen, azután pedig Árva és Liptó felé is támadólag fellépjen.

A császári parancsnok Koháryval, Tollettel, Steinville-lel s Pálffyval és mintegy 5-6000 emberrel 1709. január 3-ikán érkezett Besztercebányára, a hol Ocskay már várt rá. A tanács és a polgárság részéről történt fogadtatás után, Heister Sréter Jánosnak időközben konfiskált házában szállásolta el magát (ma a 4-ik számú ház a város piacán) s fogadta a tisztelgőket, ezek között első sorban a városi tanácsot. A tisztelgés után még külön magához hivatta a városi jegyzőt s felszólította, hogy nyújtsa be a városnak a katonaság élelmezésére fordított költségeinek jegyzékét; annyira teljesnek kellett annak lenni, hogy nem volt szabad belőle még a főtiszteknek adott ajándékokat sem kihagyni. Felvilágosítást kívánt ezen kívül a katonaság által elkövetett kihágásokról is, szóval a legnagyobb jóindulatot mutatta a város iránt.

Ezen jóindulatot meg is akarta a tanács tartani, mert csak ily úton remélte terheinek könnyebbitését. Kifürkészte tehát, mivel szerezhette a „vén embernek“ — mint Pálffy nevezte — örömet, mert észrevette, hogy pénzbeli ajándéknak a császári tisztektől elütőleg, nem örül. Megtudta nemsokára, hogy a maréchal szenvedélyes numizmatikus, s hogy most is a szécsényi gyűlés arany érmét kerestette, de nem tudta megkapni. Szerencsére megtudta a tanács egyik tagja, hogy Bienstock Keresztély az itteni harang- és ágyúöntő műhely tulajdonosa, nemrég Sréter Jánostól, Rákóczi tüzérségi felügyelőjétől, kapott egy ilyen érmet. Ezt kellett tehát megszerezni.¹ Ez nem is ment különös nehézségekkel s

¹ Cum vero ex aulicorum relationibus innotuisset Excell. Dnum Campi Mareschallum Numismatibus delectari, quodve nuper de aquirendo aliquo Rakocziano Numismate inquirere fecisset, hinc resolutum: Man

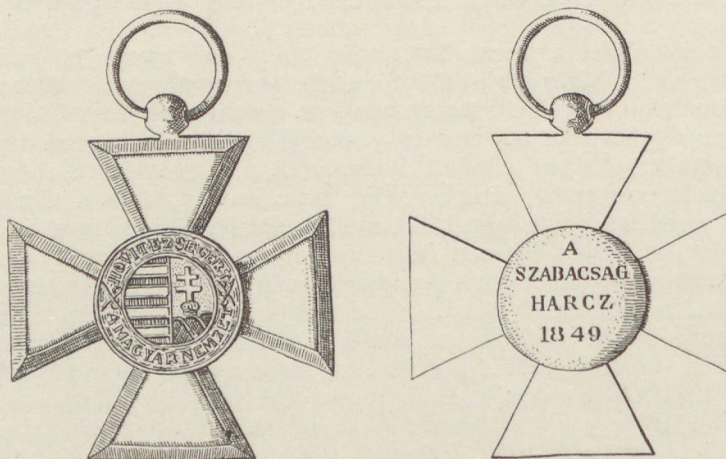
miután a tanács a 21 arany súlyú érmet 122¹ frt. 40 denárért eddigi birtokosától megvásárolta, Weisz György tanács-senior, Schindler János és Sixti Dániel jegyző által elküldte Heisternek emlékül. Az átadás elé azonban ekkor súlyos akadályok gördültek, a melyek alaposan elronthatták Heister kedvét: Besztercebánya körülzárólása Csajághy kurucái által, majd több jó tisztjének elvesztése a fűrési szorosban, a hadi contributio erőszakos kivételével való bajlódás, — úgy hogy a tanács csak január 22-ikén, a midőn Heister már visszakészült Bécsbe, találta alkalomszerűnek az érem átadását. Heister szívesen fogadta az ajándékot, s pedig — mint mondá — nem is annyira reális értéke, mint inkább ritkása miatt.¹

Szép ajándékot (Sz. György-aranyokat) kapott ekkor itt időző fia is, s nem feledkeztek meg a tanácsbeliek a maréchal szakácsáról, komornyikjáról s két apródjáról sem,² jöllehet bőven tapasztalhatták Heister 19 napos ittléte alatt, hogy még a nagy ajándék sem biztosítja mindig a barátságot.

Jurkovich Emil.

Magyar szabadságharcí érdemkereszt.

A Numizmatikai Közlöny II. k. 71. lapján ismertetett zománcos arany érdemkereszt-hoz sok tekintetben hasonló, de különösen hátlapjával különböző vitézségi érdemkeresztet szerzett meg gyűjteménye számára K. H. tisztelt tagtársunk, kinek ezennel köszönetet mondok szíves készségeért, melylyel ezen érdekes tárgyat ismertetés céljából rendelkezésemre bocsájtotta. Itt adom képét és leírását.

solle vom Christian Bienstock ein dergleichen Rakotzisches Numisma von 22 Duc. so er vom H. Schreter soll bekommen haben, auswechseln und Ihro Excell. verehren. Besztercebánya városának 1709. évi jegyzőkönyve jan. 7. — A szóban lévő érem nem egyéb, mint az ismeretes Varou-féle „Concurrunt ut alant“ hátlapú feliratú, 1705-iki érem. Széch. (Erdély) 14. t. 1. sz. és Weszerle, D. XV. t. 7. sz.

¹ Deputantur cum in finem Dni Georgius Weisz, Joannes Schindler et Notarius, qui postquam prae-recensitum Numisma 21 aureos in se continens, cum effigie Rakocziana et tribus religionibus in una ara sacrificantibus praetitulato Dno Campi Marschallo obtulissent atque ad Curiam reversi fuissent, retulerunt: Excell. Dnum Campi Marschallum oblatum numus gratiose acceptasse vultu, non ob valorem auri, sed propter raritatem formae. U. o. jan. 22.

² Item dem jungen Grafen 2 st dreyfache S. Georger Spec. Ducaten, dem Camerdiener einen detto, beyden Paggen einem jeden per 2 st ducaten, dem Koch 3 st Ducaten. Heisternek még külön egy érdekes bocai arany ércrög („Boitzer guldene Stufen“) is jutott, a melyet három aranyért vett meg a tanács egy Bocán dolgozó besztercebányai bányapolgártól. A tanács gyöngéd figyelme 315 frt 94 denárjába került a városi pénztárnak. Besztercebánya városának Számadási Könyve az 1709-ik évből, 242. 1.

Egyenszárú kereszt, végeik felé szélesedő szárakkal, melyeket az arany szegély kivételével fehér zománc borít. A keresztnek közepére egy 20 mm. átm. kerek, zománcos korong van ráhelyezve. Ennek a mezejében a hasított pajzsú magyar országcímer zománcos képe látható, 4 fehér pólyával a piros bal (herald. jobb) mezőben; a kettős kereszt finoman recézett zománctalan mezőben emelkedik ki a zárt koronából, zöld zománcú hármás dombon. A szegélyen, 2 sima vonalkör közt apró, megszagott vonalkákkal díszített alapon, (melyen az átlátszó zöld zománc maradványai csak a felső részekben láthatók itt-ott,) 2 oldalt két-két keresztbe tett görbe kard, a felső félkörben HO (így) VITÉZSÉG-ÉRT az alsó félkörben: A MAGYAR NEMZET. |

Hátlapját sima aranylemez borítja, itt-ott némi sérülések nyomaival, közepén pedig, 19 mm. átm. domború korongon fekete niellós felirat: A | SZABACSAĞ (így) | HARCZ | 1849 | Fönn gömb alakú fül és karika. (A kereszt szárai az előlapon kissé hátrafelé, a hátlapon pedig kissé előre hajolnak. A jobb és balszár oldalai horpadtak, a jobbszáré be is van repesztve.

Arany. 43 mm. magas és széles (fül és karika nélkül). Súlya 14.93 gr. — Kilényi Hugó gyűjt.

E darab magyarázatára csakis azon adatra utalhatok, melyet a Num. Közlöny II. k. 71. lapján közöltem, hogy t. i. Kápolnai Pauer István alezredes följegyzése szerint 1863-ban Kossuth Lajos kezdeményezésére Olaszországban készítették az 1848/9-i szabadságharcban kiosztott érdemkoszorúk helyettesítésére. Mindazáltal, ha el is fogadjuk e magyarázatot az idézett helyen ismertetett érdemkeresztre nézve, némi aggályaim vannak az ellen, hogy e magyarázatot egész terjedelmében kiterjeszsem az itt közölt válfajra is. Ennek mindkét lapján nemcsak helyesírási hibák fordulnak elő a feliratokban, („ho vitézség-ért” és „a szabacsag harc”, hanem szokatlan a névelő használata is a hátlapi feliratban. Vagy a megrendelő nem állt feladata magaslatán, vagy a kivitellel megbízott munkás nem tudott jól magyarul. Csak így képzelhető el, hogy a rövid feliratokban ennyi hiba esett. Egyik esetben sem tételezhetem föl, hogy ilyen kifogás alá eső példányokat sokszorosítottak és tényleg kiosztottak volna. Vagy egy nem sikerült első próbadarabnak tekintem ennél fogva e példányt, vagy pedig azt kell hinnem, hogy olyan egyén, akinek autentikus eredeti példány nem áll rendelkezésére, jogtalanul és találmányra csináltatta maga számára. E két föltevés egyikét igazolja, úgy látszik, azon körülmény is, hogy az előbbi példány átmérője 40, az utóbbi pedig 43 mm. és hogy ez utóbbinak hátlapja nincs zománcolva, — a mi onnan is eredhet, hogy amíg a láthatóan viselt előlapot pusztán megtekintésből hozzávetően lenézhetette, addig az eltakart hátlapra nézve esetleg saját képzeletére volt utalva a megrendelő. Kíváncos, hogy e föltevések bizonytalanságát mielőbb biztos adatok közlésével pótolhassuk, a mit esetleg idővel a Kossuth-levéltár átkutatótól is remélhetünk.

Gohl Ödön.

Egy állítólagos trójai pénz.

Pallas, fején sisakkal, balkezében dárdát tartva, övvel átszorított, térdig érő testhez álló ruhában, hosszú, sima szoknyában, (!) jobb felé haladó, szerszámozatlan lovat vezet. A ló alatt kígyó kúszik balfelé, fölötte pedig 6 ágú csillag és egy koszorút nyújtó égi kéz látható. A szelvény üres.

Hátlap: Balfelé fordult emse áll hét malaca közt, melyek egyike előtte áll, a másik szopik, a többi pedig balfelé fordulva anyja mögött áll. Az emse szájában tart valami hosszúkas tárgyat. Fönn két ívalakban érintkező babérág alatt Ω, az erős vonallal határolt szelvényben pedig ΤΡΟΙΑΣ. |

Ezüst, 30.5—31 mm. Súlya 17.57 gr. — Kilényi Hugó gyűjteményében.

A nálunk gyakran megforduló és régi pénzt árúsító balkánfélszigeti utazó kereskedők egyikétől szerezte t. tagtársunk az itt ábrázolt és leírt ezüst érmet.

Az utóbbi évtized folyamán ugyanezen vidékekről többféle olyan arany, ezüst és bronz érem került egyes gyűjteményekbe, így különösen Weifert Ignác hírneves pancsovai gyűjtő éremtárába, melyeknek közös vonása, hogy az antikot utánzó, allűrökkel lépnek föl, és hogy egyik lapjukon egy malac, vagy pedig egy emse és több apró malac képét viselik, felirataik pedig eddig megfejtetlen zagyva jegyekből állanak. Waltrovics a belgrádi Starinar X. évfolyamában (szerbül) értekezett róluk, Weifert Ignác pedig „Unbekannte Münzen“ (Pancsova 1894) címen adta ki Waltrovics cikkének német fordítását. Mindkét kiadvány több különböző idevágó érem képét is adja. Ezen éremcsoport egyes válfajai oly különbözők technika és stíl meg kompozíció dolgában, hogy Waltrovics egy részüket a római aes grave-vel hozta kapcsolatba s a Kr. előtti 310—290. évekből származtatja, míg a többit a bizanci érmekből magyarázza meg és a Kr. utáni VIII. századba teszi keletkezésük idejét.

Csak egy évezred választaná el tehát őket egymástól! Igaz, hogy ez kissé különösen hangzik, de itt nem szükséges bővebben foglalkoznunk a kérdés ezen oldalával. — A nemzeti múzeum is bir vagy két példányt e fajta érmekből, de a hamisítványok és fiktív érmeknek pár év előtt alakított sorozatában, nem pedig az antik érmek közt. Mindazon példányok, melyeket vagy személyesen megvizsgáltam, vagy képeiket láttam, azon benyomást keltették bennem, hogy csakis modern gyártmányoknak tekinthetem őket, melyekkel élelmes balkánfélszigeti régipénz-csinálók üzérkednek, azon érdeklődésre számítva, melyet e szokatlan, bizarr érmek a gyűjtő közönségben kelthetnek.

Az itt bemutatott, Waltrovics és Weifert idézett kiadványában benn nem foglalt új válfaj, mely mindenesetre haladást mutat a többiekhez képest, szintén a „malacos érmek“ csoportjába tartozik, főnnebb vázolt ismérveinél fogva. Igaz, hogy felirata: TPOIAΣ nem olyan ákombákom, mint a többié, hanem merész numizmatikai hátranyulás olyan időkre, a mikor e városnak még nem voltak pénzei. A numizmatika csak az IAION nevet ismeri pénzeken, — (mert a latin betűkkel és nyelven írt COL. ALEX. TRO, vagy COL. AVG. TRO római colonialis pénzek felirataiban, melyek Augustus óta Alexandria-Troas érmein fordulnak elő, a TRO nem TROIA-ra, hanem TROADIS vagy TROAS-ra egészítendő ki,) — s ezek a pénzek a Kr. e. 189. évtől kezdve verettek az új Iliumban, attikai pénzláb alapján. Az emse és malacai képe az Aeneas-monda ismeretes mozzanatára vonatkozik, a Pallas pedig, úgy látszik, az AΘΗΝΑΣ ΙΛΙΑΔΟΣ feliratú iliumi pénzek révén került érmünk előlapjára.

. II.

K ü l ö n f é l é k.

Érmeink megóvásáról. A Bechhold szerkesztésében Frankfurtban megjelenő Umschau 1902. évi szeptember 13-iki száma érdekes cikket közöl múzeumi régiségeink megóvásáról, a melyben több figyelemreméltó adatot találunk. A múzeumokba jutott régiségek épségben tartásának ismert eszközei a mechanikus úton végzett tisztítás után jól záró üvegszekrényekben való elhelyezés s a tárgyaknak a napsugarak közvetlen érintésétől való megóvása, miáltal a romlás két leghathatósabb tényezője, a hőmérsék változása és a nedvesség befolyása van kizárva. Ezen kívül a tárgyak közvetlen bevonására gyantát vagy lenolaj-firnist használnak, melyeket alkohollal, benzinnel vagy petroletherrel oldanak, illetőleg higítanak. Az oldó, illetőleg a hígítószerke elpárolgása után a gyanta és a firnisz vékony kéreggel veszik körül a tárgyakat s a külső befolyásoktól elszigetelik. Hogy azonban a régiségek romlását teljesen kizárjuk, el kell távolítanunk azon anyagokat, melyek már beléjük jutottak és a romlás közvetlen okát képezik. E romlás főtényezője a só. Minél több só van a talajban, annál jobban romlanak a benne fekvő régiségek, első sorban pedig a fémek. Innen van az, hogy Egyiptomban oly csekély a vasleletek száma s ezért mennek oly hamar tönkre az ott talált bronzok.

A fémrégiségek megóvására, ha azok nem oxidálódtak még túl erősen, legjobb a Krefting-féle eljárás, melyet réz- vagy bronzérmekre a következőleg alkalmazunk:

Egy horganybádóg-lemezen valami éles eszközzel több nyílást ütünk s e nyílások éles oldalára helyezük a megtisztítandó érmekeket. Egy másik horganybádóg-lemezen ugyanilyen nyílásokat csinálunk s ugyancsak éles oldalával a már elhelyezett érmekre fektetjük. Ezt egy üvegedénybe helyezük, üvegprizmával leszorítjuk, hogy a horgany és réz érintésük egymást s 4%-os nátronlúgoldatot öntünk rá.

A nátronlúgból 24 óra múltán kivesszük s az érmekeket több napon át meleg vízben áztatjuk, közbe alkohólba is tehetjük, végül 100—120 fokos szárítóban kiszárítjuk. Ezzel az eljárás be van fejezve, s ha az ólomtól származó szürke színtől akarjuk még az érmekeket megszabadítani, kefével erősen kikéféljük. Az eljárás egészen egyszerű s hatása igazán nagyszerű, mert számos érem meghatározása csak így válik lehetségessé. *Gárdonyi Albert.*

Érem barnaszénben. Nemrég egy réz érmet kaptam, melyet Szombathelyen Kis-cellai barnaszénben találtak.

A fűtésre bekészített szén között egy nagyobb széndarab is volt, melyet — mint-hogy nem fért a kályhába — fejszével üttöttek szét. Az ütésre egy kerek széndarab is vált le a szénből, a mely alakjánál fogva felkeltette a jelenlévők figyelmét; megvizsgálták a széndarabot s észrevették, hogy az vastag szénréteggel bevont pénzdarab.

Az érem római pénz; világosan olvasható róla: „LICIN LICINIVS“.

A jelenlévők megvizsgálták a többi széndarabokat is, de semmi különöset sem vettek azokon észre. Megjegyezte még az ajándékozó, hogy egy más alkalommal is leltek ők már a Kis-cellai barnaszénben a föntihez nagyon hasonló pénzdarabot. *Horváth A. János.*

É r e m l e l e t e k.

Kecskeméten H. Zs. birtokos szőlőjében nagy aranyéremlelet került napfényre, mely, a mennyire tudomásunkra jutott, 205 darab aranypénzből, még pedig 3 drb 10 #, 2 drb 5 #, 1 drb 4 #, 1 drb 3 #, 6 drb 2 # és 192 drb egyszerű aranyból állott. A lelet alkatrészei ezek: **M a g y a r a r a n y a k:** (ahol más nincs megjegyezve, K B jegyű egyszerű arany értendő) II. Rudolf (1), u.-attól N B (1), II. Ferdinand 7, u.-attól 2 # (1), III. Ferdinand (12), u.-attól 2 # (2), I. Lipót (48), II. Rákóczi Ferenc (1), I. József (6), III. Károly (97),

u.-attól NB jegyű (2). Osztrák tartományok aranyai: II. Ferdinand osztrák 2 # (3), cseh 2 # (1), III. Ferdinand cseh 10 # (1), osztrák # (1), I. Lipót osztrák 10 # (2), osztrák 5 # (1), Paris salzburgi érsek # (1), Károly olmtüzi püspök 5 # (1), Wolfgang olmtüzi püsp. # (1). Külföldi aranyak: Ferdinand és Izabella spanyol 4 # (1), III. Fülöp spanyol 3 # (1), Augsburg város 1), Nürnberg (1), Hamburg (189A) (1), későbbiek (3), Frigyes Vilmos porosz # (2), Velence: Joh. Cornaro Zechinója (1), II. Aloys. Mocenigo (1), Aloys. Pisano (1).

Réthe községben (Pozsony megye) f. évi február 22-én pinceásás alkalmával érdekes barbár éremkincset találtak. Értesüléseim szerint e lelet 44 nagy, 17 grammos és 204 kisebb, 2·3—2·5 grammos ezüst pénzből állt. A nagyobb fajták közt Biatic (1 és 2 fejű, több változatban), Nonnos és Sonnon (több változatban), Titto, Devi (?), továbbá hír szerint Busu és Jantumarus feliratú ismeretes fajok, a kis pénzek közt, melyek a Tótfaluban lelt fajokhoz hasonlóak, de nem azonosak velük, AIOAIAI feliratúak és különböző néma fajok voltak képviselve. Ezekon kívül két thasosi görög tetradrachmon is volt a leletben, a mi ezúttal első eset, hogy e fajta barbpénzekkel együttesen fordultak légyen elő. A leletet, miután feldolgoztam, bővebben fogom ismertetni; e sorok csak előzetes híradásul szolgáljanak. [Egy másik hasonló leletet, melyben 17 db Biatic, Nonnos, Devil feliratú 17·1 grammos és 20 db Nemet, Atta, Adnamati feliratú noricum 10·2 grammos ezüstpénz egy M. Antonius és Lepidus-féle római ezüst quinariusal együtt találtatott Villach közelében a Gerlitzenalpe tövében, Luschin Arnold dr. a gráci egyetem ez évi rektora ismerteti a Jahrbuch der k. k. Centralcommission most megjelenő kötetében.]

Domaföldön 426 friesachi és aquileiai fillérből álló leletre bukkantak. Amazok között 419 drb a Welzl B. 1. típusú fillér, előlapján templom-homlokzat, hátlapján pásztorbotot és könyvet tartó püspök, de volt egy példány köztük, melynek hátlapján jobb felé tartó párdúc látható előtte és fölötte 4 karikával, egy másikon pedig a templom-homlokzat közepén kapu és portale látható. Finomságuk, a fémbeclő hivatal adatai szerint 920⁰/₁₀₀.

Miske község határában túlnyomóan obolusokból álló bécsi fillér-lelet került napvilágra. Lajstromát Luschin: Wiener Pfennige szerint közlöm itt. (Zárójelbe a darabok számát tettem.)

1. Denárok: L. W. Pf. I. tábla 1. sz. (17), 19. (7), 29. (2). — II. tábla 44. (2), 46. (23), 48 (1), 60. (15), 65. (1), 67. (4). — III. tábla 69. (2), 86. (17), 90. (10), 91. (6), 92. (2), 95. (20). — IV. tábla 101. (4), 102. (1), 105. (2), 110. (28). — V. tábla 134a. (1). — VII. tábla 206. (2). — VIII. tábla. 240 (4), 247. (1).

2. Obolusok: L. W. Pf. II. tábla 44. sz. (15), 59. (4), — III. tábla 74. (2), 79. (20), — IV. tábla 102 (1). — V. tábla 132. (25), 133. (13), 134a. (1), 135. (31), 141. (38), 142. (8), 145. (1), 148. (25), 150 (49), 165. (6), 168 (11). — VI. tábla 196. (2). — VIII. tábla 236 (1), 239 (4), 241 (9). Végül 21 drb kopott és meg nem háttározható denár (7) és obolus (14). Finomságuk, a fémbeclő hivatal adatai szerint 680⁰/₁₀₀.

Vajdahunyadon 1117 drb antik, majdnem kizárólag ezüstpénzből álló leletet találtak. Volt köztük 5 apolloniai és 19 dyrrhachiumi drachma, 1033 római köztársasági s 1 barbár ezüst denár, a legrégibb fajta jegynélküli denároktól a Kr. e. I. század végeig terjedő időig, további császári denárok és antoninianusok Nerótól Salonináig (54), végül 2 III. századi nicaei bronzpénz és Constansnak 3 kis bronz. A görög-római éremlelet összetételének érdekességét alászállítja azon gyanu, hogy a császári pénzek egy része esetleg más leletből keveredett a többi közé, a találó kezei közt. Erre utal egy részüknek különböző színe és viszonylagos föntartási fokuk eltérősége.

Kiripolczon (Pozsony megye) 88 tallérből álló leletet találtak. Alkatrészei Ferdinand és Lipót főhgek tiroli tallérai, (66 drb), I. Ferdinand és Ferd. főhg. stájer tallérai, Keresztély János és György, továbbá János és Ernő szász fejedelmek tallérai és Báthori Zsigmond 1592. és 1593. évi tallérai.

Alsó-Fernezeyen több száz XVIII—XIX. századbéli, tallérokából és kisebb ezüstpénzből álló leletet találtak.

Karajenőn (Pest m.) szőlőforgatás alkalmával 78 római denárból álló leletre bukkantak. A leletben következő császárok voltak képviselve pénzeikkel: Traianus (14 db), Antoninus Pius (9), Faustina sen. (10), M. Aurelius (24), Faustina iun. (8), L. Verus (4), Lucilla (1), Commodus (4), Sept. Severus (2) és 2 kopott darab.

Baranyaváron 11 római denárból és 226 bronzpénzből (kevés kivétellel nagybronzokból) álló éremleletet találtak, melyben Traianus, Hadrianus, Antoninus Pius és M. Aurelius pénzei voltak legerősebben képviselve, de csekélyebb számban Aelius, Plotina (1), Sabina (2), Faustina sen. és iun. (3) pénzei is. — Kár, hogy hozzá nem értő emberek valamennyit fényesre „kipucolták“.

Szalfőn több száz XVII—XVIII. századbéli magyar és osztrák ezüst pénzt találtak.

Gohl Ödön.

A Tisza-Polgárhoz tartozó Margita-pusztán egy ló lábszárcsontba bedugva találtak, illetve ásták ki a földből a következő denárokat: *I. Mátyás* K — ^P K — ^V K, *II. Ulászló* K — H, K — h, 1507-iki K — H, 1500-iki K — G, *II. Lajos* 1517-iki K — G, 1520-iki K — B, 1521-iki K — H, *I. Ferdinánd* 1527, 1529, 1532-iki K — B veretű ezüst denárait és a C. N. H. 348—350. sz.-hoz hasonló kerek ezüst, bécsi fillérhez hasonló kopott pénzt (összesen 13 db).

Leszih Andor.

Múzeumok, gyűjtemények.

1. **A pozsonyi kir. kath. főgimnázium történelmi éremgyűjteménye** csak az utolsó években gyűlt egybe és ajándékozások útján keletkezett. Az intézet mostani igazgatója 1897 óta fáradozott az éremgyűjtemény alapításával, számítván a közönség támogatására abban a reményben, hogy törekvését siker fogja koronázni. Nem is csalódott reményében, mert nem egész hét év alatt csakis adakozás útján elég szép gyűjtemény létesült. Ezen szép eredményt csakis ama nagylelkű pártfogóknak köszönhetjük, kik a gyűjtemény létesítéséhez bőkezű készséggel ajándékaikkal hozzájárultak. Közülök első helyen említendő *Spitzer Mór*, széleskúti földbirtokos és ismert archaeologus. E nemeslelkű férfiú nagy örömmel vette tudomásul az igazgató törekvését és saját gyűjteményéből több mint 900 érmet ajándékozott intézetünknek. Aztán gróf *Somssich János*, intézetünk volt növendéke, adta ide vegyeskori garas- és dénár-, valamint római éremgyűjteményét, több mint 300 darabot és sok Habsburgkori és erdélyi érmet. *Koderle Emil* jószágigazgató több mint 500 darabból álló pénzgyűjteményét ajándékozta. Ugy szintén báró *Steiger Albert* és *Diószegi Kuffner Károly* földbirtokosok arannyal és tallérral szaporították a gyűjteményt.

Ezeket és egyéb ajándékozókön kívül nem kis mértékben hozzájárultak a tanulók is, kik nagy buzgósággal gondoskodnak a gyűjtemény szaporításáról.

Buzgó és lelkes munkatársat találtunk dr. *Szende Gyula* tanár személyében, ki a régipénz-gyűjtemény rendezésében és szaporításában nagy lelkesedéssel és előszeretettel fáradozott. A pénzek meghatározása, rendezése, katalogizálása és elhelyezése csakis az ő érdeme és végtelenül sajnáljuk, hogy ezt a szakértő és buzgó tanárt intézetünk elvesztette, a mennyiben ő Budapestre neveztetett ki.

A gyűjtemény pontosan meghatározva 34 rekeszes üveggel fődött szekrényben van elhelyezve és 3787 pénzéből és 216 emlékéreméből áll. Ezek közt van: 1068 magyar, 763 osztrák, 647 német, 786 más európai állami, 98 nem európai, 425 görög és római pénz. Az emlékérmek közt 121 magyar.

P. K.

(Főnti számadatok a gyűjtemény tavalyi állományát tüntetik föl. Szerk.)

2. **A Turóc-Sz.-mártoni múzeumi tót társaság éremtára** 1903-ban Petrikovich János dr. alelnök és ör úr szíves értesítése és adatai értelmében 15 arany, 215 ezüst és 131 más fémből vert éremmel és 28 papírpénzzel gyarapodott, ajándék, vétel és csere útján. — A nagyrészt duplumokból álló ez évi ajándék 79 ajándékozótól 3 arany, 260 ezüst és 700 más anyagú éremből állt, de a fönti oknál fogva csak csekély részük használtathatott föl a gyűjtemény részére. A növedék tömegéből említést érdemelnek Albert, Zsigmond, V. László, I. Mátyás és több későbbiuralkodó magyar aranyai, II. Theodosius solidusa, egy japáni arany pénz, egy kelta ezüst pénz a bysztricskai leletből, egy régi chinai ezüst pénz, továbbá az erdélyi és magyar ezüst pénzeknek szép száma. Ugyanazon évben a gyűjtemény lajstromából folytatásként a Sbornik 8. évf. 2. füzetében az osztrák pénzek lajstromának 2-ik pótléka jelent meg (406 drb). Végül dr. Petrikovich János alelnök úr a társulat ez évi közgyűlésén a hazai kelta pénzekről tartott előadást, bemutatóván az alsó-kubini és bysztricskai (Turóc m.) s a Szlavónia-Boliovce nevű község környékén talált leletből eredő s a társulat múzeumában őrzött cotinus ezüst pénzeket s az ugyanott őrzött noricum meg pannoniai típusú egyéb kelta pénzeket. Az előadás a Sbornik idézett füzetében is megjelent.

3. **A Borsod-miskolci múzeum éremtára** az elmúlt 1904. évben 291 darabbal szaporodott. Ajándékol kaptunk egyebeken kívül Mauritius Tiberiusnak Tisza-Kesziben kiadott arany solidusát, IV. István keleti feliratú réz pénzét, I. Mátyás, II. Ulászló és II. Lajosnak különböző ezüst denárjait, s egyéb magyar, osztrák és külföldi pénzeket. Az emlékérmek közül felemlitem hallerstaini Haller Sebald 1569-ik bronz, György és Frigyes szász választó fejedelmek 1538-iki ezüst medáliáit, Bács-Bodrog m. gazd. kiállítás 1883-iki, az alföldi és délmagyarországi kiállítás 1890-iki érmét stb., kaptunk egy zavaros feliratú moldvai 3-as ezüst garast III. Zsigmond garasainak mintájára, durva kivitelben. (Avers: QOIC (ökörféj címer) $\text{A}^{\text{Q}}\text{Q}^{\text{A}}\text{I}^{\text{E}}\text{B}^{\text{Z}}\text{Q}^{\text{P}}\text{QI}^{\text{H}}\text{O}$ körirat, szokásos fej jobbra. Revers: III alatta O° — B, ez alatt középen ökörféj címer, balra sas, jobbra oroszán durva utánzata és B — C, további felirat: EBCIRIQPI — $\text{B}^{\text{I}}\text{Q}^{\text{P}}$ — HIV^{Q} — O^{L} (ökörféj címer) Q^{P}). Éremleletet egyet sem kaptunk. A gyűjteményben az 1905. év elején 5132 darab emlékérem és pénz van.

Az éremgyűjtemény állományából következő érdekesebb darabokat kívánom felsorolni:

A borsodmegyei gazdasági kiállítás jelvény-érme. 1871. Középen babérból és búzakalászból font koszorúban álló nő, kezeiben sarló és búzakéve. Lábainál eke, kasza és gereblye. Körirata: BORSODMEGYEI GAZDASÁGI KIÁLLÍTÁS, lent: A. SCHÖLL. — Egy lapú fülezett érem. Sárgaré. Átm. 54 mm.

A miskolci országos dalár-ünnepély emlékérmé. 1871. Középen lant; fölötté sugárzó csillag, lent csillag. Körirata: ORSZÁGOS DALÁR ÜNNEPÉLY. Hátlap: Miskolc város címere, (hajdú, jobbában 3 búzakalász, balkezében szőlőfürt) — fölötté 5 ágú korona, körül: MISKOLCZ 1884 AUG 6^{TÖL} 12. — Fülezett érem. Nikel. 29 mm.

Miskolc város pénztári utalványa 1860-ból. 11¹/₂ cm. hosszú, 6¹/₂ cm. széles papírlapon; geometriai vonalakkal díszített keretben: $\equiv$ — $\equiv$ MISKOLCZ VÁROSA PÉNZTÁRI UTALVÁNYA | HUSZONÖT 25 UJ KRRA | MELY ÁLLAMI BANKJEGYEKKEL BEVÁLTATIK, S ADÓFIZETÉSEKNÉL EL- | FOGADTATIK. — MISKOLCZ OCTOB. 12. 1860 | MISKOLCZ VÁROSA HATÓSÁGA |, lent: MISK. NYOMT. RÁCZ Á.

Az itt leírt papírpénz az 1860-as években volt Miskolcon forgalomban, mikor volt a váltó apró pénz oly kevés, hogy a forgalomban levő papír bankókat négy felé vágva pótolták az ércpénz hiányát. Miskolc város hatósága e siralmas állapotot megszüntetendő ilyen utalványokat bocsátott ki, a melyeket később beváltott. Állítólag 10 kr. utalványokat is nyomtak Ráczy Ádám nyomdájában, de ezeknek egy példányát sem láttam, valamint hogy az itt közölt utalványoknak is csak egy példányát ismerem.

Leszih Andor.

Irodalom.

Polikeit Károly: A pozsonyi kir. kath. főgimnázium éremgyűjteménye. Római érmek. Görög érmek. Ausztria érmei. (Második közlemény) Pozsony, Eder. 1905. 8°, 63—149. lap. E füzet 433 római, 43 görög és 878 osztrák stb. pénz leírását foglalja magában. Az antik pénzeknél ugyan nélkülözzük a Babelonra, Cohenre, vagy legalább valamely más, könynyebben megszerezhető műre való hivatkozást, ellenben örömmel konstatáljuk itt is, úgy mint az első füzetnél (N. Közl. III. 73.) a rendszeres beosztást, a leírások lelkiismeretes és kimerítő pontosságát és a lelőhelyek megemlítését. A m. numizmatikai társulat mindenesetre hasznos dolgot cselekednék, ha, mint egyszer már szóba hozták, Cohen- és Babelon-példányát megfelelő módon vidéki intézeteknek és múzeumoknak időnkint kölcsön adná közze-
teendő éremlajstromaik munkálatainak elősegítésére!

A kiskunfélegyházi városi kath. főgimnázium értesítője az 1903—1904. tanévről. Közli Holló László igazgató (Kkfélegyháza. Vesszősi I. 1904. 8° 118 l.). E füzet 3—50 lapjain **Szalay Gyula** tanár „A Miletz-féle gyűjtemény” című közleményében e gyűjtemény római és bizanci pénzeit lajstromozza 357 tételben. Fokozza e közlemény becstét, hogy számos éremnek lelőhelye is föl van jegyezve benne. A gyűjteményt, mely 4000 éremből, 600 régiségből, 500 k. könyvből, pecsétekből és okiratokból állott, Miletz János volt budapesti II. ker. áll. főreálisk. tanár gyűjtögette össze, s az ő hagyatékából jutott a félegyházai kis-kún múzeum és főgimn. birtokába. Számos budapesti és kkfélegyházai lelet van felsorolva e lajstromban. Folytatását a legközelebbi értesítőben várjuk.

A. Blanchet: Bulletin international de Numismatique III. k. 4. füzet (1904.) megjelent. E folyóirat érdemes szerkesztője a Revue Numismatique szerkesztőségébe meghivatván, a Bulletin intern. ezennel megszűnik és helyette a Revue Numismatique hasábjain fognak megjelenni a nemzetközi numizmatikai irodalomra, külföldi érmeleletekre, társulatokra, stb. vonatkozó közlemények, ugyancsak A. Blanchet, a société française de numismatique tudós elnökének tollából.

A Mittheilungen des Klubs der Münz- und Medaillenfreunde in Wien 1904 decemberi (175.) számával lezárta XV. kötetét és f. évtől kezdve Mittheilungen der **Oesterr. Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde** cím alatt új kötet- és füzet-számozással jelenik meg. A f. évi januári füzet Bd. I. Nr. 1., — Nr. 176 der alten Folge jelzéssel jelent meg. E mellett ugyanezen társulat a hosszabb közlemények számára új, nagy 8° alakban megjelenő füzetes mellékletet indított meg, **Zeitschrift für Münz- und Medaillenkunde** címen. Az I. kötet 1—2. füzeté már megjelent. Végül ugyanezen társulat Bibliotheca Numaria Austriaca címen egy Höfken Rezső szerkesztése alatt álló új munkát is indított meg, melylyel azausztriai numizmatikai irodalom repertoriumát kívánja megalapítani. A folyószámmal ellátott cédulák egy-egy num. dolgozat szerzőjét; címét és irodalmi idézetét tartalmazzák és arra vannak szánva, hogy szétvagdosva és nagyobb lapokra fölragasztva egy teljes osztrák num. irodalmi cédula-lajstromot alkossanak. A két első ív, 61 cédulával megjelent.

Max Bahrfeldt: Antike Münztechnik. Berlin. 1903. 8°. 18 lap, 17 képpel. A numizmatika mindinkább gyarapítja eszközeinek számát és a szempontokat, melyek a reá vára-
kozó feladatok sikeres megoldására vezetnek. Az antik pénzverés technikájának kutatása is olyan segédeszköz, mely nem egy esetben vezet sikerre különben alig földéríthető kérdésekben. Mégis aránylag ritkán foglalkoznak e kérdéssel és újabban Villenoisy cikke az 1900. évi num. kongresszus compte rendu-jében, Piccione ismert közleménye, meg Svoronos és Seltmanéi a Journal Internationalban, Marklé a N. Z.-ben (1870), továbbá Ernst „Die Kunst des Münzens” és Gohl „Hazai kelta és egyéb barbár pénzeink technikai sajátosságai” c. dolgozatai mutatnak föl önálló kutatásokkal kivívott eredményeket e téren.

A berlini num. társulat 60 éves jubileumára megjelent ünnepi kiadványban Max Bahrfeldt: *Antike Münztechnik* c. dolgozata jelent meg, mely hasonló modorban és irány-

ban, mint Babelonhoz csatlakozó „Nachträge u. Berichtigungen“-je, a legújabb nézeteket ismertetve, azoknak kritikájával együtt saját kutatásainak eredményeit tárja elénk. E cikk úgyszólván kizárólag a római köztársaságra szorítkozik. A benne foglalt fontosabb vég-eredményeket lapidáris rövidségben itt adom.

A legrégebbi *as*-okat egymásba nyíló öntőminta-sorozatban öntötték és széleiket leráspolyozták. A későbbi (köztársasági) rézpénz-lapkákat is mindig öntötték. Az öntőminták egy-egy vagy kétrészesűek, meredek vagy lerészített szélűek. Az átvert ezüst pénzekből szerző arra következtet, hogy Ernst föltevése (Monatsblatt 227. sz.) a szénen alakított ezüst golyócskák-ról nem alapul szükségességen. Az *incusus* veretek, szerző szerint, szándékosan készültek, eddig ismeretlen célból. A csak ezüst denárookra szorítkozó fogazást első ízben Kr. e. 268-ban, utoljára Kr. e. 54-ben használták. A lapkát részint a verés előtt, részint azután fogagták volna (?) Célja sem túlsúlyos darabok súlyának szabályozása, sem asztronomikus jelkép kreálása, sem pedig a közönség megóvása a bélelt pénzekről, és magyarázata szerző szerint: „Ausfluss einer Modethorheit“ csak a divatban kereshető. — Részemről sem az *incusus*, sem a *serratus* pénzekről adott fönti magyarázattal nem érzem magamat kielégítve. — A bélelt pénzek Piccione szerint úgy készültek, hogy a rézlapkát 2 ezüstlemezke közt izzó szénre helyezték s az olvadó ezüst azt szépen bevonta. Ily eljárás tömeges gyártásnál nem képzelhető. A külső ezüstlemez rosszabb ezüst, mint a rendes denárok 970—990 ezredrész finomságú anyaga. Egy libra ezüst 84 ezüst denárt adott, de 700 bélelt denár bevonására elég volt, amennyiben az ezüst burkolatok súlya 0.40—0.52 gr. közt váltakozik. — Kitűnik ebből, hogy nagy nyereségre való tekintetből gyártották, de hogy az állam-e vagy nem, arra nem felel szerző.

A bélyegbe nem poncolták a betűket a köztársaság idejében. Ezt számos utólagos bélyeg-korrektúra mutatja. A mélyítési (bélyegsülyesztési) eljárásról nem szól, pedig ez igen fontos kérdés és fényt vetne a hazai barbár pénzek némely csoportjára is.

A hibrid pénzek keletkezését szerző pusztán a véletlennek tulajdonítja. Római köztársasági átvert pénzeket aranyban még nem ismer, rézben gyakori, ezüstben ritka az idevágó eset. — Ugyanazon bélyegből vert példányok sokkal gyakoribbak, mintsem hírllett. Az érmek közepén található kiálló pontokról azt hiszi, hogy a bélyeg vésése előtt azzal jelölték meg a keret középpontját. A bemélyedő, utólagosan alkalmazott pontokra nincs magyarázata. Talán az itt közölt kis-szederjesi lelet Makedón első kerületi pénzéin látható 1, 2—3 ilyen jegy alkalmas analógiát nyújt ezen jelenségek megfejtéséhez.

Theodor Rohde: Collection Ernst Fürst zu Windischgrätz. 3. Abtheilung. Münzen des byzantinischen Kaiserreichs. Mit 1 Tafel. Wien 1904. P. Gerin. 8°. 32 l. és 1 tábla. — A Windischgrätz-gyűjtemény eddigi publikációit (a görög, barbár, római, osztrák, olasz pénzek) ismeri már az olvasó. Ezekhez járult legutóbb a bizanci érmek lajstroma. A szerző neve garancia a lelkiismeretes és szakszerű leírásokért. Ő maga is értékes bizanci éremgyűjteménynyel bírt, melyet 1886-ban adott el Hess. Ennek lajstroma is keresett cikk, amidőn éppen a bizanci pénzekről oly kevés és oly szórványos ujdonság jelenik meg az irodalomban. Annál inkább örülünk az előttünk fekvő könyvnek, mely első pillanatra is elárulja azon nagy haladást, melyet éremleírások dolgában pár év óta és a Windischgrätz-gyűjtemény köteteiben specialiter tapasztalunk. Nézzük mindjárt akár a legelső leírt pénzdarábot. Meg van adva az anyag, pénznem, irodalmi idézet, érték, darabszám, az érmeképek és feliratok, a szelvényben levő verdejegy, világos beosztással, szép új típusokkal és ami fő: pontosan és elég részletesen. A bizanci pénzekben oly fontos monogramokat a leíráshoz csatolt rajzokban (nem külön táblán) adja, épp így a follisok hátlapján a mezőben levő jegyeket, illetve az egész hátlapokat. Ez nagyon könnyíti a keresést és emeli a leírások közvetlenségét. Az uralkodók nevei mellé kitett évszámok is az olvasó könnyebbségére válnak. Ismeretes dolog, hogy e főúr nem zárt sorozatokat gyűjtött, hanem célja volt lehetőleg minden uralkodó, minden pénzverő hatóság veretét képviseltetni gyűjteményében. A bizanci sorozatok első felében valóban alig néhány nevet nélkülözünk. —

A táblán adott képek nagyrészt ritka és becses darabokat ábrázolnak. Érdekes mindjárt a 2. sz. egy $1\frac{1}{2}$ -szeres solidus (6.3 gr.), a 227. sz. II. Justinianus $\frac{1}{2}$ solidusa. A 245. sz. Irene császárné solidusa, a 292. sz. IV. Mihály solidusa, aztán 295. sz. Theodora solidusa, 277. sz. II. Román és II. Bazil üveg érme, azt hiszem, inkább üvegsúly vagy exagium (mint ahogy Gohl Ödön az Arch. Ért. 1901. évf. 194. l. Schlumberger és Mordtmann nyomán kifejtette). A leírt fajok száma 359, ezek közt, a bizanci pénzekon kívül gót, herul és vandál pénzek is vannak, a régi szokáshoz képest. — A képtáblán sárga, kékes és zöld színű éremképek váltakoznak, a különböző fémeket utánozva. Ezt a Bachofen-gyűjtemény lajstromában hozták dívatba Bécsben és egy alkalommal már említém. Szébb lenne a különböző színeket nem keverni össze ugyanazon táblán, azonkívül tudományos használatra, kivált esti munkánál, legalkalmasabb a fekete színű kép. — A könyvet, mely főképen közepes gyűjtőknél némileg pótolni fogja a drága és ritka Sabatiert, melegen ajánlom olvasóink figyelmébe. Ára nincs kitéve, hanem semmiesetre sem lehet tetemes.

Dr. Ludwig von Bürkel: Die Bilder der süddeutschen breiten Pfenninge (Halbbracteaten) München. 1903. 8°. Hogy ezt a németül és német pénzekről írt füzetet itt ismertetem, nemcsak a benne sokszor érintett z o m b o r i középkori fillérlelet miatt teszem, hanem mivel összefoglaló, áttekintő gondolatokat tartalmaz, melyek tájékoznak és ösztönöznek, oktatnak s további okulásra meg kutatásra buzdítanak. Olyan magot hint ez a könyv, a melyet hazai földben is csíráztatni kellene!

Szerző azon alaptételből indul ki, hogy az éremverés (t. i. annak művészeti oldala), természetszerűen alkalmazkodik a kor művészeti irányához. Ezen alapon indulva, tanulmányozza ő a XII. századbeli délnémet félbrakteáták éremképeit, viszonyítva az azon korbéli délnémet építészeti és szobrászati emlékekhez.

A középkori német éremképek fejlődésére is kiterjeszkedik szerző előzetesen. Ez az összeállítás nem érdeknélküli! A római birodalom kettéválása után mindkét állam egy ideig egyúton halad a hagyományos irányban és csak retrospektív vizsgálódással észlelhetők a keleti birodalom pénzein a későbbi bizanci éremtipusok kezdetei. Hasonlót tapasztalunk a keletrómai birodalom egyéb, e korbéli műemlékein is. Az I. Anastasius utáni korszakban, a VII. század elejéig fejlődnek ki a bizanci éremtipusok és a bizanci stíl a művészetnek úgyszólván minden ágában. A VII—IX. századokban általában hanyatlás áll be, melyből a X. és XI. századra terjedő újabb föllendülés, virágzás ragadja ki Bizánc művészetét az érmészet terén is, de már a XII. századtól kezdve rohamosan beáll a teljes enerváció; amelynek az érmek is kétségtelen tanubizonyosságát adják.

Azok a nyugati népek, melyek Bizanccal közelebbi viszonyban éltek: a longobardok, gótok pénzeikben is a bizanci arany valutapénzt utánozták. A frankok ellenben, — a kor viszonyaihoz képest, — eleinte az antik hagyományoknak hódoltak pénzeikben, majd ott is a bizanci befolyás észlelhető, Nagy Károlyig, a ki ismét antik elemeket visz be pénzeinek veretébe. A Jámor Lajos pénzein feltűnő „karoling bazaliká”-ban tipikus módon tükröződik azon kor művészete irányának közvetlen függettsége az antik művészettől. Ez az első templomkép nyugati pénzekon.

A Karolingek hatalmának gyöngülésével járó széthúzó törekvések a pénzekon is észrevehető, az itt-ott feltűnedező különböző pénz-típusokon. A Karoling éremképek: Templom, kereszt, monogramm legtöbbször — századokig még — Franciaország területén maradtak meg.

Németországban egyideig ugyan szintén megtaláljuk még a karolingi templom-típust a pénzekon, de a mindinkább önállóságra törekvő hűbéreseknél pénzverési joga, — a melyel szemben a hűbérúrnak mindig nehezebb lett érvényesíteni főnhatósági jogát, — csakhamar az éremképek nagyértékű változatosságára, sőt természetesen, — a verdéknek decentralizálása folytán — a legkülönbözőbb gyártású különbözetekre is vezetett. A kölni denárok kupolás román templomképeiből az ottani nagyszerű építészeti emlékek befolyása érezhető ki, a göslari pénzekon Simoni és Judás apostol képei, dícsfényvel, bizanci aranyak

befolyását árulják el, más e korbeli német pénzek V. meg IX-ik századi bizanci aranyakat, III. Henrik wormsi denára Helena császárné rézpénzét, egy ausztriai fillér egy tarentumi didrakmont, egy rackwitzi denár és egy a kasingi leletből való fillér Licinius iun. „Virtus exercit“ feliratú pénze hátlapjának típusát utánozza, a hadi jelvény tövében guggoló foglyokkal. Íme egész sorozata az antik és a bizanci minták utánzatainak! De a német pénzek zömére ezek még sem gyakoroltak befolyást, csak szórványos esetek maradtak! A délnémet verdék és köztük a fők: mint Regensburg, Augsburg, Salzburg, legszívesebben a régi megszokott típusokat verték tovább is a karolingi templommal.

Hirtelenül, váratlanul, a XI. század közepén megakad az e fajta pénztípusok verése, helyettük püspökök és harcosok mell- és egész képei és genre-szerű képeknek dús változatosságai lépnek elénk,¹ nagyobbára olyan jelenetek, a melyeket a XII. századi bajor és egyéb faragott műemlékeken és festett könyvekben is feltalálhatunk. E korszak pénzei még nem elég ismereteseek arra, hogy végleg képet alkothassunk magunknak egyrészt e gyors változás okairól, másrészt e pénzek mindegyikének hova tartozáságáról; eddig a kasingi, alfershauseni, reichenhalli, reichenbachi, unterbari, aichai, stb. és egy zombori lelet nyújt csak tájékoztatást a XII. századi felső-dunavölgyi német félbrakteáták e csoportja felől.

Ezt a csoportot dolgozza föl itt részletesen Bürkel, összehasonlítva, következtetve, meghatározva és végül a felsorolt éremképek mindegyikének kimutatva a viszonyát a délnémet egykorú művészet egyéb analóg alkotásaival, melyek idevágó bajor csoportjának összefüggését a felső-olaszországi művészettel már Berthold Riehl kimutatta.

Szerző szerint a hildesheimi Albani-féle zsoltáros könyvnek Goldschmidt által való kiadása adta meg a helyes kulcsot a középkori és specialiter a bajor középkori szimbolikus képek és szobrászati emlékek értelmezéséhez, melyekkel annyit fáradtak azelőtt, kellő eredmény nélkül. Ebben a zsoltáros könyvben t. i. a festett képeket írott magyarázó glossák kísérik és e glossák kritikai feldolgozása az érdeme Goldschmidtnek, miáltal sikerült a szimbolikus képek értelmezésének új és hiteles módját megállapítania. Egyik alapelve ennek az, hogy a mi a szövegben spiritualiter foglaltatik, azt „corporaliter“ mutatják be a szimbolikus képek. Hasonló értelmük van a középkori templomdiszítéseknek is. Így a XII. századi portálék nagy része azt a gondolatot fejezi ki faragott képeiben, hogy az egyház nyújt szabadulást az összes veszélyekből. Ezt ábrázolja fenn a középen Krisztus és körülötte a veszedelmeket szimbolizáló alakok. A középkori szimbolikus képek forrásai a zsoltárokon és a biblián kívül a physiologus, — mely természetrajzi dolgokkal hozta összefüggésbe a keresztény tant, — és az antik, meg hazai elterjedt, ismeretes mondák voltak. És jegyezzük meg jól, a művész képzelme vajmi sokszor áttörte a szigorú szimbolika korlátait, gyakran a tetszetős alak is elég indok lehetett neki egyes csodás alakok megfogalmazására, összeállítására. A fönti forrásokból elegendesen és egyéni tetszése szerint merítette a motivumot, az ösztönzést és tévedés lenne, éppen ezért, minden nem történeti tárgyú egyházi faragvány mögött a biblia vagy a zsoltár egy-egy verzikulusát sejteni. Másrészt ellenkező tévedésbe esne az, a ki mindent, a küzködő feleket, az indák közé fonódó emberi és állati alakokat üres, mitsem mondó diszítványeknek tekintené. Hogy ez így van, arról Sz. Bernát, clairvaux-i apátnak szerző által idézett gáncsoló sorai egykorú tanubizonyáságul szolgálnak.

De honnan az a benső közösség, mely az egyház szolgálatába szegődött művészetek és a pénztípusok között oly feltűnően nyilatkozik meg?... A különböző művészek mindannyian egy körben, gyakran egy klastrom falain belül éltek és a festő, a ki könyveket illuminált, alkalomadtán a templom falain is gyakorolta ecsetjét, a szobrász mint csont-

¹ Ilyen képek: hűbéradási jelenetek, ujjával szemére mutató zászlós úr, meg püspök, sárkánnyal vagy oroszlánnal küzdő harcos, harcoló vitéz ellenfél nélkül, angyaltól hozott gyermek, oroszlántól orvul megtámadott ember, város, templom, lovag, tabernakulum, trónoló király, udvaroncokkal.

faragó is érvényesült, az ötvös véste a püspök vagy apát pecsétlőit és a pénzekhez való bélyegeket is. — Kissé kételkedve fogadnók ezt az érvelést, — melyre talán nem is lenne szükség a közösség magyarázatához, — ha példákban nem hozna érveket a szerző. Saint Georges de Boscherville, Le Mans, Modena, Poitiers középkori templomaiban faragvány, üvegfestmények, felirat mutatja be a pénzverő mestereket, — a kik részt vettek a templom építése és díszítése munkájában.

Végül egyenkint tárgyalja a szerző a szimbolikus éremképeket. A kasingi Licinius-utánzatot már említettük. A Krisztusfej A és Q közt, közvetett bizanci befolyásra utalandó, szintúgy az emberi kéz, mely felhők közül nyúlik ki. Mert így, változatlanul, nem találhatók a bizanci pénzen mint éremtipusok. Egyes alakok fölfogásában, a pózokban, díszítő elemekben szerző gyakran lát antik befolyást, mely azonban közvetve és a keresztény művészet által feldolgozva, átgyúrva jutott csak el a kérdéses pénzverőkhöz.

A pénzeken egyházi és világi urak arcképei fordulnak elő. Utóbbiak közül csak azok tekintendők arcképnek, melyek jelvényeket viselnek. Az egyszerű fejek, épp úgy mint a például felsorolt bajor templomokban, pusztá díszítő motívumok. Egy kasingi fillér három-arcú fejét a Sz.-Háromság szimbolumának tekintették. De hiszen az emberi fejekkel díszített oszlopfők és hasonló festett oszlopfők kodexekben (3 ördögfejjel is), eléggé megmagyarázzák ezt a típust, eltekintve a középkor kedvtelésétől az összetett, kevert alakokban.

A szemére mutató püspök meg zászlós úr képe a pénzeken az említett Albani-féle zsoltáros könyv analóg illuminált képében leli magyarázatát, melyhez ez a magyarázó felirat csatlakozik: „emitte lucem tuam“ (t. i. emitte lucem tuam et creabuntur, et renouabis faciem terrae — ami az emberi lelkeknek a keresztény vallás általi megújulására vonatkozik). Az ellenfél nélküli harcosok a pénzeken az egyházi ornamentikában is gyakori, Sz. Bernát által is említett „milites pugnantes“ kategóriájába tartoznak és aligha fejedelmi arcképek, melyek legalább a pecséteken egészen másképp vannak ábrázolva. A sárkányokkal, oroszlánnal küzdő harcosokban a hitnek diadala szimbolizálódik a gonosz fölött. „Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculabis draconem“ (Ps. 90. v. 13.) mondja a zsoltár. És a plasztika hányszor használja föl ezt a motívumot! Straubing, Freising, Altenstadt, Ferrara templomai, német, angol és cseh egyházak candelabrumai mutatnak analógiákat! A hűbéradási jelenet egy pénzen — a müncheni Parsival kézirat képével teljesen egyezik. Az oroszlánnal küzdő férfi (kerek antik pajzsával) mint éremkép az elefáncsont kürtök és ostáblakövek sokszor antik tárgyú faragványaiiban, meg pecséteken, specialiter egy, a prágai dómban őrzött és egy a berlini múzeumban levő csontkürt reliefsében találja teljes analógiáját. A zombori lelet egyik érmén oroszlánt szabadkézzel leküzdő férfi képe van. A genfi székesegyház szoborművei: Sámson vagy Dávid, meg középkori ostáblakövek adnak analógiát hozzá. — Más érmen egy oroszlán orvul támad egy emberre. A toulousei múzeumban van egy remek faragású román kettős oszlopfe, melyen ez az alak ismétlődik. A centaurok és a két oroszlántestben végződő emberi törzs (zombori éremkép) ugyancsak a genfi székesegyházban, továbbá keleti kelmemintákon találhatók föl. Bibliái vonatkozásuk van az Isaias 34. 14-re: „et occurrent daemonia onocentauris.“ Ennek révén jutottak be a középkori keresztény művészetbe is.

Végül még a kéttestű szörnyetegekkel ugyanazon érmen párosított, Sámson vagy Dávidot ábrázoló, oroszlánnal küzdő férfi imént említett típusát illetőleg cáfolja szerző Domanignak a Num. Zeitschrift 1885. 85—99. 1. nyilvánított fölfogását, mintha ezeket a pénzeket a kereszties vitézek nemzetközi vagy konvenciók pénzének verték volna, hogy a magyarországi pénzváltók zsarolásai ellen megóvják őket. A genfi székesegyház analóg faragványai, a Bock által idézett IX. századbéli szaracén szövetek és a zombori lelet összetétele, de — s ez az én véleményem, — éppen a Domanig által (i. h. 96. 1.) érvül felhozott hasonló típusú magyar pénz (Rupp 249. sz., Kún László XX. faj. és C. N. H. 224—225 sz. II. Endre) szól Domanig föltevése ellen, mert a historiában halatlan dolog az, hogy egy magyar király külföldi fejedelmekkel érme-egységére (Münz-

convention) lépjen és külön pénzeket veressen ezen egyesség alapján, kizárólag azon célból, hogy saját megrendszabályozhatatlan alattvalóinak zsarolásaitól ilyen módon szabadítsa meg azoknak a fejedelmeknek a keresztes vitézeit. — Vajjon segíthetne magán ilyen módon egyáltalában?

Végül Bürkel e derék munkájának ismertetése alkalmából kívánom itt azon óhajomat is nyilvánítani, hogy hozzunk valahára mi magyarok is több életet, több lelket hazai középkori pénzeink tanulmányozásába! Vegyük elő segédforrásokul a másnemű műemlékeket, a pecséteket, az egykorú szobrászati emlékeket, az egykorú külföldi pénzeket, a metrologiát, diplomatikát, egyszóval mozgassunk meg minden követ, kutassunk föl minden zugot, ahonnan újabb analógiákat, érveket, újabb adatot, tájékozást remélhetünk, hogy a pusztán tipológiai módszerrel föl nem deríthető tömérdek homály földerüljön és az eddig és így meg nem fejthető kérdések közelebb jussanak a megoldáshoz!

A *Zeitschrift für Ethnologie* 1903. évi V. füzetében (709—715. lap) Forrer R.-nek „*Prähistorisches auf keltischen Münzen*“ című közleménye jelent meg, ábrákkal. La Tène-kori arkeológiai érdekű tárgyaknak kelta pénzekben való előfordulásával foglalkozik, így első sorban a gall és kelta *torques*-nek az Ateula-Ulatos feliratú (nálunk Schoenwisner Notitiája révén is ismeretes) és a Catalauni törzsbeli pénzekben való képeit ismerteti. Érdekes egy Philippus-féle arany bemutatott utánzata is, melyen a biga hajtója torquist tart kezében az ösztöke helyett. A torquist ábrázoló pénzek sorozatát részemről az ANSALI feliratú (Num. Közlöny I. évf. 27. I. 39. sz.) remek érmeken kívül igen bőségesen megtoldhatnám hazai leletekből még egyebekkel is, melyeket Forrer úr hallgatással mellőzött. Ilyenek a regölyi és szárazdi, tolnamegyei ezüst és réz pénzek, melyeken a ló előtt egy nyílt torquis látható (v. ö. De la Tour 9807. sz. és Windischgrätz 2848. sz., de mindkét kép hiányos példány után készült). A De la Tour 9792. sz. szintén magyarországi philippeus-utánzat (torquis a lovas mögött), továbbá a regölyi típusból deriválható De la Tour-féle 9888. sz. pénz, melyen a ló alatt van egy nyitott, gombos végű torquis. A nemzeti múzeum éremtárában egy kiadatlan fajta kis vastag kelta pénzen a lovas alatt van gombos végű torquis, benne ponttal. A kudsiri tálalakú pénzekben s az ezekkel rokon De la Tour-féle 9613. sz. érmen a fej alatt látható egy torquis. Ha azonban a magyarhoni kelta pénzekben kívül a galliaiakra is kiterjeszkezhetem, csak a Muret-Chabouillet-féle katalogus 312. lapjára utalok, ahol a repertorium a torquist legkülönbözőbb előfordulási eseteit sorolja föl.

A kelta balták és celtek ábrázolására a Volcae Tectosages nép ismeretes pénzén kívül (De la Tour IX. tábla) — amelyek, mint Blanchettől tudom, Saulcy írott jegyzetei szerint egy nagy esztergomi leletben tömegesen fordultak elő nálunk is, pár évtized előtt — Forrer saját gyűjteményéből mutat be egy érdekes példányt (Volcae Tectosages), melyen közönséges balta helyett egy görbe faágra zsinórral erősített tokos vagy szárnyas véső van ábrázolva.

Végül a thasosi tetradrakmonoknak nálunk Erdélyben is sűrűn előforduló, de mint már másutt említém, inkább Bulgáriában otthonos, és mifelénk onnan is importált barbár utánzatai révén Forrer azon következtetésre jut, hogy a klasszikus éremképeknek pontok és vonalak értelmetlen tömkelegévé lesilányult legrosszabb utánzatai bizonyos rokonságot árulnak el a Svájcban és egyebütt előforduló, hasonló ábrázolásokkal diszitett „Schalensteine“-vel (csésze alakú, kerek félgömbös mélyedéseket viselő szikladarabok), melyeknek pár bemutatott példánya a thasosi pénzek utánzataival egybevetve, csakugyan emberi alaknak, illetve vágtató lovnak ismerhető föl.

Most pedig a Forrer által röviden fölvetett témát, mely megérdemli, hogy foglalkozunk vele, tovább követve, egyéb, az arkeologia körébe vágó és megfigyelésre méltó dolgoknak az előfordulását is akarom konstatálni hazai kelta érmeinken. Ezek egyike a kelta női fejdísznek egy fajtája, melyet a Num. Közlöny I. évf. 22. I. a 18. sz. éremhez adott 2-ik analógia gyanánt ismerttettem. Ugyanott, a 35. lapon utaltam már arra, hogy a nemz. múzeum Sári-Sápról való kelta sírkövén (R. N. 76/1901), mely AICCA CANSALI | AZALIA

stb. feliratot visel, egy azalus népbeli nő fején látható egy hasonló sapka vagy fejdísz, végül hogy az Arch. Ert. XIX. (1899.) 348. l. ábrázolt Bruck-újfalusi kőkoporsók egyikén, mely BIATVSA női nevet visel, egy ugyanilyen sapkával fődött fej van kifaragva.

A DOMISA feliratú eraviszkus pénzek némely példányán (Num. Közlöny I. évf. 26. l. 38. a.) és a NONNOS-féle pénzek a lovag határozottan fölismerhető tüske-sarkantyút visel, az IRÁV feliratú eraviszkus pénzek pedig (Num. Közl. I. 26. l. 37. sz.) a ló nyakán van olyanféle füzéres dísz, amely a késő La Tène kori nagy hólyagos karperecekre emlékeztet.

A kelta harcok egész viseletképét, a kerek vagy ovális, kiálló köldökű pajzsával, a lándzsával, a sarkantyúval, lóélességgel (phalerae), különféle alakú sisakokkal tanulmányozhatjuk a NEMET és ATTA feliratú és az említett ANSALI, DOMISA és IRÁV feliratú eraviszkus pénzek, esetleg még a regölyi és szárazdi (bár a kép eredeti barbárságát illetőleg kissé kétes értékű) pénzek is. A köldökös pajzs, specialiter a lovácskai (Arch. Ert. r. f. I. k. 195. l.) kelta érmen, a Windischgrätz-gyűjteményben ábrázolt 2784. sz. bój aranyon és a nemz. múzeumi éremtárban levő egyéb fajokon látható.

A lándzsa használata az említett eraviszkus pénzek kívül a feliratos norikumi késő kelta ezüst pénzek és réz pénzek, az egyenes La Tène-kard a NONNOS meg ZONNON feliratú 17 grammos dunavölgyi kelta pénzek, az erős nagyfejű (bukefalos) öszvérféle termetű ló egy gallishegyi érmen és a Biatic-féle ezüstpénzek hátlapján fordul elő. Sarkantyút (mindkét lábon) a NONNOS feliratú pénzek látunk, a ló szerszámolásában farhámot és szügyellőt egy Biatic-féle érmen. [R] lovag lebegő köpenynyel; — Cupido-nál 5. sz.] Minthogy az említett hasonló nagyfejű fajta lovak thráciai (Head 171. kép), macedóniai (Head 120. és 136. kép), thessáliei (Head 175. kép) görög pénzek is fordulnak elő, fölvehető az a kérdés, vajjon itt pusztán véletlen hasonlatosságról van-e szó, vagy pedig esetleg olyan adatokkal állunk szemközt, melyek az említett tartományokból való lóbehozatalról tesznek tanúságot a hazai területen hajdan letelepült kelta népeknél.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

Otto Helbing: XIV. Verzeichniss von Münzen u. Medaillen (raktári árjegyzék 5747 tétellel, közte sok magyar is) megjelent.

Dr. Jacob Hirsch: XIII. árverési lajstroma. Egy elhunyt hírneves régész hagyatékából származó ó-görög éremgyűjtemény (4627 tétel) fog f. é. május 15-én árverésre kerülni. A lajstrom ára 3 mk., ugyanez 58 fénynyomatú képtáblával 25 mk.

Dr. Eugen Merzbacher Nachf. f. évi május 8-án tartandó vegyes tartalmú érem-árverésének lajstroma (2231 tétel) 4 képtáblával megjelent.

Sally Rosenberg f. é. május 1-én árverezi a dr. Belli-féle éremgyűjtemény 2-ik csoportját (Alt- u. neufürstliche Häuser). A lajstrom (4557 tétel) 15 képtáblával megjelent.

C. F. Gebert f. évi május 2-án tartja XXI-ik éremárverését. (Frankeni pénzek stb., magyarok is.) A lajstrom (902 tétel) 2 képtáblával megjelent. — Folyt. a borítékon!

Társulati élet.

Klempay Elek †. Klempay Elek, peszéradacsi (Pest m.) községi jegyző f. évi január hó 12-én meghalt. Benne buzgó és lelkes tagját veszítette el a társulat, ki azon körben, melyben hivatása következtében működhetett, missziót végzett. Nagy kedvvel vezette a környékbeli községekben az ásatásokat s ezzel kapcsolatban római pénzek gyűjtője volt. — Nyugodjék békében!

Felolvasás. Társulatunk március hó 16-án tartotta meg a tud. Akadémia egyik termében 4-ik felolvasó ülését, melyen *Halász Gábor*, vál. tag ismertette *a magyar papírpénzekről* végzett tanulmányát s közölte e téren nagy buzgalommal gyűjtött adatait. — Elsősorban a Magyarországon forgalomban volt osztrák és bécsi papírpénz-emissziókat ismertette, azután rátért a szabadságharcnak speciálisan magyar szükségbankóira. Megemlékezett a szabadságharc hivatalos kibocsátványairól, kiemelve ezek közt a legritkább fajokat, majd egyes városok, községek, magánosok, hatóságok aprópénz híján kibocsátott szükségbankóinak adta nagy szorgalommal összeállított rendszerét. — Főlemlítette az 1848-tól a 60-as évekig divatozó osztrák bankók feldarabolását. Függelékképpen, de nagy alapossággal foglalkozott azután az előadó Kossuth Lajosnak az emigráció korszakában New-Yorkban, majd Londonban a felújítandó szabadságharc reményében és céljaira készült bankóiról, s az utóbbiak révén támadt s annak idején nagy port felvert bankóperről, melyet a londoni osztrák követség kezdeményezésére indítottak Kossuth ellen s mely Kossuthnak elmarasztalásával végződött. — Ezek a magyar bankóknak mindenesetre legritkábbjai. — Megemlékezett végül a modern hamisítványokról is. — Előadását, melyet igen szép gyűjteményének bemutatásával élénkített, lelkesen fogadták szép számban egybegyűlt tagjaink s vendégeink; — azok pedig, kiknek nem volt módjukban megjelenni, a Közlöny hasábjairól fognak Halász Gábor előadásával megismerkedni.

Csütörtöki összejöveteleinket a „Virágbokor“ (V., József-tér 1.) külön helyiségében tartjuk meg f. évi április 13 és 27; május 11 és 25 és június 8-án. A nyári hónapokban havonként egyszer és pedig július 13-án, augusztus 10-én és szeptember 7-én tisztelt tagjainkkal később közlendő nyári vendéglői helyiségben.

A társulat könyvtárát és gyűjteményét újabban a következő adományokkal gyarapították: *Erdélyi Kárpát-Egyesület*: Képes kalauz; — *Gáspár Fülöp*: Széchenyi-Catalogus (3 kötet s atlasz); Welzl v. Wellenheim: Verzeichniss II. kötet; J. Neumann u. H. O. Miltner: Atlas zur Beschreibung der böhm. Privatmünzen u. Medaillen; L. Waxel: Recueil de quelques antiquités; Lewezow: Über mehrere im Grossherz. Posen in der Nähe der Netze gefundene uralt griechische Münzen; E. Blau: De numis Achemenidarum; M. Bahrfeld: Römische Consularmünzen; J. Kolb: Enträtselte Siglen auf Münzen Diocletians u. Maximians; Genebrier: Geschichte der Regierung Carausi; Dr. Alfred v. Sallet: Die Münzen Caesars mit seinem Bildniss; J. G. Lipsius: Johann Pinkertons Abhandl. von der Seltenheit, der versch. Grössen u. der Nachahmungen alter Münzen; P. Vacquier: Notice sur une monnaie inédite; Imhoof-Blumer: Griechische Münzen in dem königl. Münzkabinet in Haag; E. A. Bielz: Die drakische Tetradrachmen Siebenbürgens; R. Weil: Bemerkungen zu den griechischen Bundesmünzen; Dr. E. H. Toelken: Über die Darstellung der Vorsehung u. Einigkeit auf röm. Kaisermünzen; A. Pagnon: Art de reconnaitre les medailles fausses; Dr. Thallóczy Lajos: A kamara haszna; továbbá éremkeresk. árjegyzékek; — *Halász Gábor*: J. J. Bellermann: Bemerkungen über die phoenizischen u. punischen Münzen (4 rész); Das Münzenbuch 1875; Illustrierter Anzeiger über gefälschtes Papirgeld u. unächten Münzen 1865, 1866, 1867 és 1868 (1. füzet); — *Szählender Lajos dr.*: 40 db rézpénz; — *Ujváry Béla*: római öntött ass, semis, triens, quadrans és sextans hamisítványai és 2 db hamis római ezüst pénz; — *Budapest székesfőváros statisztikai hivatala*: 20 füzetnyi kiadványa.

Kivonat a választmány f. é. január 12-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok. Kimentette magát: Moldoványi István dr. — Titkár jelenti, hogy a vall. és közokt. miniszteriumhoz segélyezés tárgyában benyújtott kérvényünk mindeddig eredménytelen maradt s hogy a társulat a kilátásba helyezett rendkívüli segélyben sem részesült. — A választmány jóváhagyja a „Wiadomosci Numismaticzne Archeologiczne“ című szaklappal kötött csereviszonyt, valamint titkár előterjesztését a „Numizmatikai Könyvtár“-ra vonatkozólag. —

Elfogad egy „Cohen“ megvételésére vonatkozó ajánlatot. — A társulat rendes tagjaiul felvétettek: *Ballagi Aladár dr.*, egyetemi tanár, Budapest IX., Kinizsi-u. 29; *br. Bruckenthal-féle múzeum*, Nagyszeben; *Smetana Aladár*, gyógyszerész, Nógrád-Ecseg; *Szabó György*, joghallgató, Hajdúdorog; *Tyll Gusztáv*, birtokos, Ujmoldova. — K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k., Gohl Ödön s. k.

Kivonat a választmány február 9-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó, jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Moldoványi István dr., Pákozdi Károly dr. és Kunváry Fülöp. vál. tagok. Kimentették magukat: Sziklay Jenő és Varga Béla. — Az elnökség távollétében Kilényi Hugó vál. tag kéri fel a tanácskozás vezetésére. — Titkár jelenti, hogy úgy a belügyminiszterhez a törvényhatóságoknak való ajánlás tárgyában, mint 9 fővárosi pénzügyintézetnek alapítvány tétele tárgyában intézett kérvények beadattak, mely utóbbiak közül a Magyar Leszámitoló és Pénzváltóbank be is lépett az alapító tagok sorába — A választmány tudomásul veszi a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeumnak a rendes tagok sorából való kilépését. — Behatóan foglalkozik a társulat helyiségének kérdésével s megbízza az elnökséget, hogy egy esetleg elnyerendő helyiség tárgyában a szükséges lépéseket haladéktalanul tegye meg. — A társulat tagjai sorába felvétettek: mint alapító tag: *Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank*, Budapesten; mint rendes tagok: *Farkas Sándor*, gyógyszerész, múzeum-tulajdonos, Szent-*Lőskovits Artur*, ékszergyáros, a debreceni városi múzeum id. öre, Debrecen; *Neubauer Zoltán*, tanítóképző-int. növendék, Igló; *Schmidég Alfréd*, hivatalnok, Budapest I., Krisztina-körút. 99. — K. m. f. Kunváry Fülöp s. k. elnök-h., Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző-h. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k., Dr. Moldoványi István s. k.

Kivonat a választmány március 9-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kunváry Fülöp; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Halász Gábor, Moldoványi István dr. és Zimmermann Lajos dr. Kimentették magukat: Sziklay Jenő és Gohl Ödön. — Az elnökség távollétében Kunváry Fülöp vál. tag kéri fel a tanácskozás vezetésére. — A társulat mély részvétét fejezi ki Sziklay Jenő alelnököt ért kétszeres gyász eset felett. — A vál. részvétellel veszi tudomásul Klempay Elek r. tagnak halálát. — A vál. elhatározza, hogy a tagokat évi járulékaik önkéntes felemelésére kéri fel. — Helybenhagyja a „Pamatky archeologické“ című prágai lappal kötött csereviszonyt. — A múlt évi közgyűlésen választott 3 vál. tag közül Halász Gábor sorsoltatik ki s kerül új választás alá. — A választmány elfogadja s a közgyűlés elé terjeszteni határozza az évi mérleget s az 1905. évi költségelőirányzatot. — A társulat rendes tagjai sorába választatik: *dr. Küttel Samu*, kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár. — K. m. f. Kunváry Fülöp s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Zimmermann Lajos s. k., Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány március 25-iki rendkívüli ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Babics József; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Pákozdy Károly dr. és Zimmermann Lajos dr., vál. tagok. Kimentették magukat: Sziklay Jenő, Finály Gábor, vál. tagok. — Az elnökség távollétében Babics József vál. tag kéri fel a tanácskozás vezetésére. — A titkár bemutatja a társulati éremnek első leveretét, melyet a vál. jóváhagyólag vesz tudomásul. — Jelenti, hogy Halász Gábor március 16-án tartotta meg előadását a magyar papirpénzekről, melyet a vál. köszönettel vesz tudomásul. — A választmány tárgyalja Varga Béla vál. tagnak indítványát tagdíj-emelés tárgyában, melyet indítványozó utóbb visszavon. — K. m. f. Babics József s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Gohl Ödön s. k., Halász Gábor s. k.

Kivonat a társulat 1905. március hó 25-én tartott **közgyűlésének** jegyzőkönyvéből. Elnök: Babics József, jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Fejér József, Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Nuber Károly, Pákozdy Károly dr.,

Rausch Ferenc, Schlesinger József, Topscher Samu, a főfémjelző-hiv. képviselőjében és Zimmermann Lajos dr. Kimentették magukat: Szivák Imre dr., Réthy László dr., Sziklay Jenő és Finály Gábor dr. — Az elnökség tagjai a megjelenésben akadályozva lévén, a közgyűlés Babics József r. tagot kéri fel a tanácskozás vezetésére, ki a jegyzőkönyv hitelesítésére Nuber Károly és Pákozdi Károly tagokat kéri fel, s üdvözli a megjelenteket. — *Titkár* jelentésében a társulat múlt évi működéséről s eredményeiről számol be. — Megemlékezik a társulat elhunyt két tagjáról. A társulat egyébként ezeken kívül kilépés által 9, törlés által 7 tagot, összesen 18 tagot veszített. — Ezzel szemben 42 új tagot vett fel, úgy hogy jelenlegi tag-állománya 17 alapító és 259 rendes tag, összesen 276 tag. — Ezek közül fővárosi: 70, vidéki: 185, külföldi: 21. — Más szempontból osztályozva, magán-egyen 217, törvényhatóság 6, állami hivatal 2, múzeum és könyvtár 14, egyesület 15, egyházi intézmény 2, tanintézet 19, pénzintézet 1. — A választmány a múlt év közgyűlése óta 9 rendes és 1 rendkívüli ülést tartott; havonként két összejevetelt, a téli évszakban 2 felolvasó ülést, nyáron egy társulati kirándulást. — A társulat tudományos működése sorában felemlíti a nemz. múzeum éremtárának megszemlélését. — A társulat a tagok számára érmet veretett s ezzel az éremverés szépművészeti oldalát is előmozdította. — Különösen kiemelendő a hamisítók ellen indított akció. — A társulat gyűjteménye áll jelenleg 3947 éremből, könyvtára 271 kötetből és füzetből. — A könyvtár gyarapítására első sorban a csereviszonyok járulnak, s eddig a társulat 22 szaklappal tart fenn ilyet. — A jövő év legfontosabb feladata a társulati helyiségek kérdés megoldása lesz.

A *Numizmatikai Közöny szerkesztője* terjesztette be ezek után évi jelentését: 1904-ben a Num. Közl. 3-ik évfolyama 1829 K költséggel 400 pldban jelent meg. Terjedelme 17 és $\frac{1}{2}$ év szöveg volt 6 külön képtáblával. A szöveget 49 kép is illusztrálta. A külön mellékletül szolgáló „Budapest Ujabb Emlékérmei“-ből 5 ív szöveg jelent meg 2 képtáblával. A N. K. 3-ik évfolyama 44 közleményt tartalmazott 12 szerző tollából, kiknek munkássága úgy oszlik meg, hogy egy írt 26 közleményt, egy 5-öt, egy 4-et, kilenc pedig egyet-egyet. A közlemények tárgya kiterjed a görög, barbár, római és magyar érmészetre, a medaillisztikára, a num. irodalom, éremleletek, muzeumok és gyűjtemények ismertetésére. Ujításképen az egyes füzetek tartalmának kivonata francia és német nyelven jelent meg minden füzet végén. Szerkesztő ezután recenzeálta az egyes közleményeket jelentésében. — Elnök indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz Gohl Ödön úrnak, a Num. Közöny szerkesztése körül kifejtett önzetlen buzgalmaért s fáradozásaért.

Majd a *pénztáros* terjeszti elő a társulat 1904. évi *pénztári forgalmának összesítését, illetve zárszámadását*:

Bevétel:		Kiadás:	
	kor. fill.		kor. fill.
Pénztári maradvány 1903. évről	274.61	Közöny előállítása és szétküldése	1829.13
Alapító tagok készpénzbefizetései	900.—	Iroda, nyomtatványok és posta	379.55
Tagdíjbevételek	1870.—	Könyvtár és gyűjtemény	291.85
Közöny bevételei	375.55	Visszatérítés	5.—
Kamatjövedelem	107.72	Folyószámlára elhelyezve	1200.—
Egyéb bevételek	41.07	Tőkésített kamat folyószámlán	107.72
Folyószámlából felvéve	300.—	Pénztári maradvány	55.70
1904. december 31.	3868.95	1904. december 31.	3868.95

Budapesten, 1905. évi január hó 6-án.

Kunváry Fülöp s. k. pénztáros.

Jelen számlát megvizsgáltuk, a társulat pénztári számadásait tartalmazó könyveivel összehasonlítottuk és azt ezeknek minden tételével egyezőnek találtuk.

Budapesten, 1905. évi január hó 31-én.

ifj. Zachar Antal s. k.

Áldor Gyula s. k.

Fejér József s. k.

Pénztáros előterjeszti továbbá a társulat 1904. évi mérlegét:

Vagyon:	kor. fill.	Teher:	kor. fill.
Pénztári maradvány	55.70	Befizetett alapítványok letétként .	2550.—
Folyószámlán	2921.—	Egyenleg, mint társulati vagyon .	967.70
Alapító tagok jövőben esedékes részl.	450.—		
Tagdíjhátralékok	54.—		
Hirdetések utáni követeléseink . .	37.—		
1904. december 31.	3517.70	1904. december 31.	3517.70

Budapesten, 1905. évi január hó 6-án.

Kunváry Fülöp s. k. pénztáros.

Ezen mérleget a pénztári könyvek alapján átvizsgáltuk s helyesen felállítottnak találtuk.
Budapesten, 1905. évi január hó 31-én.

ifj. Zachar Antal s. k.

Áldor Gyula s. k.

Fejér József s. k.

A felügyelő-bizottságnak Fejér József r. tag által előterjesztett jelentése alapján a közgyűlés megadja a felmentvényt s köszönetet szavaz az elnökségnek, a tisztikarnak, a választmánynak s a felügyelő-bizottságnak a társulat ügyeinek vezetése körül kifejtett buzgalomért.

Pénztáros előterjeszti az 1905. évi költségelőirányzatot:

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
1904. évi maradvány	426.70	A Közlöny előállítása és szétkül-	
Kamatjövedelem	150.—	dése	1850.—
Tagsági díjakból	1900.—	Iroda (nyomtatványok, posta stb.).	350.—
A Közlöny bevételei	150.—	Könyvtár és gyűjtemény	300.—
Egyéb bevételek	23.30	Előre nem látott kiadások	150.—
	2650.—		2650.—

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja.

Titkár előterjeszti az 1904. évi dec. hó 7-én tartott felolvasó ülés, illetve a választmány által elfogadásra ajánlott következő határozati javaslatot: „A M. N. T.-nak 1905. évi március hó 25-én tartott rendes közgyűlése utasítja a társulat vezetőségét, hogy az éremhamisítványokkal űzött csalás kérdését beható tanulmány tárgyává tegye, hasson minden eszközzel, különösen pedig a legszélesebb körű publicitással oda, hogy a csalás ezen faja megnehezítessék; — utasítja a társulat elnökségét és választmányát, hogy alkalmas időpontban egy alaposan kidolgozott és megindokolt memorandumban forduljon a kormányhoz azon kéréssel, hogy a műkincseket, hamis régiségekkel, különösen pedig hamis régi pénzekkel űzött csalás törvényhozási úton akadályoztassék meg“. — A közgyűlés e határozati javaslatot egyhangúlag határozat erejére emeli. — Ezek után a társulat választmányának részben kiegészítése s felügyelő-bizottságának megalakítása következett, mely egyhangú választás a következő eredménnyel járt: Választmányi tagok lettek 3 évi működési időre: Babics József, Halász Gábor, Kammerer Ernő dr., Pákozdy Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. — A felügyelő-bizottság tagjai egy évi működési időre: Fejér József, Ott János és ifj. Zachar Antal. — A közgyűlés köszönetet mond az elnöknek a tanácskozás vezetésére, mire az elnök a napirenden levő tárgysorozat kimerítésével a közgyűlést bezárja. — K. m. f. Babics József s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző Hitelesítjük: Nuber Károly s. k., Dr. Pákozdy Károly s. k.

Inhalt.

Eduard Kováts: Eine Goldmünze Stephans IV. — Verfasser fand in einem alten Schriftstück der alten Goldarbeiter-Innung von Kolozsvár die Erwähnung eines Ducaten des Béla IV., Königs von Ungarn. Diese Goldmünze soll nach seiner Meinung identisch sein mit jenen Münzenspecies, welche bei Rupp unter Nr. 200—203, im Corpus Numm. Hung. unter Nr. 98—100 als Kupfermünzen aufgezählt und im letzteren dem König Stephan IV. zugetheilt sind. Solche Goldmünzen sollen — nach Réthy's Meinung — in grosser Menge geprägt worden sein und zu seiner Zeit als Ducaten im Lande cursirt haben, doch ist uns kein Exemplar erhalten geblieben! — **Edmund Gohl:** Medaillenartige Damenbrett-Pions. Eine Anzahl von hölzernen Damenbrett-Pions aus dem XVII—XVIII. Jahrhundert trägt Abdrücke von Medaillenkopfen, welche oft hybriderweise zusammengestellt sind. Es finden sich darunter auch solche Stempel, welche auf wirklichen Medaillen bis jetzt unbekannt sind. Verfasser gibt die Beschreibung von 28 solcher Pions, deren Typen sich auf ungarische Ereignisse, wie Türkenkriege, Krönungen u. s. w. beziehen und bespricht im Anhang den vielfältigen Gebrauch des Holzmaterials in der Medaillistik. — **Emil Jurkovich:** Feldmarschall Siegbert Heister als Münzensammler. Als Heister im Jahre 1709 Besztercebánya (Neusohl) in Ungarn mit seinen Truppen besetzte, verehrte ihm der städtische Senat eine 21 Ducaten schwere Goldmedaille des Fürsten Franz Rákóczi II. als Ehrengeschenk, und seinen Söhnen und Begleitern mehrere grosse St. Georgs-Ducaten. Man erfuhr eben, dass Heister keine Geschenke in baarem Gelde annehmen würde, als Münzensammler aber eine solche Medaille schon längst eifrig gesucht habe. — **Edmund Gohl:** Ungarisches Verdienstkreuz aus dem Freiheitskriege 1848—49. Ein ähnliches Stück, doch mit anderem Revers hat Verfasser im N. K. II. S. 71 publizirt. Diese zweite Variante ist neuerdings in einer Privatsammlung aufgetaucht. Sie soll, wie Verfasser auf Grund der fehlerhaften Inschriften und abweichenden Dimensionen denkt, entweder ein Probestück oder ein nachgemachtes Exemplar sein. Die Originale verausgabte Ludwig Kossuth in den sechziger Jahren. — **Eine angebliche Troja-Münze.** Diese Silbermünze stammt von den Südslavenländern, wo schon J. Weiffert eine Anzahl fictiver, antikisirender Münzen, welche als Type eine Sau — allein oder mit Ferkeln — führen, gesammelt hat. Waltrövicz besprach diese im Starinar (Belgrad), doch glaubte letzterer, dass diese wirklich antike Münzen seien. — **Miscellen:** 1. Restaurirung von Kupfermünzen. — 2. In Kis-Celler Braunkohle fand man wiederholt Kupfermünzen des Licinius, welche beim Zerhacken der Kohle zum Vorschein kamen. — **Münzenfunde.** Ducatenfund von Kecskemét. — Fund von Barbarenmünzen in Réthe. — Wiener Pfennige und Friesacher von Domaföld, Miske. — Thalerfund in Kiripolcz. — Röm. Denare aus Karajenő. — Röm. Grossbronzen aus Baranyavár. — **Museen.** Pozsony. — T.-Sz.-Márton. — Miskolcz. — **Literatur.** Werke von Polikeit, Szalay, Blanchet, Bahrfeldt, Rohde, Bürkel, Forrer. — **Kataloge.** — **Gesellschafts Nachrichten.** — **Beilage:** **Edmund Gohl:** Die neueren Medaillen Budapests (Bogen 6—7).

Sommaire.

Edouard Kováts publie une notice (1836) contenant la mention d'une monnaie en or du roi Etienne IV. de Hongrie. — **Edmond Gohl:** Pions au jeu de dames en bois avec des empreintes de médailles hongroises du XVII—XVIII siècle. — **Emil Jurkovich** raconte l'histoire du maréchal Heister, collectionneur de médailles, à qui le sénat de Besztercebánya donnait en cadeau une grande médaille d'or de François Rákóczi II en 1709. — **Edmond Gohl** publie une croix de mérite en or faite en souvenir de la guerre d'indépendance hongroise de 1848—49. — Même auteur publie une médaille fictive de Troie au type de porc, qui fût fabriquée probablement dans les pays slaves danubiens. — **Miscelles.** Conservation des bronzes. — Monnaie de Licinius dans du charbon de Kis-Cell. — **Trouvailles.** Monnaies en or. — Écus — Monn. gauloises, romaines, médiévales, etc — **Musées.** — **Littérature.** — **Ventes.** — **Nouvelles** de la soc. num. hongroise. — **Ci joint:** **Edmond Gohl:** Les médailles récentes de Budapest (suite).

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

A magyar papírpénzekről.¹

A numizmatikának egyik igen érdekes, de kevésbé művelt s különösen hazánkban csekély figyelemre méltatott ága a papírpénzek tana.

Talán azért, hogy általában a papírértékjegyek, a forgalom könnyítésére szánt papírpénzek nem valami régen jöttek divatba. Míg ércpénzt már a Kr. e. VII-ik századból ismerünk, addig a legrégebb papírpénz tudomásunk szerint 1666-ban készült Svédországban. Itt az első bankók nyomtatva, több aláírással és viaszpecsétetekkel voltak ellátva

Másutt minden országban később, és pedig legnagyobb részt a XVIII. század közepén jöttek a papírpénzek használatára.

Hazánkban, tekintettel Ausztriához való viszonyunkra, néhány kivételes pénztől eltekintve, nem voltak eredeti magyar papírpénzek egész 1848-ig, úgy hogy ez ideig csak Magyarországon forgalomban volt osztrák kibocsátású értékjegyekről beszélhetünk.

Ezen régi bankócédulák mind német szövegűek, s rajtuk csak az érték volt kitéve több nyelven s köztük magyarul is, de ez se mindég. Természetesen, mint egyébként, itt is megnyilvánult az osztrák törekvés, mely a míg csak lehetett, tartománynak tekintette hazánkat egész addig, míg az talpra nem állt magától, s a XIX. század magasztos eszméi fel nem rázták, lánggra nem gyújtották nemzetünket.

A legrégebb ily bécsvárosi bankcédulák az 1759 november 1-jén kibocsátott 5, 10 és 20 forintosok. Ezt követték az 1762—71—84—96, 1800. és 1806-ik évi kibocsátások. Voltak 5, 10 és 20, majd 50 és 100 forintosok is, 1762-től fogva pedig ezeken kívül 25, 500 és 1000 forintos is.

Mindezek fehér papíron igen kezdetleges, közönséges nyomású s ügyetlen alakú jegyek, csekély ornamentikával. Rajtuk semmi szép, semmi művészi, semmi érdekes nincs. Legfeljebb az kelti fel figyelmünket, hogy az osztrák címeren kívül némelyiken más is van, pl. a cseh, vagy pl. az 1800. évi 25 forintoson a magyar címer. Ezek az ú. n. Fekete bankók.

Ezek azonban a nagymérvű kibocsátások folytán annyira elértéktelenedtek, hogy később $\frac{1}{4}$ rész értéküket is alig lehetett megkapni.

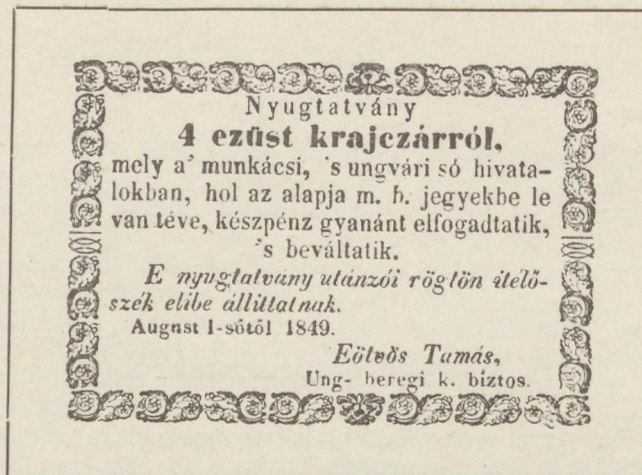
E nagy devalváció folyamánya volt azután az 1811-iki Einlösungsscheinok és az 1813-iki Anticipationsscheinok kibocsátása, mely mintegy előzetes beszédese az állami közjövédelmeknek, mintegy államkölcsonféle. E két fajból már 500 és 1000 forintosokat nem nyomattak. Külsőleg stíljük az előbbiekhöz hasonló.

1816-ban állíttatott fel a bécsi Nationalbank s ez eleinte mint ilyen, majd pedig mint osztrák-magyar bank bocsátott ki papírpénzeket, egész napjainkig, meglehetősen gyakran. Eleinte tiszta német, utóbb már Ausztria és Magyarország egymáshoz viszonyának megfelelő szellemben, egyik oldalon német, másikon magyar szöveggel.

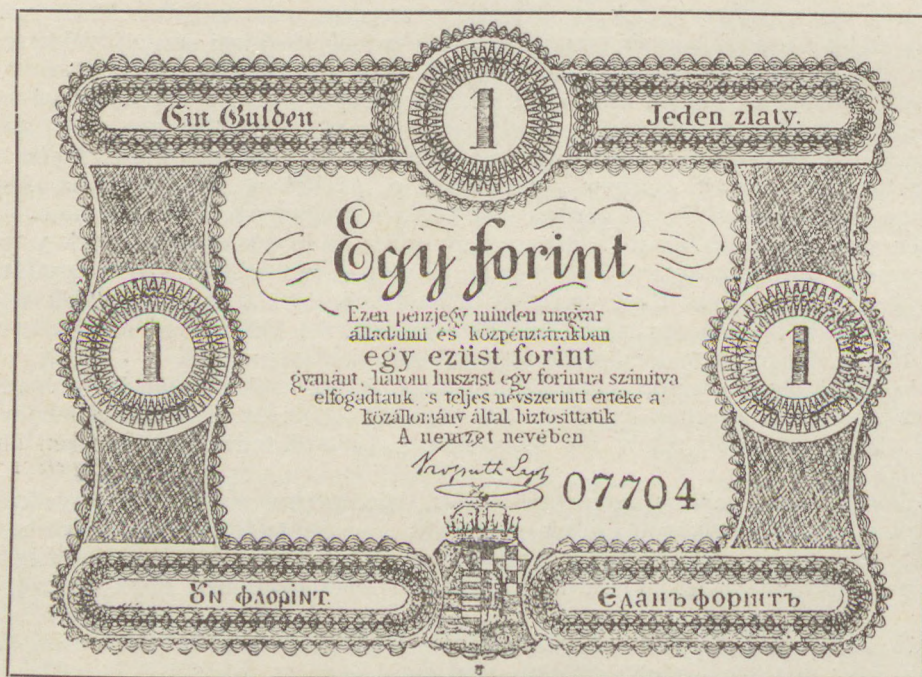
Ismerjük továbbá s Reichschatzscheinokat és Anweisungokat vagyis (pénztári) utalvány-pénzeket, melyeket 1840—49—50—51 és 53-ban az ú. n. cs. k. Staatscentralcassa bocsátott ki. Majd a későbbi államjegyeket.

Ezen utóbbiak általánosan ismert papírpénzek, az idősebb generáció 5—6 kiadást is megért belőlük.

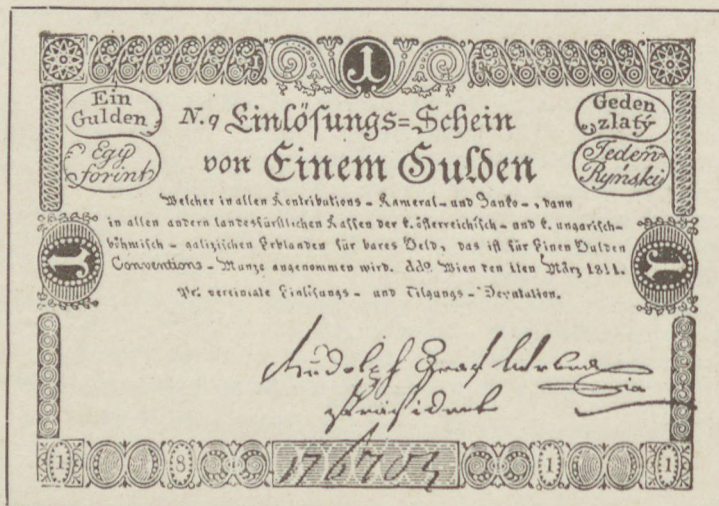
¹ Szerző felolvasta 1905 márczius 16-án a m. num. társulat felolvasó ülésén.

1. sz.

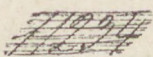
2. sz.

3. sz.

10 Carantani H. Cone.

B.

Valja

10. Kreuzer Cone. Münze

10. Krajcarah u Srebru.

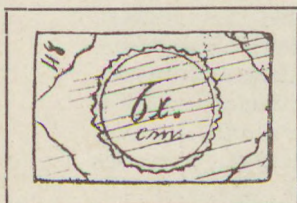
primat će se kod gradske - kotarske penz-
nice, u Bakru, i po istoj, za hečke bankno-
te, Ses. ovih komadovh za forint, odkupiti.
U Bakru 18 Sv. bnja 1849.

[Handwritten signature]

Za grad. kotar: Peneznieu.

[Handwritten signature]

4. sz.

5. sz.

10
Utalvány
10 az az tíz pengő krajczárra

mellyet Losonc várossa álladalmi magyar bankjegy-
gyel biztositt.
Vissza váltásának határideje a város által határoz-
tatik meg, minek közzétételétől számítva, egy
hónap alatt beváltandó; különben érvénytelen.
Losonc 1849 Augustus 25
Pénztárnok Földgármester

6. sz.

7. sz.

V.
Fünf Gulden
nach dem Conv Fuß
Aradum 20te April 1849.
Saprony *Müller*
Vezm **Nr. 2529**

8. sz.

Érdekes körülmény az, hogy az összes eddig említett papírpénzeknek egész 1853-ig bezárólag voltak ú. n. próbáik, melyeket mindig egy-egy új kibocsátvány előtt készítettek s megküldték mint afféle mintákat, az egyes államhivataloknak, hogy lássák, milyen lesz az új pénz.

Felemlítem e helyen, hogy 1848-tól fogva az osztrák kibocsátású apróbb papírpénzeket, különösen az egyforintost, egész a hatvanas évekig, aprópénz-pótlásul eldarabolták 4, sőt 8 darabra; s így voltak forgalomban.

Hogy mily nagy volt az aprópénz hiánya, mutatja az, hogy ez időben pl. mikor a lánchidon át akart jönni valaki s nem tudta a garasát lefizetni, félóráig is elállt, míg váltani tudott nagy nehezen. Még 1860-ban történt egyik hírneves színműírónkkal, a ki egy nagy papirkereskedésben volt alkalmazva még ekkor, hogy egy este, mikor utolsó dolgát végezte, t. i. a negyedbankók összeragasztását, egy kollégájával úgy fogtak ki a $\frac{1}{4}$ bankókon, hogy mindenikből egy-egy milliméternyit elvágva, mire készen voltak, egy teljes $\frac{1}{4}$ forint tulajdonosai lettek az apró darabokból.

*

Legérdekesebb kora azonban papírpénzeinknek a szabadságharc ideje, az 1848—49. évek.¹

Általánosan ismertek az ú. n. Kossuth-bankók. Oly elterjedtek, hogy úgyszólván alig bírnak valamelyes numizmatikai értékkel. A legtöbb család, a legtöbb ház megőrzött belőlük egyet-egyet, kegyelettel rejtegetve hosszú időn keresztül, mert 1849-ben, mikor a diadalmas ellenség, élén Windischgrätzcel Pestre ért, elrendelték az összes Kossuth-bankók elégetését, és csak az ércalappal bíró 1 és 2 forintosoknak engedtek 8 napot a beváltásra, melyek a magyar kereskedelmi bank kibocsátványai voltak 5 millió forint ezüst alapon.

El is égették katonai fedezet mellett roppant nagy mennyiséget Pesten a Szén-téren, a mely ma Deák-tér. Sok ember vesztette el akkor hosszú munka, sok fáradság gyümölcsét.

Ezen kívül azonban sok más, ú. n. pót- vagy szükségpénz látott napvilágot hazánk e szomorú, de mégis szép emlékü viszontagságos két évében.

„A háborúk mindenütt ideig-óráig tartó zavarokat hoznak létre, melyek a rendes forgalmat gátolják, megakasztják“.

Ily körülmények között születnek az egyes városok, hatóságok, sőt magánosok szükségpénzei, melyek a zavar elmúltával rendszeren bevonatva, beváltva megsemmisíttetnek, úgy hogy később egy-egy példány belőlük valódi ritkaság számba megy.

Néha az ilyen szükségpénzek igen nagy numizmatikai értéket képviselnek, sokszor több százszorosát annak, a mi az eredeti értékük volt. Például egy aradi várbeli írott 6 krajcáros ma 50—60 koronát is ér, s még jó ha 8—10 évben egy-egy megfordul a kereskedelemben.

Hazánk ezen korának papírpénzeit 4 csoportba oszthatjuk.²

I. csoport. A magyar állam papírpénzek, vagyis az általánosan ismert Kossuth-bankók 1, 2, 5, 10 és 100 forint értékben, — állítólag volt 1000-es is, de ez még bizonytalan, igen valószínű, hogy nem volt.

Ide sorozzuk a 15 és 30 krajcáros és a 100 forintos bankók színes alapnyomatait, melyek, úgy látszik, 1849-ben Aradon félig készen kerültek ki a pénzsajtók alól, a szabadság-

¹ Az 1848—49-iki évi magyar papírpénzekre vonatkozó irodalomból említendőnek tartom a következőket: 1. Réthy László dr. cikkét az aradi „Alföld“ 1893. évi 11. számában. — 2. Gohl Ödön: „Szabadkai szükségpénzjegy a szabadságharc idejéből“ c. cikkét a Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat évkönyvében (XV. kötet, 1899, III. füzet, 118—121. l.). — 3. J. F. Helfert: Oesterr. Münzen und Geldzeichen v. d. Jahren 1848. u. 1849. (Num. Zeitschrift, 1876.) — 4. A Brause-Mansfeld: Feld-, Noth- und Belagerungsmünzen. (Berlin 1897.) — 5. Földes Béla: Adalékok a papírpénz történetéhez és statisztikájához. Budapest, 1882.

² A mellékelt két képtáblán nyolc ritka papírpénz képét adjuk. A képek magyarázatát itt adjuk: 1. sz. Munkács-ungvári sóhivatali pénzjegy. — 2. sz. Londoni 1 forintos Kossuth-bankó. — 3. sz. 1811-iki Einlösungschein. — 4. sz. Bukkari város 10 krosa. — 5. sz. Az aradi vár osztrák helyőrségének 6 krosa. — 6. sz. Losonc város 10 krosa. — 7. sz. A komáromi vár magyar helyőrségének 5 krosa. — 8. sz. Az aradi vár osztrák helyőrségének 5 forintos szükségpénze.

harc utolsó napjaiban s csak kevés ideig lehettek forgalomban. Ismerünk 2 és 10 forintosokat, melyeknek előlapja rendes, de hátlapjukon csak alapnyomás van.

Nem mulaszthatom el fölemlíteni, hogy a Kossuth-bankók egyes kliséi, mintegy 17 darab, maig is fennmaradva, Kertschek Gyula és Gusztáv kereskedők tulajdonában vannak Temesvárott.

1849-ben ugyanis, mikor Kossuth Lajos az aradi várból elmenekült, s az orosz és osztrák ármádia vonult be, elkezdődött a szabad lopás, ki mihez hozzáférhetett, a mi a magyar kormányhoz tartozott azt ellopták, vagy elrombolták. Ily körülmények között mindjárt másnap Kertschek József újaradi postamesterhez, ki mellesleg só- és egyéb kereskedéssel is foglalkozott, két osztrák közkatona állított be egy kisebbfajta zsákkal, melyben ölmet kínáltak megvételre. A postamester, megismerve az ölomtáblákhoz forrasztott finom metszésű rézlapokat s látva, hogy azok bankók kliséi, csakugyan néhány krajcárért meg is vette őket. Félve azonban a zaklatástól, egy darabig elásva tartotta, majd nejével együtt szállójében a tűzhely lábába falazták be mind s itt voltak 1876-ig, a mikor gyermekeinek a nő halálos ágyán mondta el e titkot, mit még 4 évvel előbb elhalt férje senkinek nem említett. Ezeket a kliséket kiásták és maig is kegyelettel őrzik a sok félelemmel, rejtegetéssel meginentett nemzeti kincset.

II. csoport. A magyar polgári és katonai hatóságok kibocsátványai.

Igen sok város állította helyre e zavaros időkben megzavart pénzforgalmát aprópénz szűke miatt kis szükségbankókkal. Általában szólva e papirjegyekről, ezek különféle színekkel s nyomással mindenütt más-más, és igen változatos szöveggel voltak nyomva, rendesen egyszerű, de csinos diszítéssel, kerettel, változatos alakkal és méretekkel. Névértékük leginkább csak néhány krajcár.

Voltak 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 15, 20, 25, 30 krajcárosok. Csak kevés van nagyobb értékű. Természetesen, mert leginkább az aprópénz szűke hozta őket létre. Mivel nagyrészt beváltattak folyópénzzel s megsemmisítették, ma sokszor rendkívül ritkák.

Ilyen szükségpapirpénzei voltak:

Dobsina, Eger, Eperjes, Erdőbénye, Fejértemplom, Karánsebes, Komárom, Losonc, Lőcse, Mád, Miskolc, Munkács, Ungvár, Nagykőrös, Nagy-Rőce, Nagy-Tolcsva, Olaszliszka, Oravica, Pest, Poprád, Pozsony, Sárospatak, S.-A.-Újhely, Szabadka, Szakolca, Szászka, Szeben, Temesvár, Újmoldva, Fiume, Bukkari és Csepin városoknak.

Legritkébbnek mondhatjuk a pesti 3 krajcárrost, fehér papíron vörös nyomással, és a szabadkai 20 krajcárrost, melyeknek egyetlen példánya ismeretes, előbbi egy bécsi gyűjtőnél, utóbbi a m. nemzeti múzeumban.

Ritkák a dobsinai, erdőbényei, lőcsei és a karánsebesiek stb., de valami közönséges, vagyis hogy úgy mondjuk, gyakran előforduló egy sincs köztük.

III. csoport. A magánosok kibocsátványai. Ilyen van:

Edelény. Szász kőburg-góthai Ferdinánd cukorgyárának 30 krajcárosa.

Komárom. Sziegler könyvkereskedő 2 krajcárosa.

Alsópél. Gr. Zichy László gazdagságának 6 krajcárosa.

Eszék. Lekitsch Eliás kereskedő 10 és 20 krajcárosa stb.

A magánosok eme szükségpénzei kivétel nélkül mind igen ritkák

IV. csoport. Az ausztriai kormány, császári hadak és szövetségesek kibocsátványai.

Ilyenek gróf Almássynak, az osztrák kormánytól kinevezett miniszternek 1849-ben budán kibocsátott 1, 2, 5, 10, 100 és 1000 forintosai.

Igen érdekesek az aradi vár szükségpénzei.

A körülfárt aradi várban sokféle pénzt használtak a zsoldfizetésre, a forgalom fenntartására. Ismerünk nyomtatott, litografiai nyomású, sőt kézzel írott szükségpénzeket is.

Vannak papíroson, kartonlapokon, sőt fegyverszíjakból is készíte. Csináltak még a tisztai lak részatornáiból, ágyúöltények hüvelyéből is. Vannak 1, 2, 3, 6, 10 és 20 krajcárosok, 1 és 5 forintosok.

Bocsátott ki továbbá papírpénzeket a szerb nemzeti kongresszus is Karlócán 1848 augusztus 13-án 1, 2, 5, 10 és 50 forint értékben, szelvényes utalvány-alakban, a szerb vajdaság felállításának reményében.

Mindeme szükségpénzek között sok német szövegű is van, melyenek pl. a lőcsei, fejrtemplomi, eszéki stb. A fiumeiek olasz, a karlócaiak szerb nyelvűek.

E négy csoportjához a papírpénzeknek függelékül.

V-ík csoportként Kossuthnak az emigráció alatti kibocsátványai sorakoznak, mint talán legérdekesebb s legszebb emlékei e kornak.

Vannak 1, 5 és 10 dollárosok Kossuth rézmetszetű aláírásával, 50 és 100 dollárosok, melyeket Kossuth sajátkerület írt alá tintával.

Ezen pénzeket Kossuth Amerikában 1852-ben nyomatta s ott forgalomban is voltak.

Kibocsátásuk kelte 1852 febr. 2. s ezenkívül 50-esek vannak 1852 július 1-ki dátummal is. Mindezek a magyar alapra kibocsátva, a felújítandó szabadságharc folytatására készültek. Ismertünk még ugyanez alakban és stílusban nyomtatott magyar szövegű 1 forintost is, igaz, hogy csak egy példányt a m. n. múzeumban. Most azonban a múlt évben egy Braun nevű new-yorki bélyegkereskedő megtalált egy óriási tömeg ugyane stílusú 1, 2 és 5 frtost és 1 dollárost. Az 1 forintos és 1 dolláros, ugyanolyan, mint a már ismert példányok, de dátum nélkül, tehát forgalomban nem voltak. A 2 és 5 forintost nem ismertük eddig.

Kossuth eme dollárai s forintjai mind rendkívül szépek, a legfinomabb kivitelben, saját arcképével vagy álló alakjával. Rajtuk a magyar címer mindenütt korona nélkül, a Munka, Szabadság stb. allegorikus ábrázolataival.

Kossuth második és utolsó ilyenmű működése Londonban volt 1860-ban, hol Day Vilmos nyomdájában háromféle papírpénzt nyomtatott. Magyar szövegű 1, 2 és 5 frtosokat, fehér papíron, fekete, veres és kék nyomással. Magyarország és társországainak koronátlan címere és „Resurgo“ jelmondat víznyomásban volt rajtuk.

Szövege a rendes, s a végén aláírás: A nemzet nevében Kossuth Lajos.

A bankjegyek nyomása a legnagyobb titokban folyt ugyan, a mi sok gépet, munkást és hosszú időt igényelt, de előbb-utóbb kiszivárgott, sőt egy példány a londoni osztrák követség útján a rendőrség fejének kezébe is eljutott, a ki a nyomdászt magához rendelte s közölte vele, hogy Ausztria megkeresést intézett az angol kormányhoz, hogy vegyen bírói megtorlást azok ellen, kik e jegyek előállításához járultak.

A dolog vége per lett, mely 1861 február 27-én indított meg Kossuth és a nyomdász ellen, a szerfelett költséges kancellári ítélőszék előtt, mely Kossuthnak több mint 30.000 forintba került. Ennek lefizetéséhez Napoleon herceg 10.000, Cavour olasz miniszter pedig 20.000 forinttal járult. Az ítélet értelmében az összes bankjegykészlet elégettetett az angol nemzeti bank hamvasztó kemencéiben. A kész papírpénz 17 tonna, a vízjegyes, de még üres papírlap 3 tonna, összesen 400 mázsa volt.

Maga az elégetés 1300 forintba került s 14 napig tartott. A nyomdában maradt még egy tömeg elégettetlen víznyomásos papír, ebből levélborítékok készültek, melyek közül néhány fentmaradt egyeseknél, kik az emigránsokkal levelezésben állottak. A kész példányok azonban oly ritkák, hogy a m. nemzeti múzeumban ma is csak az 1 és 2 forintos van meg belőlük s ezt is véletlenül s roppant drágán tudták megszerezni.

Felemlítem, hogy még 1860 és 1866-ból is ismerünk néhány szükségpénzt Eger, Rimaszombat és Miskolcra.

Záradékol nem hallgathatom el, miszerint hamisítványok voltak e téren, van a m. nemzeti múzeumban 1796-ból hamis 5 forintos, vannak hamis Almássyak stb. Az osztrák-magyar bank fennállása, vagyis 1816-tól fogva gyűjti s figyeli az ez évtől napjainkig folyton és rendszeresen előforduló különféle kivitelű hamisítványokat. Azok tanulmányozására s az új bankjegyek előállítására külön osztálya s laboratoriuma van a banknak, hol állandóan kutatnak, kísérleteznek s valóban az éppen most forgalomba jött 10 koronás oly tökéletes készítmény, hogy azt utánozni igazán lehetetlennek látszik. De magában a

bankban sem tudna egyes ember utánozni semmit, olyan lévén a beosztás, hogy egy munkás a papírt, más a rajzot, ismét más a nyomást, továbbá a színeket adja s igen sok kézen megy keresztül egy darab papírpénz, míg teljesen kész.

Vannak hamis csetneki, erdőbényei, jolsvai, vásárosnaményi, lőcsei, miskolci, bethléri és nagyrőcei szükségbankók stb. Igen ügyetlen de érdekes a vásárosnaményi gróf Lónyai aláírással 1849-es dátummal, holott tudjuk, hogy a Lónyaiak 1872-ben lettek grófok.

Ez csak néhány szó volt a magyar papírpénzekről. Kiváncos volna, ha ezzel bővebben foglalkoznánk, mert érdekes, szép ága a numizmatikának, s benne bőségesen van tér a kutatásra, tanulmányozásra.

Halász Gábor.

Szarmata érem a Veszprém-vármegyei múzeumban.

A Numizmatikai Közlöny 1904. évi IV. füzetében Gohl Ödön úr a római császári pénzeknek szarmata utánzatairól értekezett. Ezen úttörő cikk nyomán szükséges lenne a kézen levő összes ily érmekeket ismertetni. A Veszprém-vármegyei múzeum numizmatikai anyagának még rendezetlen részét átfutva, a Mihálydy-féle gyűjteményből származó egy ily érmet találtam, melyet az alantiakban ismertetek.

Az előlapon koszorúzott férfi-mellkép b. Két oldalt OIIIIIO és OIIIOIO értelmetlen felirat; a mezőt koszorúszerű szegély köríti. A hátlapon 2 karikában végződő széles félhold; fölötte magában álló karika; körül: OIIIOIIIOIIIOIIIOIIIOI értelmetlen körirat, az érem szélén az előlapéhoz hasonló koszorúszerű szegély. Anyaga sárgaréz, átm. 19 mm., súlya 23 gr. Lyukas, tehát szintén amulet. A Mihálydy-féle gyűjteményben a Kis Árpáson lelt érmek közé volt szórva, de mert a többszöri csomagolás és szállítás közben az érmek nagy része összekeveredett, a különben pontosan vezetett adatokkal az érmekeket egyeztetni nem lehetett; valószínű azonban, hogy a Dunántúl északi részéről eredhetett, a mennyiben ezen területről Mihálydy gyűjteni szokott volt.

Az érem maga, a Gohl Ödön úr cikkének 14. ábráján közölt éremhez hasonlít leginkább, azonban azzal a különbséggel, hogy a félholdban itt csak egy karika van és a rajz tisztább és formásabb, a verés peddíg sokkal élesebbnek látszik.

Rhé Gyula.

Apró adatok régi magyar bélyegmetszőkről és bányavárosi tisztviselőkről.

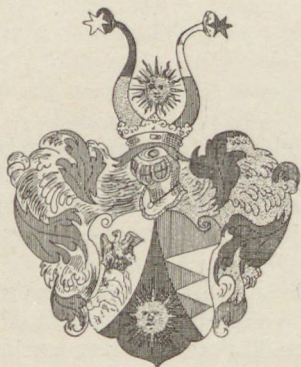
A hazai pénzverdékben több, nagyobbára német nevű, de aztán törzsökösen megmagyarosodott érem-bélyegmetsző dolgozott a XVI—XVII. században, a kik megérdemlik, hogy összegyűjtsük a reájuk vonatkozó adatokat, részben pedig helyesbítsük a közzétett téves állításokat. Ilyen természetű pár apróságot nyújtok e sorokban.

Krizskó Pál (A körömői régi kamara és grófjai, 63. l.) egy 1455. évi följegyzésben „*Meister Linhartt Tauperger Eisengraber*“, egy 1508-iki följegyzésben pedig „*Claus Eisen-graber*“ körömői éremvésőkről talált említést.

Körömöcbányán I. Ferdinand korában egyebek közt egy *Fuessel Kristóf* nevű bélyegvéső is dolgozott. A bécsi pénzverdei „*Stempelsammlung*“ lajstromában I. k. 27. l. Fiala Newald nyomán csak annyit tud róla, hogy „*Christoph Fiesel, 1562 bis 1564*“; de ez

úgy látszik tévedés. A körmöcbányai városházán őrzött írott kronikában, a „Stadtbuch“-ban pár év előtt lapozgatván, alábbi adatokat találtam Fiesel, helyesebben *Fuessel Kristóf*-ról: a nevezett „Stadtbuch“ XXI. lapján már az 1546-ik évben van említve neve, az LIX (=143) lapon 1559-beli följegyzés említi *ferricisor Christopsus Fuessel*-t. Az LXVII. lapon pedig 1561 augusztus 28-ikán történt haláláról történik említés. Címeres sírköve ma is látható a körmöcbányai régi vártemplomban; címere: szárnyas sasláb (azonban a láb térdben erősen hajlítva, s a karmos vége fölfelé fordítva), sisakdisze (oromdisze) pedig növekvő grif. Ha nem tévedek, ugyanazon templom előcsarnokában egy vörösmárvány keresztelő-kutat is láttam ugyanezen címerrel, melyről a sekrestyés azt mondta, hogy Fuessel csinálta és ajándékozta a templomnak.

A fönti adatokon kívül Krizskó Pál (i. h. 64. lap.) 1536. évi följegyzést is közöl: „*Christoph Fueszl oberster Eisenschneider*.“ Vajjon nem egy azonos nevű Fuessel seniorról van itt szó, a ki már 1536-ban első éremvéső volt?

A Szent György-tallérok és Buda visszavételére vert emlékérmek révén elég széles körben ismert Christian Herman Roth s ennek fia: Herman *Roth v. Rothenfels* körmöcbányai éremvésőknek címeres levele, — úgy tudom, Belházy János hagyatékából, — pár év előtt a nemz. múzeum könyvtárába jutott. A n. múzeumban őrzött címeres leveleknek Áldassy Antal által nemrég közzétett lajstromában (a 383—384. lapon) a címer rajzával együtt az oklevél rövid tartalma is ki van adva. Ezt a címeres levelet II. Ferdinand Regensburgban 1623 január 16-ikán adta ki és Roth Hermannnak (Christian Herman éremvéső atyjának vagy Herman éremvéső nagatyjának), aki előzőleg már ifjúságában a sziléziai kamaránál és az ottani „räutamt“-nál (a m. raitamt, számvevőség féle hivatal?), azután pedig 14 évig a magyar bányavárosokban, az itteni kamaráknál szolgált és itt 4 évvel azelőtt (tehát 1619-ben) valóságos

könyvelő (würklicher buechhalter) lett, rothenfelsi előnévvel birodalmi (*nem magyar*) nemességet adományoz. A szépen lefestett címer 3 részből áll: 1. ezüst mezőben piros tűzhányó sziklán fehér fénikszmadár. 2. ezüst mezőben 3 kifelé fordított ék és 3. a föntiek közé beékelt fekete mezőben sugarakat lövelő arany nap. A piros béléssű, aranysegélyű fekete rostélysisakon nyílt koronából növvő 2 bivalyszarv közt arany nap mint oromdisz. A szarvak elseje fekete és arany osztású, végén ezüst csillaggal, a másik ezüst és piros osztású, a végén fekete csillaggal. Az orrjegyek (laciniae) piros és ezüst meg fekete és arany színűek.

A magyar bányavárosok történetében szereplő és arcképes vagy címeres medáliákról ismeretes családokra vonatkozó egyéb címeres leveleket is őriz a nemz. múzeum könyvtára. Ilyenek pl. *Hohenperger Dávidnak*, Rudolf királytól Prágában 1589 május 10-én kiadott armálisa, melyben ő és testvérei címet kapnak és régi nemességük megerősítést nyer. Érdemül a selmeci bányák körül teljesített szolgálatok vannak fölvéve. (Hohenberger Dávid 1593. évi arcképes és címeres érmét I. Weszerle G. XVI. 2. sz.) — A Weszerle G. XIII. 2. sz. a. ábrázolt¹ *Höflinger-Frisowitz*-féle kettős címeres, évszám nélküli éremre vonatkozólag szintén találtam néhány fölvilágosító érdekű adatot: a) II. Miksa császár 1570 július 1-én Speyerben kelt oklevéllel megerősíti imolckhaimi (így) Höflinger Sebestyén régi nemességét és címerét kibővíti. (Nemz. Múzeum; Dezsöffy-levéltár. L. Áldassy i. h. 374—385. l.) Az idézett oklevélben adományozott *kibővített* címer azonos avval, mely az említett érmen látható. — b) III. Ferdinand 1646 szeptember 23-án Pozsonyban kelt oklevélben Kares Jánosnak, Körmöcbánya bányaváros bírójának és feleségének Frisowitz Máriaának meg 2 gyermeküknek nemességet adományoz (Áldassy i. h. 177. lap). — Hogy pedig a

¹ L. még Stempelsammlung I. 94. 1. 378. sz.

Frisowitz Mária már ekkor, illetve hogy már előbb is nemes volt, azt az alábbi 2 sírkőről tudhatjuk: c) A besztercebányai úgynevezett kis vagy tót templom falába illesztve látható egy Frisowitznek címeres! sírköve, a ki a selmeci kamaránál szolgált (keresztnev, rang és évszám letöredezték). Utána temették ugyanezen kő alá nejét, a ki Bregenzben született és 63 éves korában 1637 aug. 6-án halt meg. — A besztercebányai nagy vagy német templom falán egy másik sírkő van befalazva, melyen fönn a Höflinger-féle címer, ez alatt pedig egymás mellett egy pajzstartó ifjú kezeiben a Schmeidel s a Frisowitz családok címerei láthatók. A kő szegélyén e felirat: Generos . dni ... rici Höflinger ab Imbolkhaim sacr mattis aulae fam. et fodin metall. Schemn. Engelsperg aliorumq locorum culta... 1648. die 1mey et vitae 58 hinc migrantis mortale quod fuit situm est. A kő mezeje a címer alatt I alakú vonallal van 4 részre osztva, az alsó bal mezőben: Lucia Höflingerin e familia Schmeideliana 4 cal julii a. 1631 aetatis vero 31 placide mor(t)ua ad latus charissi sui mariti hic sepulta est, az alsó jobb mezőben pedig: Susanna Höflingerin de stirpe Frisowicziana a. 1644 (üres hely) expleto feliciter supremo die aetatis autem (üres hely) itidem sub saxo condita est. A legalsó keskeny mező üres. Az emléktábla felső szélét kő kartus tetőzi a 4. zsoltárból vett idézettel: quemadmodum desiderat.... faciem dei.

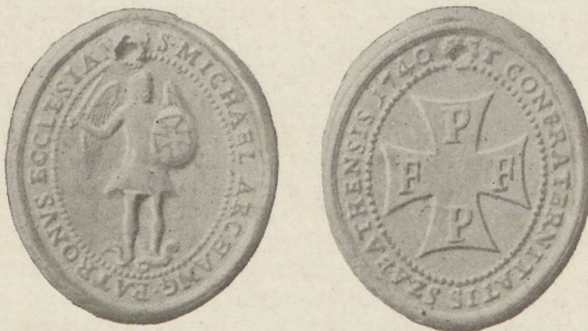
Azt látjuk tehát, hogy Höflinger Henrik (az érmen: Ehrenreich), a ki magas udvari és bányahivatali tisztelet viselt, 1590-ben született, 58 éves korában 1648-ban halt meg, két neje volt, egyik Schmeidel Lucia, a ki 1631-ben halt meg 31 éves korában. A második: Frisowitz Zsuzsanna, a ki 1644-ben halt meg. A második házasság tehát az özvegyi év tekintetbe vételével 1632-től 1644-ig tarthatott. Minthogy Höflinger Henrik ekkor már bizonyára elég magasan állt a ranglétrán, valószínű, hogy az említett érmet alantasa: Hans Gues, körmöci éremvész a házasságkötés ünnepélye alkalmából készítette. Maga az érem koncepciója is erre enged következtetni.

A körmöci Sz. György-érmek azon fajairól, melyeken nincs mesterjegy, gyakran merül föl kérdés, hogy kik vették a bélyegeiket. A selmecbányai bányaigazgatósági levéltárban, bizvást hiszem, találma a kutató rájuk vonatkozó okmányokat. Öt év előtt ugyanis ott kutatván, régi elsárgult merített papiros ívlepon, mely régi hivatalos aktának volt a melléklete, 9 érem elő- és hátlapi bélyegének összesen tizennyolc db. önlecsapatát találtam. A kísérő akta nem volt mellettük, hanem a lap e feliratot viseli: Fassio Benedicti Glock. Mtnr 1493. 744. (Újabban a 165. tételszámot kapta ez a lap.). Minden lecsapat-pár közt fel van írva, tintával, hogy hány aransúlyban veretett ki az illető érem. A 9 érem közt 5 Sz. György-érem, 3 barátság-érem és egy vallásos érem van. A Sz. Györgyök közt van: a) 10 #. Latour 6877. Átm. 40 mm. — A n. múzeumban 10 # és 30'69 gr. ezüst példányok. — b) 5 #. 35 mm. — A n. múzeumban 5 # és 15'41 gr. ezüst példányok. — c) 3 #. 28 mm. — A n. múz.-ban 10'42 gr. #. — (Stempelsammlung I. 206. l. 281., 282. sz. és 23. t. 6. sz.) — d) 2 #., 23 mm. — A n. múz.-ban 2 # és 4'35 gr. ezüst példányok. — (Stempelsammlung I. 22. t. 7. sz.) — e) 1/2 #., 16 mm. — A n. múz.-ban 1'72 gr. # és 1'29 gr. ezüst példányok. — Barátság-érmek: a) Dávid és Jonathán álló alakjai. R) bányász, — német feliratokkal, 10 #, 45 mm. — A n. múz.-ban 35.04 gr. ezüst példány. — b) Fa alatt 2 kartusra írva Jona | than | Da | vid R) Isten szeme alatt legendszalag és 2 kéz egymásban, lenn ív és tegez, német feliratokkal. 10 # 40 mm. — A n. múz.-ban 31'56 gr. ezüst példány. — c) Előbbihez hasonló 1/4 #, 14 mm. — A n. múz.-ban 1/4 # (0'825—0'88 gr.) és 0'98—1'01 gr. ezüst példányok. — Vallásos érem: Párnán fekvő Jézuska, kezében †, Pignus novae legis R) Renas | cimur | in | spiritu | sugarak közt. 5 #., 32 mm.

A mi e 9 érem kissé fogyatékos leírását illeti, addig is míg idő s alkalom megengedik, hogy a körmöci Sz. György- és barátság-érmeiről gyűjtött anyagomat szélesebb körű tanulmány keretében közzétegyem, hasznosnak véltem legalább e pár sorban ismertetni a fönti útbaigazító adatokat, melyek nyomán esetleg mások is végezhetnek időközben közhasznú kutatásokat.

Gohl Ödön.

A szabadkai Szent Mihály-kongregáció érme.

A XVIII. század folyamán a vallásos élet emelése céljából hazánk több városában alakultak vallásos társulatok, congregatio vagy confraternitas néven. Ilyen volt a pesti confraternitas ss. Trinitatis, melynek több érme ismeretes (úgyszintén a bécsi confrat. s. Michaelis archangeli érmei is), és ilyenek az 1739-ben keletkezett szabadkai congregatio (vagy az érmen: confraternitas) s. Michaelis archangeli meg az ugyanott már 1729-ben létesült congregatio s. p. Francisci, congr. s. Josephi és még négy hasonló, más-más szentnek nevét viselő társulat.

E társulatok feloszlásáról biztos adatot nem szerezhettem, hanem valószínűnek tartják, hogy II. József idejében történt. — A szabadkai ferencrendi rendház latin kéziratú történetében a feloszlásról nincs följegyzés, némelyek V. Ferdinánd idejére teszik, de tán kevesebb valószínűséggel. Ami e kongregációkra vonatkozó adatot az ottani rendház egyik — már elhunyt — főnökétől, ki azokat az említett könyvből számomra kiírta, — kaptam, itt szószerint közlöm, szóbeli közlés alapján még annyit tudtam meg, hogy a 6 társulat feloszlása alkalmával e kongregációk összes értékesebb tulajdona, ú. m. kelyhek, miseruhák stb. Bécsbe szállítottak.

Congregatio S. Michaelis Archan.

Haec olim a principio Coetus quidam erat Boariorum Vexillum Ecclesiae portantium, tandem industria nostra erecta est in Congregationem accepta desuper Bulla Anno 1739. Cujus Protector erat Excellentissimus Archi Praesul Gabriel Patacsich.

Applicata est arae Majori, quam intertenet candelis pro dominicis Noviluniis: ac Solemnitatibus Angelorum. Cujus intuitu hoc altare privilegiatum est pro feriis sextis uti ex tenore Brevis Apostolici colligere licet.

Obligatur haec Congregatio Quotannis deponere 24 flor. Rhen. in stipendium Cantandarum quolibet mense duarum Missarum pro vivis et defunctis Confratribus.

Thesaurus Ejusdem.

Album Caeruleo bysso vestitum, ac argenteis laminis inclusum cujus patronus erat Excellentissimus Archi-Episcopus Protector.

Thuribulum argenteum cum navicula ejusdem Patrocinio.

Casula una variis coloris cum una alba.

Item. Pro processione Baculos nro 6.

Vestes coloris albi talaes nro 6.

Lauros ex lamina coloratos nro 6.

Tapetem seu obtegumentum Tumbae def.

Congregatio S. P. Francisci.

Haec alma (Congregatio) Confraternitas in Ecclesia nostra erecta est Anno 1729. Primus Parens ejus electus P. D. Jacobus Szucsich Capitaneus Primarius.

Congregatio haec hactenus intertenebat candelis suam aram perpetuo: Ac aram Bssae V. Assumptae in festis ejusdem. Item thure in dictis Solemnitatibus:

ad normam aliarum Congregationum S. P. Francisci in nostra Provincia conservatam.

Secundo. Intertenebat pueros ministrantes Vesticulis talaribus duplcis coloris cum Superpellicolis.

Tenetur etiam uti altera Congregatio Missas persolvere prout decedit A. R. P. Provincialis Anno 1757 die 24 Decembris.

* * *

Föntiek értelmében tehát a Sz. Mihály-kongregáció a marhahajcsárok társulatából keletkezett, kik körmeneteken a templom zászlaját szokták volt hordozni. A ferenciek közbenjárására 1739-ben pápai oklevéllel („bulla“?) emeltetett e társulat kongregációvá és első védnöke Patachich Gábor kalocsai érsek volt. Oltáruk a templom főoltára volt, mely pápai brevével a pénteki napokra privilegiumos oltárok kedvezményében részesítettet.

A társulat évenként 24 rénes forintot fizetett egyetemlegesen, mely összeg fejében havonként két énekes mise mondatott az élő s elhunyt tagtársakért (confratres).

A társulat kincstárában volt különböző egyházi öltönyökön kívül 6 körmeneti díspálca, 6 hosszú fehér ruha, 6 fémből készült, színezett babérág és egy ravaltakaró van említve. — A tagok (confratres) az itt ábrázolt és leírt érmecskéket viselték, melyek 1740-ben verettek és ma már elég ritkák. Összesen 3 példányt ismerek belőlük.

Elölap: Középen ovális gyöngysorkerethen szemben áll Sz. Mihály arkangyal. Lábai-val sárkányra tapos, fején sisak, félig emelt jobbában egyenes kardot, baljában kerekded, keresztes pajzsot tart. Körül, a szegélyen: ✱ S · MICHAEL ARCHANG · PATRONVS ECCLESIAE |

Hátlap: Középen ovális gyöngysorkerethen széles, majdnem egyenszarú kereszt, szélesedő végekkel. A kereszt karjain P, F, F, P betűk. — Körül, a szegélyen: ✱ ET CONFRATERNITATIS SZABATKENSIS 1740 |

Mindkét lapon sima szegély. Hosszúkás kerekded érem, füllel vagy fül nyomaival.

a) Sárgaréz. 39·5 mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

b) Sárgaréz (bronz?), füllel. 36 mm. magas és 30·5 mm. széles.

Szabadkai főgimn. gyűjt.

G—n.

Adatok a Kilitin lelt Szent László-féle éremlelethez.

Közlönyünk 1903. évi IV. füzetében Börzsönyi Arnold úr a Kiliti határában felszínre került Szent László-féle éremleletet ismertetvén, jegyzet alakjában néhány darabot, mint a veszprémi múzeum birtokába kerültet, említ.

Az ugyanezen jegyzetben említett Hets Miklós tisztartó úr adományaként jutott e leletnek kis töredéke múzeumunkba, kinek szíves adományáért ez alkalommal is köszönetet nyilvánítom.

Egyrészt Börzsönyi Arnold úrnak, különösen következtetéseiben értékes cikkének támogatásául, másrészt, hogy ezen érdekes leletnek ezzel is hübb képét nyerjük az e leletből származó 22 darab éremet itt ismertetem. A leírásoknál a C. N. H.-re hivatkozom, egyszersmind pedig megjegyzem, hogy az érmek S betűi mind *fordítva* írottak.

A kilítí-i lelethez tartozó érmek.

III. sorozat.

III. típus, C. N. H., 3. tábla, 27. szám:

1. $\vdash$ LADISCLA $\overset{\circ}{\text{VS}}$ RE, közepén koronás fő. Rev.: Elmosódott veret, olvashatatlan felirat. Rajz: kereszt négy ékkel. Súlya 64 ctgr.

IV. típus, C. N. H., 3. t. 28. sz.:

1. $\vdash$ LADISCLA = VS RE, közepén pártás fő. Rev.: $\vdash$ LADISCLAVS RE, kereszt négy ékkel. Pereme az Av. oldalon felhajló, belső felén fogazott. Nagysága a C. N. H. 28 és 29 száma között, súlya 70 ctgr.

VI. típus, C. N. H. 3. t. 32. sz.:

1. L'AD ISL AVS RE $\vdash$, peremig érő kereszt, melynek végei 2—2 befelé hajló holdban. Rv.: LADISLA.S RE közepén kereszt, a szárak közeiben egyoldalú háromszöges-kék. Súlya 99 ctgr.

2. LAD ISL A g VS RE $\vdash$, Rev.: a felirat elmosódott; a kereszt szárainak közeiben hosszúkás ékek. Súlya 80 ctgr.

VII. típus, C. N. H., 3. t. 33. sz.:

1. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ AVS $\circ$ RE $\vdash$, kalvária. Rev.: $\vdash$.ADI.L... közepén kereszt ékekkel. Súlya 85 ctgr.
2. Mint az 1. szám; Rev.: $\vdash$.ADISCLAV. Súlya 81 ctgr.
3. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A $\overset{\circ}{\text{VS}}$ $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: LADISCLAVS RE. Súlya 81 ctgr.
4. Mint a 3. számú. Rev.: $\vdash$ LADIS.... Súlya 84 ctgr.
5. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A g VS $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: ..ADI... Súlya 78 ctgr.
6. Av.: Mint fent. Rev.: $\vdash$ LA..... Súlya 90 ctgr.
7. Av.: Mint fent. Rev.: Elmosódott. Súlya 69 ctgr.
8. Av.: Mint fent. Rev.: $\vdash$ LADISCL... RE. Súlya 90 ctgr.
9. Av.: Mint fent. Rev.: $\vdash$ LADIS... RE. Súlya 79 ctgr.
10. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A $\overset{\circ}{\text{VS}}$ $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: $\vdash$ LADISCLAVS RE. Súlya 103 ctgr
11. Av.: Mint fent. Rev.:DISLAVS RE. Súlya 85 ctgr.
12. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A g VS $\circ$ RE $\vdash$. Rev.: $\vdash$ LADISCLAVS RE. Szélén újabb eredetű levágás nyoma, miértis a mérlegelési adatokat nem közlöm.
13. Av.: Mint fent. Rev.: $\vdash$ LADISCL... RE. Súlya 82 ctgr.
14. Av.: Mint fent. Rev.: $\vdash$ LADIS... Súlya 72 ctgr.
15. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A g VS $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: LADISCLAVS R. Súlya 87 ctgr.
16. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A g VS $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: elmosódott verés. Súlya 100 ctgr.
17. Av.: Mint fent. Rev.: LADISCLAV. RE. Súlya 99 ctgr.
18. $\circ$ LAD $\circ$ ISL $\circ$ A $\overset{\circ}{\text{VS}}$ $\circ$ RE $\vdash$ Rev.: $\vdash$ LA ... Súlya 78 ctgr.

Újabb adatot a fönti érmek nem szolgáltatnak, mindössze a C. N. H. III. sorozat 33. típusához tartozó s itt 8. szám alatt közölt példány nyújt némi változatot verési sorozatjegyével (két összefűzött karika), a mely jelzéssel még egy hasonló példányunk van egy mernyei lelet töredékéből. E jelzést hármass jegyűnek nem tarthatjuk, miért is a Börzsönyi Arnold úr által közölt táblázatban, a két karikás jelzés után, mint a melyhez legközelebb esőnek látszik, tehetjük.

A kalváriás példányok nagy száma, 22 közül 18, az egész leletben talált típusok arányszámát e példányok javára jelentősen fölemeli, s még inkább valószínűvé teszi az elrejtés idejéről ama kort, midőn ezen típusok forogtak közkézen.

Kenese község határában több régi község helye; ma már csak szántóföld és szőlőtelep van; ezeknek egykori nevét a dűlők elnevezése s a nép száján élő hagyományok őrzik. E helyeken, hol hajdan Mára és Csitteny községek állottak, az egykor hozzájuk vezető, mélyen bevágódott utak peremén s elszórtan egyebütt is, gyakran kerülnek felszínre régi pénzek egyesével, vagy csoportosan, leggyakrabban Szent László-félék.

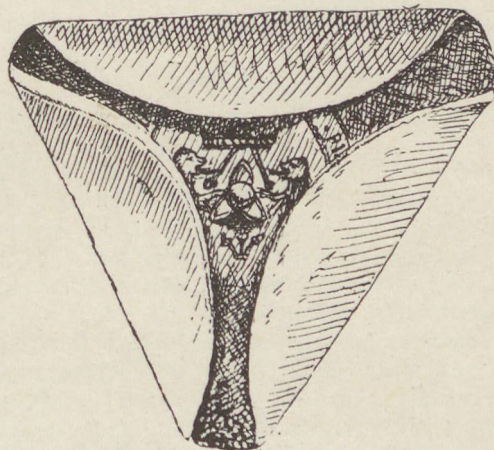
Ily leletek töredékeiként négyet Keneséről, 3 darabot Mernyéről és 4 példányt ismeretlen balatonmenti lelőhelyről őriz múzeumunk. A lelőhelyek vonala a Balaton északi sarkától levonulva a part közelében halad, majd átcsap Somogy megye belsejébe, mintegy az egykori esemény és a vele karöltve járó rémület útját jelezve.

Kíváncsinos lenne, hogy a leletnek még hiányzó néhány darabja is szakszerű ismeretetés alá kerülne, hogy a lelet teljes képe állván előttünk, ennek tanulságait teljes mértékben értékesíthetnők s élvezhetnők.

Rhé Gyula.

K ü l ö n f é l é k.

1. **A szakolcai kalapos céh bárcája.** Bozontos fekete selyemfilcből (nemez) készült háromszögletes kalapalakú bárca. Belseje közepén vörös pecsétviaszkba bepréselve a kalapos céh pecsétje, és pedig: háromszögletes kalapot tartó két kétfarkú ágaskodó oroszlán. Fölötte korona alakú dísz és alatta három virágból álló csokor. Körirata nagyon fogyatékos s csak a jobb oldalon észrevehető: PIL (PILEARIVS). Ilyen bárcákat 1848-ban a kalapossegédek Szakolcán kaptak készpénz helyett, melyet mesterükkel való leszámolásnál valódi pénzre beváltottak. Ezen bárca a túróc-szent-mártoni múzeumi tót-társaság tulajdona.

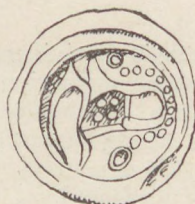
2. **Cserépbárcák.** A túróc-szent-mártoni múzeum tulajdonában van még 11 darab, a Numizm. Közlöny 1903. évi II. évfolyam IV. füzetében (a 99. lapon) közzétett sütőbárcához hasonló, agyagból készült, sárgászörszre égetett vastag kerek korong, melyeknek felső lapját (felületét) kereszttek, egyenes és görbült vonalak, gyűrűk s növényi idomok és egyéb rejtélyes jelek ékítik. Alsó lapjuk síma. A korongok átmérője 3·8, vastagságuk 0·5 cm. Lelhelyükre vonatkozólag Kmeť András berencsfalvi róm. kath. plébános úr és a múzeumi tót-társaság elnöke, ki ezen bárcákat múzeumunknak ajándékozta és a „Tovaryšstvo“ nevű folyóirat 1893. évi I. kötetének 185. lapján a 60-dik jegyzetben ismertette, ezeket írja: „Beluj községben (Hontmegye) múlt év tavaszán kiástak egy kis fazékkal vörös agyagból készült szabályos korongokat... melyek egyik lapjukon szép díszítményekkel vannak ékesítve... Valószínűleg újabb korból valók. A „Dom“ múzeumában 14 darab van (most már csak 11, mert 3 dbot a M. Nemzeti Múzeumnak ajándékoztunk) és 7 még kezemnél van... A nép pénznek nézi... nézetem szerint ezen pénzecskéket fazekasbárcáknak tartanám, melyeket hasonló célra használtak, mint a szakolcai kalaposbárcákat.“ Álljon itt még a bécsi cs. kir. „Münz-u. Antikenkabinet“ magán úton szerzett véleménye: „Die hier angeschlossenen Stücke sind Stempel oder Marken, wie man sie nennen will. Über deren Zweck ist man nicht in Reinen. Wahrscheinlich waren sie ein Tauschmittel. Nach der Zeichnung dürften die Vorliegenden aus Syrien oder Egypten sein, jedenfalls schon der christlichen Zeit angehören, weil sie das Zeichen des Kreuzes zumeist haben“. Az irodalomban nem akadtam sehol

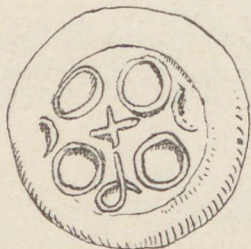
a

b

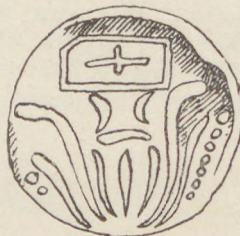
c

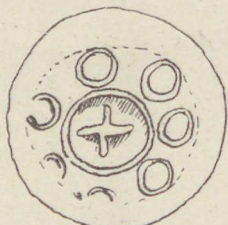
d

e

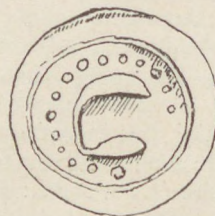
f

g

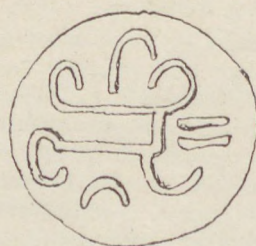
h

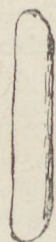
i

j

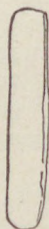
k

l

l

m

Cserépbárcák.

ilyen bárcákra. Ez mind, a mit ezen bárcákról tudunk. Sajnálattal kell említenem ezen a helyen, hogy maga a fazék is, melyben találtattak, vagy kárba veszett, vagy könnyelműen megsemmisített. Holott, ha megmaradt volna, alakjáról s egyéb sajátosságairól hasznos vonatkoztatásokat lehetett volna vonni a bárcákra. A bárcákra vonatkozólag eleget tudakozódtam a tót-prónai idősebb fazekas- és a túróc-szent-mártoni pékmestereknél, a kiknél véltem, hogy emlékezőtehetségük még a céh-időkre kiterjed, de hiába, ezek a bárcák rendeltetéséről és céljukról mitsem tudtak. A bárcákat eleinte fazekasbéklyegzőknek tartottam, de ezen véleményemet maguk a fazekasok megdöntötték. A sokféle sajátos ékítményi idomok közül egyet sem lehet a fazekas- vagy pékmesterséggel összefüggésbe hozni. A tizennégy (14) eredetileg múzeumunkban őrzött bárca között 12, és a Kmet András plébános úrnál őrizett 7 bárca közül 5 idom más-más jellegű. Én azokat sokkal idősebbeknek tartom, mint a céhkori gyártmányokat. Feltűnő, hogy ezen bárcák hazánk egyéb vidékein nem találtattak. Az ezen bárcákon előforduló ékítményeket nem tartom honi jellegű motívumoknak s azt vélem, hogy nem belföldi eredetűek, hanem idegenből származtak át hozzánk. Talán keleti jellegűeknek lehetne őket tartani s a bosnyák „bogomilci“ nevű felekezet által sírköveken használt rajzokkal rokoni összefüggésbe hozni. Rendeltetésüket és céljukat illetőleg ez idő szerint biztosat mondani nem lehet és azt sem tudjuk megállapítani, hogy mikor kerültek hazánkba.

Dr. Petrikovich János.

A mocsoládi éremlelet.

Az 1900. év első felében találták Mocsoládon (Baranya megyében) Majthényi Vilma bárónő birtokán az alábbi római ezüstpénz-leletet, mely M. Antonius (49 db.) legió-pénzein és néhány (6 db.) egyéb római köztársasági denáron (összesen tehát 55 db. róm. köztársasági denáron) kívül csupa róm. császári denárból állt, összesen majdnem 1300 pénzdarárból, melyek közt 14 róm. császár és 4 császárné pénzei voltak képviselve. A legrégibb pénzdaráb Kr. e. 79-ben, a legújabb Kr. u. 161—169 közt veretett. E két végső darab veretése közt tehát majdnem harmadfél évszázad eseményei zajlottak le, mindazáltal a leletbeli pénzek időrendi sorozatának folytonosságát csakis az utolsó köztársasági (M. Antonius-féle) és az első császári (Neró-féle) pénz közt szakítja meg egy közel száz éves időköz, melyből egyetlen egy denár sem jutott leletünkbe. Ez meglehetősen ritka és rendkívüli eset, mert nagyobb tömegű róm. császári éremleleteknél 30 évnél hosszabb megszakításokat a zárt sorozatok közt nem igen tapasztalunk. Erre nézve saját megfigyeléseimen kívül a Mommsen által (R. M. 773., 808—809., 816 és 821. l.) felsorolt, többnyire külföldi éremleletekre, az általam megfigyelt hazai leletek közül pedig a bakony-szombathelyi, korongi és tétényi nagy róm. császári éremleletekre hivatkozom. Ez utóbbiak elseje (Nerótól Philippusig, — l. Arch. Közlem. V. k.) a mocsoládival rokon, a második pedig (Num. Közlöny II. 39—43. l. — Commodustól Valerianus iun.-ig) ennek közvetlen folytatásául szolgál, míg a harmadiknak zöme a IV. századba tartozik.

Az említett hosszú, Antonius triumvrtól Neró-ig tartó megszakításnak magyarázatául szolgálhat, hogy a Julius-ok (3·89 grammos) denárai Neróig általában aránylag sokkal ritkábbak Pannoniában, mint akár a megelőző köztársasági korszaknak, akár a következő császároknak pénzei. Ezt viszont, az értékesebb 4·54 és 3·89 grammos régi denároknak későbbi hasznosító beolvasztásán kívül (Mommsen i. h. 770) abból is lehet magyarázni, hogy a köztársasági denárok, minthogy nagyobb tömegekben és — a mi fő, — régebben is voltak forgalomban, egyelőre annyira telítették ezen provincia forgalmát és így kielégítették egyelőre e terület amúgy is szerényebb készpénzszükségletét, hogy a későbbben vert és fokozatosan kibocsátott császári denárok éppen ezen említett okoknál fogva már sokkal nehezebben vétettek föl és lassabban hatolhattak át a napi forgalom révén azon területen, mely Pannoniát Itáliától elválasztja. Különben Itália s a régibb provinciák is még

köztársasági denárok nagy készleteivel voltak ellátva és a pannoniai legiók zsoldját is bizonyára nem Rómából egyenesen ideküldött vadonatúj császári denárokkal fődözte a kormányzat, hanem valószínűleg valamely közelebb eső pénztárba befolyt állami jövedelmekből. Egyébként a császári kormányrendszernek is az állt érdekében, hogy első sorban Italia és a fontosabb provinciák (pl. Gallia) barátkozzanak meg a császári pénzzel, míg a szorosabb értelemben vett barbár népekre nem kellett ilyen tekintettel lenni. Ezek, a menyinyiben Tacitus (Germ. 5) illetve Mommsen (i. h. 771—772. l.) szavai reájuk vonatkoznak, úgy látszik különben is ragaszkodtak a köztársasági denár megszokott típusaihoz (l. Num. Közlöny I. 41. l.), később pedig, mikor a császári pénz már háttérbe szorította amazokat, hazai leleteink általános tanúsága szerint már úgyis elérkezett a 3·89 grammos Neró előtti denár redukálásának ideje és ehhez képest látjuk, hogy Neró, Vespasianus, Domitianus stb. 3·41 grammos denárai már elég tömegesen szerepeltek Pannonia pénzforgalmában.

Az imént előadottakon kívül van még egy, majdnem kézzel fogható magyarázatunk a leletünk éremsorozatai közt tátongó nagy megszakítás vagy folytonossági hiány indokolására. Mommsen (i. h. 770 s. köv. II.) a különböző súlyú és finomságú római nemes fémpenzkek együttes forgalmáról szólva azon véleményen van, hogy míg Itáliában, legalább a nyilvánosság előtt, a 3·9 és a 3·4 grammos denárok minden megkülönböztetés nélkül, egyenesen forogtak közkézen, vagyis a régi súlyosabb denároknak nem volt elismert magasabb árfolyama, azalatt az Alpoktól éjszakra megkülönböztetés tárgyává tették e két fajt, súlyuk és finomságuk alapján. A Mommsennél (R. M. 771. l.) tanúságul idézett három lelet között a biai s a székely-udvarhelyi a mi hazánkbéliek. Úgy vélem, hogy a biai lelet inkább ellene szól Mommsen feltevésének, mert hiszen a 3·9 gr. köztársasági és Augustus-Caligula-féle császári denárok a 3·5 gr. átlagsúlyú eraviszkus denárokkal ugyancsak egyenesen, megkülönböztetés nélkül forogtak közkézen, mint ezt azóta a trsztennai és a budapesti eraviszkus pénzletek is bizonyítják. És hogy Bián nem találtak 3·4 gr. Neró-féle, vagy későbbi denárt, oka egyszerűen az, mert Neró idejében ezen éremkincs már rég a föld alatt nyugodott. (Lásd e lap I. évfolyamát.) A székelyudvarhelyi lelet 2 edényben elkülönített denárokból állt. Egyikben csupa régi erősen megkopott darab: köztársasági és triumviratusi denárok, köztük sok legio-denár, a másik bögrében császári denárok voltak Vespasianustól Kr. u. 176-ig; csupa újdonatúj darabok! Itt is hiányoztak Augustus-Claudius 3·89 gr. és Neró 3·41 gr. súlyú denárai. — Mocsoládon már Neróval kezdődik a császári sorozat. Ez a mi leletünk Mommsen véleményének bizonyítására épp oly alkalmas, mint a székelyudvarhelyi. — Mocsoládon ugyan M. Antonius legio-denárai vegyesen fordultak elő a Nerótól inaugurált 3·41 gr.-os császári denárokkal és éppen már Neró denáraival is, de mit látunk? Antonius legio-denárai mintegy 20⁰/₀ réztartalommal bírnak, tehát körülbelül annyit érnek, mint a velük talált I—II. századbéli 3·41 gr.-os császári denárok (lásd i. h. 758—759. l.), másrészt pedig azok és csak is azok az időrendben közbeeső császári denárok hiányzanak, melyek 3·9 gr. átlagos súlylyal bírnak. Ezeket a súlyosabb fajta denárokat tehát, mint értékesebb fajokat, külön válogatták és nem keverték a silányabb Antonius-féle és a könnyebb fajta Neró-féle meg a későbbi császári denárok közé. (Néhány (6) kopott köztársasági denár talán éppen kopott mivolta folytán maradt köztük.) Mindazon leletek, melyekben M. Antonius legio-denárai, s ezek után Augustus-Claudius kihagyásával Neró vagy Vespasianus denárai következnek, mint a castor-i és bernhamwell-i leletek (Norfolkból), meg a voorburgi (Hollandiában, Haag közelében)¹ és a mi mocsoládi leletünk is, azt bizonyítják, hogy a provinciák lakóinak gyakorlati felfogása már akkor is éles határvonalat húzott a régi és az újabb, vagyis az értékesebb és a könnyebb meg a silányabb anyagú denárfajok közt, a mikor ez a különbség korántsem volt még szembeötlő és hogy nemcsak a császárok pénzei, hanem a köztársaság idejében vert pénzek különböző fajtái között is tudott helyes különbséget tenni.

¹ Mommsen i. h. 773. és 759. l.

Megjegyzendő még, hogy az itt közölt magyarázat magában foglalja azon tünemény indokolását is, hogy miért van a mocsoládi és a fõnt említett egyéb leletek sorozatai közt a normális (makszimális) 30 évet meghaladó és rendkívül hosszú megszakítás. Az említett megfigyelés egyelőre úgylátszik, hogy továbbra is érvényben marad. Eddig csak az éppen nem kimerítõ chesterford-i lelet (Essex) lajstroma mutat föl — Claudius és Traianus közt — mintegy félszázadra terjedõ sorozatmegszakítást. (Mommsen i. h. 816. l.)

Az alábbi lajstromban nagy számával találkozunk olyan érmeknek, melyekre Cohen egyik kiadásának leírásai sem illenek, hanem ezektõl többé-kevésbé eltérnek. — (C. n. h. = nincs meg Cohenben). — Egy része ezen érmeinknek elõlapi, vagy hátlapi felíratával, vagy típusával, vagy hibás felíratával, a bélyegek hibrid összepárosításával, ismét egyebek pedig apró jegyeik által különböznek a Cohen által ismertetett fajoktól. Ez utóbbiak közt, (melyeket a lajstromban részletesen nem emeltem ki), számra nézve túlnyomók azok, melyek elõ- vagy hátlapjuk alján egy vagy több (1—4) pontocskát, vagy pedig apró IV vagy VII számjegyet viselnek. Ezek a jegyek részint a bélyegmetszõk jegyei, részint a pénzverdei mûhelyek — officinák — számát jelzik, a melyben az illetõ darabot verték. Cohen korántsem hozza teljes számát azon változatoknak, melyek e pontocskákkal különböznek egymástól és a nemz. múzeum gyûjteményének ide vágó részét darabról darabra átvizsgálva egész sorozatát találtam a Cohenben nem említett eféle változatoknak. Mindenesetre érdekes jelenséggel van dolgunk és a kinek elég ideje van hozzá, hogy kiaknázza, eredményeket is fogna fölmutathatni a III. századbéli róm. csász. pénzek e jegyeinek tanulmányozásából. Már *Philippus iun.* néhány érmén (C.^I 2, 5, 23, 24) a paludamentum meg a páncél kezelésénél szembeötlik a pontocskákkal való játék vagy bélyegmegkülönböztetés ugyanazon species különbözõ változatain. (Ugyancsak *Philippus iun.*-nál már a hátlapi szelvényben III vagy I * I jegyet találunk a C.^I 43. faj változatain.) *Trajanus Decius*-nál is folytatódik a pontocskák ilyen fölhasználása, így a C.^I 11 (C.^{II} 27) DACIA felíratú fajon a vállat fõdõ páncélszíjon majd 2 majd 3 pont látható. — C.^I 48: u. o. 2 pont. De ekkor egyszersmind már az elõ- vagy hátlap alján is megjelennek a pontok, a maguk rendes helyén.

Így például C.^{II} 51. Av. alján két pont, továbbá Av.) C.^{II} 86, de lenn 4 pont egy sorban. — Rev.) C.^{II} 79. — „PANNONIAE“ — (de a jobb kézben sisak vagy madár). A C.^I 39 hátlapján a mezõ közepén némely db.-on 1 pont. — C.^I 45. Rev.) lenn 3 pont (Mindezen elõlapja IMP CMQ TRAIANVS DECIVS AVG sugárkoronás fej j.) — Mind-ezen fõlsorolt példákCohenben nincsenek fõlsorolva, hanem a nemz. múzeum példányairól gyûjtöttem egybe.

Hasonló pontocskákat, részint Cohenben vagy Voetter Gallienus-albumában, vagy pedig Rohde Aurelianus-monografiájában említve találtam, részint a nemz. múzeum példányain konstataáltam a már említett *Philippus iun.*, meg *Traianus Decius*-féle pénzekon kívül Etruscilla, Herennius, Hostilianus, Trebonianus, Volusianus, a 2 Valerianus, Gallienus, Salonina, Saloninus, Macrianus, Claudius II., Aurelianus, Diocletianus, Gal-Maximianus, Gal. Valeria, Maximianus Daza és Licinius pénzein, ellenben Aemilianus, Severina, Tacitus meg Florianus pénzein nem találtam ilyen pontocskákból álló jegyeket. Ilyen pontok különbözõ számban és csoportosítással már köztársasági denárokon is előfordulnak az a. u. c. 620—680 közti idõben és Mommsen (R. M. 457—459 l.) a bélyegmetszõk vagy munkások jegyeinek tekinti õket. A császári pénzekon azonban valószínűbbnek tartom, hogy részben mûhely (officina) jegyek voltak, aminõk a IV. századi pénzekon olvasható római vagy görög betûk meg a pontokkal egyidejûleg is előforduló római számjegyek, kivéve azon eseteket, ahol (mint pl. Valerianus iun. C.^I 5 egyik példányán) az elõlapi képbe mintegy beleolvaszva jelennek meg, vagy pedig midõn a hátlapon más officina-jegy mellett fordulnak elõ, (mint pl. Gal. Maximianusnál A : vagy B : csoportosításban).

Most pedig itt adom, lehetõleg szûk térre szorítva, a mocsoládi éremlelet teljes lajstromát, Cohen I. vagy II. kiadása szerint való meghatározásokkal. (A zárójelek közti számok az illetõ éremfajnak a leletben talált darabszámát jelentik.)

A) **Római köztársasági denárok.** I. korszak (Kr. e. 268–264.; Babelon 2.), Rutilia (Babelon 1., Kr. e. 79.), Aemilia (Babelon 8., Kr. e. 58.), Carisia (B. 1.; Kr. e. 48.), Antonia (M. Antonius triumvir) leg. II. (B. 105.), leg. III. (B. 106.), leg. IV. (B. 107; 5 db.), leg. V. (B. 108; 2 db.), leg. VII. (B. 113., 2 db.), leg. VIII. (B. 114.), leg. IX. (B. 115., 2 db.), leg. X. (B. 117., 3 db.), leg. XIII. (B. 121.), leg. XV. (B. 125.), leg. XVI. (B. 126.), leg. XVII. (B. 128.), leg. XIX. (B. 134.), leg. XXII. (B. 137.), leg. XXIII. (B. 138.), leg.? (kopottak; 24 db.) és 2 kopott köztársasági denár. (Összesen 49 legio-denár és 6 egyéb = 55 db.)

B) **Római császárok denárai (illetve Antonínianusai):**

1. *Nero*: Cohen^I kiadása szerint: 6, 8, 13, 15 (4), 53, 58, 60 (8), 67 sz. (= 18 db.)
2. *Galba*: Cohen^I 23 (2), 28, 81 (4), suppl. 21. sz. (2). (= 9 db.)
3. *Otho*: C.^I 4, 5, 6 (2), 12 (8), 14. sz. (4). (= 16 db.)
4. *Vitellius*: C.^I 4 (2), 20, 29 (3), 35, 46 (2), 53. sz. (= 10 db.)
5. *Vespasianus*: C.^I 4 (8), 6, 12 (12), 14 (12), 16, 24 (8), 28 (3), 31 (2), 33, 36 (33), 50, 57, 59, 60 (6), 61 (4), 68, 71 (2), 74 (2), 78, 87, 98 (4), 101 (3), 105 (2), 108 (10), 148, 151 (2), 152 (8), 154 (21), 155, 156, 160, 164 (5), 174, 175, 177 (3), 178 (2), 179, 192 (4), 193 (2), 196 (4), 209, 216 (7), 229 (7), suppl. 7. sz., továbbá: mint a 151. sz., hanem Av.) „Vespasianus“ és C.^{I-II} n. h.: Av.) koszorús fej j. CES IMP VESP PON.... Rev.) NEP RED Neptum áll b., egyik lábát golyóra támasztja. Kezeiben acrostolium és sceptum. — C.^I n. h. V. ö. 163. sz., hanem Av.) AVG CENS — Végül kopott denárok (6). (Összesen 203 db.)
6. *Titus*: Cohen^I 5 (2), 29, 30 (2), 43, 44 (5), 64 (2), 71, 75 (2), 90 (2), 97 (2), 100, 103 (3), 106, suppl. 14, továbbá C.^{II} 334 és 336. — C.^I n. h. Av.) Koszorús fej j. T CAESAR IMP VESPASIANVS Rev.) = C.^I 80. sz. (2db). — C.^I II. n. h.: mint a C.^I 70, hanem Venus sisak helyett galambot tart. (Összesen 31 db.)
7. *Julia (Titus leánya)* C.^I 7. sz. — (Összesen 1 db.)
8. *Domitianus*: C.^I 17 (2), 23 (3), 25 (3), 27 (3), 41 (2), 44 (2), 91, 92, 93 (4), 96 (2), 97, 98 (2), 99, 105, 110, 115, 116, 118 (2), 120 (2), 121 (3), 122 (2), 125, 134 (2), 137, cf. 137 (hanem R) COS XV) 138 (4), 141, 158 (3), 160, 161 (2), 162, 163, 164 (4), 165, 168 (4), 169 (3), cf. 178 (hanem Av. TRP XVI) 209, 210, 211, 215 (7), 217, 220 (2), 227, cf. 229 (hanem Av. PM nélkül), 233 (3), 235 (2), 237 (2), 239, 244, 245, 246 (2), 422, és C.^{II} 248, 567. (Összesen 101 db.)
9. *Nerva*: C.^I 7 (2), 8, 12, 14 (2), 16 (3), 24 (2), 28 (2), 29 (2), 33 (2), 46, 53 (2), 59. (Összesen 21 db.)
10. *Traianus*: C.^I 9 (2), 14, 15 (4), 22, 27 (6), 28 (3), 32 (9), 34 (6), 38, 39 (4), 41 (10), 43 (10), 44 (6), 45 (2), 47 (4), 51, 53 (4), 62, 67 (2), 74, 76 (3) 77, 87 (2), 88 (3), 91 (4), 93 (3), 100, 102 (3), 103 (2), 106 (2), 118, 127, 134 (2), 136 (3), 137, 139 (5), 143, 144 (8), 145 (5), 146 (2), 150, 151, 156, 160, 168 (5), 170, 171, 173 (4), 175 (3), 176, 186, 187, 195, 200 (6), 202 (3), 211, 220 (3), cf. 220, (hanem Av. COS V), 223 (6), 224 (2), 227 (2), 228, 234, 235 (3), 250, 255, 260, 268 (2), 268 (paludamentummal), 269, 269 (paludamentummal), 274 (5), 278 (3), 282, 283, 286, 287, 326. sz., továbbá Traianus: *Caesarea Cappadociae*; cf. Mionnet suppl. VII, 667. I. 49. sz. (?) hanem Rev. nem ΓΗΑΤΟ, hanem ΔΗΜ. ΕΞ ΓΗΑΤ. B. Álló nő, végül ugyanazon érem, hanem Rev. más éremképpel 2 db. (Összesen 210 db.)
11. *Hadrianus*: C.^I 79, 86 (4), 87, 90, 93 (4), 112 (3), 116 (3), cf. 116 (hanem páncéllal), 119, 121, 126 (2), 130 (3), 131 (2), 135, 137 (3), 138, 143, (3), 144 (3), 150 (3), 153 (4), 157 (2), 158 (3), 159, 162 (2), 164 (4), 167, 198, 201 (4), 216, 220, 224, 225, 235 (6), 237 (2), 242 (3), 255 (4), 264, 268 (3), 279, 286, 292, 297, 298, 305, 314 (koszorús fejfel), 314 (koszorú nélkül), 317 (2), 318, (2), 324 (4), 340 (6), 341 (7), 347, 349, 363, 365, 368, 369 (4), 380, 386 (2), 387, 388, 401, 402 (6), 403 (2), 410 (4), 411, 423 (4), 425, 427, 428, 430, 439, 440, 442, 443, 444, 450 (2), 461 (2), 465 (3), 469 (2), 474 (4), 475 (paludamentum a hátán, 476 (2), 478 (2), 479 (5), cf. 485, (hanem R.) COS

III) 495 (4), 501, 502, 509 (5), 515, 519 (2), 523 (2), suppl. 17. sz. (2), továbbá C.^{II} 616 (2), 618, 724, 747. és 1 kopott db. (Összesen 197 db.)

12. *Sabina*: C.^I 4 (2), 5, 6 (2), 18 (4), 22, 24 (2), 33. és C.^{II} 85. sz. — (Összesen 14 db.)

13. *Aelius*: C.^I 7 (3), 22. sz. — (Összesen 4 db.)

14. *Antonius Pius*: C.^I 2, 7 (4), 9 (2), cf. 16 (hanem Av. CAES), cf. 16 (hanem bőségszarv), cf. 18 (hanem Av. CAES), 27, (AVG PIVS, stb.) 36, 38, 45 (6), 49, 55, 59 (2), cf. 60—61 (2 db.), 61 (8), 62 (2), 65 (3), 70, 75 (2), 87, 88, 95 (4), 96, 100 (2), 101, 102, 106 (2), 107 (3), 108, 109 (2), 112, 113, 114 (5), 115 (6), 116 (2), 117, 122, 123, 135 (3), 136 (4), 138, 139 (5), 141, 142, 145 (3), 150, 151 (4) (1 db. koszorúval), 152, 163 (3), (1 db. palud. és 1 db. a nélkül, továbbá 1 db. koszorú nélkül), 192 (7), 202, 206 (2), 216, 229, 232, 237, 241 (3), 246 (4), 253, 256, 268, 272, 274, 281, 283, 309, 314 (2), 316 (3), 317, 318, 319 (3), 320, 321, 334 (4), 340 (2), 342 (2), 343, 360 (3), 365 (2) és C.^{II} 14. sz. (2), továbbá 4 kopott db. és: C.^I n. h: Koszorús fej j. IMP T AEL CAES HADR ANTONINVS R.) = C.^I suppl. 13. — C.^I n. h. Koszorús fej j. ANTONINVS AVG PIVS PP R.) Álló nő b., kezeiben ág és caduceus, COS IIII — C.^I n. h: Koszorús fej j. ANTONINVS AVG PIVS PP TR P XVII R.) Álló nő b., kezeiben virágszál (mák?) és palladium. COS IIII. — C. n. h. Mint a C.^{II} 1117 sz., hanem, Av.) TRP XXII. R.) kép mint C.^I 114. TR POT XXI (?) COS IIII. — (Összesen 170 db.)

15. *Faustina sen.* C.^I 1, 10 (6), 13 (2), 14 (9), 16, 17, 21 (3), 22, 25, 27 (3), 28 (4), 31 (4), 32 (4), 34 (4), 40, 41, 46, 47, 47? (7), 57 (2), 61, 63, 67 (2), 68, cf. 68 (Av. fátyollal), 72, 86, 89 (2), 96 (2), 113 (3), 114, (?) (R. IVOV STA) és C. n. h: Mint a 95. sz., hanem Av. DIVA FAVSTINA. (Összesen 74 db.)

16. *Antoninus Pius* és *M. Aurelius Antoninus*: C.^I 12, 13. sz. és C.^{I-II} n. h: ANTONINVS AVG PIUS PP TRP COS III. Koszorús fej j. R) AVRELIVS CAESAR AVGPII F COS Páncélos mellkép j. — (Összesen 3 db.)

17. *M. Aurelius Antoninus*: C.^I 3, cf. 5 (hanem Av. M AVRELIVS etc.), 6, 10, cf. 10 (hanem Rev.: XVI), 15 (2), 18, 40 (2), 134 (2), 134 (paludamentummal), 151, 158 (koszorú nélkül; 2 db.), 181 (2), 185 (2), 185 (koszorú nélkül), 187 (2), 189 (3), 207, 211, 212, 222, 228, 231 (palud.), 234 (3), 234 (palud.), 241, 242, 244, 245 (3), 253 (4), 261 (5), 266, 268, cf. 279 (2), 282 (3), továbbá 1 elkopott db. és C.^{I-II} n. h.: Fej j., IMP M ANTONINVS AVG R) CONCORD AVG COS II. A képet illetőleg v. ö. C.^I 14. sz. — C.^{I-II} n. h.: A) C.^I 241. sz., R) C.^I 239. sz. — C.^{I-II} n. h: Mellkép j., M ANTONINVS AVG IMP II R) TRP XVIII. COS III. a kép, mint a C.^I 244. sz. — C.^{I-II} n. h: Mint az előbbi, hanem a mellkép koszorúval és paludamentummal. (Összesen 62 db.)

18. *Faustina iunior*: C.^I 5, 8, 9, 19 (9), 33 (2), 34 (3), 51 (4), 65 (3), 69 (2), 70 (2), 71 (3), 92 és C.^{II} 184. sz. (2) — (Összesen 34 db.)

19. *L. Verus*: C.^I 33 (2), cf. 33 (hanem elül paludamentummal) és 38. sz. (Összesen 4 darab.)

Gohl Ödön.

Ujdon s á g o k.

1. Félig meztelen férfi b. egy ülön ül, előtte rózsatő cserépben és egy álló nő j., aki a rózsatőre mutat és balkezét a férfi vállára helyezi. Körül: • A • KERESK • ÜGYI • M • K • MINISZTER • IPARMŰVÉSZETI • ÉRME •

Hátlap: 2 babérág rézsút balfelé és az ezekre helyezett 2 összekötött, hegyes aljú pajzsban az iparoscímer (szerszámok) s a művészcímer (3 pajzsocska). Lenn: • KIVÁLÓ • | IPARMŰVÉSZETI • MVNKAÉRT | A mezőben b. BÖF monogramm. (Beck Ö. F. műve.)

a) Ezüst. 58 mm. (az iparműv. társulat osztja ki, tényleg csak 1905 óta).

b) Ón. Beck Ö. F. birtokában.

2. Koronás magyar országcímer összekötött tölgy- és babérgally közt. Fönn, ívonal-

ban: • KÜZDJ ÉS BÍZVA BÍZZÁL • Lenn: * és E. K. jegy (Exner Károly budapesti vésnök jegye).

Hátlap: Középen, tölgy- és babérkoszorúban: 1905 | Körül: MAGYAR TANULÓK ORSZ. TORNAVERSENYE | Lenn * s a mezőben 2 oldalt: áthúzott sga ponc és agárfejes ezüstpróba. — Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezett érem karikával és ▽-re összehajtott nemzeti színű szalagon.

a) Ezüst. 34 mm. — NM. — b) Bronz. — NM. (poncok nélkül).

Kiadta a vallás- és közokt. m. kir. miniszter a f. é. május 27—28-ikán Budapesten a csömöri-úti millennáris versenypályán 5000 középiskolai tanuló részvételével tartott orsz. tornaversenyen.

3. Csokonai Vitéz Mihály mellképe szemben, magyar öltözetben. Jobbra a mezőben, ívonalban: 1773—1805. Pontozott kör.

Hátlap: Babér- és tölgykoszorúban: CSOKONAI | VITÉZ MIHÁLY | ELHALÁLOZÁSÁNAK | SZÁZADOS | ÉVFORDULÓJÁRA | 1905 JANUÁR 28. | Mindkét lapon 2 sima szegély. — Helyenként szürkére van okszidálva.

a) Ezüst. 50 mm. — NM. — b) Bronz. — NM.

Kiadta a debreceni Csokonai-kör Csokonai halála évszázados emléktünnepére.

4. Férfi-mellkép j., frakkban, mellén a litteris et artibus jelvénynyel. A vállszelvényben homorú betűkkel: STROBL. Körül: HAUSZMANN ALAJOS • MŰÉPÍTÉS • TANÁR |

Hátlap: A budai királyi palota dunai homlokzata a várkert egy részével, északról nézve. Fönn j. [1905], az előtérben pedig jobbra babérlomb közt a művészcímer és: MARÓTI, balra pedig: • A BUDAI • KIRÁLYI • VÁR | • ÉPÍTŐJÉNEK | • A MAGYAR • ÉPÍTŐ-MŰVÉSZET | • MESTERÉNEK • | • A HAZAI • MŰVÉSZEK | és IPAROSOK • | (Előlapját Strobl Alajos, hátlapját Maróti Rintel Géza mintázta.)

a) Ezüst. 80 mm. — NM. — b) Bronz.

5. Férfi-mellkép b., négyszögletes, előreálló szegélyű mező jobb oldalán. Balra lenn apró homorú betűkkel: BERAN LAJOS, a szelvényben: TREFORT ÁGOSTON | 1817—1888

Hátlap: Balra, mélyített □ mezőben, mintegy fülkében, 2 fél alak: bőrkötényes, pörölyt tartó fiatal munkást homlokon csókol egy ecsetet és palettát tartó magyarruhás leány (ipar és művészet). A mezőben, jobbra, a 3 művészpajzs és ezek alatt: ALAPÍTÓJÁNAK | és | ELSŐ ELNÖKÉNEK | A MAGYAR | IPARMŰVÉSZETI | TÁRSULAT | Egyik oldalára állított, lekerekített sarkú és homályosított felületű □ csegély. (Készült 1905-ben).

a) Ezüst. 61,5 mm. magas és 60 mm. széles. — NM. (Külső peremén dianafejes ezüstpróba és [JC] ponc.) — b) Bronz. — NM.

Berán Lajos tehetséges fiatal szobrász-művészünknek — Telcs Ede tanítványának — műve. — (Az ezüstpéldány 20, a bronz 10 koronáért kapható a magyar iparművészeti társulatnál.)

..... n.

I r o d a l o m.

Karl Andorfer: Schiller-Medaillen (Beilage zum I. Band der „Zeitschrift für Münz- und Medaillenkunde“) Wien. 1905. 8°. 30 lap, képekkel. 93 Schiller-érem leírását foglalja magában.

Arnold Luschin v. Ebengreuth: Keltenmünzen von der Gerlitzenalpe und aus Moggio (különlenyomat a Jahrbuch d. k. k. Central-Kommission für Kunst- und historische Denkmale 1904. évi II. kötete 1. részéből) Wien. 4°. 74—102 lap, 1 képtáblával. — Már a N. K. IV. évf. 46. lapján adtunk előzetes értesítést e közleményről, mely érdekes összeállítását adja a szerző által ismert mindazon leleteknek, melyek a 17 grammos barbár ezüstpénzek csoportjába tartozó pénzeket, ezekkel rokon arany pénzeket és noricum 10 grammos

feliratos barbár ezüstpénzt tartalmaztak. — A gerlitzenalpei lelet főérdekessége abban áll, hogy egyrészt a 17 és a 10 grammos ezüstpénzek együtt fordultak elő benne, másrészt pedig, hogy egy, a Kr. e. 43. év táján vert ezüst quinarius (Babelon: Antonia 8. vagy Aemilia 29. sz.) is volt benne. A 17 gr. pénzek közül Biatec, Nonnos és Devil, a 10 gr. közül Adnamati, Nemet, Atta feliratú fajok voltak a leletben. A moggioi (Udine táján) régibb keletű leletben Adnamati, Nemet és Atta feliratú 10 gr. ezüstpénzeket találtak. — A gerlitzenalpei lelet a már említett rétei (Pozsonymegye) éremlelettel annyiban áll szoros rokonságban, hogy abban is, egyebeken kívül, a föntebb felsorolt neveket viselő 17 gr. ezüstpénzek fordultak elő. — Ezen 17 gr. éremcsoportra ez a két lelet, a velük talált egyéb érmek révén vet igen tanulságos módon fényt. A gerlitzenalpei lelet római quinariusa (Kr. e. 43. tájáról) újabb bizonyíték a 17 gr. pénzeknek azon kormeghatározása mellett, melyet Gohl Ödön adott legelőször, a nagybistereci éremletről szóló tanulmányában.¹ Másrészt a rétei lelet 2 thasosi tetradrachmonja (15 gr. és 16.4 gr.) könnyű súlyával egyrészt ellene szól a Luschin által most felújított régibb felfogásnak, miszerint a 17 gr. pénzek súlyrendszere az attikai pénzlábból vezetendő le, másrészt pedig, — egybevetve Zippel² azon állításával, hogy Burvista (Boerebistes) a Duna bal partján vezette hadait azon hadjáratban, melynek folyamán a bójokat és a noricum keltákat megverte, és egybevetve azon ténnyel, hogy thasosi tetradrachmonok Pozsonymegyében különböző egyéb lelőhelyeken is gyakran fordulnak elő, — ismét Gohlnek fönti kormeghatározását látszik támogatni. Ezt a kormeghatározást Luschin is átvette (95. lap), e mellett a 10 gr. pénzeket valamivel későbbieknek (!) tartja a 17 gr.-osaknál, melyeknek eddig divó származtatását a bójoktól ő is föntartja, különben azonban tartózkodik továbbmenő következtetésektől. A 95. lapon még hasznos súlyösszeállításokat közöl Luschin a különböző leletekből származó 17 grammos pénzek átlagsúlyának kiszámításával, személyes megfigyelés hiányában azonban nem vette észre azt a Gohl által konstatált tipológiai haladást, illetve különbségeket, melyek egyrészt a simmeringi és rétei, másrészt a tótfalusi éremlelet apró pénzeit, mint kronológiai szempontból is megkülönböztetendő külön kibocsájtványokat, egymástól elválasztják és magyarázatát adják annak, hogy az előbbi két lelet 2.3 gr., az utóbbi pedig 2.5 gr. átlagos súlyt mutat föl.

Fr. Dollinger: Die Fürstenbergischen Münzen und Medaillen. — Donaueschingen. O. Mory. 1903 4° 59 l. és 10 képtábla. Szerző, a ki egyszersmind a hercegi család levéltárosa, a Fürstenberg-féle, 1606-tól 1804-ig terjedő pénzeket és érmeket, (összesen 61 faj) nemcsak leírja, hanem lehetőleg kimerítő levéltári adatokra alapított tört. magyarázatokkal is kíséri. A sok származási medaillisztikai, bányászati adatról fogva kétszeres becse van a könyvnek A 31. lapon érdekes adatokat közöl I. Károly Egon herceg 1772. évi aranyairól, melyeket a híres 1771-iki nagy-podmokli bój arany éremlelet anyagából veretett. Szerző ezen aranykincset 50 kg. súlyúnak véli. Az akkori hivatalos adatok értelmében e pénzek 23 karát és 8 grän finomságúak és 131—133 grän (2 #), 42—46 grän ($\frac{3}{4}$ #) és 40 grän alatti súlyúak voltak. A prágai pénzverdében 4113 db. kelta aranyból 7374 db. 1771-es évszámú Mária Terezia aranyat vertek, 98 sértetlen maradt. Később még több küldemény érkezett e kincsből a prágai pénzverdébe, mert még néhány ezer darab szóródott szét a vidék lakossága közt, belőle. Egyszeri kivételes alkalmából Egon herceg legfelsőbb engedéllyel 5000 db. aranyat veretett belőlük saját képével és címerével (kétféle bélyeggel), 1772-es évszámmal.

Ötvös Gábor.

¹ Castellane-Blanchet: Congrès international de Numismatique réuni à Paris, en 1900. Procès verbaux et mémoires. Paris. 1900. 95—96. lapján.

² G. Zippel: Die römische Herrschaft in Illyrien. Leipzig. Teubner, 1877, 219—220. lap.

Társulati élet.

Szabó Ferenc †. Szabó Ferenc, nagybecskereki apátplebános, volt orsz. képviselő, társulatunknak alapítása évében vál. tagja, kinek neve tud. működése folytán hazánk tudományos világában ismeretes volt, f. évi április hó 18-án meghalt. — Béke hamvaira!

Önkéntes tagsági díj-emelés. Társulatunk tagjainak egyrésze, méltányolva társulatunk eddig kifejtett működését, különösen közlönyünk hatalmas fejlődését, azon célzattal, hogy társulatunk nagyobb arányú működése s közlönyünk terjedelmének fokozása lehetővé tétessék, tagsági díját önként fölemelte. — E buzgó tagjaink, beleértve azokat is, kik kezdetől fogva a rendes tagsági díjnál magasabb összegű tagságdíjra kötelezték magukat, a következők: *10 koronáról 20 koronára:* Dirner Gusztávné, Kilényi Hugó, Mihálovics Béla dr., Rausch Ferenc, Walla József. — *6 koronáról 12 koronára:* Jeszenszky Géza. — *6 koronáról 10 koronára:* Andrásy Gyula, Babics József, Bartalos Gyula dr., Dél-magyarországi tört. és rég. társulat (Temesvár), Dobay Ferenc, Durugy Ferenc, Egger Ármán, Erdélyi orsz. múzeum érem- és régiségtára (Kolozsvár), Fiala Ede, Fischer Emil, Gergelyi Tamás, Gerl Károly, Hidvéghi Sándor, Jeszenszky Alajos, Kállay András, Kecskeméti városi múzeum, Kertay Viktor, Kósa Sándor, Kürti Gyula, Lippay Károly, Markoff Alexis, Martinovich Róbert dr., Maszlaghy Ferenc, Munkácsy József, Nagy Zoltán, Pelachy János, Pintér Sándor, Radovanovich György, Récsey Viktor dr., Rhé Gyula, Rohde Tivadar, Somssich János gróf, Steinitz Sándor, Szabó Elemér dr., Thallóczy Lajos, Tolna vármegyei múzeuma (Szegvár), Weifert Ignác, Wertheim Pál. — Fogadják igen t. tagjaink ez úton is hálás köszönetünket.

Csütörtöki összejöveteleinket a nyári hónapokban havonként egyszer és pedig június 29., július 13., augusztus 10. és szeptember 7-én Budán, a Diófához címzett Buzik András-féle vendéglőben (I. Karátsonyi-utca 17., villamos megállóhely a gr. Karátsonyi palotánál) — ezentúl ismét a Virágbokorban (V. József-tér 1.) a következő napokon: szeptember 28., október 12. és 26., november 9. és 30., december 14. és 28-án rendezzük, mindannyiszor este 8 órakor.

A társulat könyvtárát és gyűjteményét újabban a következő adományokkal gyarapították: *D'Albon Jenő* báró: Eugen Baron d'Albon: Die Affaire Marschall; — *Cseh királyság múzeuma* (Prága): Bericht für das Jahr 1904; — *Fejér József*: R. Chalon: Curiosités numismatiques, 30 db. érem; — *Gáspár Fülöp*: Julius Friedlaender: Ein Verzeichniss von griechischen falschen Münzen 1883; — *Kilényi Hugó*: 11 db. érem; — *Kováts Ede*: árpádházi pénzek 4 db. modern hamisítványok; — *Magy. Nemz. Múzeum igazgatósága*: Jelentés a M. N. M. 1904. évi állapotáról; — *Nuber Károly*: 1 db. hamis görög pénz; — *Sziklay Jenő*: 7 db. érem.

Kivonat a választmány f. évi április hó 13-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: dr. Réthy László. Jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István, dr. Pákozdy Károly és Zimmermann Lajos vál. tagok. — A választmány egy évi időtartamra titkárrá megválasztja dr. Zimmermann Lajos vál. tagot. Titkár bejelenti, hogy a belügyminiszter társulatunkat rendeleti úton ajánlotta a törvényhatóságok figyelmébe. — A vál. elhatározza, hogy az idei kirándulást Kolozsvárra rendezi. — A m. nemz. múzeum igazgatójának átirata folytán elhatározza a választmány, hogy a mennyiben ez mérvadó körök kikérendő véleménye szerint eredménnyel kecsegtetne, egy a nemz. múzeumnak megvételre felkínált nagyarányú éremgyűjtemény megszerzésére szükségelt összeg összegyűjtésére hirlapi úton gyűjtést rendez. — A társulat rendes tagjai sorába felvételre: *Walla József* gyáros, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 13. — K. m. f. dr. Réthy László s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k., Kunváry Fülöp s. k.

Kivonat a választmány f. évi május hó 11-én tartott ülésén felvett, jegyzőkönyvből. Elnök: Kilényi Hugó. Jegyző: dr. Zimmermann Lajos. Jelen vannak még: Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István és dr. Pákozdy Károly vál. tagok. — Titkár bejelenti, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye a társulatnak 200 korona alapítványt szavazott meg. — A vál. jóváhagyja a vall. és közokt. miniszterhez intézendő újabb kérvény szövegét. — A vál. tudomásul veszi, hogy a nemz. múzeumnak felajánlott árpád-házi gyűjtemény tárgyában indítandó gyűjtés a szerzett információ alapján elmarad, a társulat elnöksége azonban írásban is felhívta a nemz. múzeum igazgatóságának figyelmét e gyűjtemény fontosságára s minden lehető úton való megszerzésére. — A vál. köszönetet szavaz dr. Réthy László nemz. múz. igazgató úr és Gohl Ödön múzeumi úr uraknak azon fáradozásukért, melylyel a nemz. múzeum éremgyűjteményét társulatunk tagjainak bemutatták. — Szerkesztő jelentése alapján a társulat örömmel veszi tudomásul a fővárosban alakítandó „Éremkedvelők Egyesülete“ megalapítását s annak rendes tagjai sorába belép. — A társulat rendes sorába fölvétettek: *Kiskúnfélegyházi városi múzeum*; *Schreiber Antal*, butor- és régiségkereskedő, Pécs. — K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. dr. Zimmermann s. k. jegyző h. — Hitelesítjük: dr. Moldoványi István s. k., Gohl Ödön s. k.

Kivonat a választmány f. évi június 8-án tartott ülésében felvett jegyzőkönyvből. Elnök: Sziklai Jenő. Jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: dr. Finály Gábor, Kilényi Hugó, dr. Moldoványi István és dr. Zimmermann Lajos vál. tagok. — Titkár bejelenti, hogy az állami segély tárgyában, Ő felségéhez, József, József Ágost, Frigyes főherceg Ő fenségeikhez és Fülöp Coburg-gothai herceg Ő fenségéhez alapítvány tárgyában kérvények adattak be. — A választmány Szivák Imre t. elnök indítványára elhatározza, hogy egy magyar numizmatikai kézikönyv kiadására fordítandó állami segély tárgyában kérvényt ad be a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz. — Titkár bejelenti, hogy közbenjárására a Tud. Akadémia főtitkára szíves volt megengedni társulatunk könyvtárának és gyűjteményének az akadémia egyik szobájában való elhelyezését. — A vál. elhatározza, hogy kérvényt ad be a pénzügyminiszterhez, hogy a főfémjelzőhivatal által elárverezendő leletek előzőleg a társulat gyűjtő tagjainak engedtesse át fémértékben való kiválasztásra. — Az Orsz. Régészeti és Embertani társulatnak tagjaink sorába való belépése örömmel vétetett tudomásul, viszont társulatunk elhatározza, hogy az Orsz. Régészeti és Embertani társ. rendes tagjai sorába belép. — A vál. tudomásul veszi, hogy a kolozsvári kirándulás közbejött akadályok folytán ezúttal elmaradt. — A társulat tagjai sorába felvétellett: Alapító tagképen: *Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye közönsége*. — Rendes tagként: *Békés vármegyei Közművelődési egyesület*, Gyula; *Fiala Ede*, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi herceg gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse; *Kecskeméti városi múzeum*; *Országos Régészeti és Embertani Társulat*, Budapest; *Richter Viktor*, jogszigorló, Pozsony, Deák-u. 8; *Telcs Ede*, szobrász, Budapest, VI., Lendvay-u. 8. — K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök, Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k., dr. Moldoványi István s. k.

Új egyesület.

F. évi május hó folyamán **Éremkedvelők egyesülete** néven új egyesület alakult Teleki Sándor gróf elnöksége alatt a hazai érem- és plakett-művészet fejlesztésére. A rendes tagok makszimális száma 150. Évi tagdíjuk 12 korona. Az egyesület évenként egy-egy kizárólag a tagok számára készülő művészi bronz érmet vagy plakettet rendel valamely elsőrendű magyar művésznél és alapszabályai értelmében különböző egyéb módot is felhasznál célja elérésére. A rendes tagok száma már 3 hét előtt meghaladta a 140-et. Pártoló tagok évi 50 koronát, alapítók egyszerre 1000 koronát fizetnek és ezüst példányt kapnak. Az egyesület titkára dr. Herczfelder Gábor ügyvéd (VI. Ó-utca 1. sz.)

Inhalt.

Gabriel v. Halász gibt eine kurze Übersicht über das ungarische Papiergeld, klassifiziert diese, (Staats-, Magistrats-, Privat-, österreichischen und amerikanischen Kossuth-Papiergelder) und gibt die Abbildung einiger Sorten. **Julius Rhé** beschreibt ein unedirtes sarmatisches Amulet aus dem Veszprimer Museum als Ergänzung der von E. Gohl im Jahrgang III. dieser Zeitschrift publizierten Serie. **Edmund Gohl**: Kleine Angaben über einstige ungarische Stempelschneider und bergstädtische Officiale. — **Christoph Fuessel** war in Kremnitz nicht nur von 1562 bis 1564 angestellt, wie Eduard Fiala es meinte (Stempelsammlung I., S. 27), sondern es gibt im dortigen Stadtbuch Angaben über ihn v. den J. 1536—1561. Er starb dort den 28. August 1561 und sein Grabstein (mit Wappen: Adlerklaue mit Flug) steht in der Festungskirche zu Kremnitz. — Der Adelsbrief des **Hermann Roth** v. Rothenfels (Vater des Christian Hermann Roth) ist im ung. Nationalmuseum. — Ferdinand II. ertheilt ihm (Regensburg, 16. Jänner 1623) den Reichsadel und Vornamen in Hinsicht auf seine früheren Dienste. Er diente bei der schlesischen Kammer und Räutamt, dann 14 Jahre in den ungarischen Bergstädten und wurde 1619 zum wirklichen Buchhalter ernannt. — Auch **David Hohenberger's** Adelsbrief wird im ung. Nationalmuseum bewahrt. — Über die Medaille **Höflinger—Frisowitz** gibt Verfasser auch mehrere Angaben: Die Adelsbriefe des Sebastian Höflinger, der Maria Frisowitz, dann die Grabsteine eines Höflingers, ferner des Heinrich Höflinger und seiner beiden Frauen in Besztercebánya (Neusohl) Laut diesen Angaben konnte jene Medaille nur zwischen den J. 1632 und 1644 gemacht worden sein. Verfasser publiziert auch eine Serie **St. Georgs- und Freundschaftsmedaillen**, deren Abdrücke im Bergamts-Archive zu Selmechánya (Schemnitz) zu sehen sind. Verfasser beschreibt dann die Medaille der Congregation S. Michaelis Archangeli zu Szabadka (Ungarn). — **Julius Rhé** ergänzt die Liste der bei Kiliti gefundenen Denaren des hl. Ladislaus, Königs v. Ungarn. **Dr. Johann Petrikovich** publiziert verschiedene Tesserer aus Thon und die Innungsmarke der Hutmacher von Szakolca (Ungarn). — **Miscellen**: **Edmund Gohl** gibt die Fundliste und Besprechung des röm. Münzfundes von Mocsolád (1300 Denare). Darunter 49 Legionsdenare des Antonius, 6 Denare der Republik und kaiserl. Denare von Nero bis Verus in ununterbrochener Folge. — **Neue Medaillen**: Kunstindustrie. — Turnertag. — Csokonai — Hauszmann. — Trefort. — **Literatur**. — **Gesellschafts-Nachrichten**. — **Die neuentstandene Gesellschaft** der Medaillenfreunde (in Budapest). — **Beilage**: **Edmund Gohl**: Die neueren Medaillen Budapests (Fortsetzung. Bogen 8—10).

Sommeire.

Gabriel de Halász donne l'histoire du papier-monnaie de la Hongrie (Figures: Assignates hongroises de 1848—49. etc.). — **Jules Rhé** publie un amulet sarmate du musée de Veszprém (figure). — **Le dr. Jean de Petrikovich** publie une série de tessères en argile, trouvées en Hongrie. — **Edmund Gohl** publie des données servant à l'histoire des médailliers et médailles hongroises du 16—17. siècle, ainsi sur Christoph Fuessel et Herman Roth, David Hohenberger et sur la médaille aux armoiries des familles Höflinger et Frisowitz. — Même auteur donne l'histoire de la congregetion de St. Michel à Szabadka. et joint la description de la medaille. — **Jules Rhé**: Deniers hongrois de Ladislas I. de la trouvaille de Kiliti. — **Miscelles**: **Edmond Gohl**: La trouvaille de monnaies romaines à Mocsolád (1300 deniers.) République, M. Antoine, deniers impériaux de Néron à L. Verus. Liste complète. Quantité de „Cohen non habet!“ — **Nouvelles Médailles hongroises**. — **Littérature**. — **Nouvelles** de la soc. num. hongroise. — **La nouvelle société** hongroise des amis de la medaille. — **Ci joint**: **Edmond Gohl**: Les médailles récentes de Budapest (suite).

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Maximianus Herc. arany medaillonja.

Szár község táján, Fejérmegye északi szélén, Komárommegyéhez közel, találták Maximianus Herc. egy arany érmét, mely vadonatúj állapotán és szépségén kívül annyiban is nevezetes, hogy Cohen II. kiadásában sincs említve; mert bár a hátlapi feliratok lajstromában ugyanezen uralkodónak egy azonos feliratú arany medaillonja föl van sorolva, az érme lajstromában teljesen hiányzik a megfelelő leírás. Sőt a megfelelő hátlapi felirat római érmei között csakis Constantius Chlorusnak egy szintén arany medaillonján található föl (Cohen^{II}. 17. sz.), természetesen más előlappal, de sőt más hátlapi képpel is. Így tehát maga az éremtípus is egészen új fajt képvisel.

Maximianus Herc.-nak arany medaillonjai már egy alkalommal előfordultak hazai leletben, Ó-Szőnyön és dr. Hampel József ismertette ezeket az Arch. Értesítő 1891. évi kötetében (350. l.). E két érme szintén a nemz. múzeum éremtárába került, de az itt tárgyalandó példánytól lényegesen eltérnek nemcsak teljesen különböző éremképeikkel és felirataikkal, hanem művészi technikájukkal is, amennyiben sokkal erősebben domborított képeket viselnek s az arckép sokkal kisebb és lényegesen különböző rajtuk, továbbá mert amazok a római pénzverdében verettek, míg emez a Spanyolország keleti partján fekvő tarracoi verdéből került ki. S M T = sacra moneta Tarraconensis). Gneccchi stb. szerint a tiniumi (Italia) verdében készült.

Előlap: Maximianus Herc. feje jobbfelé, igen dús és sűrű körszakállal, oroslánbőrrel fődve, mely a nyakon van összekötve. IMP C M A MAXIMIANUS P F AVG (A fej a Cohen 2-ik kiadásában 412. sz. érmehez hasonlít leginkább, de fordított irányú, míg az említett Ó-szőnyi medaillonok inkább az ugyanott 413. sz. alatti éremre emlékeztetnek az arckép dolgában).

Hátlap: X lábú oltárkán lángoló tűz: az oltárka két oldalán egymással szemben két férfi áll (az egyik csinos, kerek fejű, a másik hosszúkas arcú, erősen kifejtett alsó állal). Kezeikben egy-egy áldozó csészét (patera) nyujtanak az oltárka fölé. Mindkettőjük övvel szorított tunikát és e fölött mintegy térdig érő köpenyt visel, de míg a baloldali alak köpenye szabadon alá függ, a másik balkarjára vetve tartja köpenyét. — Körirata: CONCORDIA AVGG ET CAESS A szelvényben S M T verdejegy.

Arany, átm. 34 mm., súlya 21.55 gr. — NM.

Az arckép ezen érmen gondosan van vésvé, a művész nagy súlyt fektetett a haj és a szakáll meg az oroslánbőr részletes kidolgozására; a szakáll mondhatni túlságosan erős és kidomborodó, míg az egész arckép aránylag az Ó-szőnyi medaillonokhoz sokkal gyöngébb relieffel bír, de egyszersmind sokkal nagyobb amazokénál. A hátlapi képen a két férfi alakja — (az analóg ábrázolásokból következtetve Diocletianus és Maximianus Herc.) — sincs oly erősen domborítva, hanem diszkrétebb kivitelűek, igaz, hogy a ruházat is lehetetlenné tette az izomzat oly mérvű kidomborítását, a milyent a szőnyi érmeiken láthatunk.

Ezen érem a Kr. u. 292. és 305. évek közt készülhetett. Előbb azért nem, mert Galerius Maximianus és Constantius Chlorus csak ez évben lettek cészárok, utóbb — valószínűség szerint — azért nem, mert Maximianus Herc. 305-ben mondott le első ízben és mint Cohen megjegyzi (II. kiad. 6. k. 484. l.), későbbi érmein a senior címet használta, de meg azért is, mert Diocletianus ez évben végleg lemondott. — Hátlapi felirata az uralkodók közt fönnálló békés egyetértést dicsőíti.

Érmünk 21·55 gr. súlyával négy azon korbeli aureusnak felel meg, vagyis úgynevezett quaternio és nem közhasználatú pénz, hanem kisebb példányszámban vert emlékérem, ú. n. medaillon.

Gohl Ödön.

A magyar pénz szereplése Lengyelországban a XI. században.*

A XIX-ik század második felében élénk mozgalom keletkezett a numizmatikai irodalom terén a mindgyakrabban fölszínre került középkori éremleletek tanulmányozására. Ilyen leleteknek klasszikus földje Lengyelország, melynek kiásott éremkincsei nemzetközi fontosságúak. Első sorban X—XI-ik századbéli leletek vonták magukra a tudósok figyelmét, mint amelyekben az akkori forgalmi pénzek leggazdagabb választéka előfordult, s amelyeknek alapos tanulmányozása az akkori viszonyoknak olyan részleteire vetett sokszor világot, melyeket a történelmi források homályban hagytak.

A X. és XI. században mindenünnen Lengyelország felé tódultak a kereskedők, hogy a balti tenger borostyánkőben dús partjához jussanak. Hogy ez a kereskedelmi forgalom a legrégebb idők óta fönnállott, bizonyítják a lengyelországi éremleletek, melyekben az arkaikus görög pénzeiktől¹ kezdve minden ország és korszak pénzei képviselve vannak. Így előfordulnak bennök görög, római, kelta, bizanci és arab pénzek. A X—XI. századtól erősen gyarapodik az éremleletek száma, különösen a 967 utáni időbeliek, amikor t. i. I. Miseco, a történelmi forrásokból kimutatható első lengyel herceg fölvette a keresztény hitet. Az akkori éremleletekben német, cseh, skandináv, francia és olasz pénzeket találunk a régibb római, bizanci és arab pénzek mellett. — Bizonyos dolog, hogy Lengyelország megtérítése a kereskedelmet e vidéken hatalmasan előmozdította. Ez időben egyrészt a lengyelországi éremleletek száma, másrészt pedig a szomszédos országokban, különösen Németországban a pénzverdek száma gyarapodott meg, melyek különös célja a balti kereskedelem istápolása volt. Az éremleletek Lengyelország kereskedelmi viszonyait hasonló módon tárják föl előttünk, mint ahogy a krónikák a politikai eseményeket ismertetik. Igen érdekes ennél fogva tanulmány tárgyává tenni azon kérdést, hogy milyen kapcsolat van ezen kereskedelmi és politikai viszonyok közt és mennyiben vágnak ezek egybe.

Itt névszerint a magyar-lengyel viszonyokat vesszük szemügyre. A politikai összeköttetés a két ország között már régóta fönnállott; így említjük Géza herceg házasságát Etelkával (Adelaid), Miseco nővérével,² későbbben Magyarország északi részének elfoglalását Chrobry Boleszláv által, mely részeket csak 1029-ben hódította vissza sz. István király.³

Dacára a kölcsönös érintkezés oly korán létesült kapcsának, a magyar pénzek nem fordulnak elő azonnal a lengyelországi éremleletekben. Az első leletek, melyekben egyebek közt magyar denárok is előfordultak, mint pl. a wielawies-i (Posen, krotoschini kerület) és a Parlin-kolonie-i⁴ (Posen, mogilnoi kerület), csak 1025 vége felé kerültek a földbe. Ez

* Szerző, a krakkói múzeum őre s az ottani numizmatikai társulat titkára, kérelmemre szíves volt e közleményt megírni, mely a benne foglalt érdekes és részletes lelet-adatoknál s az akkori viszonyok magyarázatánál fogva becses adalékul szolgál középkori pénztörténetünkhez. A fordítást magam eszközöltem. Szerk.

¹ Friedländer: Der Fund von Schubin. Berl. Bl. 1868. — ² Balzer: Genealogie der Piasten. — ³ Roeppel: Geschichte Polens. — ⁴ Zeitschrift für Num. XV. 176. Menadier.

a két éremlelet aránylag kicsiny ugyan, de ránk nézve már azon oknál fogva is érdekesek, mert ezek az első magyar pénzek Lengyelországban és mert mértékadók egyéb leletek egész sorozatára nézve. Tekintsük meg tehát ezeket kissé közelebbről: A wielawiesi lelet (1856) csak 433 denárból állott, melyek közt 238 százsz Otto-Adelheid-fillér, 91 lengyel keresztes denár (ú. n. vend fillér), 31 kölni Ottó-féle, 16 regensburgi, 12 strassburgi stb. pénz volt. Lengyel és német pénzekon kívül cseh, angol, ír, francia, olasz és arab denárok is voltak a leletben, mindegyikből pár darab. Ezeken kívül még két sz. István-féle magyar denár is volt benne.

A Parlin-kolonie-i leletben (1874) mintegy 100 lengyel keresztes denár, ugyanannyi Otto-Adelheid fillér, továbbá igen csekély számú angol és arab pénz és egy sz. István-féle magyar denár volt.

Mint már mondtuk, ez a két lelet mértékadó a többire nézve, melyek a XI-ik század első feléből valók. Bár a magyar pénzek ezekben előtérbe lépnek, mindazáltal mindig csak csekély számban fordulnak elő bennük és csupán csak sz. István-féle denárok. — Péter, Aba Sámuel és András denárai csak a XI-ik század második feléből származó lengyelországi éremleletekben fordulnak elő.

Az éremleletek imént vázolt első csoportjához tartoznak az említett wielawiesi és Parlin-kolonie-i leleteken kívül a következő lelőhelyekről való éremleletek is: Slupce (konini kerület),¹ Majkow (kalischi kerület),² Trzebun (plocki kerület),³ Wilkowo (lesznoi kerület),⁴ melyek mind 1030 és 1039 közt kerültek a földre. Mindezen éremleletekben egyebek közt Sz. István denárai is előfordultak, de igen korlátolt mennyiségben, hasonlóan az ugyanazon időbeli külföldi éremleletekhez, mint a minők pl. Wollin Pomerániában (1045), Vinohradý Csehországban (1050),⁵ Oster Jarskier Bornholm szigetén,⁶ és több más lelőhelyről. Csak egy esetben, és pedig a farvei leletben, Holsteinban (elásatásának ideje: 1040) találtak 242 magyar denárt, ezek azonban barbarikus veretek és valószínűleg nem magyarországi gyártmányok voltak.

Visszatérve a lengyelhoni éremleletek dolgára, először is azt a kérdést kell föltennünk, mi az oka, hogy magyar pénzek oly későn és oly csekély számban fordulnak elő az e korszakbeli lengyelországi éremleletekben. E jelenség magyarázatára sokféle okot találunk. A dolog egészen világos volna, ha szabad volna feltételeznünk, hogy szent István csak uralkodása vége felé kezdett pénzt veretni és akkor is csekély mennyiségben. Ezt azonban lehetetlen kimutatni, sőt ellenkezőleg igen korai és dús érmeleést kell föltételeznünk Magyarországon sz. István idejében. Az általunk keresett okok másban rejlenek és főképen a két ország földrajzi helyzetében. Az erdős és akkorában áthatolhatatlan Kárpátok t. i. mindig természetes határul, a kereskedelmi forgalomnak akadályául szolgáltak.

Mint akkoriban egyedüli természetes átjáró éjszak felé a nyugati beszkidekben lévő Jablunka-szoros ismeretes, melyen át előbb a római karavánok, később a hadseregek vonultak.⁷ Ezen kereskedelmi út mentén azonban egyetlen egy éremleletet sem találtak, sőt a vidékén sem fordult elő olyan éremlelet, melyben magyar denárok voltak. Azt kell tehát hinnünk, hogy a magyar pénz csak közvetve, idegen kereskedők és vásárlók, különösen németek útján került be az országba és ezen föltevés egyszersmind magyarázatát adná annak is, hogy miért lép föl a magyar pénz oly későn és oly csekély mennyiségben a lengyelországi éremleletekben.

Egészen mások a viszonyok a XI. század második felében! Először is, majdnem minden ezen időbeli lengyelországi éremleletben ott találjuk a magyar pénzeket. Ilyenek a következő lelőhelyekről való éremleletek: Plock (1050), Zaborowo, Paradies, Wättrisch, Klecko, Zaniemysl, Ostrowo (1060), Plousk, Okunin, Mikolajew, Waldauer Flur, Borzen-

¹ Szaniawski a „Kaliszanin“-ban 1873., 4. — ² Stronczinski: Dawne monety Piastów. 1883., 54. lap. —

³ Lelewel: Numismatique du moyen-âge. 1835, II. 109. — ⁴ Heinemann a Zeitschrift der histor. Gesellschaft für die Provinz Posen-ben 1897, 304. — ⁵ Fiala: Ceske denary, 70. — ⁶ Berliner Blätter II. 51.; Thomsen. —

⁷ Sadowski: Handelswege der Griechen und Römer.

cice, Denbice (1075), Rawa, Rzeczek Wolka, Okopy (1080), Sendriszowice (1120). — Mind ezen leletekben magyar denárok is fordulnak elő. És míg azelőtt magyar pénzek csak csekély példányszámban fordultak elő a leletekben, addig ebben a korszakban mindinkább növekedik a számuk, olyannyira, hogy néha minden más idegen pénzt felülmúlnak a lengyel keresztes denárok kivételével. Így pl. a wättrische leletben (Sziléziában, a niemptschi kerületben)¹ már 21 magyar denár volt (1 sz. István, 17 András, 3 bizonytalan) a 42 db nem lengyel pénz közt, mely a leletben előfordult. A ploùski leletben (Plock kormányzóságban)² 46 magyar pénzt találtak (31 sz. István, 4 Péter, 1 Sámuel, 10 András). Mikolajewben³ (a konini kerületben, Kalisch kormányzóságban) mintegy 70 db volt a magyar pénzek száma (sz. István-félék, meg 3 Péter, 7 Sámuel, 36 András), a Waldauer flur-i éremleletben (Lignitz kerület, Sziléziában),⁴ Magyarország 95 darabbal volt képviselve (40 sz. István, 1 Sámuel, 2 Péter, 52 András) 86 német, 5 angol és 26 cseh pénz mellett és csak a lengyel pénzek 450 db-ra rúgó mennyisége volt fölényben a magyarok fölött. Hasonlóképen tekintélyes számú magyar denár volt a dembicei⁵ leletben (29 magyar és 10 egyéb külföldi), a Krakkó melletti bochniai leletben⁶ (7 magyar és 2 cseh), a Polnisch-wartenbergiben⁷ (Sziléziában), a rawai⁸ leletben (Masoviában), stb. Azt látjuk tehát, hogy ebben az időszakban a magyar pénznek sok lengyelországi éremleletben kiváló szerep jut az idegen pénzek között és hogy számra nézve csakis a lengyel pénzek mulják őket fölül, sőt mi több, vannak leletek, mint pl. a zaniemysli Posen tartományból⁹ és az okopyi (Krakkónál),¹⁰ amelyekben a külföldi pénzeket kizárólag magyarországiak képviselik.

Föntiekből következik és egyszersmind jellemző körülmény is az, hogy a XI. század második feléből való éremleletekre nézve igen gyakran a leletbeli magyar pénzek nyújtják a kormeghatározó elemet, vagyis hogy ezek a legkésőbbiek a külföldi (nem lengyel) pénzek közt. Így áll a dolog pl. a plocki leletnél,¹¹ amelyben I. András denárai voltak a legifjabb veretek, vagy a kleckoi leletnél Gnesenben,¹² Salamon denáiraival, a mikolajevi leletnél (a konini kerületből), melyben I. Béla és a cseh Wratisslaw pénzei voltak a korhatározók stb.

Végül nem hagyhatom szó nélkül e korszak éremleleteinek egy jellemző vonását: Amint az előbbi leletekben sz. István pénzei léptek előtérbe, úgy az e korszakbeliekben már különböző — ezen időbeli, meg régiebb — magyar királyok denárai mutatkoznak ugyan, de köztük sz. István denárai számra nézve még mindig az első helyet foglalják el, sőt e korszaknak majdnem minden éremleletében még mindig szerepelnek. Ezen sz. István-féle denárok mellett a legfontosabbak az András-félék, amelyek szintén valamennyi e korszakbeli éremleletben előfordulnak. Legnagyobb számban voltak a következő éremleletekben: Mikolajew (36 db), Waldauer Flur (52 db), továbbá Polnisch-Wartenbergben és Rawán. Egyéb magyar királyok pénzei ritkábbak a leletekben; Péter, Sámuel, Béla, Salamon, László, Kálmán pénzei igen kevés leletben és igen csekély mennyiségben fordulnak elő. Péter denárai Klecko (1060), Ploùsk, Mikolajew, Waldauer Flur, Borzencice (1065) lelőhelyekről való éremleletekben, Sámuel-félék Klecko (1060), Plousk, Mikolajew, Waldauer Flur (1065), Béla-félék Mikolajew, Borzencice, Dembica, Bochnia (1065), Gendzin, Polnisch-Wartenberg, Wodzirady (1070), Rawa, Rzeczek Wólka (1080), Salamon denárai Miholajew, Bochnia (1065), Wodzirady (1070), Rawa, Rzeczi Wólka (1080), László-félék Masovia (1075), Rawa, Okopy (1080), Sendziszów (1120), Kálmán-féle denárok Sendziszów (1120) leleteiben fordultak elő, Géza (Muonas)-féle pénzek ellenben az eddig ismert leletekben nem voltak találhatók.

A sendziszóvi lelet,¹³ mely 1120 táján került a földbe, az utolsó lelet, mely magyar pénzeket is tartalmazott, névszerint András, László és Kálmán királyok pénzeit. Ez a

¹ Zeitschrift für Num. XVI. 94. Dbg. 1894. 71. — ² Berliner Blätter VI. 150. Danenberg. — ³ Wiadomosci Num. Arch. 1897. 34. — ⁴ Zeitschrift für Num. XV. 109. — ⁵ Wiadomosci Num. Arch. 61. — ⁶ Wiadomosci Num. Arch. 5. 6. — ⁷ Schlesiens Vorzeit III. 486. — ⁸ Wiadomosci Num. Arch. 61. — ⁹ Przyjacieł ludu 1836 No 18. — ¹⁰ Wiadomosci Num. Arch. 37. — ¹¹ Stronczynski 1883. 32. — ¹² Stronczynski 1883. 55. — ¹³ Stronczynski 1883. 69.

lelet már kivételt alkot, mert a XII. századbeli és későbbi lengyelországi éremleletek egyikeben sem fordulnak elő külföldi pénzek.

Amint ezekből láthatjuk, a magyar denárok a XI. század második felében főhelyet foglalnak el a Lengyelhonban forgalomban volt idegen pénzek közt, úgy mennyiség, mint különféleség dolgában, de meg annyiban is, mert korhatározók az éremleletekre nézve. — Ezt a kiváló helyet a magyar pénz első sorban a német pénz megfogyatkozásának köszönheti, mely utóbbiak a X-ik században s a XI-ik század második felében ezerszámmra fordulnak elő az e korbelt éremleletekben. A XI-ik század második feléből származó éremleletekben előforduló német pénzek nagyjából régi Ottó és Heinrich-féle denárok, melyek eddig az időig forgalomban voltak. A német kereskedelem ugyanis Bretislausnak 1039-ben Lengyelországba való betörése után más irányba terelődött, név szerint a német tengerpart felé. Ezt bizonyítja egyrészt a sok lotharingiai és frieslandi pénzverde, mely ezen időtájban keletkezett, másrészt pedig a keleti és délnémetországi pénzverdéknek — amelyek azelőtt főképen a balti kereskedelem számára dolgoztak — a megszűnése. A német kereskedelmi viszonyok illetően alakulása csak a cseh és a magyar kereskedelemnek vált hasznára. Utóbbi azonban sohasem volt oly mértékben kifejlődve, mint a német, Chrobry Boleszláv idejében. Ezt legjobban kimutathatjuk egyes éremleletek összehasonlításából. Így pl. Jarocinban¹ (Pleschen kerületben) Posen tartományban több mint 500 német pénzt találtak, Dobrában² Plock mellett (1012) 450 darabnál többet, Leissower Mühlében³ Frankfurt a/O. közelében több mint 3500 darabot stb., de olyan éremleletet nem ismerünk, amelyben a magyar denárok száma a százat meghaladta volna. Ez azonban csak a külföldi kereskedelem általános elpángásának a jele Lengyelországban. A bel-földi kereskedelemről egészen más véleményre jutunk, ha a lengyel keresztes denárok ezreit fölmutató számos éremleleten végig tekintünk.

Az bizonyos, hogy a külföldi pénzek közül leginkább a magyarok voltak forgalomban Lengyelországban. Ha ezt a körülményt nem a magyar-lengyel kereskedelmi forgalom fölélnkülésének akarnók beszámítani, akkor annál fokozottabb mértékben kellene a mindinkább élénkülő politikai viszonyoknak betudni. Tudjuk, hogy Magyarország történetének e szakaszát a trónért folyt belháborúk töltik ki. A hazából kiűzött trónkövetelők Lengyelországban kerestek oltalmat meg segítséget, s a lengyel hercegek és királyok, mint I. Kázmér, II. Boleszláv és Ferdeszláv Boleszláv többször beütöttek Magyarországra. Másrészt azonban gyakran fordultak lengyel hercegek is a magyar királyi udvarhoz, hogy részükre segítséget kérjenek. A két szomszédország közti ily élénk viszonylatoknak okvetlen hatásuknak kellett lennie a pénzforgalomra is és ez az oka annak, hogy annyi magyar pénzt találunk a lengyelországi éremleletekben. Ugyanezen okból azt kellene gondolni, hogy viszont a magyarországi éremleletekben lengyel pénzeknek is kellene előfordulni, és hogy illetően módon a kölcsönös kereskedelmi viszony bebizonyítható lenne. Fájdalom, ezt mindeddig nem látjuk beigazolva, amennyiben a nyert értesülés értelmében az eddig megfigyelt e korbelt magyar éremleletekben nem találtak lengyel pénzeket, amelyek ezt a föltevést beigazolnák. A lengyel pénzek e hiányozását a magyarországi éremleletekben csakis a balti tenger felé fordult általános kereskedelmi irányzatból lehet magyarázni, amely irányzat azon időtájt úgy a vásárlókat, mint minden ország pénzeit Lengyelországba és Skandináviába gyűjtötte. E kereskedelemnek sem az Alpok, sem a Kárpátok nem szolgáltak komoly akadályul, mert hiszen a magyar pénzen kívül Bizanc, Itália, Afrika és Spanyolország pénzeit is fölhaláljuk a lengyelhoni éremleletekben. — A dolognak legvalószínűbb magyarázata az, hogy a kereskedő, aki délről éjszak felé utazott, nem azért jött Lengyelországba, hogy portékáját ott eladván, lengyel pénzzel térjen haza otthonába, hanem hogy portékáján és magával hozott készpénzen az ország nyersterményeiből, különösen pedig borostyánkővet, gabonát és prémeket vásároljon.

¹ Jazdzewski: Der Fund von Jarocin. Dbg. 15. — ² Zeitschrift für Num. I. 348. — ³ Danenberg: D. M. III. 108.

Mindez, természetesen csak föltevés és kísérlet, hogy megmagyarázzuk az éremleletekben megnyilatkozó jelenségeket. De az ember mindig kutatja az igazságot és törekszik megfejteni a fölmerülő kérdéseket, még oly esetekben is, midőn a kutatás alapjául szolgáló anyag, mint a mi esetünkben is, nem kimerítő. Reméljük, hogy az ezutáni éremleletek még több fényt fognak vetni ezen érdekes, de talányokban gazdag időkre.

Krakkó, 1905 június 15.

Gumowski Marián.

XVI. századi magyar pénzek hamisítványai.

Nemrég néhány XVI. századbéli magyar denár került birtokomba, melyek közül kettő I. Ferdinánd, másik kettő pedig II. Miksa magyar denárainak régi, minden valószínűség szerint egykorú hamisítványai. Olykor-olykor hall az ember éremleletekről, melyekben ilyen hamisítványok a jó pénzzel vegyesen fordulnak elő, néha a közzétett leletlajstromokban is akad nyoma az ilyen hamis pénz-példányok előfordulásának,¹ egyik-másik régi várban vagy kastélyban mutogatják is még a helyiséget, ahol állítólag valamikor pénzt vertek, a történeti följegyzések neveket is emlegetnek, olyan urakéit, akik az ország zavaros helyzetét önző célokra kiaknázva, hamis pénzt verettek és terjesztettek. Mindez elég ok arra nézve, hogy az ilyen régi hazai hamis pénzverők üzelmeire numizmatikai szempontból is fokozottabb mértékben kiterjesszük figyelmünket és számba vegyük eddig úgyszólván teljesen mellőzött, megvetett gyártmányaikat. Mert hiszen, ha nem is voltak törvényes pénzek, annál szomorúbb és tagadhatatlan szerepük volt ezeknek a hamisítványoknak annak idejében a hazai pénztörténetben, és kétségen kívül nemcsak illusztrálják a zavaros állapotok képét, hanem úgyszólván szerves összefüggésben vannak és részük van annak a pénzügyi ziláltságnak előidézésében, mely Közép-Európában a XVI—XVII. század folyamán uralkodott.²

A birtokomban lévő említett hamisítványok leírását itt adom, csak az eltéréseket írván le, amelyekkel a normális magyar denártól különböznek.

I. Ferdinánd magyar denárának utánzatai: 1. A címerben a dalmát oroszlánfejek s a cseh oroszlán rajza ferdítve van. Évszám: 555. Körül (fönn kezdve): VDNNAIOI EAJYNOOIEIN | A hátlapon a verdejegy: B és D. Körül: PONOBA • ❖ • VNDODRE Anyaga: jó ezüst. — 2. A címerben a dalmát oroszlánfők s a cseh oroszlán a felismerhetetlenségig el vannak torzítva. Körül: AAI⊙NIHAIINI • A I • NON | A hátlapon a verdejegy: K és B. Körül: I • A • IO > VI • • VVOAI • IB Anyaga réz. — II. Miksa magyar denárának utánzatai: 3. A címerben a cseh oroszlán igen torz alakú. Évszám: 1572. Körül: NAVIRIHBAOIR • ANQ • HVBR | A hátlapon a verdejegy: K (?) és B (?). Körül: PATRONA • ❖ • < NN(A)RI(E). Anyaga réz. — 4. A címer durva kivitelű, az évszám felismerhetetlen. Körül: AXII • ROIS • AVG (B)HVBOR | A hátlapon a madonna igen durva kivitelű, a verdejegy K és B, mely a képet földi, körül: PATRONA //// • VNGARIE Durva munka, anyaga réz, ezüstölés nyomaival.

Vessünk pár pillantást a korra, melyből ezen érmek származnak.

A mohácsi vész után szomorú napok következtek Magyarországra. Az ország három részre szakadt. A nemzet egy része, a tulajdonképeni hazafias párt, amely előtt még mindig ott lebegett Nagy Lajos és Mátyás dicső korának emléke s meg volt győződve és nemzeti lelkesedéstől áthatva jól tudta, hogy Magyarország csak nemzeti uralkodó alatt juthat el ismét a hatalom tetőpontjára, Szapolyai Jánost választotta királylyá. A másik rész, a kislelkű és megvesztegethető főurak és főpapokból álló párt, amely pénzért, vagyonért

¹ Pl. a hybbei éremleletben. Arch. Ért. r. f. IV. k. 273. 1.

² Lásd Ernst K. előadását a bécsi num. társulat f. évi márc. 22-iki ülésén és a Monatsblatt 267. számában.

mindenre képes volt, elcsábítva a bécsi udvar fényétől s megvesztegetve a Ferdinándnak 1526 novemberben kiadott proklamációjában foglalt ígéretek által, miszerint mindenkinek, akit a királyválasztás alkalmával reá adott szavazatáért bármiféle károsodás érne, teljes anyagi kárpótlást, rangjukhoz illő tisztességes nyugdíjat és fényes hivatalokat helyezett kilátásba, Ferdinándot választotta királylyá. Az ország harmadik része már a török járma alatt nyögött. Az országban teljes fejtelenség uralkodott, a rend felbomlott és nem csoda, ha ily körülmények közt a főbenjáró bűnök legnagyobb mértékben elharapództak. A mindenféle bűnök közt nem utolsó helyet foglalt a hamis pénzverés, mely a zilált viszonyok közt oly nagyszabásúvá fejlődött, hogy el lehet mondani, fénykorát élte. A pártkirályok nem voltak elég erősek arra, hogy a hamis pénzverés ellen kellő rendszabályokat alkalmazhassanak, s erélyes intézkedéseket tehettek volna.

Az ország rendei ugyan többször tettek az országgyűlésen előterjesztést a pénzhamisítás megakadályozása tárgyában, de hát a hozott határozatoknak nem lett semmi foganatjuk, mert bár az ország rendei együttesen elítélendő cselekedetnek mondták a hamis pénzverést, egyenként másképen gondolkoztak s nem tartván megvetendő foglalkozásnak, szabadon gyakorolták.

Ferdinánd 1529-ben kiadta ismeretes pénzrendeletét,¹ melyben osztrák alattvalóit óva inti, nehogy a Szapolyai János által vert pénzeket elfogadják s főlemli benne, hogy a magyar királyságban az ő (t. i. Ferdinánd) pénzeit hamisítják és hogy a már tetten kapott bűnösök fogságra is vettek. Ezen rendelet azonban nem a hamis pénzverés megakadályozását célozta, mint inkább János király kormányzásának megnehezítésére irányult, tehát csakis politikai színezetű volt, mit abból lehet következtetni, hogy csak azon alattvalói ellen helyez komoly büntetéseket kilátásba, a kik János király pénzeit elfogadják. Nem sokára Ferdinánd az összes Magyarországon vert pénzeket kitiltotta az osztrák forgalomból, a mi azt eredményezte, hogy a külföldön nem akarták elfogadni még a jó magyar pénzt, sőt még a körmöczi aranyat sem. Ez annyira megrendítette a magyar pénz iránti bizalmat, hogy már-már idehaza is nagy nehezen lehetett forgalomban tartani, s bekövetkezett a világtörténetben példátlanul álló eset, hogy a jó magyar pénznek az országban elfogadása s forgalomban tartása iránt külön törvényt kellett alkotni.²

Felkérték tehát a rendek Ferdinándot az 1535. évi nagyszombati országgyűlésen a teljes értékű magyar pénzt az osztrák tartományokból kitiltó 1529. évi rendeletének visszavonására, de sikertelenül. Válaszában elismerte ugyan, hogy rendeletei Magyarország kereskedelmére káros hatással voltak, de ez önként meg fog szűnni, ha a rendek hozzájárulnak ahhoz, hogy törvénybe iktattassék az, miszerint a pénzverés joga kizárólagos királyi jogot fog képezni.

Amde a mint Ferdinánd vonakodott tiltó rendeletének visszavonásától, a rendek a pénzverés jogának kizárólagos királyi joggá avatása iránti kívánságát mély hallgatással mellőzték, s arra nem reflektáltak, mert sokan nehezteltek már ekkor Ferdinándra, a kikkel szemben a fényes ígéretek be nem váltotta, s bár pártján maradtak ugyan, de szívből ellenségei lettek. Mert habár a Hármaskönyv I. rész, 14. cím, 5. §-a³ szerint a pénzhamisítás hűtlenségi esetet képezett, s fej és jószágvesztés büntetését vonta maga után,

¹ A Numizmatikai Közlöny 1904. évi I. füzetében.

² Az 1536. évi XIX. t.-c. így szól: *Bona moneta hungarica, in liga Cremniciensi cusa, et item serenissimorum principum quondam Mathiae, Vladislai et Ludovici regum ubique suam habeat aestimationem et usum.*

³ A Hármaskönyv I. rész, 14. cím, 5. §-án kívül a pénzhamisítókat büntetni rendeli Róbert Károly 1342. évi decretuma is, továbbá Zsigmond király 1405. évi I. decretuma: „*Illi vero, qui regiam pecuniam circumcidere, et minuere, seligere vel vitiare praesumpserint, ut praefertur: tamquam falsarii, et malefactores non tantum in rebus sed etiam in personis juxta regis nostri consuetudinem antiquam puniantur.*” — Mátyás 1462. évi II. decretuma 4. §-a: „*Item cutores falsarum monetarum vel qui scienter et publice in magna quantitate eisdem negotiationem exercendo utitur, — per dominum regem possessiones et bona delinquentium alicui donari seu conferri.*” — Ezekén kívül az 1464. évi XXVI. t.-c., az 1495. évi IV. t.-c. és az 1523. évi XL. t.-cikk intézkedik a hamis pénzverők büntetéséről.

még sem volt a magyar törvényekben tételesen kimondva, hogy csak a törvényesen megkoronázott király van jogosítva pénzt veretni, s az csak a Szent Istvántól kezdődő gyakorlaton alapult, a mibe a nemzet bele nyugodott és soha sem tartotta szükségesnek sem a király, sem a nemzet ez iránt törvényben is intézkedni, hanem a századokon keresztül érvényben lévő gyakorlatot hallgatólag szankcionálta, azt soha kétségbe nem vonta, nem tekinthették ugyan némelyek akadálnak arra, hogy alkalmoszerűleg pénzt, t. i. hamis pénzt ne veressenek. Nem iktatták törvénybe most sem, mert a saját maguk hatalmának csorbítása nélkül a királyi tekintélynek ez által való növeléséhez hozzájárulni nem akartak.

Ily körülmények között a hamis pénzverés akadálytalanul folyt. Igaz ugyan, hogy a Zápolya által 1530-ban tartott budai országgyűlés elrendelte, hogy minden vármegyében állíttassék fel egy különleges jogkörrel felruházandó bíróság, melynek kötelessége lett volna vizsgálatot tartani és mindazokat, kik a király beleegyezése nélkül (*temeritate propria, et non de consensu regiae majestatis*) pénzt veretnek vagy verettek, fej és jószágvesztésre ítélni.

Az 1538. évi pozsonyi országgyűlés a Ferdinánd-párti rendek hasonlóan elrendelték az ily bíróságok felállítását.

Volt most már a törvényeken kívül a hamis pénzverők megbüntetésére két újabb intézkedés, csak az volt a baj, hogy nehéz volt végrehajtani. Bizony nagy feladat is jutott osztályrészül ezen delegált bíróságoknak, mert a hamis pénzverést leginkább a leghatalmasabb főurak üzték, a kikkel nemcsak ezen bíróságnak lett volna nehéz elbánni, a midőn a királyi hatalom is csekély volt féltelenségeiknek gátat vetni, mert ha valamelyik főúr ellen erőlesen lépett fel Ferdinánd, az átpártolt János királyhoz, ott megszűnt Ferdinánd hatalma reá nézve.

Mindkét király további intézkedései csak annyit eredményeztek, hogy a kiküldött bíróságoknak sikerült pár kisebb gonosztevőt megbüntetni, a kik elég vigyázatlanok voltak s engedték magukat tetten kapatni. De a hatalmas főurak ezután is büntetlenül folytatták visszaéléseiket s rablóváraikban valóságos szervezett pénzverőbandát tartottak, a pénzverő mestereket mintegy kézről-kézre adták egymásnak, vagy egymástól tervszerűen szöktették, s ha szorult a helyzet, ismét túladtak rajtok.

A főurak példáján fölbuzdulva és a delegált bíróságok képtelen helyzetét látva, az alsóbb rendűek is elkezdettek garázdálkodni, s a jó példa folytán ők is reá adták fejüket ezen díszes foglalkozásra, mi által még inkább nehezítették a helyzetet.

El lehet mondani, hogy Magyarországon soha nem volt nyomorúságosabb állapot. — Király volt kettő, de még sem volt egy sem, megvolt a sok királyi rendelet, csak az nem volt, a ki az ország tekintélyét képes lett volna megvédeni.

Dr. Komáromy András „Egy hamispénzverő a XVI. században” című művében érdekesen írja le egy bizonyos Miklós mester nevű hamis pénzverő ötvös történetét, s elmondja viszontagságos életét, kiváló adatokat szolgáltat a hamis pénzverés történetéhez. Megnevezi történeti adatok alapján azon urakat, kik ezen bűnben legfőbb részesek voltak, s kik mégis elkerülték a büntető igazság karját, s megtudjuk belőle, hogy nem csupán a főurak és alsóbb nemesek vagy polgárok, hanem maguk a királyi főhivatalnokok is hamis pénzt verettek és hogy ezen bizonyos Miklós mester, a ki végre is horogra került, s az ellene folytatott per fejének vételével végződött, éppen a huszti kapitány és máramarosi kamara ispán Kávásy Kristóf kényszerítése folytán vetemedett a hamis pénzverésre. Nem követek el irodalmi tolvajlást, ha a jelzett műből némi részleteket itt elő fogok sorolni.

Perényi Gábor ugyanis, kinek királyházai várában Miklós mester síremlékek faragásával foglalkozott — bár nem csak ez volt mestersége, mert megpróbált ő mindent, volt festő, ötvös, szobrász, — a mohácsi csatában elesvén, eme Miklós mestert balsorsa Huszt várába vezérelte, a hol is Kávásy Kristóf várkapitány és máramarosi kamarai ispán parancsára nem csak ötvösmunkát végzett, de pénzveréssel is kellett foglalkoznia. Nemsokára Husztról elköltözve Kávásy őt Búdy Mihály beregi főispán figyelmébe ajánlotta, a ki

Munkács várában már ekkor javában verette a hamis pénzt Szaniszló, Tamás, János és Hensel nevű jómadarakkal. Innen csakhamar elmenekülvén, Dobó Ferencnek, az egri hős Dobó Istvánnak testvérének udvarába került Szerednye várába, hol Dobó szintén hamis pénz készítésre akarta kényszeríteni, de perbeli vallomása szerint Dobó minden erőszakoskodásának ellent állott. Innen szintén tovább állva Homonnay György udvarába került.

Homonnaynak már ekkor jól berendezett pénzverő műhelye volt, de Miklós vallomása szerint itt sem foglalkozott e nemes művészettel, hanem rövid idő után Homonnay Gáborhoz költözött Jeszenő várába, hol aztán zavartalanul élt és Bebek György által Homonnaynak liferált Csetneki Bertalan, Sturczer Tamás és Mihály nevezetű emberekből álló hamis pénzverő bandának főnöke, céhmestere lett. Előbb lengyel garasokat készítettek, de ez nem bizonyulván sok hasznot hajtó üzletnek, később csupán Lajos és Ferdinánd-féle aranyokat gyártottak, lévén a jeszenői vár pincéjében temérdek összeharácsolt arany és ezüst edény, mely a nevezett főúr által így legtisztességesebben volt értékesíthető. De nem volt itt sem soká maradása, s csakhamar Rákóczy János¹ kerítette hatalmába, ki is azonnal a pénzverőműhelybe osztotta be. Ezután Bátory György (az ecsedi ágból) vette magához, kitől még a munkába állás előtt megszökött. Nemsokára Némety Imre és Kázméry Gáspár kezei közé jutott, kiktől elszabadulva Homonnay Imréhez, végül Homonnay Antalhoz került, rendelésére aztán Kőváron, Ungban, Zemplénben szekérszámra készítette a hamis pénzt.

Hát bizony ilyen nagynevű hatalmas urak ellen kellett volna a vizsgáló bizottságnak ítélni. Könnyen belátható tehát, hogy az országgyűlési végzések csak papiroson maradtak, végrehajtásukra komolyan gondolni sem lehetett.

El lehet mondani, hogy a pénzhamisítás ügyszólván a pénzveréssel együtt kezdődött. Az ókorból számos példát hozhatunk föl a pénznek úgy közhatóságok mint magánfelek által való hamisítására s e visszaélések sorozata végig vonul a középkoron s az újabb időkön át napjainkig. És ami hazánkat illeti, Magyarországon a hazai pénzek hamisítása a szó teljes értelmében egykorú a pénzverésünk kezdetével. Már sz. István denárjait is hamisították, I. Béla vezérkori pénzei között is akadunk hamisítványokra. — (Lásd Réthy C. N. H. 5. 6. 18. ábráit).

Habsburg-házbeli királyaink pénzeit pedig, a fönmaradt utánzatok nagy számának tanúsága szerint, föltűnő menységben hamisították. Különösen a XVI—XVII. században űzték e mesterséget szélitiben és nagy vakmerőséggel. De nem csak nálunk, hanem egész Németországban így volt ez abban az időben és az uralkodóknak nemcsak a törvény, hanem a hatalom legkeményebb eszközeit kellett használniok, hogy a várakban és kastélyokban titkon működő zug-verdék működését lassankint beszüntessék és termékeiket a forgalomból száműzzék.

Gálócsy Zoltán.

II. Rákóczy Ferenc állítólagos miskolci pénzverdéről.

A II. Rákóczy Ferenc ezüst- és rézpénzein látható C—M és M—M pénzverőjegyek bizonytalan kérdése Lehóczky Tivadarnak az Archaeologiai Értesítőben (1902. évi XXII. köt. 316—322. lap) megjelent „A munkácsi pénzverde“ című becses tanulmányával csak részben nyert elintézés. Nevezett bőséges történeti adatokkal szolgálván a munkácsi pénzverdéről, a C—M jegyet Castrum Munkács-nak magyarázza, függőben tartván továbbra is az M—M szigla kérdését, amelyet a mai napig sem tudunk végérvényesen megfejteni.

Schönwisner (Not. Hung. rei Numariae 552—553. lap) a C—M-et Miskolcnak tulajdonítja, sőt a magában álló M jegyet is. Welz von Wellenheim katalógusában (II. 34. 1.)

¹ Rákóczy Zsigmond erdélyi fejedelem atyja, I. Rákóczy György nagyatyja, a Rákóczy-féle rengeteg gazdagság megalapítója.

az **M—M** mint Miskolciensis szerepel, s több más helyen is a **C—M** és **M—M** hol Miskolc, hol Munkács.

Hogy Munkácson volt pénzverde, az Lehóczky idézett cikke szerint bizonyos, de hogy a pénzverde a **C—M** vagy az **M—M** jegyet használta-e? azt határozottan beigazolni nem lehet, valamint azt sem, hogy volt-e hát tényleg Miskolcon II. Rákóczy Ferencnek pénzverőműhelye.

Itt Miskolcon a hagyomány azt tartja, hogy volt. Az urak utcáján — ahol három ház is tulajdonítanak Rákóczynak — a 29-ik számú, most Hosszúfalussy Ferdinánd tulajdonát képező beépített telek udvarán van egy tornácos, régi különálló épület, amelyet a miskolci öreg emberek Rákóczy pénzverőműhelyének mondanak s amelyet ők már apáiktól így hallottak emlegetni.

Ezt a hagyományt azonban — sajnos — okmányilag biztosan megerősíteni nem lehet. A megyei rendezett levéltárban, dr. Magasházy Béla főlevéltárnok értesítése szerint nincs rá egy adat sem; a városi levéltár rendezetlen, hozzáférni most nem lehet, — hacsak a rendezés után onnan nem fog valami okmány kikerülni, mely eldöntené ezt a kérdést.

A miskolci pénzverde ügye, a **C—M** és **M—M** jegyek minéműsége nyílt kérdés, melyet csak egy — itt nagyon elterjedt — hagyomány támogat s amelyet csakis levéltári kutatás alapján lehet majd megfejtetni. Amennyire tudom, az **M—M** szigla az 1706. évnél előbbi pénzekben nem szerepel, így az illető pénzverőműhely keletkezési idejét mindenesetre ebben az évben kell keresnünk.

A magyar numizmatikában sok ilyen homályos dolog van még, melyekre csak kitartó, hosszas kutatás után deríthetünk világosságot. Forrásaink a levéltárak, amelyeknek anyagát numizmatikai szempontból kellene áttanulmányozni s a vonatkozó adatokból összeállítani a magyar numizmatikai oklevéltárat.

Leszih Andor.

Felsőmagyarországi vallásos tárgyú emlékérmek.

Néhány felsőmagyarországi emlékérmét kívánok itt leírni, melyek vagy maguk, vagy legalább történetük és készíttetésük körülményei gyűjtőink nagy része előtt ismeretlenek.

I. Mojzes István volt beszercebányai püspök kezdeményezésére 1863. évi május 31-ikén a zólyom megyei Szelcze községben nagyszabású ünnepséggel ülték meg sz. Cyrill és Method tiszteletére a kereszténységnek a felsőmagyarországi tótokhoz való behozatalának ezeréves évfordulóját. Ezen alkalomra ezüst, bronz és Britannia-fém-ből vert emlékérmek készültek és Ulicny A. Liptó-Sz.-miklósi aranyműves hozott belőlük egy kis készletet az említett dúsan látogatott ünnepélyre. Ezek az érmek a jelenlévők között osztattak szét, hanem minthogy feliratukba hiba csúszott, új kiadásról kellett gondoskodni. Mindkét éremfaj leírását itt adom:

1. Középen két vonalkörben sz. Cyrill és Method álló alakjai szemben, kissé egymás felé fordulva. Egyik kezükkel mindketten egy hosszú nyelű kettős (apostoli) keresztet tartanak, másik kezükben egyik egy képes táblát, másik könyvet tart. Háttérben a Tátra 3 csúcsa látszik. A szelvényben letört kőoszlop romjai s ezektől balra a mezőben R 863

A szegélyen fönn félkörben: SVATY CYRILL A METODĚJ. Lenn 2 oldalt apró jegyekkel w. s. és o. v.

Hátlap: Középen fonott körben: NA | PAMIÁTKU | TISICROČNŮ | PRÍCHODU | KRESTANSTVA | K. SLOVENOM | PODTATRI | R. 1863 | (= A Tátra hegység alatti szlávoknál a kereszténység behozatalának ezredéves emlékére 1863 é.) — A széles szegélyen körül 2 sorban: * SPAS LUD SVOJ A POŽEHNAJ, DEDICTOU (így) SVOJMU, | PAS HO A VYVÝŠ HO AŽ NA VEKY Ž. 28. 9. (= Tartsd meg a te népedet és áldd meg a te örökségedet, igazgasd őket és magasztald fel őket mindörökké. 28. zsoltár, 9. vers. — Az idézet hibás, mert tényleg a 27. zsoltárból van véve.) — Mindkét lapon 2 sima szegély.

- a) Ezüst, 27 mm., 7.35 gr. — Turóc-Sz.-mártoni múzeum. — Jeszenszky A. gyűjt.
b) Bronz. — NM. — c) Britannia-fém (?) — NM.

A 13 latos ezüst érmek eredetileg 1 frt 10 krért, a bronzok 30, a Britannia-fémből vertek 20 krért árusítottak. Az ezüstérmek mai értékét 5 koronára becsülöm. — Ezen érmeket a tótok nagy tiszteletben tartják.

2. Mint az előbbi, hanem a hátapon DEDICTOU helyett helyesbítve DEDICTVU áll.
a) Ezüst 27 mm. — Turóc-Sz.-mártoni múzeum. — b) Bronz. — c) Britannia-fém.

II. Egy másik, a felsőmagyarországi tót nép közt igen elterjedt érem a „Ruženec“ (= rózsafüzér vagyis sz. olvasó) nevű vallásos társulat érme. Ezt a társulatot a felsőmagyarországi róm. kath. papság alapította a szeszkes italok mértéketlen élvezete elleni mozgalomból kifolyólag s a nevezett érmek, melyeknek leírása alább következik, e társulat 25 éves fönnállásának emlékére verettek 1879-ben.

3. Szűz Mária álló alakja szemben fénysugarak közt. Fején korona és fátyol, feje körül nyolc csillag, kezait imádságra összetéve emeli, jobb karján nagy rózsafüzér (olvasó) függ. Derekat hosszan lefüggő szalag-öv díszíti. Mellette két rózsatő. Körül: 25 · ROČNE JUBILEUM (= 25 éves jubileum).

Hátlap: Körül, az érem szélén: NEPOŠKVRNENA BL. PANNO MARIA PRIMLŮVAJSA A POŽEHNAJ BRATERSTVO | Középen egy köralakban szétterített rózsafüzér (olvasó) által körülzárt mezőben: SV. RUŽENCA | HORNIEHO-UHERSKA! | 1879 | (= Szeplőtelen boldogságos szűz Mária imádkozzál és áldd meg a felsőmagyarországi szent rózsafüzér-társulatot!) — Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezett érem karikával.

- a) Britannia-fém. 30 mm. (füllel együtt 34 mm.). — NM.

- b) Sárgaréz. — NM. — Jeszenszky Alajos gyűjt.

4. Mint az előbbi, hanem az előlapon a fej körül 9 csillaggal és nagyobb betűkkel s a rózsatövek rajza más. Balra 1, jobbra 2 rózsatő; a 4-ik a földön fekszik Mária lábainál. — Fülezett érem karikával.

- Sárgaréz. 30 mm. (füllel együtt 34 mm.). — NM.

5. A fönti 3. sz. érem bélyegváltozata: Az előlapon ROČNE helyett ROENE áll, a fej körül 9 csillag s a fénysugarak és a rózsatövek rajza is különbözik tőle. Fülezett érem.

- a) Britannia-fém. 30 mm. (füllel együtt 37 mm.). — Jeszenszky A. gyűjt.

- b) Sárgaréz. — Turóc-Sz.-mártoni múzeum.

Dr. Petrikovich János.

A fönti közleményhez csatolom **Jeszenszky Alajos** nyitrai apátkanonok úr szíves közlései alapján az előbbi érmekre vonatkozó adatokat és azok leírását. *Szerk.*

III. A felsőmagyarországi vallásos tárgyú érmek harmadik csoportját egy — szintén a Ruženec-társulatra vonatkozó — érem alkotja, melyet Kmoszkó János Nyitra-egyház-megyei lelkész készíttetett a lourdesi jelenés 25 évfordulójának Terchova kisközség (Trencsén megye, zsolnai járás) lakossága által való megünneplése céljából.

6. Előlapja hasonló a fönti I. sz. éreméhez, hanem a fej körül 9 csillag van, s a körirata ez: 25 ROČNE JVBILEVM OSLAVUJE TERCHOVA (= A 25 éves jubileumot ünnepli Terchova) A betűk nagyobbak s a kép más bélyeggel készült mint a fönti 3—4. sz. érmeiken.

Hátlapja azonos a fönti 3—4. sz. érmekével, hanem az évszám 1883 | — Mindkét lapon sima szegély. — Fülezzet érem.

Ezüstölt réz, 30 mm., (füllel együtt 33 mm.) — Jeszenszky A. gyűjt.

IV. Negyedik csoportképen adom itt a Palugyay Imre nyitrai püspök által 1855-ben alapított trencsényi Mária-egylet érmeinek leírását.

7. Szűz Mária álló alakja szemben, fénysugarak közt. Kezeit mellén inádságra kucsolja, feje körül 9 csillag, derekán nincsen öv. Lábai alatt a földgömb köré csavarodó kígyó és félhold.

Hátlap: SODALITAS | IMM. CONC. D. V. M. | PIETATE | EMERICI PALUGYAY | EPISCOPI NITRIENSIS | TRENCHINII INSTAURATA | 1855 | * | (Az utóbbi sor kisebb betűkkel.) — Mindkét lapon apró rozettákból álló- s azonkívül egy sima szegély. — Ovális érem füllel.

Britannia-fém, füllel együtt 31·5 mm. magas és 22·5 mm. széles. — Jeszenszky A. gyűjteményében.

8. Szűz Mária, fénysugarakkal és 9 csillaggal koszorúzott fejjel, kezében liliomszállal, szemben áll; lábai alatt félhold és földgömbre csavarodó kígyó, szájában almával. Kétdoldalt 1—1 felhőkön álló angyalka kormánypálcát, illetve koronát ajánl föl neki. Körül: S. MARIA SINE LABE CONCEPTA INTERCEDE PRO NOBIS.

Hátlap: Középen, vonal- és gyöngykörben Palugyay Imre nyitrai püspök címere. — Körül, három sorban, e felirat: DEO O. M. AUSP. SODALITAS IM. CONC. B. M. V. PIETATE & MUNIF. EXC. ILL. R^{MI} D. D. EMERICI PALUGYAY DE EAD. ET | IN BODAFALVA D. ET AP. S. GR. EPS. NITRIENS. II. OO. LEOP. I. M. CRUC. CORON. FERR. 1. CL. EQ. S. STEPH. | R. A. COMMEND. S. C. ET R. A. M. ACT. INT. CONSIL. TRENCHINII INSTAURATA A^O 1855 | A sorokat † alakú dísz választja el. — Mindkét lapon 2 sima szegély.

a) Sárgaréz. 41 mm. — NM. — b) Ón. — NM.

K ü l ö n f é l é k.

Egy Vespasianus-féle aureus. A Cohen 2. kiadásában 427. sz. a. ábrázolt és leírt Vespasianus-féle aureusnak [koszorús fej j. IMP. CAES. VESPASIANUS (így! nem pedig US nélkül) AUG, R.) A császár áll b. és fölemeli az előtte térdelő Rómát. ROMA RESVRGENS], mely az erdélyi múzeum tulajdona, — újabb kiadatlan változata került elő ugyancsak Erdélyből, mely a föntitől abban különbözik, hogy előlapján CAESAR áll CAES helyett s a koszorú szalagjai kevésbé lebegnek, mint Cohen rajzán. Egyebekben úgy látszik, mintha ugyanazon bélyeggel lenne verve mindkettő. Az új változat átmérője 19—18·5 mm., súlya az újabb keletű megreszelések folytán 7·135 gr.

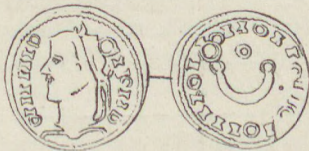
Még egy „malacos“ érem. Egyik utóbbi füzetünkben „Egy állítólagos trójai pénz“ címén emlékeztünk meg a furcsábbnál-furcsább fiktív érmek egy csoportjáról. A nemz. múzeum a Delhaes-féle hagyaték révén jutott egy még ismeretlen e fajta éremhez, melynek képét és leírását itt adjuk, egybekben pedig utalunk a 44. lapon mondottakra. Időközben W. úr szívességéből volt alkalmunk látni az ő gyűjteményének idevágó sorozatát, a személyes megvizsgálás azonban csak méginkább megerősített az említett alkalommal nyilvánított nézetünkben.

Oszlop tetején álló szobor. Az oszlop mögött vágató ló j. — Körül HADR részben olvashatatlan felirat a mezőben balra H betű.

Hátlap: középen emse j. szopós malacaival. Körül: ALBAMIET DROMATROIAE

Veret, mindkét lapján többszörös verés nyomaival. — Ezüst. 19·5—21 mm. Súlya 6·70 gr. — NM.

A kőrmöci pénzverdében az 1904. év folyamán 572,685 db húszkoronás és 1.530,735 db tízkoronás aranypénzt és 4.203,139 db kétfilléres rézpénzt azonkívül Szerbia számára 387,180 db két dináros, 993,462 db egy dináros, 1.400,031 db féldináros ezüstpénzt és 12.500,006 db kétparás rézpénzt vertek.

A veszprémi múzeum szarmata érmét legutóbbi füzetünkben egy amatőr-rajz kíséretében adtuk. Időközben hívebb rajzot készíthettünk az éremről, melyet itt mutatunk be olvasóinknak.

Ú j é r m e k.

1. **A magyar numizmatikai társulat tagsági érme.** Lásd „Budapest Újabb Emlékérmei“-ben 574. sz. alatt és e füzetben alább, a társulati élet rovatában.

2. **Az éremkedvelők egyesületének Petőfi-plakettje** (Tagilletmény 1905-re) Lásd „Budapest Újabb Emlékérmei“-ben 590. sz. alatt és az Éremkedvelők Egyesülete című rovatban.

3. **I. Ferenc József és II. Vilmos fejei** egymás mellett jobbfelé. Alattuk 2 babérlomb és lövelő fénysugarak közt a földgömb egy része, s ez előtt a jobbfelé száguldó és harsonába fuvó Merkúr, fején a szárnyas kalappal. Fönn 2 oldalt: FRANC — IOS I. és WILHELM. II Lenn jobbra apró betűkkel T. SZIRMAI

Hátlap: · IN · MEM · FOEDERIS · | · INTER · | · AUSTRIACOS · ATQUE · HUNGAROS · | · NECNON · GERMANOS | DE MUTUO · COMMERCIO | · CONFECTI · BEROLINI | ANTE · DIEM · OCT · KAL · | · FEBR · | · MCMV | A mező jobb oldalán ívalakban hajló babérág. — Felülete homályosított.

Bronz 55 mm. — NM.

A monarchiank és Németország közti keresk. szerződés emlékére készült.

4. **Schweidel József** szabadságharci tábornoknak a 13 aradi vértanúk egyikének zombori emlékkünnépe alkalmából Exner Károly budapesti vésnök emlékérmét készített.

Előlapján férfimellkép szemben tábornoki egyenruhában, 3 tölgy-gally közt. Fönn félkörben: · SCHWEIDEL JÓZSEF · Lenn: 1849 OKTÓBER 6. |

Hátlap: Fönn nyílt babérkoszorúban, csillag alatt: 1905 | ZOMBOR | MÁJUS 18. | (A szobor leleplezésének napja.) — Mindkét lapon sima szegély.

a) Oxidált felületű ezüstölt réz. 36 mm. — NM.

b) Bronz. — NM. — (250 példány veretett.)

5. **A szatmári** (1905 októberben megnyíló) **baromfi-kiállítás érme.** Előlap: Vonalkörben kakas, tyúk és egyéb baromfi. — Fönn félkörben: SZATMÁRI BAROMFI KIÁLLÍTÁS | Lenn a kép alatt két kartus a bevésendő név, stb. számára.

Hátlap: Középen babérkoszorúban: AZ | ÉRDEM | JUTALMA | Körül: SZATMÁRMEGYEI GAZDASÁGI EGYESÜLET SZATMÁRON ☼ | Gyöngykör. — Mindkét lapon sima szegély.

a) Ezüst 45 mm. — b) Bronz.

Exner Károly budapesti vésnök (Irányi Dániel-utca 10. sz.) műve.

6. **Mihály vajda emlékérmé.** (A romániai num. társulat kiadványa.) Szakállas férfi mellképe kissé jobb felé prémes szegélyű köpönyegben; fején magas, előrehajló prémsüveg, melynek (jobb) oldalán kócsagos forgó van. Körül: MIHAI VODA VITEAZVL 1593—1601 és kis babérgaly (ornamentált betűk).

Hátlap: kerek medaillonban szláv feliratos pecsét, rajta Moldva ökörfejes és Oláhország sasos címere, 2 álló szent s a kardot tartó 2 oroszán. Fönn félkörben: EROVLVI CREȘTINATATEI A kép alatt a mezőben vízszintes sorokban: LVI MIHAI VODA VITEAZVL | DOMNVL TEREI ROMANESTI | ARDEALVLVIȘI MOLDOVEI | INSEMNDERE-CVNOSTINTA | 1601—1901 | Körül vonalkör. — A szegélyen lenn jobbra apró betűkkel: SOC. NUMISMATICA ROMANA 1905. — Homályosított felületű érem.

Ezüst 50·5 mm. — NM.

É r e m l e l e t e k.

Halász községnél (Mosonmegye) 85 db XVII. századi ezüstpénzt, névszerint I. Lipót-féle magyar meg osztrák, továbbá oettingeni, württembergi, Liegnitz-briegi pénzeket leltek.

Pápán 69 darab XVII. századi magyar, osztrák, lübecki (püspöki), Sayn-Wittgenstein-féle, meg góthai ezüstpénz került napvilágra.

Berettyó-Ujfaluban 327 darab XVII. századi magyar, osztrák, Liegnitz-briegi, brandenburgi, olmützi meg János Kázmér-féle lengyel ezüstpénzt találtak. Utóbbinak 143 drb hatgarasos pénze volt a leletben.

Vác-Hartyánból vettük hírét egy leletnek, melyből 3 dyrrhachiumi és 1 apolloniai drakmát és 1 Antoninus Pius, 1 Faustina sen., 2 Titus, 3 Sept. Severus, 1 Caracalla, 1 Alexander Severus és 1 Julia Domna-féle római denárt mutattak be.

Temes-Remetén 189 római köztársasági és Augustus-féle denárt és 8 darab durva művű thasosi tetradrakmont találtak. A leletet egy Kr. e. 17-ben vert Augustus-féle denár datálta, mint legkésőbbi veret. Az egész lelet egy magángyűjteménybe került.

Tahiban Antoninus Pius nagy bronzpénzét és néhány Kr. u. IV. századi császári kis bronzpénzt találtak.

I r o d a l o m.

A **Mittheilungen d. Central-Commission** f. évi folyamában Kenner Frigyes: *Keltenmünzen vom Mallnitzer Tauern an der Grenze zwischen Salzburg und Kärnthen* címen egy eddig teljesen ismeretlen, úgy látszik noricum-i kelta éremfajt ismertet, melyet egymagában leltek a heggyen egy kő alatt. Mindkét lapján diadémféle fejéket viselő jobbra néző férfifej látható, az előlapon GESATORIX • RE//////////, a hátlapon pedig ECRI-TVSIRI//ECI//////// felirattal. Az előlapon még 6—7, a hátlapon még 3 betűre való hely van a kopott részeken. Az éremmezők mindkét lapon kissé mélyítettek és mindkét lapon vonalszegély van. Ezüst. Átmérője 26 mm. súlya 11.965 gr. Közelebbi magyarázatokat nem ad a szerző, a fejké alakja s a lelőhely meg a súly azonban a noricum-i kelta pénzekkel való rokonságra utalnak.

Solone Ambrosoli. *Atlantino di monete papali moderne a sussido del Cinagli.* A milanoi Hoepli cég kézikönyveinek (Manuali Hoepli) a hazai éremgyűjtők előtt már Ambrosoli és Gnechi könyvei révén ismeretes sorozatában jelent meg ez év nyarán a fönti mű, melyet 200 éremkép és Angelo Cinagli, a pápák pénzeiről szóló ismeretes nagy munka szerzőjének arcképe ékesít. Ambrosolinak ez új könyve a pápai pénzeknek VIII. Orbántól (1623—1644) IX. Piusig (1846—1878) terjedő sorozatát öleli föl, képeit és leírásait adván a főbb és ismeretesebb pénztípusoknak, melyeket az említett időszakban a pápák verettek. Minden egyes éremnél szerző megnevezi a megfelelő pénznemet, idézi Cinagli művét és jelzi az illető fajnak érmészeti értékét. A munka végéhez az éremfeliratok betűrendes lajstroma van csatolva. Az egész mű terjedelme XII és 131 oldal, a Hoepli-féle kézikönyvek szokott alakjában és csinos vászonkötésben jelent meg. Ára két és fél lira. Melegen ajánlhatjuk a pápai pénzek gyűjtőinek és kedvelőinek mint alkalmas tájékoztatót és vezérfonalat.

Adrien Blanchet. *Médailles de Marie de Médicis et de Henri IV. (Procès verbaux Soc. fr. num. 1905. és kül. leny.)* Szerző első sorban Medicis Máriának Regnier által készített azon arcképes emlékérmét ismerteti, melyet a teljes szövegében közölt utalványozási okmány értelmében azon célból készítettett a királyné, hogy a párisi Luxembourg palota alapkövében helyezettessenek el arany és ezüst példányai. Előlapján a királyné arcképét, hátlapján címerét viseli ezen érem, a hátlapi felirat (sexus et gloria regni) után 1615 évszámmal. — Emlékérmeknek az épülő paloták vagy erődítmények alapfalában való elhelyezése a középkorban s a reneszánsz idejében több példa ismeretes, így Pádua bástyafalaiban a Carrarák érmeinek több példányát lelték kis agyagtokocskákban, melyeket akkor égettek ki cseréppé, mikor már az érem benne volt, továbbá a Palazzo di Veneziában Rómában az építettő pápa emlékérméit. Hasonló célú érmek olykor szétnyitható két részű cseréptokokban is voltak elhelyezve. Hasonló szokás még Budapesten is dívott egy fél század előtt, amennyiben az épülő lakóházak alapkövében az építettő családra vonatkozó okmány (üvegtokban) és az akkori forgalmi pénznemek egy-egy példánya helyezettetett el. Analóg szokás a templomtornyok keresztgombjában való elhelyezése pénznek és iratoknak (pl. a budapesti belvárosi plébániatemplom tornyában találtak ilyesmit). — Visszatérve Blanchet cikkére, másodikul IV. Henrik és Medicis Máriának Simon Passaeus által 1613 után készített érmét ismerteti, melynek technikája annyiban figyelemre méltó, hogy szerző szerint nem bélyeggel veretett, hanem magából a lapkából étetés vagy vésés útján szabadkézzel lett kidolgozva.

Adrien Blanchet: Notices extraites de la chronique de la revue numismatique (2e trim. 1905.). — Midőn tavaly a szerző által szerkesztett Bulletin international de numismatique megszűnt, a nemzetközi numizmatikai eseményeket és irodalmat szerző a Revue numismatique-nek Chronique-rovatában kezdte közzétenni. E rovat különlenyomatban is meg szokott jelenni és tartalma a leletek s a szakirodalom fölsorolása és vegyes hírekre (új érmek, stb.) terjed ki. A Magyar numizmatikai irodalom és a nevezetesebb hazai leletek szintén tárgyaúl szolgálnak e kimutatásoknak.

Ernest Babelon: Les origines de la médaille en France (Revue de l'art arc. et mod. 1905.). Szerző szerint első francia medáliaként nem az 1451-ben készült érme tekintendő, hanem egy arany ékszer, mely Berry herceg gyűjteményének 1416-ik évi leltárában van említve, Michelet Saulmon műve s a herceg arcképével és a szent Szűz képével ékes.
Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

Sally Rosenberg: Dr. Belli'sches Münzcabinet. III. Abth. (frankfurti érme) 4576—6232. tétel (ár. okt. 2. 1905.), továbbá IV. Abth. 6233—6475. tétel (ár. okt. 4. 1905.). Különösen becses tárgyakat sorol föl az utóbbi lajstrom (15 képtáblával), így egész sorozatát az olasz reneszánsz-érmeknek: Pisano, Leoni stb. műveit, francia, hollandus, német medáliákat, az ú. n. biblikus érme nagy számát stb. Említendő I. Mátyás nagy egyoldalú bronz érme, Castaldo érme ANIB mesterjeggyel, Ruyter tengernagy érme (ki a magyar protestáns gályarabokat megszabadította), I. Ferdinánd és Anna bronz érme stb. stb.

Fejér József: Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen von Fejér József Münzenhandlung 1905. Budapest No. 5. (1359 tétel). Római, magyar és erdélyi meg vegyes külföldi pénzek, emlékérmek stb.

J. Schulman: 1. Collection Cyro Augusto de Carvalho. Monnaies et médailles portugaises (árverés f. é. szept. 5.). 8 képtáblával. 1829 tétel. — 2. Collection Dr. L. White King. Suppl. aux I—II. parties (árverés f. évi szept. 21.). 4522—4979. sz. Keleti antik pénzek és újkori gyarmati pénzek.

G. F. Gebert: Verzeichniss von Gold-, Silber- und Denkmünzen stb. (Árverés f. é. okt. 3.) 532 tétel, 3 képtáblával. — Gazdag nürnbergi sorozat.

Zschiesche & Köder 105. sz. éremárjegyzéke (okt. 1905) megjelent.

Joseph Baer & Co. (Frankfurt a/M. Hochstr. 6.) DXIX. könyvárjegyzéke: Münzkunde des Mittelalters und der Neuzeit megjelent.

A. Hess Nachfolger (Frankfurt a/M.) f. é. november 6.-án árverezi Dannenberg H. éremgyűjteményét, továbbá kölni és más városi pénzek sorozatait. Lajstroma 2352 tétellel és két képtáblával megjelent.

H. S. Rosenberg (Hannover) f. é. november 6.-án árverezi a Mestwarb-féle éremgyűjteményt. (1663 tétel.)

A Numismatischer Verkehr f. é. 4-ik száma a szokott tartalommal és beosztással megjelent.

Társulati élet.

Frigyes főherceg Ö fensége, József (Ágost) főherceg Ö fensége és Fülöp Szász-Köburg herceg Ö fensége társulatunk alapító tagjai sorába léptek.

Önkéntes tagdíjmelés. Utolsó füzetünkben kimutatott tagjaink mellett utóbb következő tagjaink emelték fel tagdíjaikat 6 koronáról 10 koronára: Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula; Eszék szab. kir. város múzeuma; Leszik Andor, Miskolc. — Fogadják ez úton is hálás köszönetünket.

Csütörtöki összejöveteleinket ismét a rendes helyen (Virágbokor, V., József-tér 1.) tartjuk meg a következő napokon: október 12. és 26., november 9. és 30., december 14. és 28. mindannyiszor este 8 órakor. Tisztelt tagjaink ezekre külön meghívót nem kapnak.

Gyűjteményünk és könyvtárunk, amint örömmel jelenthetjük, július 1-je óta az akadémia épületében átengedett helyiségben van. Jelenleg első sorban a könyvek leltára készül; azt hisszük, hogy október hó folyamán már az érme meghatározására és rendezésére is rákerül a sor. Némi nehézséget okoz az a körülmény, hogy az átengedett helyiség nem csak a mi céljainkra szolgál, s így a rendezés munkája sem haladhat oly szaporán, mint ahogyan kívánatos volna. — A gyűjtemény öre az októberi választmányi ülésen bemutatta a könyvtár kész cédulakatalógusát, amely majd a könyvtárt látogató tagtársaink rendelkezésére fog állani. Hivatalos órák a rendezés befejezéséig nincsenek, azonban érdeklődő tagtársakat addig is szívesen lát Finály Gábor a m. num. társulat könyvtárának és gyűjteményének öre.

A társulat könyvtára és gyűjteménye gyarapításához újabban a következő adományokkal járultak: *Dannhauser Lajos* 4 drb. réz' éremmel. *Gáspár Fülöp* a következő könyvekkel: *Thesauri Britannici pars prima és altera*; *Dumersan*: *Description des médailles de feu M. Allier de Hauteroche*; *Pinder und Friedlaender*: *Beiträge zur älteren Münzkunde*; *Grotefend*: *Die Münzen der Könige von Baktrien*; *Köhne*: *Fünffzig antike Münzen*; *Oreschnikov*: *Zur Münzkunde des Cimmerischen Bosporus*; *Immhoof-Blumer*: *Griechische Münzen*; *Lambros*: *Unedirte Griechische Münzen*; *Weil*: *Die Akarnanischen Bundesmünzen*; *Missong*: *Münzreform unter Aurelian und Diocletian*; *Lambros*: *Unedirte achaeische Bundesmünzen*; *Neudeck*: *Römische Kriegsmünzen von Carteia*; *Engel*: *Choix de tessères Grecques en plomb*; *Beulé*: *Les monnaies de Solon et de Pisistrate*. Ezenkívül *Welzl-Wellenheim* éremnagyságmérő táblájával sárgarézből. *Halász Gábor* Ferenc király két rendeletével 1802-ből. *Kiskülfélegyházi városi kath. főgimnázium* 1904/5. évi értesítőjével. *Nuber Károly* *Beitrag zur Chronologie slavischer Münzen* című saját művével. *Dr. Réthy László* egy társulati ezüst éremmel. *Dr. Zimmermann Lajos* egy füzet kéziratával (*Ausweis, wie viel bei sämtlichen k. k. Münzaemtern von Anno 1741 bis inclusive 1765 an verschiedenen Münzsorten ausgemünzt wurden stb.*) és a következő könyvekkel: *Máttyus*: *Catalog von Münzen und Medaillen*; *Érdy*: *Numi Transilvaniae*, képatlaszszal együtt; *Luczenbacher*: *A szerb zsupánok pénzei: Budapest Régiségei III., VII. és VIII. kötet*; *Archaeologiai Értesítő* 8. füzeté.

Gohl Ödönnek Budapest újabb emlékérméi című műve jelen füzetünkben befejezést nyer, miután két évfolyamon át jelent meg a közlőny mellékleteként. Felhívjuk azon t. tagjaink figyelmét, kik csak a folyó évben léptek be a társulatba, hogy ezen — a Közlönytől különválasztva kezelendő önálló mű első felét a Közlöny 1904-ik évi (III-ik) évfolyama mellett szerezhetik meg s ezen évfolyam, a míg készletünk tart, 6 korona kedvezményes áron áll a titkári hivatal (VIII. József-körút 64. II. 16.) útján t. tagjaink rendelkezésére.

Társulatunk tagsági érme.

Az egyesületekben dívó azon szokástól eltérően, hogy tagjainak tagsági oklevelet állítanak ki, elhatároztuk, hogy célunknak s hivatásunknak megfelelően nem mulandó papiroson örökítjük meg tagjainknak társulatunk kötelékébe való felvételét, hanem örökéletűnek mondható fémen, tagsági érmen bizonyítjuk tagjaink sorába tartozásukat; — s ezen érem veretése által társulatunk megtette első lépését az éremverés fejlesztésével szemben elvállalt kötelezettsége útján is. — Választmányunk — „emlékezvén régiekről“ — nem új alakítással lépett a közönség szemei elé, hanem hazai pénzverésünk egy nevezetes emlékét: II. Ulászló király 1499. évi s Magyarországon elsőnek vert tallérját választotta a

társulati érem mintaképül. — *Gerl Károly* körmöcbányai éremvéső tagtársunk ügyes keze alkalmazta ezen igen ritka érem képét tagsági érmünk céljaira s alkotása minden tekintetben általános elismerésben részesült. — Az érmet magát a körmöcbányai pénzverő-hivatal verte ki a megszokott pontos és kifogástalan kivitelben.

Társulatunk tagsági érmének előlapja az utánképzett eredeti tallér címerét és díszítéseit, köriratképen pedig társulatunk címét s alapításának évszámát, 1901-et viseli. — A címeren keresztül fektetett névlapkán az egyes társulati tagok nevét és belépésük évét alkalmaztattuk, ama tagoknak pedig, kik a társulat első alakuló közgyűlésén jelen voltak, tehát társulatunk tulajdonképeni alapítóinak érmein az évszám mellett az alakulási közgyűlés dátuma, tehát 1901 • V • 14 • van feltüntetve. — Érmünk hátlapja hű másolatban adja az eredeti tallér képét: lovon ülő és bárdal felfegyverkezett Szent László királyunkat s az eredeti érem köriratát.

Az érem kizárólag tagok számára és csak ezüstben meg bronzban veretett ki s minden megrendelő tagnak csak egy-egy, tehát vagy ezüst vagy bronz példány adatik ki. Kivételt képeztek e tekintetben a Magy. Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Orsz. Múzeum, végre maga a művész *Gerl Károly*, mert ezek részére egy-egy ezüst és egy-egy bronzpéldány veretett. — Ily módon összesen 92 darab ezüst és 15 darab bronz tagsági érem került ki a pénzverőből.

Az érmek átmérője 39 mm. Az ezüst példányok súlya 35 gramm, a bronz példányoké 30,33 gramm. — Az ezüst példányok 0,987 tartalmú ezüsből verettek s verdefényük a legmodernebb eljárással vétetett el.

Társulati érmünkre ismét nagyobb számban kaptunk megrendeléseket s *előjegyzéseket titkári hivatalunk* (VIII., József-körút 64. sz. II. 16.) *a jövőben is bármikor elfogad* tagjaink részéről. Az ezüst példányok ára 12 kor., a bronz példányoké 8 korona.

Éremkedvelők egyesülete.

Folyóiratunk f. évi III. füzetében hírt adtunk arról az örvendetes tényről, hogy a művészetek támogatása tekintetében is erősen föllendülő fővárosunkban *éremkedvelők egyesülete* névvel új egyesület alakult, melynek alapszabály szerinti célja a magyar érem- és plakettművészet fejlesztése. Az egyesületi alapszabályok 2. §. azt mondja, hogy e cél elérésére az egyesület tagjai számára tagilletményül évenként valamely hazai művész által egyelőre egy érmet vagy plakettet készített. Ezenkívül alkalom adtán kiállításokat, felolvasásokat, előadásokat és tudományos kirándulásokat rendez, magánfelek megrendeléseit közvetíti, szakvéleményeket ad s minden egyéb alkalmas eszközzel törekszik kitűzött célja megvalósítására.

Az egyesület f. é. május 30-án tartotta alakuló közgyűlését, melyen nagyszámú előkelő közönség vett részt. A megalakulás után megválasztották a tisztkart és a választmányt.

Elnök lett: gróf Teleki Sándor, alelnök: Beck Ö. Fülöp szobrász, titkár: dr. Herzfelder Gábor ügyvéd, pénztárnok: dr. Neumann Miksa bankigazgató. Választmányi tagok: Basch Gyula, dr. Baumgarten Nándor, Csányi Károly, Gohl Ödön, Hüttl Dezső, Kilényi Hugó, Löwenstein Arnold, Schönherr Gyula, dr. Pákozdy Károly, Sziklai Jenő és Telcs Ede.

Az egyesület csak 150 rendes és 150 pártoló tagot vesz föl, azonkívül vannak még alapító és tiszteletbeli tagok. Rendes tagok — 3 évi kötelezettséggel — évi 12 korona tagdíjat, pártolók — szintén 3 évi kötelezettséggel — évi 50 korona tagdíjat fizetnek. Alapítók, kik egyszer s mindenkorra 1000 koronát fizetnek. Tiszteletbeli tagok azok, kiket az egyesület közgyűlése, az egyesület irányában szerzett rendkívüli érdemeik elismerése-
képen ilyenekül megválasztott.

A rendes tagok bronz, a pártolók, alapítók és tiszteletbeli tagok ezüst példányban kapják az egyesület által kiadott érmet vagy plakettet, ebből pedig csak annyi példány készül, ahány tagja az egyesületnek van. Az egyes példányok folyó számmal lesznek ellátva és forgalom tárgyát nem képezik.

A rendes tagok száma már teljes. Rendes tagokat az egyesület már nem vehet föl, azonban *pártoló tagoknak jelentkezőket* még örömmel fogad az egyesület s ezek az egyesület titkáránál, *dr. Herzfelder Gábornál, Budapest VI., Óutca 1. jelentkezhetnek.*

Az idei plakett f. évi november hónapban kerül kiosztásra; tárgya „Petőfi“ és hazánk jeles éremvésőjének Beck Ö. Fülöpnek tehetségét és alkotási képességét dicséri.

E plakett leírását megtaláljuk alább „Budapest Újabb Emlékérmei“-ben 590. sz. alatt.

Inhalt.

Edmund Gohl publicirt ein Goldmedaillon des Maximianus Herc. aus Szár (Comitat Fejér, Ungarn) mit CONCORDIA AVGG ET CAESS und SMT als Münnzeichen, welches also nach Markl in Tarraco, nach andern in Ticinium geprägt sein soll. Das Stück ist im Besitze des ung. National-Museums, und wiegt 21.55 gr., ist somit ein Quaternio.

Marian Gumowski: Die ungarische Münze in Polen im XI. Jahrhundert. Verfasser gibt eine sehr lehrreiche und sorgfältig zusammengestellte Besprechung der in Polen gefundenen Münzschätze aus dem XI—XII. Jahrhundert. — Die früheren Funde enthalten griechische, keltische, römische, byzantinische und arabische Münzen. Seit der Einführung des Christenthums unter Miseco I. (967) finden sich auch deutsche, böhmische, skandinavische, englische, französische und italienische Münzen vor. — Ungarische Münzen kommen in den polnischen Münzfunden erst seit 1025 vor, trotzdem schon seit langem mannigfaltige politische Verhältnisse die beiden Länder an einander knüpften. In den Funden aus der ersten Hälfte des XI. Jahrhunderts sind nur Münzen Stephans I. Königs von Ungarn vertreten, in denen aus der zweiten Hälfte desselben Jahrhunderts findet man auch solche des Petrus, Samuel, Andreas I., Béla I., Salomon, Ladislaus I. und Coloman, und in dieser Periode behaupten in Polen die ungarischen Münzen eine prädominirende Stellung vor allen sonstigen fremden Münzgattungen. Der letzte Fund, welcher ungarische Denare enthält, ist jener von Sendziszów, welcher um 1120 vergraben wurde. Im XII. Jahrhunderte und später kommen keine ausländischen Münzen mehr in den Funden vor. Merkwürdig ist es, dass in derselben Periode — soweit bekannt — in den ungarischen Münzfunden keine polnischen Münzen vorkommen. Die Ursache dieser Erscheinung liegt nach Verfassers Meinung in der allgemeinen Richtung der Handelsströmungen jener Zeiten zu dem Baltischen Meere. Der Kaufmann, der nach Norden reiste, liess sein mitgebrachtes Geld dort, und exportirte keine polnischen Münzen, sondern nur Rohproducte, besonders aber Bernstein, Getreide und Pelze.

Zoltán v. Gálócsy: Ungarische falsche Münzen aus dem XVI. Jahrhundert. Nach Beschreibung einiger Gattungen solcher Fälschungen schildert Verfasser die damaligen politischen Verhältnisse des Landes. Die zwei Gegenkönige: Ferdinand I. und Johann v. Szapolyai, dazu noch die türkische Macht zerrissen das Land mehrfach in Parteien und begünstigten die Falschmünzerei einiger mächtigen Herren, die die allgemeinen Wirren zu ihrem eigenen Vortheile benützten. Ein berühmter Falschmünzer dieser Zeit war Meister Nicolaus, der seinen Frevel im Dienste mehrerer kleiner Potentaten ausübte.

Andreas Leszih: Von der angeblichen Münzstätte Franz Rákóczy's in Miskolcz. — Das Münzzeichen C—M der Rákóczy'schen Münzen wurde durch Th. Lehotzky als Civitas Munkács ausgelegt. Ein anderes Münzzeichen: das M—M derselben Münzgattung ist bis heute noch nicht ins Klare gestellt. Vom Hause Nr. 29 in der Herrengasse zu Miskolcz hält eine alte Tradition, dass es Rákóczy's Münzstätte gewesen sei. Archivalisch ist diese mündliche Tradition noch nicht documentirt, doch sei hiemit die Aufmerksamkeit der Forscher in diese Richtung gelenkt.

Dr. Johann Petříkovich publizirt oberungarische Jetons mit slovakischen Legenden. Solche sind jene, die zur tausendjährigen Feier der Einführung des Christenthums bei den hiesigen Slaven durch hl. Cyrill und Method geprägt wurden, ferner die Jetons des oberungarischen religiösen und Temperenz-Vereins Ruženeč (Rosenkranz). — Auf Grund der Angaben des Herrn **Aloys v. Jeszenszky** sind hier beigelegt die Beschreibungen eines anderen Ruženeč-Jetons und der Weihmünzen der Marien-Congregation zu Trencsén.

Miscellen: 1. Ein Aureus des Vespasianus (Varietät des C.^{II} Nr. 427) mit VESPA-
SIANVS. 2. Eine fingirte antike Münze (s. Abbildung). — **Neue Medaillen.** — **Literatur.** — **Verkaufs-Cataloge.** — **Gesellschafts-Nachrichten.** — **Die Medaille unserer Gesellschaft.** — **Die neue ungarische Gesellschaft der Medaillenfreunde.**

Beilage: **Edmund Gohl:** Die neueren Medaillen Budapests (Schluss. Bogen 12—14.)

S o m m a i r e.

Edmond Gohl publie un médaillon d'or de Maximien Herc. trouvé à Szár (Hongrie) et pesant 21.55 gr. (Voir la figure). — **Marian Gumowski** traite les trouvailles de monnaies hongroises en Pologne enfouies à l' XI. siècle. — Quoique les relations des deux règnes aient été multiples, les monnaies hongroises n'occurent pas dans la Pologne que depuis 1025. Les trésors du 2. moitié de l' XI. siècle contiennent grande quantité des monnaies hongroises. En même temps des monnaies polonaises n'occurent pas dans la Hongrie; la cause en est, selon l'auteur, que les marchands n'allaient pas dans la Pologne pour gagner de l'argent, mais pour y acheter les produits du pays, ainsi de l'ambre, du froment et des fourrures. — **Zoltán de Gálócsy** publie quelques falsifications de monnaie hongroise du XVI. siècle et explique les circonstances politiques du pays, qui à ce temps étaient favorables aux fauxmonnayeurs souvent trop puissants. — **André Leszih** communique une vieille tradition qui attribue à François Rákóczy II. un atelier monétaire à Miskolcz. Peut être les monnaies marquées de M—M étaient frappées dans cette ville. — Le **dr. Jean Petříkovich** et **M. Aloyse de Jeszenszky** publient des jetons religieux, en part aux légendes slovaques, de la Hongrie septentrionale. — **Miscellanées:** Un aureus de Vespasien. — Monnaie antique fictive (voir la figure). — **Trouvailles.** — **Nouvelles médailles.** — **Littérature.** — **Ventes.** Nouvelles de la société num. hongroise. — La nouvelle société hongroise des amis de la médaille.

Ci joint: **Edmond Gohl:** Les médailles récentes de Budapest (fin). — Répertoire.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

IV. ÉVFOLYAM.

1905.

I. FÜZET.

BUDAPEST

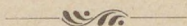
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

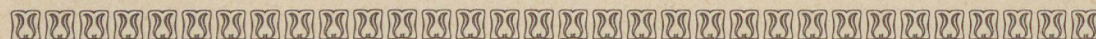

TARTALOM

1. <i>Brunšmid József dr.</i> : A legrégebb horvát pénzek	1. lap
2. <i>Gohl Ödön</i> : Hazai éremhamisítványok	6. „
3. <i>Kovács Ede</i> : A sólyomkői éremlelet	12. „
4. <i>Gohl Ödön</i> : Numizmatikai ritkaságok	15. „
5. <i>n</i> : Új érmek	17. „
6. <i>Különfélék</i> : . . . <i>l</i> : Gerl Károlyról	18. „
7. <i>Ötvös Gábor</i> : Irodalom	19. „
8. <i>Társulati élet</i> . — Tiszti- és tagnévsor	22. „
9. E füzet tartalmának <i>német</i> és <i>francia</i> kivonata	31. „
10. <i>Melléklet</i> : <i>Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérméi. (6. ív.) <i>A borítékon</i> : <i>Érem- és könyvvásár</i> . — Befolyt tagdíjak. — Hirdetések.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT

alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratait, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-utca 37. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

12

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

IV. ÉVFOLYAM.

1905.

II. FÜZET.

BUDAPEST

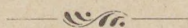
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

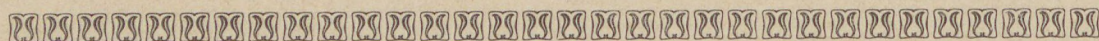

TARTALOM

1. Kováts Ede: IV. István arany pénze	33 lap
2. Gohl Ödön: Ostábla-pionok magyar vonatkozású éremképekkel	34 „
3. Jurkovich Emil: Heister Szigbert maréchal, mint éremgyűjtő	41 „
4. Gohl Ödön: Magyar szabadságharci érdemkereszt	42 „
5. n: Egy állítólagos trójai pénz	43 „
6. Különfélék	45 „
7. Éremleletek	45 „
8. Múzeumok és gyűjtemények	47 „
9. Ötvös Gábor: Irodalom	49 „
10. Érem- és könyvvásár	55 „
11. Társulati élet	55 „
12. E füzet tartalmának német és francia kivonata	60 „
13. Melléklet: Gohl Ödön: Budapest újabb emlékérméi. (Folytatás, a 6. ív s a 7. ív fele.)	
14. Borítékon: Érem- és könyvvásár (folyt.). — Befolyt tagdíjak. — Hirdetések.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT

alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., Röck Szilárd-utca 37. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Érem- és könyvvásár.

Num. könyvárjegyzékek: K. W. Hiersemann (Leipzig, Königstr. 3.) Cat. 312. és P. Genthner Paris rue de Buci 11.

Leo Hamburger (Frankfurt a/M.) f. é. május 5-én éremárverést tart. (2590 tétel.)

E. Boudeau (Paris). Médailles et jetons à portraits; 14-e fascicule. (1001—1363. sz.). Eladó emlékérmek lajstroma. — Ugyanezen cégnél f. é. március 6. és 7-én francia és egyéb pénzek és emlékérmek árverése folyt le (a lajstrom 545 tételt foglal magában), március 25-én pedig ókori és spanyolországi stb. érmek árvereztettek el. (A lajstromban 301 tétel.) Ugyanezen cég eladó római érmeinek lajstroma (367—761. sz.) is megjelent.

Zschische & Köder 102. és 103. sz. éremlajstroma megjelent a szokott tartalommal és berendezéssel. (102. lajstrom 6824. sz. Wellenheim, teljes, 3 k. 95 mk., 6823. sz. u. ez az ókori pénzek nélkül, 2 k. 75 mk.)

C. G. Thieme Numism. Verkehr 1905 I. és II. füzete megjelent. (Sabatier Descr. gén. des monn. byzantines 2 k. 100 mk.)

H. S. Rosenberg (Hannover) 13. sz. éremlajstroma (4310 tétel) megjelent. (Magyar aranyok I. Lajostól 1867-ig.)

C. Fr. Gebert (Nürnberg) f. é. febr. 16-án éremárverést tartott. (Lajstromában 294 tétel.)

Numism. Mittheilungen 1905. 86—89. száma megjelent.

Numism. Correspondenz 1905. február 228—229 sz. megjelent.

S. Schulman (Amsterdam) f. é. április 10-én árverezte a J. van Doorninck-féle medália-gyűjtemény első részét. (Lajstroma 1272 tétel 8 képtáblával.)

Felkérjük t. tagjainkat, hogy tagsági díjait legkésőbb április végéig társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

Alapító tagok befizetései: Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank 200 korona.

Rendes tagok tagsági díja (20 kor.) 1905-re: Dirner Gusztávné, Mihálovits Béla dr.

Rendes tagok tagsági díja (10 kor.) 1905-re: Andrásy Gyula, Áldor Gyula, Babics József, Dobay Ferenc, Egger Ármán, Fejér József, Finály Gábor dr., Fischer Emil, Fő-fémjelző- és fémbevalto hivatal, Friedmann Izidor, Göhl Ödön, Gramberg Nándor dr., Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Magyar Kegyesztanítórend Főnöksége, Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Martinovich Róbert dr., Maszlaghy Ferenc, Mály János, Moldoványi István dr., Ott János, Pákozdi Károly dr., Pfinn József, Rausch Ferenc, Récsy Viktor dr., Schlesinger József, Schmideg Alfréd, Schulek Alfréd dr., Seemayer János, Somssich János gróf, Steinitz Sándor, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Sziklay Jenő, Thallóczy Lajos, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Weifert Ignác, Zachar Antal ifj., Zimmermann Lajos dr.

Rendes tagok tagsági díja (5 kor.) 1904-re: Brenner Ferenc, Herzfelder Ernő, Hild Viktor, Lossonczy István ifj. Nagybányai Múzeum-Egyesület. — **1905-re:** Bathó Lajos, Bártfai m. kir. állami főgimnázium, Berkeszi István dr., Bleyer Izsó dr., Bodrogi János, Boroskay János, Borsod-miskolci közm.- és múzeum-egyesület, Bothár Samu dr., Báró Bruckenthal-múzeum, Cerjak Pál, Csoma József, Daubner József, Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-társulat, Diamant Jenő, Dobiaschi József, Dragöner Béla, Duka Marcel, Enyeter Ferenc, Eperjesi ág. ev. kollégium főgimnáziuma, Farkas Sándor, Felkai Tátra múzeum-egylet, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, Frey Imre, Gergelyfi Tamás, Grünhut Alfréd, Győri Szent Benedek-rend főgimnáziuma, Győri Márton, Horváth Antal, Horváth A. János, Husvéth István, Jankovich-Bésán Felmérné, Igloi ág. ev. főgimnázium, Kacska József, Kakass László, Karezagi ev. ref. gimnázium, Kassai múzeum, Kecskemét th. város tanácsa, Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kósa Sándor, Kovács Ignác, Kovács Ede, Kovács Ferenc dr., Kovács Kálmán Kürti Gyula, Küttel Samu dr., Leidenfrost Sándor dr., Lossonczy István ifj., Löfkovits Artur, Mahr Pál, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Milleker Bódog, Molnár Lajos, Munkácsy József, Nagy Zoltán, Nedeljkovich Tódor dr., Nécsey József, Neubauer Zoltán, Pazár Zoltán, Petrikovich János dr., Peuker Nándor, Pécsi városi múzeum, Pénzverő hivatal (Körmöcbánya), Pozsonyi ág. ev. lyceum, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Puky József, Rhé Gyula, Rohde Tivadar, Schweninger Jakab, Selmechányai ág. ev. lyceum, Smetana Aladár, Somogy-vm. múzeum, Szabó Elemér dr., Szabó György, Szabó Otnár, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Szerényi S. Alajos, Tomik Bernardin, Tóth Sándor, Tömörkény István, Tragor Ignác dr., Trinks Vilmos, Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varsányi Román, Váry-Szabó Elemér, Véber Ernő J., Wertheim Pál, Zentai közs. főgimnázium, Zilahy ev. ref. főgimnázium, Zittritsch Mátyás. — **1906-ra:** Boroskay János.

Előfizetés a közlőny IV. évfolyamára (8 kor.): Cabinet numismatique de l'érémítage imperial de St. Pétersbourg.

Adomány a társulat könyvtára és gyűjteménye javára: Kürti Gyula 4 kor.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjait** s alapítványait, esetleg alapítványuk esedékes részletét s a hátralék után 5% kamatot a Közlőny első számához mellékel **postautalvány** igénybevitelével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlőny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Most jelent meg az 1903. évi 4. számú 3375 számot
tartalmazó árjegyzékem. Ajánlom azt a mélyen tisztelt
gyűjtők figyelmébe és egyben, tekintettel annak
német szövegére, miután az általános tartalmú, szí-
ves elnézést kérek.

KERESSÜK

a „Numizmatikai Közlöny“

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát

Jó példányok 6 K.-ért megvételnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

ERDÉLYI S. és TÁRSA

régipénz-kereskedése

Budapest, VIII., Aggteleki-u. 15.

Megvételre keresünk egyes dara-
bokat, leleteket és egész gyűjte-
ményeket, melyekért a legmagasabb
árakat fizetjük.

Kívánatra bérmentve kül-
dünk érmekeket kiválasztásra

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

== éremkereskedés ==

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
és eladása.

FISCHER EMIL ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárat Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.
XI. számú eladási árjegyzékem (1904.)
ó-kor, középkor, újkor és tengerentúli államok,
egy-egy darabok árainak feltüntetésével, kívá-
natra ingyen és bérmentve küldöm.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

Hess Adolf Utóda

Adolph Hess Nachfolger

Régi pénzek és emlékérmek
minden korszak és országból.
Ókor. Középkor. Újkor.

Évenként több nagy éremárverés. — A gyűjtők
felkértenek a gyűjtési körük pontos közlésére.

Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse Nr. 49.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődök-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

Erem- és könyvvásár.

Egger testvérek (Bécs) múlt év november 28-án árverezték **Prowe Tódor** éremgyűjteményét. Az árverési lajstrom a becses tartalomhoz mért kiállításban jelent meg, 15 képtáblával. Prowe gyűjteménye 3078 tételben van felsorolva; ezekből 851 tétel esik az európai görög pénzekre. Köztük gazdag sorozattal van képviselve Itália, Sicília, Macedonia, — Ázsiára 809 tétel esik, erősen van képviselve Pontus, Bosporus, Mysia, Syria. — Afrika görög pénzei közt (155 tétel) Alexandria császári pénzeit illeti az oroszlánrész. — A római köztársaság éremsorozata (307 tétel) campaniai vereteket, becses aranyakat, a családi denárok közt egy, talán egyetlen példány Carisius-féle sestertiust (Bab. 13.) és sok ritka denárt mutat föl, a császári pénzek közt (738 tétel) pedig éppen igen sok a rendkívül ritka és becses faj. — A bizanci pénzek (218 tétel) becses sora a legkésőbbi időkg kiterjed.

Sally Rosenberg a dr. Belli Lajos-féle gyűjtemény első részét november 21-ikén árverezte. A lajstrom 2233 tételt és 19 képtáblát foglal magában, az érmek német, svéd, angol, francia eredetűek, vannak köztük magyar emlékérmek is, pl. egy $\triangle$ aranyérem Győr visszavételére.

C. F. Gebert november 15-én tartotta 19-ik éremárverését (544 tétel). Nagybórá német pénzek kerültek vásárra.

Helbing Ottó december 12-én árverezte a Weinreb, Faber és Kirchner-féle éremgyűjteményeket. A 16 képtáblával díszített lajstrom 5552 tételt foglal magában, nagyrészt német pénzek és emlékérmek felsorolását, köztük számos magyar és néhány erdélyi darabát is. Van köztük mintegy hatodfélszáz antik és bizanci pénz is.

Müller Friderik és társa (Amsterdam, Doelenstraat 10) december 12-ikén árverezte a J. W. Stephanik-féle éremgyűjteményt, mely vegyes középkori, továbbá újkori német-alföldi és hollandus gyarmati, továbbá ellenjegyekkel ellátott pénzekből, vastag pénzekből (piedfort) és szükségpénzekből állt. A díszes lajstromhoz 17 képtábla van csatolva. — Ugyanezen cég december 20-ikán egy kisebb, mintegy 500 tételre rúgó pénz- és emlékérem-sorozatot árverezett. — A Stephanik-féle gyűjtemény több mint 7000 tételt foglal magában és magyar pénzek külföldi utánveretei is vannak felsorolva lajstromában.

Bondeau E.: Eladó ókori görög érmek lajstroma (400—1031. sz.) megjelent.

Fejér József 4. számú éremlajstroma megjelent.

A **Numismatische Mittheilungen** 82. és 83. száma eladó érmek lajstromával megjelent.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról.

Rendes tagok tagsági díja (10 kor.) 1903-ra: Wisinger Mór. — **1904-re:** Gáspár Fülöp, Gorove László, Halász Gábor, M. kir. Fő-fémjelző és Fémbeváltó hivatal (Budapest), Radovánovics György, Schönherr Gyula, Somssich János gróf, Wisinger Mór. **1905-re:** Despinits Péter dr., Gáspár Fülöp.

Rendes tagok tagsági díja (6 kor.) 1903-ra: Balatoni Múzeum Egyesület (Keszthely), Hahlo Gyula. **1904-re:** Borsay Jenő, Gömörmegyei Múzeum (Rimaszombat), Hahlo Gyula, Hunyadmegyei tört. és rég. társ. (Déva), Lukeschitz Ármin, Magyaróssy Gyula, Mezey Mihály, Nagyvárad prem. főgimnázium, Pallós Albert, Pelachy János. — **1905-re:** Gerl Károly, Jeszenszky Géza, Versec városi múzeum.

A Társulat elnöksége felkéri az igen tisztelt tagokat, hogy **tag-ági díjaikat** s alapítványaik, esetleg alapítványuk esedékes részletét s a hátralék utáni 5% kamatot a Közlöny jelen számához mellékelt **postautalvány** igénybevételével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszédés költsége (61 fillér) is őket terheli.

A tagsági díjak rendszerint csak a Numizmatikai Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, ennek költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
— ből kiásott régiségeket. —

Most jelent meg az 1905. évi 4. számú 3375 számot
tartalmazó árjegyzékem. Ajánlom azt a mélyen tiszt-
elt gyűjtők figyelmébe és egyben, tekintettel annak
német szövegére, miután az általános tartalmú, szí-
ves elnézést kérek.

ERDÉLY S. és TÁRSA

régipénz-kereskedése

Budapest, VIII., Aggteleki-u. 15.

Megvételre keresünk egyes dara-
bokat, leleteket és egész gyűj-
teményeket, melyekért a legmaga-
sabb árakat fizetjük.

Kivánatra bérmentve kül-
dünk érmekeket kiválasztásra

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárat Schwangasse 1.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.
XI. számú eladási árjegyzékem (1904.)
ó-kor, középkor, újkor és tengerentúli államok,
egyes darabok árának feltüntetésével, kivá-
natra ingyen és bérmentve küldöm.

Hess Adolf Utóda

Adolph Hess Nachfolger

Régi pénzek és emlékérmek
minden korszak és országból.
Ókor. Középkor. Újkor.

Évenként több nagy éremárverés. — A gyűjtők
felkérletnek a gyűjtési körük pontos közlésére.

Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse Nr. 49.

KERESSÜK

a „Numizmatikai Közlöny“

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát

Jó példányok 6 K.-ért megvétetnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

— éremkereskedés —

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
— és eladása. —

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/I.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választekiküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődök-
nek ingyen és bérmentve. Választekik-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

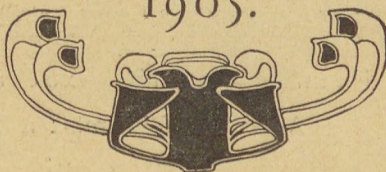
MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

IV. ÉVFOLYAM.

1905.

III. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

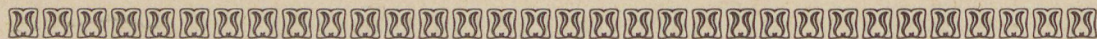

TARTALOM

1. <i>Halász Gábor</i> : A magyar papírpénzekről	61 lap
2. <i>Rhé Gyula</i> : Szarmata érem a Veszprém-vármegyei múzeumban	67 „
3. <i>Gohl Ödön</i> : Apró adatok régi magyar bélyegmetszőkről és bányavárosi tisztviselőkről	67 „
4. <i>G—n</i> : A szabadkai Szent Mihály-kongregáció érme	70 „
5. <i>Rhé Gyula</i> : Adatok a Kilitin lelt Szent László-féle éremlelethez	71 „
6. <i>Különfélék: Petrikovich János dr.</i> : A szakolcai kalapos céh bárcája. — Cserépbárcák	73 „
7. <i>Gohl Ödön</i> : A mocsoládi éremlelet	75 „
8. <i>Ujdonságok</i> : 1. A keresk. minister iparművészeti érme. — 2. Az Orsz. Tornaverseny érmei. — 3. Csokonai-érem. — 4. Hauszmann Alajos érme. — 5. Az Iparművészeti Társulat Trefort-plakettje	79 „
9. <i>Ötvös Gábor</i> : <i>Irodalom</i>	80 „
10. <i>Társulati élet</i> . — <i>Új egyesület</i>	82 „
11. E füzet tartalmának <i>német és francia</i> kivonata	84 „
12. <i>Melléklet: Gohl Ödön</i> : Budapest újabb emlékérméi. (Folytatás) (8—10 iv.)	
13. A borítékon: <i>Érem- és könyvvásár</i> . — <i>Befolyt tagdíjak</i> . — <i>Hirdetések</i> .	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT

alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

11

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

IV. ÉVFOLYAM.

1905.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

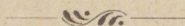
HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1905.

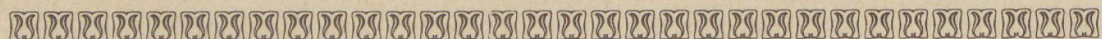

T A R T A L O M

1. Gohl Ödön: Maximianus Herc. arany medaillonja	85 lap.
2. Gumowsky Marián: A magyar pénz Lengyelországban a XI. században	86 „
3. Gálócsy Zoltán: XVI századi magyar pénzek hamisítványai	90 „
4. Leszih Andor: II. Rákóczy Ferencz állítólagos miskolci pénzverdejéről.	93 „
5. Dr. Petrikovich János: } Felsőmagyarországi vallásos tárgyu emlékérmek.	94 „
6. Jeszenszky Alajos: }	96 „
7. Különfélék.	97 „
8. Új érmek.	97 „
9. Éremleletek	98 „
10. Ötvös Gábor: Irodalom	99 „
11. Érem- és könyvvásár	100 „
12. Társulati élet — Társulatunk tagsági érme	101 „
13. Éremkedvelők egyesülete	102 „
14. Német és francia kivonat	103 „
<i>A borítékon: Kimutatás a befolyt tagdíjakról. — Hirdetések.</i>	
<i>Melléklet: Gohl Ödön: Budapest újabb emlékérmek (10—13. év. Vége.)</i>	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT

alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkeszti GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Érem- és könyvvásár.

Eugen Merzbacher Nachf. Lieferung VI des Lagerkatalogs (Juni 1905) Goldmünzen und Goldmedaillen. 801 tétel. — 55—112. sz. magyar és erdélyi aranypénzek és emlékérmek. (I. Lajos, Hunyadi János, V. László, János Zsigmond, Bocskai Erzsébet stb.)

Zschiesche u. Köder: 104. sz. érem- és num. könyvárjegyzéke megjelent (7626 tétel).

J. Schulman (Amsterdam) f. é. június 26-ikán árverezte a White King-féle gyűjtemény 3. részét (arab, török, mongol, perzsa és indiai pénzek). (4230 tétel, 8 képtábla.)

S. M. Heberle (Köln) f. é. május 15—19-ikén árverezte a Nathan-féle gyűjteményt és egyéb érmekeket. Többnyire német érmek. (2226 tétel és 2 képtábla.)

K. W. Hiersemann (Leipzig, Königsstr. 3) 312. sz. numizm. könyvárjegyzéke megjelent.

Fischer Emíl XII. sz. éremlajstroma (5392 tétel) megjelent.

Felkérjük tagsági díjaikkal hátralékos t. tagjainkat, hogy tagsági díj tartozásukat mielőbb kiegyenlíteni sziveskedjenek.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Frigyes főherceg Ő fensége 200.— kor.; Fülöp szász-kóburg herceg Ő fensége 300.— kor.; József (Ágost) főherceg Ő fensége 200.— kor.; Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége 200.— korona.

Rendes tagok tagsági díja (20 kor.) 1905-re: Békés vármegye Közművelődési Egyesület, (Gyula) Gundel Károly, D. Nyáry Albert br., Telcs Ede, Vas Lipót.

Rendes tagok tagsági díja (6 kor.) 1905-re: Besztercebányai városi Múzeum, Biharmegyei és Nagyváradi Régiség és Történelmi Egylet, Hauzer Pál, Kocsis István, Komárom vármegye közönsége, Leszih Andor, Magyaróssy Gyula, ifj. Mild Gyula, Nagybányai Múzeum Egyesület, Nagyváradi Prem. Kath. Főgymnasium, Richter Viktor, Szabadka város közönsége, Vas vármegyei Kultur-Egyesület (Szombathely); — 1906-ra: Szabadka város közönsége; — 1907-re: Szabadka város közönsége.

Főlemelt tagsági díjhoz pótlás (4 kor.) Eszék szab. kir. város Múzeuma.

Adomány: Zombor szab. kir. város 20.— korona.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaikat, esetleg alapítványaik esedékes részletét s a hátralék után 5% kamatot a Közlöny első számához mellékelt **postautalvány** igénybevételével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldtük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
— ből kiásvott régiségeket. —

Most jelent meg az 1905. évi 5. számú 1359 számot
tartalmazó árjegyzékem. Ajánlom azt a mélyen tisztelt
gyűjtők figyelmébe és egyben, tekintettel annak
német szövegére, miután az általános tartalmú, szí-
ves elnézést kérek.

ERDELYI S. és TÁRSA

régipénz-kereskedése

Budapest, VIII., Aggteleki-u. 15.

Megvételre keresünk egyes dara-
bokat, leleteket és egész gyűj-
teményeket, melyekért a legmaga-
sabb árakat fizetjük.

Kívánatra bérmentve kül-
dünk érmekeket kiválasztásra.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárat Schwangasse 1.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

XII. számú eladási árjegyzékemet (1905.) (5400 szám), tar-
talmaz közép- és újkori pénzeket és emlékérmeket több-
nyire részletesen leírva s az egyes darabok árainak fel-
tüntetésével, a t. gyűjtőközönségnek kívánatra ingyen és
bérmentve küldöm meg.

Hess Adolf Utóda

Adolph Hess Nachfolger

Régi pénzek és emlékérmek
minden korszak és országból.
Ókor. Középkor. Újkor.

Évenként több nagy éremárverés. — A gyűjtők
felkéretnek a gyűjtési körük pontos közlésére.

Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse Nr. 49.

KERESSÜK

a „Numizmatikai Közlöny“

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát

Jó példányok 6 K.-ért megvételnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

— éremkereskedés —

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
— és eladása. —

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választekiküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választekik-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

— (Brüder Egger) —

BÉCS, I., OPERNRING 7.

Érem- és könyvvásár.

Eugen Merzbacher Nachf. Lieferung VI des Lagerkatalogs (Juni 1905) Goldmünzen und Goldmedaillen. 801 tétel. — 55—112. sz. magyar és erdélyi aranypénzek és emlékérmek. (I. Lajos, Hunyadi János, V. László, János Zsigmond, Bocskai Erzsébet stb.)

Zschiesche u. Köder: 104. sz. érem- és num. könyvárjegyzéke megjelent (7626 tétel).

J. Schulman (Amsterdam) f. é. június 26-ikán árverezte a White King-féle gyűjtemény 3. részét (arab, török, mongol, perzsa és indiai pénzek). (4230 tétel, 8 képtábla.)

S. M. Heberle (Köln) f. é. május 15—19-ikén árverezte a Nathan-féle gyűjteményt és egyéb érmekeket. Többnyire német érmek. (2226 tétel és 2 képtábla.)

K. W. Hiersemann (Leipzig, Königsstr. 3) 312. sz. numizm. könyvárjegyzékét a N. K. jelen számához mellékelve küldi szét olvasóinknak.

Fischer Emil XII. sz. éremlajstroma (5392 tétel) megjelent.

Felkérjük t. tagjainkat, hogy tagsági díjaikat legkésőbb április végéig társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Győr szab. kir. város 50 korona.

Rendes tagok tagsági díja (20 kor.) 1905-re: Walla József.

Rendes tagok tagsági díja (10 kor.) 1904-re: Éber Lászlóné, Pick Adolf; **1905-re:** Ballagi Aladár dr., Bartalos Gyula dr., Budapest IV. ker, Kegyesr. főgymn., Durugy Ferenc, Erdélyi Orsz. Múzeum érem- és régiségtára, Fiala Ede, Forster Gyula br., Fraknoi Vilmos, Gorove László dr., Jeszenszky Alajos, Kammerer Ernő dr. Kállay András, Keppich Gyula dr., Kertay Viktor, Kornfeld Zsigmond, Krajsik Ferenc dr., Lenz József, Lippay Károly, Markoff Alexis, Neumann Károly dr., Országos Régészeti és Embertani társ., Pelachy János, Pesti Ferenc, Pick Adolf, Pintér Sándor Rodovanovich György, Rehák Rezső, Réthi Zsigmond, Roger Adolf, Sarbó Leó, Schönherr Gyula, Szivák Imre dr., Tolna vármegyei múzeum, Weisz Berthold; **1906-ra:** Moldoványi István dr.

Rendes tagok tagsági díja (6 kor.) 1903-ra: Török Ferenc; — **1904-re:** Balatoni Múzeum Egylet, Török Ferenc; — **1905-re:** Alsófehér megye Tört., Régészeti és Természettudományi Egylet, Ábrai Lajos, Balatoni Múzeum Egylet, Bács-Bodrog vármegye Tört. társ., Beszkid Antal dr., Békés-Csabai Múzeum Egylet, Borsay Jenő, Borsos István, Brenner Ferenc, Czapáry László dr., Darnay Kálmán, Eszék szab. királyi város Múzeuma, Esztergom Főegyház. Könyvtár, Érseki papnevelő intézet (Esztergom), Gálócsy Zoltán, Gömörmegyei Múzeum, Helbing Otto, Hess Adolf utódai, Hild Viktor, Hirsch Jakab dr., Horvát B. Ákos dr., Hunyad megyei Történeti és Régészeti Társaság, Kállai Dezső, Kerényi Alajos dr., Kolozsvári Kegyesrendi Főgymnasium, Konkoly-Thege Balázs dr., Korentsy Sándor, Lázár János, Lippich Gusztáv, Lossonczy Károly, Lukeschitz Ármin, Merzbacher Jenő dr., utódai, Mezey Mihály, Milch Ármin, Moson megyei Történeti és Régészeti Egylet, Munkácsi Állami Főgymnasium, Múzeumi tót Társaság (Túrócszentmárton), Philipp István, Pokorny László, Pozsony városi Múzeum, Radvánszky Béla br., Rampacher Pál, Rosenberg Sally, Ruisz Gyula, Schreiber Antal, Schüssler Albert, Selmec- és Bélabánya szab. királyi város, Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Tiszafüredi Múzeum és Könyvtár Egylet, Tyll Gusztáv, Ujváry Béla, Várnay Ernő dr. ifj., Walla Ferenc dr., Zöld János, Zsoldos Benő.

Főlemelt tagsági díjhoz pótlék (4 kor.) 1905-re: Gerl Károly, Kósa Sándor, Rohde Tivadar.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaikat, esetleg alapítványaik esedékes részletét s a hátralék után 5% kamatot a Közlöny első számához mellékel **postautalvány** igénybevitelével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-én küldtük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

— BUDAPEST, —

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Most jelent meg az 1905. évi 4. számú 3375 számot
tartalmazó árjegyzékem. Ajánlom azt a mélyen tiszt-
elt gyűjtők figyelmébe és egyben, tekintettel annak
német szövegére, miután az általános tartalmú, szí-
ves elnézést kérek.

KERESSÜK

a „Numizmatikai Közlöny“

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát

Jó példányok 6 K.-ért megvételnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

ERDÉLYI S. és TÁRSA

régipénz-kereskedése

Budapest, VIII., Aggteleki-u. 15.

Megvételre keresünk egyes dara-
bokat, leleteket és egész gyűjte-
ményeket, melyekért a legmaga-
sabb árakat fizetjük.

Kívánatra bérmentve kül-
dünk érmekeket kiválasztásra

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

— éremkereskedés —

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
és eladása.

FISCHER EMIL

ÉREM -
KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárt Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

XII. számú eladási árjegyzékemet (1905.) (5400 szám), tar-
talmaz közép- és újkor pénzeket és emlékérmeket több-
nyire részletesen leírva s az egyes darabok árainak fel-
tűntetésével, a t. gyűjtőkörzésnek kívánatra ingyen és
bérmentve küldöm meg.

HELBING OTTÓ

— ÉREMKERESKEDŐ —

MÜNCHEN, Maximilians tr. /13

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

Hess Adolf Utóda

Adolph Hess Nachfolger

Régi pénzek és emlékérmek
minden korszak és országból.
Ókor. Középkor. Újkor.

Évenként több nagy éremárverés. — A gyűjtők
felkérletnek a gyűjtési körük pontos közlésére.

Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse Nr. 49.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődök-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

